MARK SOLONIN

MOZGOIMENIJE

SUKLASTOTA DIDŽIOJO KARO ISTORIJA

MARK SOLONIN

MOZGOIMENIJE

SUKLASTOTA DIDŽIOJO KARO ISTORIJA

BRIEDIS

UDK 355.48(47+57)
So-63

Versta iš: Марк Солонин
„Мозгоимение! Фальшивая история Великой Войны"
Ištaisytas ir papildytas leidimas, 2011

© Mark Solonin, 2011
© Leidykla „Briedis", 2011
© Vertimas iš rusų kalbos, Rimvydas Užukukis, 2011

ISBN 978-9955-26-303-6

Turinys

1 skyrius
„Degeneraciniai išsigimimo požymiai" 8

2 skyrius
Štirlicas Volfovičius 13

3 skyrius
Sniegas birželyje, arba klausimas apie „job..." motiną 25

4 skyrius
„Bet kokią mintį apie karą Stalinas vijo šalin..." 45

5 skyrius
„Globali pabaiga" 59

6 skyrius
„Netikėtumas pribloškia..." 69

7 skyrius
Pagrindiniai manevrai 79

8 skyrius
Procentomanija 104

9 skyrius
Slapto! Scenarijaus!! Paslaptis!!! 115

10 skyrius
„Trusikai, kalsonai ir FAKK'as" 125

11 skyrius
Tankų naikintojai 135

12 skyrius
Teisė į gėdą 153

13 skyrius
Gaisras sandėlyje 198

Kvailystė – neįkainojama Dievo dovana,
bet šia dovana piktnaudžiauti neverta.
O. Bismarkas

Autoriaus žodis

Kai medžiai atrodė aukšti, o aš nesunkiai tilpau po stalu, mūsų šalyje buvo įprasta dirbti. Ten, kur susikirsdavo Raudonųjų Komunarų ir Partijos 22-ojo suvažiavimo gatvės (į šią sankryžą mane ir atvežė iš gimdymo namų), kiekvieną rytą tramvajai, apkibę žmonių kekėmis, lėtai slinkdavo tiltu į milžiniškų, skendinčių dūmuose ir gaudžiančių fabrikų pusę. Gaudė jie gan grėsmingai. Kiekvieną vakarą pasaulį pripildydavo žemas, lygus ir nenutrūkstamas gausmas. Iki penkerių metų tik taip ir įsivaizdavau vakarą – jis ateina tada, kai sutemsta ir viskas pradeda gausti. Paskui aviacijos variklių gamyklos bandymų stendą iškėlė toli į užmiestį ir gausmas liovėsi. O žmonės vis dirbo. Mano miglotuose vaikystės atsiminimuose išliko iškilmingas Levitano balsas, pranešantis apie naujus kosminius skrydžius, apie milžiniškas užtvankas, kertančias galingas Sibiro upes.

Net vidutinių gabumų jaunesniųjų klasių mokinukui buvo aišku, kad žmonės, projektuojantys raketą, apskaičiuojantys kosminio laivo skrydžio trajektoriją, gaminantys aviacinį variklį, kurio turbina dega, bet nesudega melsvai baltoje liepsnoje, iš tiesų yra labai protingi, kad jie daug mokėsi, daug išmoko, išmano tai, ko kiti net neįsivaizduoja. Kiekvienas kvalifikuotas tekintojas suprato, kad modeliuotojas (ne tas, kuris vaikšto podiumu mūvėdamas baltas kelnes, o auksinių rankų meistras, iš medžio išpjaustantis tikslią būsimo liejinio kopiją) moka tai, kas jam, tekintojui, nesuvokiama. Ir atvirkščiai.

„Ir mes tapsime lakūnais". 1951. Sovietinis plakatas

Štai čia JIE mus ir apgavo. Pasinaudojo natūralia kiekvieno dirbančio žmogaus pagarba kito dirbančio

žmogaus žinioms ir sugebėjimams. Pąsamonėje susiformavusiu, bet labai tvirtu supratimu apie kiekvieno inžinieriaus, gydytojo, geologo, muzikanto, žemdirbio „kvalifikacijos prezumpciją"... Sovietinis darbo žmogus negalėjo net įsivaizduoti, kad sovietinis „istorijos mokslų daktaras" – visai kas kita nei fizikos mokslų daktaras, sugalvojęs sinchofazatroną.

Normaliam žmogui net į galvą negalėjo ateiti mintis, kad po ilgu parašu „istorijos mokslų daktaras, profesorius, naujausiųjų laikų istorijos katedros vadovas" slepiasi išpampęs valdininkas, menkai teišmanantis ir net nenorintis išmanyti naujausiąją, beje, kaip ir bet kurią kitą istoriją. Jis nenori nieko žinoti, nes nori ramiai miegoti ir gražiai gyventi, ir gyventi ne kokioje gamyklų suodžiais apneštoje Raudonųjų Komunarų gatvėje, o Maskvoje, Frunzės krantinėje. Tačiau į Frunzės krantinę patekti ne taip paprasta... Ten buvo laukiami tik „socialiai artimi". Tik tie, kas savo solidžia išvaizda ir baimę keliančiu parašu galėtų patvirtinti (ir „sutvirtinti"), didžiausias nesąmones, kliedesius, „valdovų" nurodymu platinamus SSKP CK agitacijos ir propagandos skyriuje.

SSKP CK jau nebėra. Nebeliko ir agitacijos skyriaus nei jo propagandos. Pasikeitė daugelio gatvių pavadinimų lentelės. Caras imperatorius Nikalojus Kruvinasis paskelbtas vos ne „šventuoju kankiniu". Revoliucijos riteris Feliksas Edmundovičius paskelbtas „kruvinuoju budeliu". Viskas susimaišė mūsų namuose. Galima manyti, kad būtent dėl visos tos sumaišties niekas nesusiprato tą pačią dieną, kai geležinio Felikso statula praplaukė virš įkaitusios minios galvų, vienu vieninteliu įsaku panaikinti visus SSKP mokslinius laipsnius ir vardus, gautus SSKP istorijos, mokslinio komunizmo ir kitose „naujausiosios istorijos" katedrose. O gaila, kad nesusiprato. Tikrai gaila...

„Partija – mūsų epochos protas, garbė ir sąžinė". 1976. Sovietinis plakatas

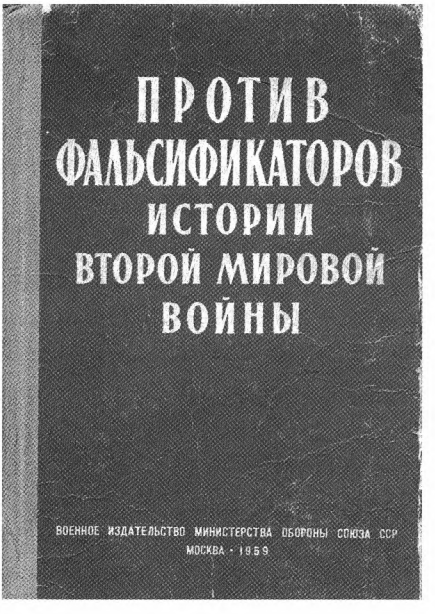

„Prieš Antrojo Pasaulinio karo istorijos falsifikatorius". 1959. Straipsnių rinkinys. SSRS gynybos ministerijos karinė leidykla

Ir štai buvusieji „kadrai“ niekuo neabejodami ir nesigraužd̃ami vėl vadina save istorijos mokslų daktarais, profesoriais, tarptautinio marketingo, frančizės ir *bubble piling'o* akademijos politologijos katedros vadovais. Vėl skaito studentams paskaitas iš savo musių nutupėtų, trisdešimties metų senumo konspektų. Piktai mojuoja į kablį sulenktu pirštu ir reikalauja „nustoti perrašinėti istoriją“. Vienas iš tokių „kadrų“ man visai rimtai aiškino, kad Viktoro Suvorovo, su kuriuo ir aš ne kartą bendravau tiesioginiame eteryje bei privačiuose pokalbiuose, apskritai nėra, o po šiuo pseudonimu slepiasi grupė užkietėjusių antisovietininkų, CŽV ir MI-6 kadrinių darbuotojų ir kad tai nepaneigiamai nustatė „l-l-labai rimta įstaiga“. Šitai sakant „kadro“ akys ir pirštas palengva kilo aukštyn: „Na, jaunuoli, jūs ir pats turite suprasti... ką aš turiu omenyje...“

O Žemė sukasi ir kartą paleisto proceso nesustabdysi. Interneto, palydovinės televizijos ir tik nuo pirkėjo piniginės storio priklausomos knygų leidybos epochoje nebaudžiamai „plauti“ smegenis tampa vis sudėtingiau. Dėl studentų aš ramus: dauguma jų į paskaitas nevaikšto, kontrolinius, kursinius ir diplominius darbus perka, suprantama, už tėvų pinigus. „Socialiai artimi“ visiems tinginiams profesoriai į tokį jaunimo elgesį žiūri pro pirštus. O tas negausus būrelis studentų, kuriems diplomas reikalingas tik kaip priedas prie žinių, turi galimybę skaityti rimtus sąžiningų istorikų darbus. Baisu sakyti, tačiau dabar studentų už tai jau nebemeta iš institutų, prievarta neguldo į MVD specialiąsias psichiatrijos ligonines, „nekurpia bylų“ pagal RSFSR baudžiamojo kodekso 70 ir 190.1 straipsnius, nepakiša narkotikų...

O ką daryti tiems, kurie jau išaugo iš studentiško amžiaus ir jaunatviško nerūpestingumo, kurie nuo ryto iki vakaro turi „suktis“ ir kuriems laiko skaityti lieka tik važiuojant traukinio kupė ar metro vagone? Liežuvis neapsiverčia siūlyti jiems už paskutinius pinigus nusipirkti vieną iš mano storų karo istorijos knygų. Na, kuris dirbantis žmogus pajėgs įveikti tuos smulkiu šriftu išspausdintus 500–600 knygos puslapių, o dar lenteles, grafikus ir buvusių mūšių žemėlapius?! Taip liūdnai mąstant ir kilo idėja parašyti lengvą ir linksmą knygą, kuri padėtų skaitytojui susipažinti ir nusijuokus atsikratyti dažniausiai pasitaikančių ir labiausiai įsimintinų „smegenų plovimo“ šalies istorijos klausimais pavyzdžių. O kartu sužinoti daug nauja apie mūsų nenuspėjamą istoriją. Beje, net skaitydami šią knygą nuo bet kurios vietos, ar net įstrižai, nors ir metro vagone, nepamirškite, gerbiamasis skaitytojau, vienos labai svarbios detalės – aš jokiu būdu neišjuokiu ir nesmerkiu nei karo didvyrių, nei veteranų, grįžusių iš karo su ramentais, nei jūsų senelių ar savo tėvo, o tik tuos dykaduonius ir prašalaičius, kurie daugelį dešimtmečių aiškiai melagingus prasimanymus apie mūsų tragedijos priežastis ir aplinkybes vertė asmeniniu pelningu verslu.

1 skyrius
„Degeneraciniai išsigimimo požymiai"

Per daugelį metų mano kompiuterio atmintyje susikaupė daugybė pačių įvairiausių „smegenų plovimo" pavyzdžių. Kiekvienas iš jų puikus ir įdomus, kiekvienas nusipelno būti viešai išvainotas. Nuo ko pradėsime? Pagal didaktikos taisykles „reikia pradėti nuo paprasto dalyko ir eiti prie sudėtingesnio".

Štai ir puiku. Nebandysime kurti naujų taisyklių ir pirmajame skyriuje atkreipsime jūsų dėmesį į tokias esmines nesąmones, kurios, pačios savaime nebūdamos labai reikšmingos, ypatingos tuo, kad atskleidžia mums patį nemokšiškumo dugną, iš kurio būtina kuo greičiau iškopti.

Garbingą teisę atidaryti šią galeriją suteikiu vienam smagiam pasisakymui, sužavėjusiam mane savo deimantiniu tyrumu ir paprastumu, prilygintinu nebent cheminei deimanto formulei. Be to, tai pats naujausias iš man žinomų pavyzdžių.

2007 m. leidykla „Jauza–EKSMO" nusprendė surinkti viename leidinyje įvairių, net diametraliai priešingų pažiūrų istorikų nuomones vienu ir tuo pačiu klausimu: kokia svarbiausia Raudonosios armijos pralaimėjimų 1941 m. vasarą priežastis? Taip atsirado straipsnių rinkinys „Didžioji Tėvynės katastrofa". Žinomas istorikas, Karo istorijos instituto prie Rusijos MA statistikos skyriaus viršininkas, pulkininkas, istorijos mokslų kandidatas M. Morozovas (jeigu šiuo metu Miroslavas Eduardovičius tapo mokslų daktaru, atsiprašau ir kartu sveikinu) parašė šiam rinkiniui straipsnį „Pralaimėjimas 1941 m. vasarą buvo visai dėsningas". Pavadinimas, mano manymu, sunkokas, tačiau mintis išreikšta kareiviškai tiksliai ir aiškiai.

Tiesą sakant, ir aš manau, kad pralaimėjimas 1941 m. vasarą buvo dėsningas ir neišvengiamas. Gaila, šiuo teiginiu mūsų pažiūrų panašumas ir baigiasi. Pulkininkas Morozovas tolesniuose 93 puslapiuose rutulioja tradicinę visos sovietinės istoriografijos mintį, kad „istorija mums suteikė per mažai laiko" ir Sovietų Sąjunga materialiniu-techniniu požiūriu buvo nepasirengusi karui. O aš manau, kad liūdnai garsėjanti „istorija" Stalinui suteikė neleistinai daug laiko ir 20 metų trukęs žmonių naikinimas, nuožmus visų moralės ir dorovės normų griovimas padarė liaudį ir armiją visiškai nepajėgius kovai.

Bet grįžkime prie M. Morozovo straipsnio. Kadangi jis buvo skirtas karo aviacijai, jame pasakojama apie beviltiškai pasenusius sovietinius lėktuvus, kurie negalėjo lygintis su priešo lėktuvais. Taigi 299 p. rašoma: ***„...horizantalus Junkers Ju-88 greitis buvo pusantro karto didesnis už Ar-2 greitį"***.

Žinoma, ne vien greitis lemia fronto bombonešio reikšmę, bet vis dėlto skristi PUSANTRO KARTO lėčiau... Tai rimta. Jeigu technika tokia atsilikusi, pralaimėjimas iš tiesų pradeda atrodyti dėsningas ir iš anksto nulemtas. Ir vis dėlto būtų įdomu sužinoti ir konkrečius greičio rodiklius. Nesirūpinkite, gerbiamasis skaitytojau! Aš visai nesirengiu mojuoti jums prieš akis bandomųjų skrydžių ataskaitomis ar

„užversti" jus polemika apie šių duomenų patikimumą. Dieve saugok! Aš juk žadėjau: viskas bus labai aišku ir lengvai suprantama. 249 p. pulkininkas Morozovas rašo, kad maksimalus bombonešio Ar-2 (šis lėktuvas buvo masinės gamybos prieškarinio bombonešio SB paskutinė modifikacija) greitis siekė **480 km/val**. 1939 m. gamybos SB bombonešio greitį Morozovas nurodo buvus 450 km/val. O 298 p. galima sužinoti, kad maksimalus bombonešio Junkers Ju-88 greitis buvo **450 km/val.**

Taip pas mus rašoma „istorija". Jeigu negalima, bet labai norisi, tai prašom. Jei labai norisi įpiršti skaitytojui mintį, kad SSRS Karinės oro pajėgos (KOP) buvo „techniškai atsilikusios", tai **skaičius 450, pasirodo, yra pusantro karto didesnis už 480**. Ir tai dar ne viskas. Svarbu patikslinti: greičio rodikliai nurodyti lentelėse, kurias ne kiekvienas skaitytojas nagrinėja, o štai galutinė išvada apie „Junkerso" pranašumą pateikiama tekste! Kas tai? Aplaidi klaida – ar tikro „smegenų plovėjo" darbas? Negaliu atsakyti. Šiuo klausimu prašom kreiptis į pulkininką.

Kitas iš eilės, net specialistams iki gyvo kaulo įgrisęs klausimas, vis dar jaudinantis patiklią publiką, yra „*Generalinis Valstybės saugumo Vyriausiosios valdybos prie NKVD SSRS ir Vokietijos Nacionalsocialistinės darbo partijos Vyriausiosios saugumo valdybos (gestapo) susitarimas dėl bendradarbiavimo, pagalbos, bendros veiklos*". Man labai patinka šis tekstas. Prisimenu jį ir tais atvejais, apie kuriuos A. Puškinas rašė: „*Kada tave mintys juodos apniks, atkimški butelį šampano, o jei nenori gerti jo – skaityk „Vedybas Figaro"*.

Gyvenimas šiuo metu sudėtingas, „juodos mintys" dažnai apninka ir kepenys tikrai neatlaikytų tokios alkoholio naštos. O nemirtingoji Bomaršė (*Beaumarchais*) komedija tiesiog „ilsisi" šalia tokių perlų: „*Saugodamos baltąją rasę ir kurdamos eugeniškus rasinės higienos mechanizmus šalys kovos su žmonijos degeneracija. Degeneracijos formas ir rūšis, kurias būtina sterilizuoti ir sunaikinti, šalys aptarė papildomame protokole Nr. 1, kuris yra neatskiriama šio susitarimo dalis...*" Papildomame protokole Nr. 1 nurodomos „*degeneracinių išsigimimo požymių klasifikacijos rūšys*", su kuriomis NKVD ir gestapas nusprendė kovoti kartu, o būtent: „*rudaplaukiai, žvairi, šlubi ir kreivarankiai iš prigimties, turintys kalbos defektų – švepli, grebli, mikniai (įgimta), raganos ir burtininkai, šamanai ir aiškiaregiai, kupriai, neūžaugos, asmenys turintys įgimtų didelių arba didelį kiekį mažų dėmių, t. p. asmenys skirtingos odos spalvos, skirtingos akių spalvos ir pan.*"

Ši kvaila, neturinti analogo klastotė baigiama taip: „*Sutarties tekstas išspausdintas rusų ir vokiečių kalbomis vieninteliame egzemplioriuje, kiekvienas iš jų turi vienodą galią...*" Slaptąjį Susitarimą pasirašė „*SSRS Valstybės saugumo Vyriausiosios valdybos NKVD 1-ojo rango saugumo komisaras L. Berija ir Ketvirtosios valdybos (gestapo) viršininkas, Vokietijos Vyriausiosios nacionalsocialistinės darbo partijos SS brigadenfiureris H. Miuleris*".

Net minutės tikslumu nurodytas laikas, kada pasirašytas istorinis dokumentas: „*Pasirašytas Maskvoje, 1938 m. lapkričio 11 d., 15 val. 40 min.*"

Šį kliedesį masinės informacijos priemonėse uoliai platino draugas V. Karpovas, buvęs SSRS Rašytojų sąjungos pirmininkas, buvęs Aukščiausiojo Sovieto deputatas, buvęs SSKP CK narys. Pasirašyta tokio svarbaus asmens, šios net minėti nevertos klastotės publikacija tapo visuotinio aptarimo objektu, buvo nuolat cituojama ir t. t.. Tačiau tikrasis teksto autorius visai ne V. Karpovas. 1999 m. „dokumentą" išspausdino kažkoks G. Nazarovas, siaurame idėjinių kovotojų su eurostatybininkais (kitaip – „žydų masonais") rate plačiai žinomas veikėjas. Šis „dokumentas" buvo išspausdintas nuostabiai tinkančiame tokio lygio publikacijoms žurnale „Čudesa i prikliučenija" (Stebuklai ir nuotykiai, 1999, Nr. 10).

Tikriausiai ir Nazarovas perspausdino kažkieno kito sugalvotą tekstą. Man šis „Generalinis susitarimas" buvo pakliuvęs į rankas su nuoroda į 1999 m. leidinio „Pamiat'" (Atmintis) pirmą numerį. Bet kokiu atveju, tik pagiringų, „narzano kankinamų" kovotojų su „rudaplaukiais, šveplais ir greblais" organizmuose galėjo atsirasti ši klastotė su tiek klaidų:

- 1938 m. lapkričio 11 d. H. Miuleris (*Müller*) jokiu būdu negalėjo būti Maskvoje. Jis buvo Berlyne ir tą dieną buvo labai užimtas. 1938 m. lapkričio mėn., naktį iš 9 į 10 d., asmeniniu Hitlerio nurodymu įvykdytas visos Vokietijos žydų pogromas, patekęs į istoriją „Krištolinės nakties" pavadinimu. Sugriautos ir sudegintos 267 sinagogos, 815 parduotuvių ir įmonių, 20 tūkst. žydų suimti ir išvežti į koncentracijos stovyklas. Tokio masto stichinį „liaudies pykčio" sprogimą reikėjo kontroliuoti, organizuoti ir valdyti. 20 tūkst. žmonių reikėjo perkelti į koncentracijos stovyklas. Didžiulis darbas teko Vokietijos baudžiamųjų organų vadovams, įskaitant žinoma ir Miulerį, kurį asmeniškai dalyvavus „Krištolinės nakties" įvykiuose patvirtina daugybė liudytojų;

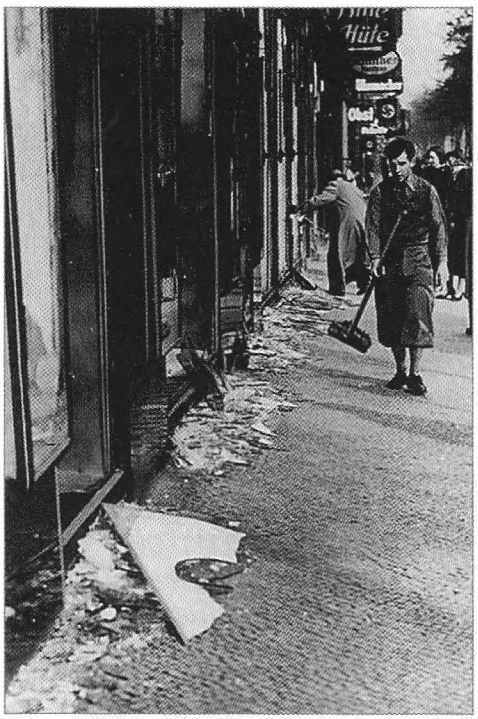

Berlyno gatvė 1938 m. lapkričio 10 d. Rytas po „Krištolinės nakties"

- ir Vyriausioji imperijos saugumo tarnyba (RSHA), ir jai priklausantis gestapas buvo valstybinės („imperinės", pagal tuometinėje Vokietijoje priimtą terminiją), o ne partinės įstaigos. 1938 m. lapkričio mėn. jokios Nacionalsocialistų darbo partijos Vyriausiosios valdybos Vokietijoje negalėjo būti. NSDAP tuo metu jau tapo monopoline vadovaujančia partija; jos sukarintų struktūrų pagrindu buvo sukurti baudžiamieji organai. Norint tai sužinoti nebūtina mėnesių mėnesius sėdėti dulkinose bibliotekose. Abreviatūra

RSHA, pažįstama visiems, kas matė filmą „apie Štirlicą", kaip tik ir kilo iš žodžio „Reichs", t. y. „imperijos". Žodis „Gestapo" irgi yra abreviatūra, kurios raidės „sta" reiškė „Stats" – „valstybinis". Pilnas šios nusikalstamos organizacijos pavadinimas *Geheime Staatspolizei* – t. y. „slaptoji valstybės policija";

- visų pasirašiusiųjų laipsniai ir pareigos chaotiškai sumaišyti. Pasirašant mitinę „Sutartį" Miuleris, kaip „SS štandartenfiureris", vadovavo Vyriausiosios saugumo policijos valdybos 2-ajam skyriui ir SD. Pagrindinė imperinio saugumo tarnyba buvo sukurta tik 1939 m. rugsėjo 27 d., taigi praėjus beveik metams po išgalvoto Miulerio „vizito" į Maskvą. Dar po metų, 1940 m. gruodžio 14 d., Miuleriui buvo suteiktas „SS brigadefiurerio" (ne „brigadeNfiurerio") laipsnis. „Generalinės sutarties" preambulėje pasakyta: Miuleris veikia turėdamas jam išduotus „SS reichsfiurerio Reinhardo Heidricho (*Heydrich*)" įgaliojimus. Asmeninį laipsnį „SS reichsfiureris" turėjo vienintelis žmogus – H. Himleris (*Himmler*). R. Heidrichas iš tikrųjų buvo tiesioginis Miulerio viršininkas, tačiau jo generoliškas laipsnis buvo daug „kuklesnis" – „SS grupenfiureris". Vėliau, tik 1941 m., R. Heidrichas tapo „SS obergrupenfiureriu";

- tokios kvailystės kaip „vienintelių egzemplioriu, kurie saugomi" ir kanceliariniai terminai „išspausdintas" vietoje „sudaryta" neverti smulkesnio aptarimo.

Nepaisant visa to, kas pasakyta, dabar kaip įrodytas ir nepaneigiamas faktas žinoma, kad NKVD bendradarbiavo su Vokietijos baudžiamaisiais organais. Tik reikia pridurti, kad bendradarbiavimo tikslas buvo ne kova su *„rudaplaukiais, žvairais ir skirtingos spalvos akis turinčiais asmenimis"*, o daug svarbesni Hitlerio ir Stalino tikslai.

1939 m. Vermachtui ir Raudonajai armijai okupavus Lenkiją, dviejų diktatorių režimams teko kovoti su Lenkijos pasipriešinimo judėjimu. Ši kova reikalavo, kad baudžiamosios struktūros glaudžiai bendradarbiautų. Juridiniu šio bendradarbiavimo pagrindu tapo Slaptasis papildomas protokolas prie „Sienų ir draugystės sutarties", pasirašytas 1939 m. rugsėjo 28 d. Maskvoje. Štai visas šio protokolo tekstas:

„Maskva

1939 m. rugsėjo 28 d.

Žemiau pasirašiusieji įgaliotiniai, sudarydami Sovietų Sąjungos–Vokietijos sienų nustatymo ir draugystės sutartį, nutarė:

Abi pusės neleis savo teritorijoje skleisti jokios lenkų agitacijos, nukreiptos prieš

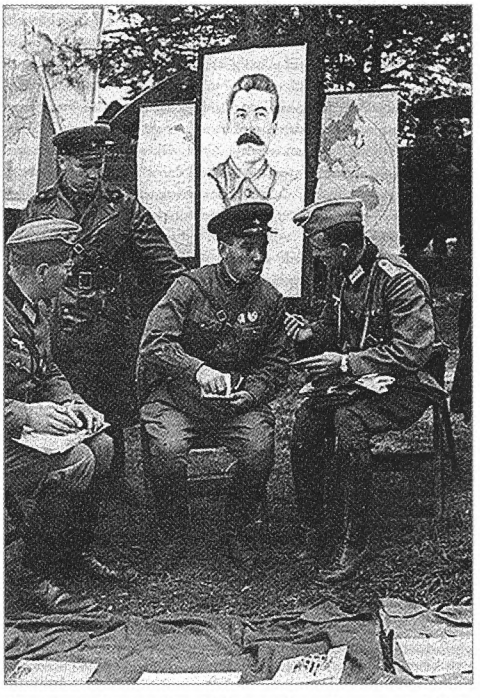

Raudonosios armijos ir Vermachto draugystė. 1939

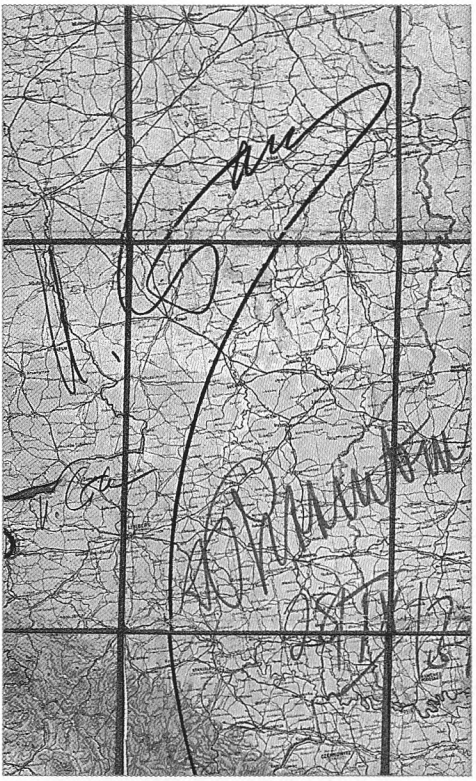

1939 m. rugsėjo 28 d. pasirašytas slaptasis papildomas protokolas skelbė: „1939 m. rugpjūčio 23 d. pasirašyto slaptojo papildomo protokolo pirmas paragrafas keičiamas taip, kad Lietuvos valstybės teritorija atitenka SSRS interesų sferai (žr. žemėlapį prie šiandien pasirašytos SSRS ir Vokietijos sienų nustatymo ir draugystės sutarties...)"

Šio žemėlapio fragmento kopija su J. Stalino ir J. Ribentropo parašais. J. Stalino parašo dydis 58 cm

kitos pusės teritoriją. Jos likviduos savo teritorijoje tokios agitacijos užuomazgas ir informuos viena kitą apie reikalingas priemones.

Pagal įgaliojimus
Vokietijos vyriausybės vardu
I. Ribentropas (Ribbentrop)
SSRS vyriausybės įgaliotas
V. Molotovas"

Protokolo tekstas saugomas Rusijos Federacijos užsienio politikos archyve (АВП РФ, f. 06, ap. 1, p. 8, d. 77, 4 lap.). Be to, jis išspausdintas dviejų tomų dokumentų rinkinyje „1941 metai. Dokumentai" (2 kn., p. 587).

Remiantis deklaruojama „draugyste" buvo „repatrijuojami Vokietijos piliečiai, esantys SSRS teritorijoje". Po šia keista formuluote slėpėsi du visiškai priešingi procesai. Viena vertus, iš kalėjimų ir lagerių buvo paleidžiami 1937–1938-aisiais, Didžiojo teroro metais, areštuoti ir apkaltinti šnipinėjimu vokiečiai. Kita vertus, Hitleriui buvo išduodami vokiečių ir austrų antifašistai, 1933–1939 m. radę prieglobstį „šalyje, kurioje nugalėjo proletariatas". Žodžiu, NKVD ir gestapas turėjo daug bendrų darbų ir rūpesčių; šie klausimai buvo sprendžiami darbine tvarka, jiems nereikėjo jokių garsių „Generalinių susitarimų".

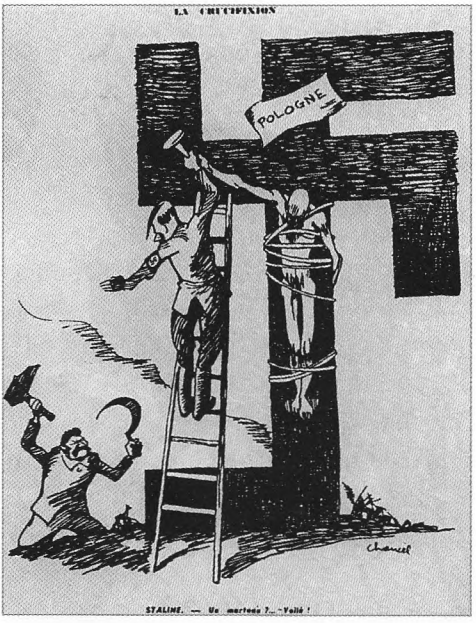

Lenkijos nukryžiavimas. Stalinas – Hitleriui: „Paduoti kūjį?.. Prašom." 1939 m. prancūzų karikatūra

2 skyrius
Štirlicas Volfovičius

Kovos su „rudaplaukiais ir greblais" idėja kol kas yra nugrūsta į patį tolimiausią, pelėsiais ir voratinkliais užaugusį pasąmonės baimių ir prietarų užkaborį, o Didžiojo Tėvynės karo istorija lieka pačiu „karščiausiu" ir skaudžiausiu visuomenės atminties tašku ir dar ilgai tokia išliks. Kitaip ir negali būti šalyje, kurioje ant aukų altoriaus paaukoti milijonų žmonių gyvenimai. Būtent todėl bet koks mistifikatorius ar tiesiog marazmo apimtas grafomanas sukurdamas eilinį „sensacingą dokumentą" garantuotai užsitarnauja dalį herostratiškos šlovės. Susigundė tokia šlove ir jau minėtas draugas V. Karpovas, atskleidęs mums „visą tiesą" apie Stalino ir Vokietijos vadovybės „slaptas separatines derybas", kurios 1942 m. esą vyko Vermachto okupuotame Mcenske.

Juokinga ir kartu liūdnoka, kai tokioje situacijoje V. Karpovas 2002 m. spalio 17 d. interviu „Komsamolskaja pravda" žurnalistams išdidžiai pasakojo, kad jis turi *„vadinamąjį leidimą numeris vienas, suteikiantį jam teisę dirbti su pačiais slapčiausiais dokumentais"*. Vėlesni V. Karpovo pranešimai apie darbą su „leidimu numeris vienas" gana skirtingi. Viename interviu jis aiškina, kad dokumentus apie derybas Mcenske jis rado buvusiame asmeniniame Stalino kabinete, tarsi jie šitiek metų tiesiog voliojosi po stalu. Kituose interviu Stalino kabinetas taip pat figūruoja; šiame kabinete esą buvęs „ypač slaptas" archyvas, kuriuo naudotis leidžiama tik išrinktiesiems su „leidimu numeris vienas". Laikraščio „Moskovskij komsomolec" apžvalgininkui M. Deičiui uždavus klausimą, kur buvo rasti dokumentai, V. Karpovas atsakė labai paprastai: *„Dar ko! Gal jums ir raktus nuo kambario ant lėkštutės su melsvu apvadėliu paduoti?"*

Ar gali tai būti tiesa? Ne, negali. Tikimybė aptikti slaptus dokumentus tokiomis aplinkybėmis lygi nuliui. Ne kokiai šimtamilijoninei dalelei, o absoliučiam nuliui. Papasakosiu kodėl.

Nuo Stalino mirties praėjo jau daugiau kaip 50 metų. Tačiau nė penkių dienų nereikėjo, ir Stalino kabinete, viloje, bute, mašinoje nebesimėtė ant grindų nė vienas dokumentas. Šiuo metu dokumentus, kuriuos lietė Šeimininko ranka, gali būti ištikę tik du ir vien tik du atvejai. Jie arba sunaikinti, arba surinkti, sunumeruoti ir laikomi specialiuosiuose archyvuose. Iš principo neįtikėtina po stalu rasti dokumentus apie separatines derybas su vokiečiais. Teoriškai tokį dokumentą galima rasti archyve, tačiau dokumento publikuotojas turėtų ištarti keturis stebuklingus žodžius: „fondas, aprašas, byla, lapas". Be šių žodžių istorinis dokumentas neegzistuoja. Tai gali būti tik geresnė ar blogesnė klastotė.

Na bet ir tai dar ne viskas. Turintysis „leidimą numeris vienas" turi žinoti, kad „teisė dirbti su slaptaisiais dokumentais" dar neduoda teisės PUBLIKUOTI slaptuosius dokumentus. Tai „abėcėlė", privaloma kiekvienam iš tikrųjų kada nors dirbusiam su

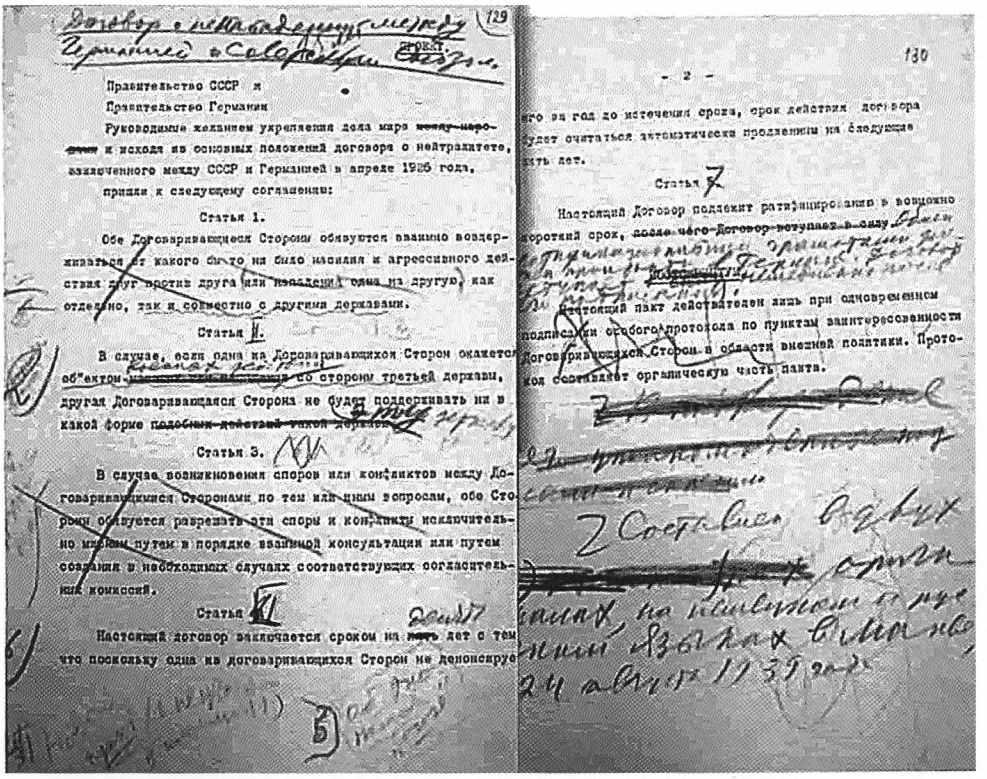

Ribentropo–Molotovo pakto teksto variantas su J. Stalino pataisomis. Rusijos prezidento archyvas

slaptaisiais dokumentais. Ši „abėcėlė“ – tai ypatinga uždara patalpa, slaptas sąsiuvinis su numeruotais ir įrištais lapais, saugomas seifas, į kurį kas vakarą padedamas šis sąsiuvinis, slaptas lauko ryšys. Tik įgaliotas atstovas vienintelis turi teisę šį sąsiuvinį, tapusį slaptu, perkelti iš punkto A į punktą B. Ir taip toliau. Jei dokumentas neišslaptintas, griežtai draudžiama daryti bet kokią jo kopiją, bet kokį išrašą, net minėti jį atvirose publikacijose. Šios tvarkos pažeidimas yra baudžiamosios teisės nusikaltimas. Bet kuris asmuo, gavęs „leidimą“, pasirašo, kad yra įspėtas apie baudžiamąją atsakomybę už slaptų dokumentų viešinimą.

Jei dokumentas išslaptintas, jis gali būti publikuojamas, bet privaloma nurodyti fondą, aprašą, bylą ir lapą. Taip sugalvota, kad kiekvienas norintis – o pagal įstatymą (nepasakysiu, kad ir gyvenime) kiekvienas Rusijos Federacijos pilietis turi teisę susipažinti su bet kuriuo išslaptintu dokumentu. Galima ateiti į archyvą ir pasakyti, – mane domina – „fondas, aprašas, byla, lapas“. Galite patikrinti, ar teisingai skelbiamas dokumentas perrašytas, ar kas nors nepamiršta, nepapildyta savais žodžiais, tokiais kaip „degeneraciniai išsigimimo požymiai“.

Baigę šį *likbezo* („neraštingųjų likvidacijos“) mokymą, pereisim prie vienintelio likusio klausimo: kokia „Mcensko derybų“ klastotės kokybė? Štai tie du dokumentai,

sukurti V. Karpovo arba tų, kurie sumanė piktokai pasišaipyti iš senio (tuo metu, kai pasirodė publikacija, V. Karpovui buvo gerokai per 80 metų):

„Pasiūlymas vokiečių vadovybei.

1. Nuo 1942 m. gegužės 5 d. 6 valandos visame fronto ruože nutraukti karo veiksmus. Paskelbti laikiną taiką iki 1942 m. rugpjūčio 1 d. 18 val.

2. Nuo 1942 m. rugpjūčio 1 d. iki 1942 m. gruodžio 22 d. Vokietijos karuomenė privalo atsitraukti pagal nurodytą schemą Nr. 1. Sieną visu ilgiu tarp Vokietijos ir Rusijos siūloma nustatyti remiantis schema Nr. 1.

3. Perdislokavus armijas, SSRS karinės pajėgos kartu su Vokietijos karinėmis pajėgomis 1943 m. pabaigoje bus pasirengusios pradėti karo veiksmus prieš Angliją ir JAV.

4. SSRS bus pasirengusi peržiūrėti taikos sąlygas tarp mūsų šalių bei apkaltinti karo kurstymu tarptautinę Anglijos ir JAV žydiją. Kitais 1943–1944 m. [bus pasirengusi] kartu pradėti kovinius puolamuosius veiksmus tikslu nustatyti pasaulio erdves (schema Nr. 2).

Prierašas: Atsisakiusi vykdyti 1 ir 2 punktų reikalavimus, vokiečių kariuomenė bus sutriuškinta, o vokiečių valstybė išnyks iš politinio pasaulio žemėlapio.

Perspėti vokiečių vadovybę apie atsakomybę.

SSRS kariuomenės vyriausiasis vadas J. Stalinas

Maskva; Kremlius, 1942 m. vasario 19 d.“

„Nr.1/2428 1942 m. vasario 27 d.

Draugui STALINUI

RAPORTAS

1942 m. vasario 20–27 d. Mcenske vykusių derybų su vokiečių armijos atstovu reichsfiurerio asmeninio štabo SS grupenfiureriu Volfu metu vokiečių vadovybė nerado galimybės patenkinti mūsų reikalavimų.

Mūsų šaliai buvo pasiūlyta iki 1942 m. pabaigos sienas palikti pagal esamą fronto liniją ir nutraukti karo veiksmus.

SSRS vyriausybė privalo nedelsiant baigti su žydija. Tam pirmiausia reikėtų visus žydus perkelti į tolimosios šiaurės rajonus ir izoliuoti, o po to sunaikinti. Valdžia turi įvesti griežtą komendanto režimą ir visu perimetru saugoti lagerių teritoriją. Žydų naikinimo (žudymo) ir lavonų utilizacijos klausimus turi spręsti patys žydai.

Vokiečių vadovybė neatmeta galimybės sukurti bendrą frontą prieš Angliją ir JAV.

Po konsultacijų su Berlynu Volfas pareiškė, kad pertvarkant pasaulį, jeigu SSRS vadovybė priims Vokietijos pusės reikalavimus, visai įmanoma, kad Vokietija patrauktų savo rytinę sieną SSRS naudai.

Vokiečių vadovybė sutinka su tokiais pakeitimais ir yra pasirengusi pakeisti valstybinėje vėliavoje svastikos spalvą iš juodos į raudoną.

Svarstant schemoje Nr. 2 pateiktas pozicijas iškilo šie skirtumai:

1. Lotynų Amerika turi priklausyti Vokietijai.

2. Sudėtingas klausimas dėl sąvokos „kiniškoji civilizacija“. Pagal vokiečių vadovybės sampratą, Kinija turi būti okupuota ir tapti Japonijos imperijos protektoratu.

3. Arabų pasaulis Šiaurės Afrikoje turi tapti Vokietijos protektoratu.

Taigi būtina pažymėti, kad šiose derybose išryškėjo visiškai skirtingos pažiūros ir pozicijos. Vokiečių vadovybės atstovas Volfas kategoriškai atmeta vokiečių kariuomenės sutriuškinimo ir pralaimėjimo kare galimybę. Jo nuomone, karas su Rusija truks keletą metų ir pasibaigs visiška Vokietijos pergale. Tikimasi, kad praradusi kare resursus ir jėgas, po 2–3 metų Rusija bus priversta daug nepalankesnėmis sąlygomis grįžti prie taikos klausimo.

SSRS Vidaus reikalų Pirmasis liaudies komisaro pavaduotojas (MERKULOVAS)“

Ką galima pasakyti? Tai net ne klastotė. Tai greičiau žaidimas, kvailas juokelis, nesąmonė. Teksto autorius (dar kartą atkreipiu dėmesį, kad, mano nuomone, šią rašliavą Karpovui pakišo kažkoks piktavalis kvaiša, matyt, norėdamas pasišaipyti iš nusipelniusio, bet nusenusio žmogaus) net nepasistengė padaryti tos rašliavos įtikimesnės.

„Vokiečių vadovybė sutinka su tokiais pakeitimais ir yra pasirengusi valstybinėje vėliavoje pakeisti svastikos spalvą iš juodos į raudoną.“ Žiauraus naikinančio karo trečiaisiais metais heraldinės spalvos – paskutinis klausimas, galėjęs jaudinti Staliną ir „vokiečių vadovybę“. Beje, toks pasiūlymas savaime absurdiškas, nes hitlerinės Vokietijos „valstybinė vėliava“ buvo raudonos spalvos. Raudona svastika raudonoje vėliavoje – tai jau tikra nesąmonė.

SS grupenfiureris Volfas (*Wolf*) šioje istorijoje atsirado dėl tos pačios priežasties, dėl kurios „generaliniame“ NKVD ir gestapo susitarime atsirado brigadeNfiurerio Miulerio parašas. Klastotės autoriai atvirai šaiposi iš skaitytojų, kurių pagrindinės karo istorijos žinios – tai daugkart žiūrėtas legendinis filmas apie Štirlicą. Jeigu klastotės autoriai būtų pasistengę sukurti nors kiek įtikimesnę klastotę, jie, be abejo, „derybininkais“ būtų pasirinkę neišgyvenusius iki Vokietijos kapituliacijos Heidrichą (*Heydrich*), Reichenau (*Reichenau*), Boką (*Bock*), Modelį (*Model*), Kliugę (*Kluge*) ar pakartuosius Jodlį (*Jodl*), Kanarį (*Canaris*), Keitelį (*Keitel*). Iš filmo „Septyniolika pavasario akimirkų“ klastotei būtų labai tikęs nusinuodijęs Himleris. Arba 1946 m. karo teismo nutartimi mirties bausme nubaustas Kaltenbruneris (*Kaltenbrunner*).

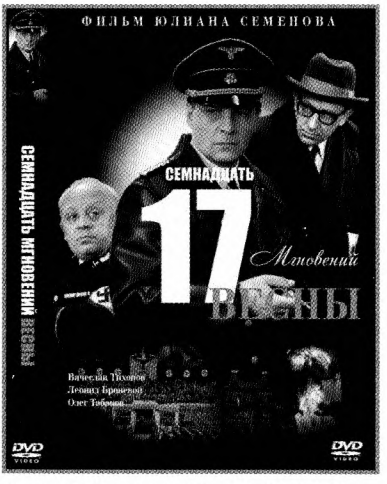

„Septyniolika pavasario akimirkų“. 1973. Juliano Semionovo DVD filmo viršelis. Pagrindiniame Štirlico vaidmenyje Viačeslavas Tichonovas

O štai Karlas Volfas visai netinka būti ypač slaptų derybų su sovietiniais vadovais derybininku. Netinka dėl paprasčiausios priežasties – jis per ilgai gyveno ir mirė praėjus 39 metams po karo. K. Volfas parašė atsiminimus, su juo bendravo dešimtys istorikų ir žurnalistų. Ir jeigu jo audringame gyvenime būtų įvykę kas nors panašaus į derybas su Stalino vadovybe, apie tai būtų žinoję ne tik „leidimo numeris vienas" savininkas, bet ir kiekvienas amerikietis moksleivis. „Šaltojo karo metais" istorija apie tai, kad už sąjungininkų nugarų Stalinas vedė su fašistais separatines derybas, kai tomis pačiomis dienomis amerikiečių ir anglų jūreiviai gabendami karinius krovinius į Murmanską skendo lediniame šiaurės Atlanto vandenyje, būtų tapusi svarbiausia „propagandine bomba". Tačiau Volfas niekada ir niekam nepasakojo apie jokias derybas Mcenske.

O ko vertas parašas – „Vyriausiasis SSSR karinių pajėgų vadas"! SSRS neturėjo vyriausiojo karinių pajėgų vado. Ir Stalinas tarp daugelio kitų pareigų tokių nėjo. Stalinas buvo Vyriausiasis Raudonosios armijos vadas. Taip pat Valstybinio gynybos komiteto pirmininkas, Sovietų liaudies komisariato pirmininkas, gynybos liaudies komisaras, Kariuomenės vyriausiosios vadovybės pirmininkas, Generalinis VKP(b) CK sekretorius (kartais dokumentuose jis pasirašydavo tiesiog „sekretorius"). Vyriausiasis Raudonosios armijos vadas rašė taisyklingai ir tiksliai. Jis negalėjo sukurpti tokių nevykusių frazių kaip *„nustatyti sieną visu ilgiu"* arba *„koviniai puolamieji veiksmai tikslu nustatyti pasaulio erdves"*.

Tai forma. O su turiniu dar blogiau. Vokietijoje buvo totalitarinis režimas. Šio režimo galva buvo Hitleris. Vermachto vadovybė vykdė asmeninius jo įsakymus. Pasaulio pertvarkymo klausimai, Lotynų Amerikos, „kinų civilizacijos" ar „arabų pasaulio Afrikos šiaurėje" perdalijimas galėjo būti svarstomas arba tik su Hitleriu, arba su generolais, nusprendusiais nuversti Hitlerį. Trečio kelio tiesiog nebuvo. Hitlerinėje Vokietijoje nebuvo ir negalėjo būti legalios, žaidžiančios pagal konstituciją opozicijos.

Deryboms su Hitleriu arba su jo patikėtiniais reikėjo važiuoti ne į sugriautą pafrontės Mcenską, o į bet kurios šalies, palaikiusios diplomatinius santykius su Vokietija ir SSRS, sostinę (Sofiją, Stambulą, Stokholmą ir kt.). Būtent taip viskas ir vykdavo. Ramioje, prabangioje aplinkoje. Restorane su puikia virtuve. Pafrontės mieste buvo galima derėtis tik su generolais sąmokslininkais. Tačiau kova su „tarptautine žydija"!.. Šiuo punktu visai susisuko galva klastotės sudarytojui arba pačiam Karpovui: Vermachto vadovybei šis klausimas niekada nebuvo pirmos svarbos. Maža to, didelė dalis Vermachto vadovybės puikiai suprato, kad patalogiška Hitlerio neapykanta žydams pavojinga ir pražūtinga Vokietijai. Beje, ir 1940 m. lapkričio mėn. Hitleris tikrose derybose su Molotovu nė karto nekalbėjo šia tema ir tuo labiau nesvarstė „žydų lavonų utilizacijos" būdų kartu su globalaus pasaulio perdalijimo klausimais.

Aiškūs kliedesiai yra ir konkretus pasiūlymų „turinys", kurio tokia chronologija: nuo 1942 m. gegužės 5 iki rugpjūčio 1 d. 18 val.(!) tęsis paliaubos. Puiku. O kas įvyks po „18 val."? „Nuo 1942 m. rugpjūčio 1 d. iki 1942 m. gruodžio 22 d. vokiečių kariuomenė turi atsitraukti iki sienos." Ar tuo metu tęsis paliaubos? Jeigu taip, tai kodėl

tik iki rugpjūčio 1 d. 18 val.? Kodėl atsitraukimui iki sienos reikalingi 5 mėnesiai? 1939 m. rugsėjo pabaigoje sutriuškintos Lenkijos teritorijoje buvo atitraukiamos sovietų ir vokiečių kariuomenės. Buvo sudarytas bendras dokumentas, kuriame nurodytas atitraukimo greitis ir ribos. Atitraukimo greitis – 20 km per dieną. Dvidešimt. Tokiu normaliu maršo tempu per 5 mėnesius vokiečiai turėjo nueiti iki Atlanto ir nusiskandinti jame...

Visiškas „apofegėjus" pasiekiamas būtent „Prieraše":

„Atsisakiusi vykdyti 1 ir 2 punktų reikalavimus, vokiečių kariuomenė bus sutriuškinta, o vokiečių valstybė išnyks iš politinio pasaulio žemėlapio. Perspėti vokiečių vadovybę apie atsakomybę."

Absoliučiai nerišlus darinys, – *„išnyks iš politinio žemėlapio"*. Visiškai absurdiška logika. Jei manai, kad turi jėgų sutriuškinti ir sunaikinti – triuškink. Rimtose aukščiausio lygio derybose plėšti nuo kūno marškinius ir rėkti „laikykite mane septyniese" atrodytų keista.

Įžūlus tonas, dar ir perspėjantis apie atsakomybę, visai nebūdingas to laikotarpio dokumentams. Štai kaip 1941 m. birželio 22 d. rytą Vokietija paskelbė karą Sovietų Sąjungai: *„Nebegalėdama pakęsti susidariusios grėsmingos padėties prie rytinės Vokietijos sienos dėl masiškai telkiamų bei rengiamų kovai visų rūšių Raudonosios armijos karinių pajėgų, Vokietijos vyriausybė priversta imtis karinių kontrpriemonių."* Ir taškas. Tai paskutinė Vokietijos vyriausybės pareiškimo frazė. Jokia galimybė *„išnykti iš politinio žemėlapio"* niekada nebuvo svarstoma.

Ar vertėjo tiek rašyti, kad paneigtume aiškią klastotę? Žinoma ne, jeigu šie kliedesiai nuolatos įkyriai nebūtų cituojami tai vienur, tai kitur. Visai neseniai, stebint milijonams televizijos Pirmojo kanalo žiūrovų, vienas žinomas Maskvos teatro režisierius, mojuodamas kažkokiu laikraštuku, tiesiog apsiputojęs skubėjo vėl paskelbti publikai šią „istorinę sensaciją". Tuščia jo, to režisieriaus – tokios profesijos žmonės, matyt, tiesiog privalo būti truputį pamišę. Tačiau kodėl laidos vedantysis, patyręs eruditas V. Pozneris neiškvietė sanitarų vos tik paminėjus „derybas Mcenske"?

2007 m. birželio 21–22 d. „Komsomolskaja pravda" paskelbė eilinį straipsnį apie „derybas Mcenske" su paantrašte „V. Karpovo knygoje „Generalisimas" išspausdintos dokumentų kopijos tapo didžiausia Didžiojo Tėvynės karo istorijos sensacija". Tiesos dėlei reikia pasakyti, kad straipsnio turinys visiškai prieštaravo antraštei ir „didžiausia sensacija" šį kartą buvo pripažinta eiline klastote. Tačiau į straipsnio antraštėje iškeltą klausimą „Ar Stalinas siūlė Hitleriui sąjungą?" taip ir liko neatsakyta. Iš to nutylėjimo skaitytojas turi suvokti, kad jeigu V. Karpovo dokumentai yra grafomano kliedesiai, vadinasi, jokia sąjunga tarp Stalino ir Hitlerio ir negalėjo būti sudaryta. Taigi prieš mus dar vienas, šįkart daug kokybiškesnis „smegenų plovimo" pavyzdys.

Klausimas, ar Stalinas siūlė Hitleriui sąjungą, yra grynai retorinis, į kurį atsakymas jau seniai aiškus. Ieškant atsakymo visai nereikia mojuojant „leidimu numeris vienas" Stalino kabinete landžioti po stalu. Viskas daug paprasčiau. 1939 m. rugsėjo

30 d. visi centriniai SSRS laikraščiai išspausdino Vokietijos užsienio reikalų ministro Ribentropo pranešimą:

„Mano viešnagė Maskvoje vėl buvo trumpa, gaila, pernelyg trumpa. Kitą kartą tikiuosi pabūti ilgiau. Vis dėlto mes puikiai išnaudojome šias dvi dienas. Išsiaiškinome šiuos dalykus:

1. Galutinai susitarta dėl vokiečių ir sovietų draugystės.

2. Abi šalys niekada neleis trečiosioms kištis į Rytų Europos klausimus.

3. Abi šalys pageidauja, kad taika būtų atstatyta ir Anglija bei Prancūzija nutrauktų absoliučiai beprasmę ir neturinčią ateities kovą prieš Vokietiją.

4. Jeigu vis dėlto šiose šalyse laimėtų karo kurstytojai, Vokietija ir SSRS žinos, kokiu būdu į tai atsakyti.“

Tiems, kas gimė, užaugo ir paseno Naujojoje Zelandijoje, skubu paaiškinti, kad net pranešimas apie naujus primilžius „Raudonojo pjautuvo“ kolūkyje turėjo praeiti daugiapakopę griežtą cenzūrą prieš jį išspausdinant pirmajame „Pravdos“ laikraščio puslapyje. Ribentropo pranešimas, kuriame „Vokietijos ir SSRS“ vardu nuskambėjo tiesioginiai grasinimai „anglų ir prancūzų karo kurstytojų“ atžvilgiu, buvo, be abejo, suderintas su sovietų puse. Ir to negana – vienintelis žmogus, galėjęs duoti leidimą tokiai publikacijai, galėjo būti tik draugas Stalinas.

Tačiau ar galima grasinamo pobūdžio Ribentropo užuominas laikyti Stalino ir Hitlerio sąjungos dokumentu? Žinoma, ne. Pirmojoje „Pravdos“ skiltyje pasirodė tik pati ledkalnio viršūnė. Konkretūs keturių totalitarinių šalių svarstymai apie agresyvaus bloko sudarymą prasidėjo 1940 m. lapkričio 12–13 d. oficialaus Molotovo vizito į Berlyną ir jo derybų su Hitleriu metu. Molotovui grįžus į Maskvą,

SSRS liaudies komisarų sovieto pirmininkas ir užsienio reikalų komisaras V. Molotovas ir Vokietijos užsienio reikalų ministras J. Ribentropas apeina garbės sargybą Berlyne. 1940 m. lapkričio 12 d.

„Kitaip tariant, džentelmenai, Togo nemuš Joe ir Joe nemuš Togo... Nebent jie bakstels vienas kitam, jei aš užvažiuosiu Joe". Amerikiečių karikatūroje vaizduojami Japonijos, Vokietijos ir Sovietų Sąjungos lyderiai T. Hidekis, A. Hitleris ir J. Stalinas, planuojantys pasirašyti bendradarbiavimo paktą. 1940

1940 m. lapkričio 25 d. sovietinis ašies „Roma–Berlynas–Maskva–Tokijas" sukūrimo sąlygų variantas buvo Molotovo asmeniškai įteiktas Vokietijos grafui Šulenburgui (*Schulenburg*). Hitleris atsakė tyla, kuri buvo nutraukta ankstyvą 1941 m. birželio 22 d. rytą. O dokumentas juk išliko! Ir šio dokumento faktai neleido ramiai miegoti Kremliaus valdytojams, kai Stalino imperija, keistai ir absurdiškai susiklosčius aplinkybėms, tapo „demokratinių šalių antihitlerinės kolicijos" dalyve. Aš nejuokauju, būtent taip tada ji ir vadinosi.

Iš karto po karo Stalino nurodymu buvo sukurtas specialus organas, įvairiuose dokumentuose įvardijamas labai skirtingai: „valstybinė komisija dėl Niurnbergo proceso", „komisija dėl vadovavimo Niurnbergo procesui". Į komisijos sudėtį buvo įtraukti „patikimi teisėsaugos darbuotojai", Berijos pavaduotojai: draugai Abakumovas, Kobulovas ir Merkulovas. Komisijai vadovauti patikėta svarbiausiam stalinizmo „teisėtvarkininkui" Vyšinskiui, įamžinusiam savo vardą geležine formuluote: „kaltinamojo prisipažinimas – įrodymų karalienė". Svarbiausiu komisijos uždaviniu tapo bet kokiomis aplinkybėmis neleisti Niurnbergo procese svarstyti 1939–1941 m. sovietų ir vokiečių bendradarbiavimo faktų. Nenuplaunama gėda demokratinių šalių vadovams tapo ir liks oficialiai su Stalinu suderintas sąrašas klausimų, kurie *„neleistini svarstyti teisme"*.

Kas tai per „teismas", jeigu jame iš anksto atsisakoma pareigos išsiaiškinti ir rasti VISUS dokumentus ir faktus, turinčius reikšmės bylai?

Nenatūrali demokratijos (nors ir netobulos) bei tironijos (kuriai lygios nebuvo žmonijos istorijoje) sąjunga negalėjo ilgai trukti. 1948 m. Vokietijos URM archyvuose rasti dokumentai pateko į Vakarų sąjungininkų rankas, buvo publikuoti rinkinyje „Nazi-Soviet Relations", kas išvertus reikštų „Nacistinės Vokietijos ir SSRS tarpusavio santykiai" ir tapo iš tikrųjų *„pačia svarbiausia karo istoriografijos sensacija"*.

Daugiau kaip keturiasdešimt metų sovietiniai istorikai bandė paneigti šį „įžūlų buržuazinių falstifikatorių melą". Buvo parašyta kalnai knygų, apginta šimtai disertacijų. Vėliau, tarsi pagal komandą trauktis, antrieji dokumentų egzemplioriai buvo rasti ir sovietiniuose, dabar – rusų, archyvuose. Rusijos Prezidento archyve (RF PA, f. 3, ap. 64, b. 675, l. 108) buvo surastas mašinėle perrašytas tekstas. kuriame

1939 m. spalio 9 d. „Newsweek" žurnalo antraštė skelbia: „Stalinas ir Ribentropas patvirtina „įvykusį faktą"

Ribentropo, nuteisto Niurnbergo tarptautiniame tribunole, lavonas. 1946 m. spalio 16 d.

pateikiamos sovietų sąlygos kuriant „keturių valstybių sąjungą" su paties Molotovo ranka parašyta pastaba: „*1940 m. lapkričio 25 d., mano perduota p. Šulenburgui*". Ir parašas – V. Molotovas.

Žemiau pateikiame originalų dokumento tekstą (cituojama pagal rinkinį „1941 metai. Dokumentai", kn. 1, p. 417). Žinoma, jis ne taip dailiai surašytas kaip „Generalinis susitarimas dėl kovos su rudaplaukiais", bet atidžiai išnagrinėjus jo turinį ir galimus padarinius, jis daug baisesnis:

„SSRS iš esmės sutinka priimti keturių šalių pakto projektą apie jų tarpusavio politinį bendradarbiavimą ir ekonominę pagalbą, p. Ribentropo pateiktą 1940 m. lapkričio 13 d. Berlyne pokalbyje su V. Molotovu ir susidedantį iš 4 punktų, šiomis sąlygomis:

1. *Jeigu Vokietijos daliniai bus tuojau pat išvesti iš Suomijos* (iš tikrųjų išvesti nebuvo ko, nes pirmieji Vermachto daliniai Suomijos teritorijoje buvo dislokuoti tik 1941 m. birželį – *M. S.*), *kuri pagal 1939 m. sovietų-vokiečių susitarimą priklauso SSRS įtakos sferai. Be to, SSRS įsipareigoja užtikrinti taiką su Suomija, taip pat ekonominius Vokietijos interesus Suomijoje (miško išvežimas, nikelis);*

2. Jeigu artimiausiais mėnesiais bus užtikrintas SSSR saugumas Sąsiauriuose sudarius savitarpio pagalbos sutartį tarp SSRS ir Bulgarijos, kadangi ji savo geografine padėtimi yra SSRS Juodosios jūros sienos saugumo sferoje, ir SSSR karinės jūrų bazės organizacija Bosforo ir Dardanelų sąsiaurio rajone ilgalaikės nuomos pagrindu;

3. Jeigu rajonas į pietus nuo Batumio ir Baku, bendra kryptimi į Persijos įlankos pusę bus pripažintas SSRS aspiracijos centru;

4. Jeigu teisingų kompensacijų sąlygomis Japonija atsisakys savo koncesinių teisių į anglį ir naftą Šiaurės Sachaline.

Ryšium su išdėstytais teiginiais, turi būti pakeistas p. Ribentropo pateiktas 4-ių šalių protokolo projektas dėl įtakos zonų atskyrimo SSRS aspiracijos zonas nustatant į pietus

nuo Batumio ir Baku su bendra kryptimi į Persijos įlankos pusę. (Vokiečiai siūlė teritorinius Sovietų Sąjungos siekius nukreipti į Indijos vandenyną, Stalinas per Molotovą patikslino, kad nafta jį domina daug labiau negu indiška arbata ar drambliai ir deimantai. – *M. S.*)

Lygiai taip pat turi būti pakeistas p. Ribentropo pasiūlytas protokolo projektas – Susitarimas tarp Vokietijos, Italijos ir Sovietų Sąjungos bei Turkijos dėl SSRS karinės ir jūrų karinės bazės aprūpinimo nafta. Sudaryti SSRS karinės ir jūrų karinės bazės Bosfore ir Dardaneluose ilgalaikės nuomos sutartį, 3-ms šalims garantuojant Turkijos ir jos teritorijos nepriklausomybę, jeigu Turkija sutiktų prisijungti prie keturių valstybių.

Šiame protokole turi būti numatyta, kad jeigu Turkija atsisakytų prisijungti prie valstybių ketvertuko, – Vokietija, Italija ir SSRS susitaria parengti ir įgyvendinti būtinas karines ir diplomatines priemones, o tam turi būti parengtas specialus susitarimas."

Kaip regis, politinis, ekonominis ir karinis hitlerinės Vokietijos ir stalinistinės SSRS bendradarbiavimas 1939–1941 m. yra nepaneigiamas faktas, o dėl separatinių Vokietijos ir SSRS derybų karo metu galima kelti tik labai trapias hipotezes. Bandant sukurti kokią nors pagrįstą tų įvykių hipotezę iškart susiduriama su dokumentų stoka. Pabandysime trumpai susumuoti turimus informacijos trupinius.

Pirma. Nei sutriuškinto Trečiojo reicho dokumentuose, nei liudytojų, stojusių prieš hitlerinio režimo teismą, parodymuose, nei memuaruose tų, kurie pergyveno „pirmąją atpildo bangą" (daug ar mažai, tačiau vien tik karinio tribunolo

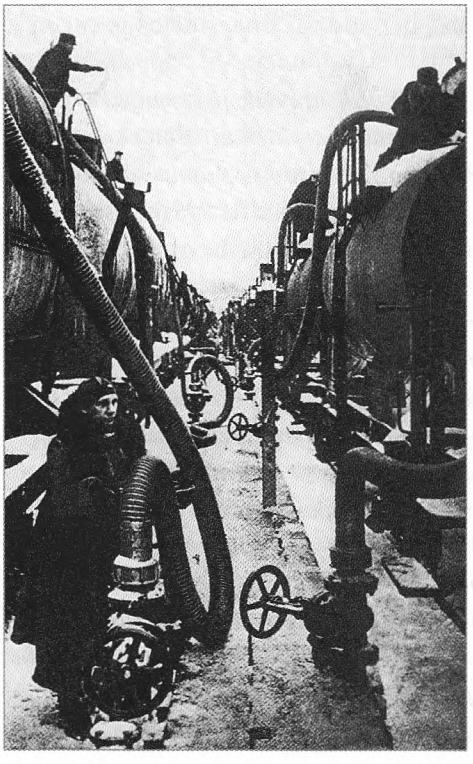

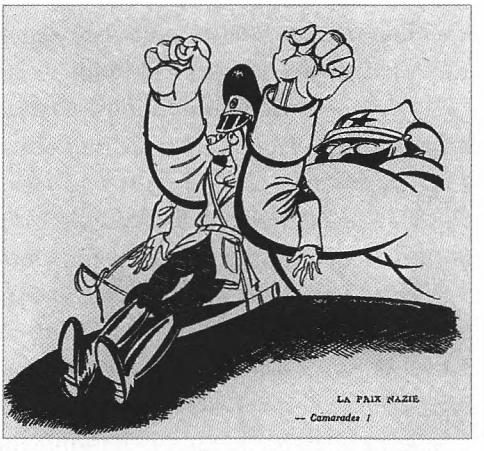

„Palaikymo armija – draugai!" Prancūzų karikatūra, 1939 m. spalis

Kiaurą parą iš Sovietų Sąjungos tiekiami degalai suteikė galimybę A. Hitleriui pradėti puolimą prieš Prancūziją. 1940

sprendimu mirties bausme nubausti 480 fašistų), nėra jokių duomenų apie vykusias separatines vokiečių-sovietų derybas. Tai svarbus argumentas manyti, kad net jeigu ir buvo bandoma kas nors daryti, tai darbas toliau kaip iki šalių ketinimų zondavimo nepajudėjo.

Antra. Yra patikimas dokumentas: P. Sudoplatovo 1953 m. rugpjūčio 7 d. „Paaiškinamasis raštas SSRS Ministrų tarybai", saugomas RF Prezidento archyve (f. 3, ap. 24, b. 465, l. 204–208). „Dokumento patikimumą" šiuo atveju suvokiu išskirtinai tiktai kaip faktiškai turimą pageltusį mašinraštį, bet tai jokiu būdu neįrodo turinio tikrumo.

Bandant paaiškinti, kas toks yra P. Sudoplatovas, reikėtų pusės šio knygos skyriaus. Todėl apsiribosime trumpu apibūdinimu: Labai Svarbus Čekistas. Žmogus, kurio biografija spalvingumu prilygsta nuotykių romanui. Jeigu Sudoplatovas kada nors ir vartojo žodžius „sakyti tik tiesą", tai labai tikėtina, kad šią sąvoką jis suprato visai kitaip nei dauguma paprastų žmonių. Sudoplatovo „Paaiškinamasis raštas" atsirado tiriant Berijos baudžiamąją bylą. Lavrentijus Berija buvo asmeninis Sudoplatovo priešas. Tiesa, galų gale Sudoplatovą į kalėjimą ilgiems metams pasiuntė ne Berija, bet Chruščiovas... Atsižvelgdami į šias aplinkybes perskaitysime keletą pirmųjų šio dokumento pastraipų:

„Pranešu apie man žinomą faktą.

Praėjus keletui dienų po hitlerinės Vokietijos pasalūniško SSRS užpuolimo, apytikriai 1941 m. birželio 25–27 d., buvau iškviestas į tuometinio SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro Berijos kabinetą. Berija man pasakė, kad yra priimtas Sovietų vyriausybės nutarimas, pagal kurį būtina neoficialiais būdais išsiaiškinti, kokiomis sąlygomis Vokietija sutiktų nutraukti karą prieš SSRS ir sustabdytų fašistinės kariuomenės puolimą. Berija paaiškino, kad šio Sovietų vyriausybės sprendimo tikslas yra sudaryti sąlygas vyriausybei atlikti keletą manevrų ir išlošti laiko jėgoms sukaupti. Berija įsakė man susitikti su Bulgarijos pasiuntiniu SSRS Stamenovu, kuris pagal SSRS NKVD duomenis turėjo ryšių su vokiečiais ir buvo jiems gerai žinomas (toliau publikuojamame „Rašto" tekste daugtaškis – *M.* S.).

Pokalbyje su Stamenovu turėjau aptarti keturis klausimus. Klausimus Berija išvardijo žiūrėdamas į savo užrašų knygelę ir jie skambėjo taip:

1. Kodėl Vokietija sulaužė nepuolimo paktą ir pradėjo karą prieš SSRS;

2. Kas patenkintų Vokietiją, kokiomis sąlygomis Vokietija nutrauktų karą, kas būtina karui nutraukti;

3. Ar patenkintų Vokietiją perdavimas tokių žemių kaip Pabaltijys, Ukraina, Besarabija, Bukovina, Karelijos sąsmauka;

4. Jeigu ne, tai į kokias papildomas teritorijas pretenduoja Vokietija.

Berija man įsakė su Stamenovu kalbėti ne Sovietų vyriausybės vardu, o klausimus pateikti pokalbiui pakrypus apie susidariusią karinę ir politinę padėtį, taip pat išsiaiškinti Stamenovo nuomonę šiais keturiais klausimais."

Toliau tekste smulkiai svarstomos susitikimo „Aragvio“ restorane Maskvoje aplinkybės ir pasirengimas jam. Vėliau Sudoplatovas rašo:

„Kurį laiką buvo stebimas šifruotas Stamenovo susirašinėjimas. Rezultatų nesulaukėme. Tačiau tai dar neįrodo, kad Stamenovas negalėjo pranešti apie pokalbį diplomatiniu paštu per tas pasiuntinybes ir misijas, kurių šalys tuo laiku dar nedalyvavo kare. Daugiau jokių nurodymų ryšium su šiuo pavedimu ir dėl Stamenovo panaudojimo negavau. Nežinau, ar Berija susitiko asmeniškai su Stamenovu. Man tokį susitikimą organizuoti nebuvo pavesta...“

Čia aiškiai zonduojama, ar galimas taikus susitarimas. Kadangi tuo metu Sovietų Sąjunga juridiškai dar nebuvo Anglijos ir JAV sąjungininkė, terminas „separatinė taika“ šiuo atveju neturėtų būti taikomas. Sprendžiant pagal iki šiol turimą informaciją, reikalai tada nepajudėjo toliau kaip iki atsargaus padėties zondavimo.

Trečia. Tiksliai žinoma, kad 1941 m. Stalinas šantažavo Vakarų sąjungininkus žadėdamas sudaryti separatinę taiką su vokiečiais. V. Čerčilis *(Churchill)* savo daugiatomėje „Antrojo pasaulinio karo istorijoje“ pateikia laišką, kurį 1941 m. rugsėjo 3 d. jam atsiuntė draugas Stalinas: *„Be šių dviejų pagalbos būdų* (buvo kalbama apie anglų išsilaipinimą Prancūzijoje ir apie pažadą kas mėnesį pristatyti į SSRS po 400 lėktuvų ir 500 tankų – *M. S.*), *Sovietų Sąjunga arba pralaimės, arba bus tokia silpna, kad praras bet kokią galimybę padėti savo sąjungininkams aktyvioje kovoje su hitlerizmu...“* Jokios kitos reikšmės, išskyrus grasinimą sudaryti separatinę taiką su Hitleriu, ši frazė neturėjo.

Ketvirta. Tiksliai žinoma, kad pirmasis „Didžiojo trejeto“ – Ruzvelto *(Roosevelt)*, Stalino, Čerčilio – susitikimas įvyko tik 1943 m. Teherane. Vadinasi, dvejus su puse metų (!!!) „sąjungininkai“ bendradarbiavo nepasirašę jokio konkretaus susitarimo apie karo tikslą ir šalių uždavinius būsimoje Europoje. Tai, žinoma, labai keista. Stalino ir Ruzvelto susirašinėjimas rengiantis „Didžiojo trejeto“ susitikimui išspausdintas senų seniausiai, dar „sąstingio“ metais. Jokių abejonių publikacijos tikrumas nei JAV, nei SSRS nesukėlė. Štai būtent iš šio susirašinėjimo paaiškėja, kad Stalinas visus 1943 m. kiek galėdamas vilkino susitikimą. Kodėl? Ar šis dvejus su puse metų tęsęsis vilkinimas pasirašyti visa apimančią sutartį su sąjungininkais nebuvo Stalino noras „laikyti atviras duris“ tam atvejui, jeigu atsirastų galimybė sudaryti separatinę taiką su Hitleriu? Nežinau. Ir niekas nežino, tačiau klausimai lieka....

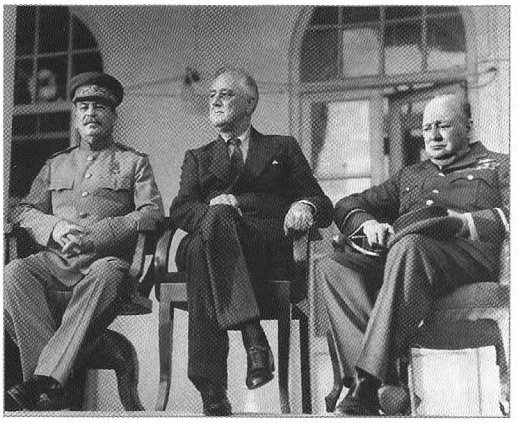

Teherano konferencija. Iš kairės į dešinę: J. Stalinas, F. D. Ruzveltas, V. Čerčilis. 1943 m. lapkričio 28 – gruodžio 1 d.

3 skyrius

Sniegas birželyje, arba klausimas apie „job..." motiną

Dabar nuo klastočių, sukurtų labai primityviai, mėgėjiškai, pereisime prie rimtesnio epizodo – prie „dezos" (dezinformacijos), kurią sukūrė profesionalūs slaptojo fronto kariai.

„Tegyvuoja mūsų laiminga socialistinė Tėvynė. Tegyvuoja mūsų mylimas didysis Stalinas!" 1935. Sovietinis plakatas

Devintojo ir dešimtojo dešimtmečio sandūroje mūsų istorikai publicistai taip sakant „pratrūko". Tiukšmaudami ir lipdami vieni kitiems per galvas, vakarykščiai agitacijos ir propagandos skyrių darbuotojai metėsi atverti liaudžiai akis ir pagarsinti Baisiąją Karinę Paslaptį. Ši „baisi paslaptis" (drįstu teigti – iš anksto parengta daug rimtesnėje kontoroje nei SSKP miesto komitetas, o būtent kontrpropagandos valdyboje) iš esmės reiškė vieną tezę – „nepasirengimo dogma". Su didžiausiu apgailestavimu mums imta aiškinti, kad didžioji Stalino industrializacija, plieno spindesio tankai ir lėktuvai, tarsi paklodė užklodavę dangų virš Raudonosios aikštės, visa tai – blefas, miražas, saviapgaulė. Tai tarsi Stachanovo rekordai ar didžiuliai kolūkių derliai. O iš tikro... Viso šito mes neturėjome. Ir kariauti nebuvo kuo. Lėktuvai faneriniai, tankai „beviltiškai pasenę", IUTai (ilgalaikiai ugnies taškai) nebaigti statyti, vienas šautuvas dviem kariams.

Buvo net išleista knygelė (apskritai nebloga, su daugeliu išslaptintų dokumentų) ypač būdingu tam laikotarpiui pavadinimu – „Nuslėpta karo tiesa" (M.:Russkaja knyga,1992, sudarytojas P. Knyševskis). Joje pateiktoje lentelėje „Raudonosios armijos mechanizuotųjų korpusų aprūpinimas šaudmenimis 1941 m. birželio 15 d." kiekvienas besidomintis galėjo sužinoti, kad *„korpusų tankų patrankos 152 mm sviediniais* " (sviedinys – tai kas išlekia iš ginklo vamzdžio, viskas kartu – sviedinys, sprogdiklis, užtaisas – artilerijoje vadinamas „salve") buvo mažai aprūpintos – tik 10 proc., o Vakarų ypatingosios karinės apygardos (YKA) mechanizuotieji korpusai – 0 proc. Nulis, visiškas nulis, mieli draugai. Kuo kariauti? Akmenimis ir pagaliais? Kas iš tų mechanizuotųjų korpusų, jeigu jie neturi kuo šaudyti?

Baisu. Kad vėliau vėl netaptume „smegenų plovimo" aukomis, gerbiamasis skaitytojau, išmokite užduoti DU AUKSINIUS KLAUSIMUS:

Pirmas. Mažai aprūpinti(os) – o palyginti su kuo mažai?

Antras. Procentai – o nuo kokio skaičiaus jie skaičiuojami?

Štai tada mes viską suprasime.

Su kuo 1941 m. birželio 15 d. rengėsi kariauti Raudonoji armija ir jos mechanizuotieji korpusai? Su marsiečiais? Ak, su vokiečiais... Tada sovietinių 152 mm tankų patrankų salvę lyginkime su vokiečių patrankų salve. Savaime suprantama, vokiečių tankų divizijose 152 mm patrankų negalėjo būti. Vermachte buvo naudojami visai kiti kalibrai – 105 mm ir 150 mm. Taigi kiek 1941 m. birželio 15 d. vokiečių Vermachtas turėjo tankų su 150 mm patrankomis? Pranešu – nulis sveikų, nulis dešimtųjų. Informacijos šaltinis? Jokio šaltinio šiuo atveju ir nereikia. 1941 m. birželį Vermachto ginkluotėje nebuvo nė vieno tanko, ginkluoto 150 mm arba „nors" 105 mm pabūklais. Net tankai Pz-IV, ginkluoti 75 mm patrankomis, sudarė tik 14 proc. viso tankų parko. Ir iki pat karo pabaigos serijiniai tankai su 6 colių kalibro pabūklais Vokietijoje nebuvo gaminami. Maža to, net XXI amžiaus bundesvero ginkluotėje nėra nė vieno tanko tipo (prašom nepainioti tanko su savaeigiu pabūklu), kurio sukiojamajame bokštelyje būtų sumontuotas didesnis nei 120 mm kalibro pabūklas.

Sovietų inžinieriai, sumontavę sukiojamajame (t. y. labai sudėtingos konstrukcijos, keliančios dideles komponavimo problemas) tanko KV-2 bokštelyje 152 mm haubicą, išsprendė sudėtingiausią techninę problemą. Apie tokius tankus-stebuklus paprastai nesako – „mažai". Net du tankai KV-2 jau buvo daugiau negu 6 colių

Tankas KV-2 Vermachto tarnyboje

haubica ginkluoti tankai viso pasaulio armijose kartu sudėjus. O pas mus jų buvo ne du, o gerokai daugiau. Iki 1941 m. birželio pabaigos iš viso buvo pagaminta 213 tankų KV-2.

Dabar apie procentus ir šaudmenis. Sunku suprasti, ką turėjo galvoje rinkinio „Nuslėpta karo tiesa" autoriai sudarydami lenteles. Jokių lentelės ir mįslingų procentų paaiškinimo jie nepateikia. VISŲ mechanizuotųjų korpusų aprūpinimas 152 mm tanko pabūklų salvių skaičiumi – net juokingiau nei „vidutinė ligoninėje gulinčių ligonių temperatūra". 1941 m. birželį tik aštuoni (iš 29) mechanizuotieji korpusai buvo ginkluoti didesniu tankų KV-2 skaičiumi (daugiau nei 10 vienetų).

Visoje Vakarų YKA buvo tik vienas (iš šešių) mechanizuotasis korpusas, kuris savo ginkluotėje turėjo 22 KV-2 tankus. Tačiau svarbiausia visai kas kita. Tankas KV-2 buvo ginkluotas ne kokia nors unikalia, o beveik standartine 1938 m. pavyzdžio 152 mm haubica M-10 (tanke naudojamas lauko artilerijos pabūklas tiesiog buvo vos sutrumpintas). Kovinės sviedinių atsargos šiai sistemai buvo gaminamos milžiniškais kiekiais. Konkrečiai 2 mln. 642 tūkst. sviedinių buvo pagaminta karo pradžiai, 925 tūkst. buvo pateikti kariuomenei iki 1941 m. pabaigos. Šaudmenų komplektą vienam tankui KV-2 sudarė 36 sviediniai. Visiems 213 tankų skirti kokie penki mūšio komplektai – tai „vargani" 38,3 tūkst. sviedinių.

Beje, tai sudarė tik pusantro procento visų 152 mm haubicų sviedinių atsargų. Buvo kuo kovoti... Galima tik numanyti (pasikartosiu, kad „baisiosios lentelės" sudarytojai nepaaiškino, nuo kokio skaičiaus skaičiuoja procentus), kad 0 proc. skaičius nurodo, jog Vakarų YKA neturėjo specialių priešbetoninių ir karo jūrų technikos (tai ne spausdinimo klaida) šarvamušių 152 mm haubicos sviedinių.

Reikalas tas, kad KV-2 buvo kuriamas kaip tankas, skirtas įvairių įtvirtinimų ruožams pralaužti. Jį buvo planuojama panaudoti betoniniams dotams, bunkeriams ir šarvuotoms perdangoms naikinti. Kovai su šarvuotomis perdangomis pirmiausia ir buvo skirta „jūrinė šarvamušė granata". Karo laivų artilerijoje šis sviedinys turėjo pramušti šarvuotą laivo denį ir sprogti priešo laivo viduje. 1941 m. birželio 22 d. rytą visa ši „egzotika" tapo nereikalinga, nes Vakarų karinės apygardos kariuomenei, kaip ir visoms kitoms, teko kariauti savo teritorijoje, kur priešo bunkerių negalėjo ir būti. Svarbiausiu, jeigu ne vienintelis, uždavinys, kurį supersunkusis tankas KV-2 galėjo spręsti gynyboje, buvo kova su priešo pėstininkais. 152 mm skeveldrinis fugasinis sviedinys kaip tik tam puikiausiai ir tiko...

Bet grįžkime prie klausimo, pateikto šio skyriaus pavadinime. Svarbiausiu „nepasirengusios karui" Sovietų Sąjungos elementu netikėtai tapo karo vado klausimas. O vadas juk buvo. Tačiau svarbiausiam reikalui jis visiškai netiko. Neįtikėtina karo „tiesa", pasirodo, buvo ta, kad draugas Stalinas buvo ne patiklus, o superpatiklus. Naivus ir kvailas. Tokį bet kas apgaus. Kilmingųjų mergelių instituto auklėtinę, raustančią išvydus plikus arklius gatvėje, palyginti su atlapaširdžiu draugu Stalinu, galima

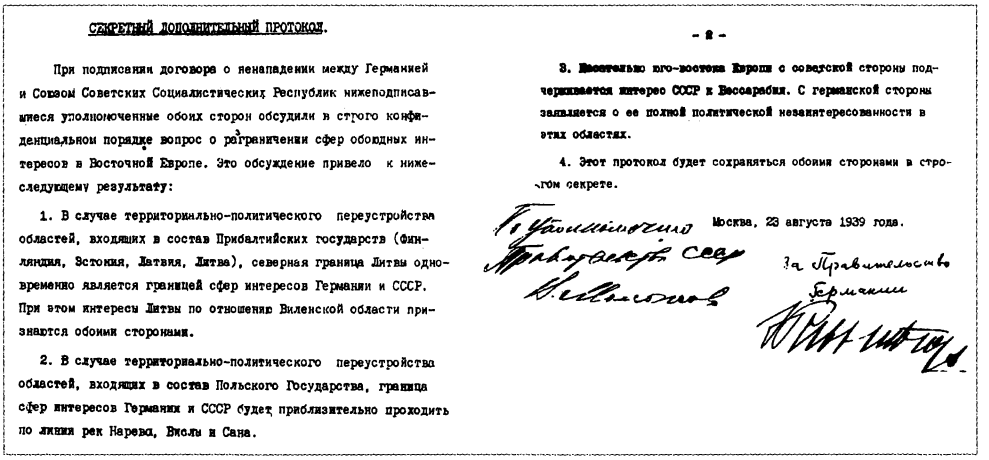

СЕКРЕТНЫЙ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЙ ПРОТОКОЛ.

При подписании договора о ненападении между Германией и Союзом Советских Социалистических Республик нижеподписавшиеся уполномоченные обоих сторон обсудили в строго конфиденциальном порядке вопрос о разграничении сфер обоюдных интересов в Восточной Европе. Это обсуждение привело к нижеследующему результату:

1. В случае территориально-политического переустройства областей, входящих в состав Прибалтийских государств (Финляндия, Эстония, Латвия, Литва), северная граница Литвы одновременно является границей сфер интересов Германии и СССР. При этом интересы Литвы по отношению Виленской области признаются обоими сторонами.

2. В случае территориально-политического переустройства областей, входящих в состав Польского Государства, граница сфер интересов Германии и СССР будет приблизительно проходить по линии рек Нарева, Висла и Сана.

- 2 -

3. Касательно юго-востока Европы с советской стороны подчеркивается интерес СССР к Бессарабии. С германской стороны заявляется о ее полной политической незаинтересованности в этих областях.

4. Этот протокол будет сохраняться обоими сторонами в строгом секрете.

Москва, 23 августа 1939 года.

За Правительство Германии

SLAPTASIS PAPILDOMAS PROTOKOLAS

Pasirašydami Vokietijos ir Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos nepuolimo sutartį, abiejų šalių pasirašiusieji įgaliotiniai itin konfidencialiai apsvarstė abipusių interesų sferų Rytų Europoje pasidalijimo klausimą. Apsvarsčius buvo nutarta:

1. Jeigu srityse, įeinančiose į Pabaltijo valstybių sudėtį (Suomijoje, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje), įvyktų teritorinis ir politinis pertvarkymas, šiaurinė Lietuvos siena taps Vokietijos ir SSRS interesų sferų siena. Tuo pačiu abi šalys pripažįsta Lietuvos interesus Vilniaus kraštui.

2. Jei teritorinis ir politinis pertvarkymas įvyktų Lenkijos valstybei priklausančiose srityse, Vokietijos ir SSRS interesų siena eis maždaug Narevo, Vyslos ir Sano upėmis.

Klausimas, ar abiejų šalių interesams pageidautinas nepriklausomos Lenkijos valstybės išlikimas ir kokios bus šios valstybės sienos, gali būti galutinai išspręstas tik toliau rutuliojantis politiniams įvykiams.

Bet kokiu atveju abi vyriausybės šį klausimą spręs draugiško susitarimo būdu.

3. Turėdama galvoje Pietryčių Europą, sovietinė šalis pabrėžia SSRS interesus dėl Besarabijos. Vokietija iš savo pusės pareiškia, kad ji visai nesuinteresuota šiomis sritimis.

4.Abi šalys šį protokolą laikys visiškoje paslaptyje.

Maskva, 1939 metų rugpjūčio 23 diena.

SSRS vyriausybės įgaliotas V. MOLOTOVAS

Vokietijos vyriausybės vardu J. fon RIBENTROPAS

1939 m. rugpjūčio 23 d. pasirašytas slaptasis papildomas protokolas

vadinti „piktavaliu genijum“. Pasirodo, Stalinas meiliai apžiūrinėjo Ribentropo parašą po Nepuolimo paktu, užuot skelbęs „visuotinį karinį pasirengimą“...

Gal, gerbiamasis skaitytojau, manote, kad aš juokauju, erzinu jus, grubiai perdedu? Jeigu tik...

Sudarant išskirtinės svarbos vaizdą, „nešališkumą“, buvo iškviestas „užsienio konsultantas“. Izraelio profesorius G. Gorodeckis (beje, gimęs Izraelyje, o ne repatriantas iš buvusios SSRS) visiškai pateisino jam suteiktą pasitikėjimą. Knygoje „Lemtinga saviapgaulė. Stalinas ir Vokietijos puolimas“ draugas Gorodeckis (liežuvis neapsiverčia jį vadinti „ponu“) kaip dukart du įrodė, kad *„Stalinas tiesiog kategoriškai atsisakė tikėti žvalgybos pranešimais...Stalinas neleido kariuomenei pradėti rengti gynybos planų... Stalinas liko kurčias Žukovo prašymams pradėti kariuomenės išskleidimą... Stalinas atrodė pasimetęs, bet atkakliai nenorėjo patikėti savo išvadų klaidingumu... Stalinas, atrodo, vijo nuo savęs bet kokią mintį apie karą, prarado iniciatyvą ir atrodė tarsi paralyžiuotas...“*

Knygos įžangoje G. Gorodeckis išdidžiai rašo: *„Didžiulėmis pastangomis gavau leidimą prieiti prie daugybės archyvinių šaltinių.“* Štai kaip!.. Gal draugas Gorodeckis kartu su V. Karpovu gavo išsvajotą „leidimą numeris vienas“! Matyt, tik su tokiu „leidimu“ buvo galima prasibrauti prie informacijos, kad 1941-aisiais *„Maskvoje ilgam užsitęsė žiema, net antrąją birželio savaitę snigo.“* Aš nejuokauju. Aš cituoju, žr. 345 p.

Vietiniai kadrai irgi stengėsi neatsilikti nuo „užsienio konsultanto“. Vienas draugas, žodis žodin rašė: *„...Laukdamas greito pralaimėjimo kare, o kartu ir savo žūties, Stalinas, matyt, pasipriešinimą laikė bevaisiu ir nebandė nei grasinti Hitleriui, nei laiku pasirengti kovai... Nors ir suvokdamas, kad artėja puolimas, Stalinas neišskleidė armijos, nepaskelbė karinės parengties, ją miegančią kareivinėse pakišo po bombomis, karą sutiko brezentu apdengtais lėktuvais... Pirmosiomis karo dienomis jis visai nusišalino nuo vadovavimo, nesiėmė jokių reikalų.“*

„Nuslėptos karo tiesos“ atvirumo epochoje kliuvo ir pikčiausiam Stalino „satrapui“ Lavrentijui Berijai. Iš publikacijos į publikaciją pradėjo lekioti ši gerokai pašvinkusi „antis“:

„...Aš vėl reikalauju atšaukti iš Berlyno ir nubausti mūsų pasiuntinį Dekanozovą, kuris po senovei mane bombarduoja „deza“ apie neva rengiamą puolimą prieš SSRS... Tą patį pranešė karinis atašė Berlyne, generolas majoras V. Tupikovas. Šis bukas generolas tvirtina, kad trys Vermachto grupės puls Maskvą, Leningradą ir Kijevą...Tačiau aš ir mano žmonės, Josifai Visarionovičiau, gerai prisimenam Jūsų protingą pranašystę: 1941 m. Hitleris mūsų nepuls.“

Šį kliedesį, pavadintą „L. Berijos 1941 m. birželio 21 d. informaciniu raštu“, į apyvartą paleido žinomas rašytojas ir kino scenaristas O. Gorčiakovas. Kai kuriuos teisingus žodžius rašytojas Gorčiakovas žinojo, todėl savo opusą pagražino tokia fraze: *„Ant seno aplanko, kuriame buvo laikomi šie pranešimai, išblukusiu violetiniu rašalu užrašyti fondo, aprašo, bylos numeriai“*. Štai ir puiku, viskas nuostabu. Taigi prašom paviešinkite konkrečius fondo, aprašo, bylos numerius. Tačiau, žinoma, šito Gorčiakovas nedaro. Tai ne atsitiktinumas, mat vadinamasis „Berijos informacinis raštas“ yra šimtaprocentinė klastotė.

Iki šiol publikuota šimtai Stalinui adresuotų žvalgybos pranešimų. Kai kuriuos iš jų yra pasirašęs L. Berija. Juose niekada nevartojamas kreipinys „Josifai Visarionovičiau“. Dokumentuose absoliučiai neįmanomi tokie posakiai – „Jūsų protinga pranašystė“, „bukas generolas Tupikovas“. Tai pigi bulvarinės spaudos leksika. Kategoriškų išvadų kaip *„1941 m. Hitleris mūsų nepuls“* niekas niekada nedaro. Generolo Tupikovo pareigos (karo atašė Berlyne) patikslinimos vien būsimiesiems klastotės skaitytojams – Stalinas turėjo fenomenalią atmintį ir bent jau savo atstovų Berlyne pareigas tikrai žinojo. „L. Berijos raštas“ – prasta, grubiai sukurpta, tipinių mitų ir „nuslėptos karo tiesos“ kompiliacija. Ir ką gi – ši „antis“ ir šiais laikais gyva ir kupina jėgų. Vos įvedus užklausą internetinė paieškos sistema „išmetė“ 271 dokumentą, kuriame visu rimtumu kalbama apie raštą su „protinga pranašyste“. Vienas iš tų „dokumentų“ –

didžiulis straipsnis, pasirašytas armijos generolo Kvašnino (tuometinio Rusijos armijos generalinio štabo viršininko) ir Karo mokslų akademijos (!!!) armijos generolo Garejevo...

Ir štai šioje palankioje gerai patręštoje dirvoje atsidūrė ir TIKRAS dokumentas. Rusijos federalinė saugumo tarnyba (FST) išslaptino jį su nuoroda į Prezidento archyvą (RF PA, f. 3, ap. 50, b. 415, l. 50–52) ir išspausdino pavadinimu „SSRS NKVD 1941 m. birželio 17 d. pranešimas Nr. 2279/m J. Stalinui ir V. Molotovui". „Šaltinis", dirbantis vokiečių aviacijos štabe, praneša, kad *„visi parengiamieji darbai Vokietijoje rengiantis puolimui prieš SSRS visiškai užbaigti, puolimo galima laukti bet kurią akimirką".*

Stalinas savo ranka ant to dokumento užrašė šią rezoliuciją (pateikiu tiksliai išlaikydamas orginalo ortografiją): *„Drg–ui Merkulovui. Galite savo „šaltinį" iš vok. aviacijos štabo pasiųsti pas job... motiną. Tai ne „šaltinis", o dezinformatorius. J. St."*

Ak, koks kilo skandalas! Iš žurnalo į žurnalą, iš knygos į knygą skriste skriejo ši piktadžiugiška rezoliucija, kuri tarsi rodė, koks visiškai bukas ar patalogiškai naivus buvo Stalinas. Jam, kvailiui, praneša apie artėjantį puolimą, o jis... Kaip ten rašė nepamirštamasis M. Saltykovas-Ščedrinas? „Bet Dunka atsakė laukiniu tamsumu..." Nuostabu, net patys aršiausi Stalino gerbėjai šioje situacijoje kukliai nudelbė akis į grindis ir nepabandė užstoti savo nuvainikuoto numylėtinio.

Aš nemėgstu Stalino, ir tai pati švelniausia mano jausmų išraiška. Tačiau negaliu nepripažinti, kad šiuo konkrečiu atveju draugas Stalinas buvo neteisus tik vienu atveju: netinka valstybės vadovui nusileisti iki padugnių žodyno.

Iš esmės Stalinas buvo visiškai teisus: dezinformacija buvo tokia aiškiai pasityčiojanti, permatoma, kad vertinant ją, o kartu vertinant ir drg-o Merkulovo nekompentenciją, buvo sunku susilaikyti nuo stipresnio žodžio.

Štai visas šio pranešimo tekstas, kurio, matyt, nė vienas pertvarkos laikų žurnalistas nesiteikė perskaityti toliau pirmosios jo frazės:

„Šaltinis" dirbantis vokiečių aviacijos štabe praneša:

1. Vokietijoje baigti visi parengiamieji darbai rengiantis puolimui prieš SSRS, puolimo galima laukti bet kurią akimirką;

2. Birželio 6-osios TASS'o pranešimas aviacijos štabo aplinkoje buvo sutiktas ironiškai. Pabrėžiama, kad šis pareiškimas jokios reikšmės neturi;

3. Vokiečių aviacijos antskrydžių pirmieji taikiniai: elektrinė „Svirj-3", Maskvos gamyklos, gaminančios atskiras lėktuvų dalis (elektros įrangą, rutulinius guolius, padangas), taip pat autoremonto dirbtuvės;

4. Aktyviuose kariniuose veiksmuose Vokietijos pusėje dalyvaus Vengrija. Dalis vokiečių lėktuvų, daugiausia naikintuvai, jau dislokuoti Vengrijos oro uostuose;

5. Svarbiausios vokiečių aviacijos remonto dirbtuvės yra Kenigsberge, Gdynėje, Graudence, Breslave, Marienburge. Miličo aviacijos variklių dirbtuvės Lenkijoje, Varšuvoje – Očači ir ypač svarbios Heiligenkeilėje."

Draugas Stalinas turėjo labai rimtų argumentų netikėti, kad 1941 m. birželio 17 d. *„Vokietijoje baigti visi parengiamieji darbai rengiantis puolimui prieš SSRS“*. Tai labai svarbi tema ir mes jos paskubom negromuluosime. Geriau smulkiai apsvarstysime kitame skyriuje. Ketvirtasis punktas, kaip šiuo metu jau aišku, buvo tikra dezinformacija. Jokių vokiečių naikintuvų Vengrijos oro uostuose nebuvo. Vokiečiams reikėjo padėti nemažai pastangų, be kita ko, ir inscenizuojant provokacinį sovietų lėktuvų antskrydį virš Košico ir Mukačiovo bei jų bombardavimą, kad įtrauktų Vengriją į karą. Tuo metu šie miestai vadinosi Kasas ir Munkačas ir priklausė Vengrijai. 1941 m. birželį Vengrijos regentas admirolas Hortis kiek galėdamas priešinosi, kad Vengrija nebūtų įtraukta į karą. Tačiau, mano manymu, svarbiausias trečiasis šios dezinformacijos punktas, nes jame kalbama apie konkrečius veiksmus. O toks konkretumas paprastai išduoda dezinformatorių.

Stalinas puikiai suprato, kad *„Maskvos autoremonto dirbtuvės, Karelijos elektrinė „Svirj-3“* negalėjo būti Vokietijos karinių oro pajėgų, Liuftvafės, pirmojo smūgio taikinys. Saugumo liaudies komisaras Merkulovas privalėjo nors truputį išmanyti karo aviacijos naudojimo teoriją ir praktiką ir suvokti, kad šie tvirtinimai absurdiški, šiuo atveju – išankstinis melas. Taigi Stalino pasipiktinimą galima pateisinti.

Nuo okupuotoje Lenkijos teritorijoje buvusių vokiečių oro uostų iki Maskvos – daugiau kaip tūkstantis kilometrų į vieną pusę. Toks pat atstumas buvo nuo Rytų Prūsijos oro uostų iki Svirės upės. Teoriškai „Junkers“ Ju-88 ar „Heinkel“ He-111 galėjo atlikti tokį tolimą reidą, tačiau tik su minimaliu bombų kroviniu ir, svarbiausia, be jokios lydinčiųjų naikintuvų apsaugos. Kreiserinis, nepainiokite su maksimaliu, šių lėktuvų greitis buvo apie 350 km/val. Kitais žodžiais, jiems reikėjo ilgas šešias valandas be naikintuvų apsaugos skristi virš priešo teritorijos, kai dar nenuslopinta priešo priešlėktuvinės gynybos (PLG) sistema. Juk kalbame apie pirmąjį smūgį! Savaime suprantama, kad kiekvienas Hitlerio sakalas privalėjo atiduoti gyvybę už „fiurerį ir faterlandą“, tačiau ar vertėjo organizuoti tokią kolektyvinę savižudybę?

Tikrovėje pirmasis antskrydis virš Maskvos buvo įvykdytas tik praėjus mėnesiui nuo karo pradžios, liepos 22-osios naktį. Fronto linija tuo metu buvo 300 km nuo Maskvos, Jarcevo–Jelnios rajone. Teoriškai tai leido pridengti vokiečių bombonešius naikintuvais, jeigu ne visoje, tai bent jau didesnėje maršruto dalyje. Čia buvo sukoncentruotos didelės sovietų aviacijos naikintuvų pajėgos. Maskvos PLG sistemoje liepos 22 d. buvo 29 aviacijos pulkai, kurių ginkluotę sudarė 585 naikintuvai – panašiai tiek pat, kiek vokiečiai turėjo visame Rytų fronte. Vokiečių Liuftvafė taip ir nesiryžo dieniniams antskrydžiams. Nuo liepos 22 iki rugpjūčio 15 d., t. y. per tris savaites, buvo atlikta 18 naktinių antskrydžių į Maskvą. Sovietų skrydžių stebėjimo postų duomenimis, per tą laiką buvo užregistruota 1700 lėktuvų skrydžių, tačiau iki sostinės prasibrovė tik apie 70 priešo bombonešių.

Aviacijos uždavinius būsimojo Maskvos puolimo metu liepos 14 d. asmeniškai suformulavo pats Hitleris: *„Suduoti smūgį bolševikų pasipriešinimo centrui ir sutrukdyti organizuotai rusų vyriausybės aparato evakuacijai.“* Kaip matome, jokios

Maskviečiai apžiūri numuštą vokiečių lėktuvą. 1941

Vokiečių aviacijos antskrydis į Maskvą. Zenitiniai pabūklai šaudo į vokiečių lėktuvus, metančius apšvietimo raketas. 1941 m. liepos 26 d.

„autoremonto dirbtuvės“, net „gamyklos, gaminančios atskiras lėktuvų dalis“ nepateko į prioritetinių objektų sąrašą. Ir tai neatsitiktinai – liepos viduryje Hitleris ir jo generolai nesirengė griauti sovietų gamyklų. Jie tikėjosi, kad likusį kelio trečdalį nuo Bresto iki Maskvos jie nueis tokiu pačiu tempu, kokiu įveikė pirmuosius du trečdalius. Buvo suplanuotas ir vykdomas „blickrygas“, žaibiškas ir negailestingas priešo armijos sutriuškinimas, o ne „alinantis karas“, kurio atveju būtų pateisinami ir aviacijos antskrydžiai virš gamyklų, gaminančių „elektros įrangą, rutulinius guolius, padangas“.

Pirmojo aviacijos smūgio objektas turėjo būti ir iš tikrųjų juo tapo anaiptol ne autotransporto remonto dirbtuvės giliame užnugaryje. Dėl to niekam nereikėjo sukti galvos. Stalinas akivaizdžiai matė vokiečių „blickrygo“ Prancūzijoje pavyzdį (su šia patirtimi jis galėjo susipažinti net iš dviejų šaltinių, kadangi Maskva ir toliau palaikė diplomatinius ryšius su Berlynu ir Viši) ir, antra, turėjo operatyvinius Raudonosios armijos Karinių oro pajėgų planus. Ir kas gi juose buvo parašyta? Ogi štai kas:

„Sunaikinti priešo aviaciją nuosekliais karo aviacijos smūgiais į nustatytas bazes ir karo veiksmais ore. Užkariauti oro erdvę suduodant galingus smūgius pagrindinėms karinėms grupuotėms, geležinkelio mazgams, tiltams ir tarpinėms stotims, sulaikyti priešo kariuomenės išskleidimą ir dislokaciją...“

Šios standartinės frazės yra visų be išimties Vakarų apygardų gynybiniuose planuose. Ar galėjo vokiečių aviacijos veiksmų planas iš esmės skirtis nuo šio „standarto“, kurį patvirtino ir praktiniai aviacijos karo veiksmai Vakarų fronte? Galėjo, tačiau tik į vieną pusę – siekiant dar didesnės visų ar beveik visų jėgų ir priemonių koncentracijos, kad būtų išspręstas pagrindinis uždavinys: užkariauti persvarą oro erdvėje ir suduoti smūgį karo aviacijos oro uostams ir juose bazuojamiems naikintuvams. Pirmosiomis karo valandomis ir dienomis Liuftvafės vadovybė negalėjo skirti aviacijos pajėgų niekam kitam: nei beprasmiškai bombarduoti Maskvos autoservisus, nei, kas daug svarbiau, palaikyti antžemines karo pajėgas ar operatyviniame Raudonosios armijos užnugaryje naikinti tiltus, perkėlas, geležinkelio mazgus (šiuolaikine kalba tai vadinama karo veiksmų teatro izoliacija).

Stalinas tai puikiai suprato. Būtent todėl nevykęs bandymas apgauti jį paiku pranešimu, kad *„vokiečių aviacijos antskrydžių pirmasis taikinys yra elektros stotis „Svirj-3“*, supykdė šį paprastai susivaldantį ir žodžius atidžiai pasirenkantį žmogų. O štai šiuolaikiniai rusų „istorikai“ ir žurnalistai situacijos nesupranta. Kodėl? Susiduriame su įsidėmėtinu pavyzdžiu, kai „vienąkart pamelavus“ tenka meluoti kuo toliau, tuo daugiau.

Dešimtis metų JIE mums pasakojo apie „kiekybinę vokiečių aviacijos persvarą“, apie „beviltiškai pasenusius fanerinius lėktuvus“, apie sovietų lakūnus iki karo pradžios mokomuosiuose skrydžiuose skraidžiusius „dėžute“ vos po 6 valandas. Vienoje pusėje nesuskaičiuojami debesys juodųjų varnų, o kitoje – tik geltonsnapiai jaunikliai. Gal manote, perdedu? Ne, aš dar kartą pacituosiu, šį kartą – vieno sovietinio karinio jūrų laivyno vado memuarus:

„...Galingi prožektorių spinduliai perpjovė žvaigždėtą, be jokio debesėlio dangų ir pirmyn atgal it švytuoklės pradėjo suptis tarsi čiupinėdami dangaus skliautą, virš kurio sulig kiekviena sekunde kilo monotoniškas gaudesys. Galų gale nuo jūros pusės pasirodė grėsminga žemai lekiančių lėktuvų armada. Jie tarytum neaprėpiami akimis kranklių pulkai paeiliui skrido virš Šiaurinės įlankos... Niūrūs dar nematytų bombonešių siluetai tai išnirdavo prožektorių spinduliuose, tai vėl nugrimzdavo į dangaus tamsą...“

Vienintelis tiesos žodis šiame pasakojime apie pirmąjį vokiečių aviacijos antskrydį virš Sevostopolio, yra žodis – „paeiliui“. Ankstų 1941 m. birželio 22 d. rytą antskrydyje virš Juodosios jūros karo laivyno pagrindinės bazės dalyvavo 4 (keturi) vokiečių bombonešiai „Heinkel“ He-111. Lėktuvai pasirodydavo virš taikinio viens po kito, paeiliui, dideliais laiko tarpais (kas 15–20 minučių) ir numesdavo dugnines magnetines minas su parašiutais. Iš viso buvo numestos 8 (aštuonios) minos, beje labai netiksliai: trys sprogo sausumoje, dvi nukrito į seklumas ir automatiškai susisprogdino. Pasak įrašo karo veiksmų žurnale ir daugybės įvykio dalyvių liudijimų, vienas bombonešis buvo numuštas ir nukrito į jūrą. Tačiau, sprendžiant iš vokiečių duomenų, antskrydžio metu virš Sevostopolio negrįžtamų praradimų nebuvo.

„Neaprėpiamų akimis kranklių pulkų“ fone įsivaizduoti, kad pirmąją karo dieną vokiečiai galėjo sau leisti tokią nepateisinamą „prabangą“ kaip antskrydžius virš elektrinės Karelijoje, nebeatrodė taip absurdiška. Nors iš tikro buvo absurdiška. Draugas Stalinas savo aviacijos galimybes ir kiekį žinojo ne iš žurnalistų. Kai kuriuos tikrus duomenis apie priešo aviacijos skaičių turėjo ir vokiečių Liuftvafė. Paprasta aritmetika nepaneigiamai liudijo, kad vokiečių situacija buvo praktiškai beviltiška. Aviacijos pajėgos buvo nepaprastai mažos. Mažos, palyginti su priešo, t. y. sovietų Karinių oro pajėgų aviacijos skaičiumi. Mažos pagal visus teorinius normatyvus. Mažos, palyginti su ankstesnėmis karinėmis kampanijomis.

1940 m. gegužę Vakarų fronte vokiečiai sugebėjo sutelkti pačią didžiausią Liuftvafės grupuotę per visą Antrąjį pasaulinį karą. 300 km fronte, tiesia linija nuo Arnemo iki Sarbriukeno, Vermachto puolimą iš oro palaikė aviacijos grupuotė, kurią sudarė

27 naikintuvų ir 40 bombonešių grupių, 9 pikiriuojančių bombonešių Ju-87 ir 9 daugiatikslių dvimotorių lėktuvų Me-110 grupės. Iš viso 85 grupės, 3641 kovos lėktuvas. Operatyvinis tankis – 12 lėktuvų kiekvienam puolimo fronto kilometrui.

1941 m. birželio 22 d. Rytų fronte buvo sutelktos (net įskaitant Liuftvafės korpusus, dislokuotus Šiaurės Norvegijoje ir Rumunijoje) 22 naikintuvų ir 29 bombonešių aviagrupės. 8 pikiruojamųjų bombonešių Ju-87 ir 4 daugiatikslių dvimotorių lėktuvų Me-110 grupės. Iš viso buvo 63 grupės, kurių sudėtyje, įskaitant ir sugedusius, buvo 2350 kovos lėktuvai. Po daugelį mėnesių trukusių oro mūšių virš Anglijos, Balkanų, Vidužemio jūros Liuftvafės lėktuvų parko techninė būklė buvo apgailėtina. Vidutiniškai parengtų kovai lėktuvų skaičius tesiekė 77 proc. Tokios aviagrupės kaip II/JG-77, III/JG-27, I/StG-2, II/KG-53, III/KG-3, I/ZG-26 į Rytų frontą atvyko turėdamos ginkluotėje mažiau nei pusę pagal etatus priklausančių nesugedusių lėktuvų.

1941 m. birželį, pirmąją karo dieną, minimalus fronto linijos ilgis nuo Klaipėdos iki Samboro buvo 800 km. Po dviejų savaičių fronto plotis padidėjo beveik du kartus (1400 km tiesiąja nuo Rygos iki Odesos). Net ir neįskaitant pirmųjų karo dienų nuostolių, vokiečių aviacijos puolimo fronte operatyvinis tankis sumažėjo iki 2 lėktuvų kilometre (vėlgi – įskaitant ir sugedusius). Lieka tik pridurti, kad remiantis prieškario sovietų karo mokslo nuostatomis, puolamosios fronto operacijos operatyvinis aviacijos tankis turėjo siekti 20–25 lėktuvus viename fronto kilometre.

Vidutiniškai, pagal lakūnų naikintojų (įskaitant Juodosios ir Baltijos jūros KOP) skaičių, sovietų aviacija keturis kartus viršijo priešo lakūnų naikintojų skaičių. Pagal lėktuvų (naikintuvų) skaičių skirtumas buvo dar didesnis, nes sovietų KOP lėktuvų turėjo 1,5–2 karto daugiau nei lakūnų. Šiauriniame ir pietiniame didžiulio fronto flanguose, t. y. Pabaltijyje ir Ukrainoje, kiekybiškai sovietų aviacijos persvara buvo didžiulė: vokiečių armijos grupės „Šiaurė“ puolimo juostoje siekė 7 su 1 santykį; „Pietų“ armijos grupės fronte šis santykis buvo 5 su 1.

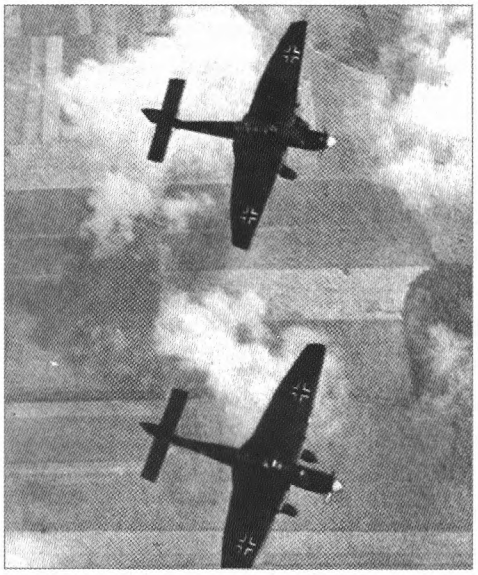

Vokiečių pikiruojamieji bombonešiai Junkers Ju-87 (vok. Stuka)

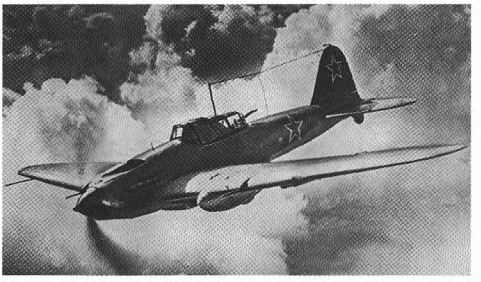

Sovietų smogiamasis lėktuvas Il-2

Tokioje situacijoje Liuftvafės vadovybei liko vienas vienintelis šansas, suteikiantis vilties laimėti. Vokiečiai turėjo imtis rizikingo taktinio, daug sąnaudų reikalaujančio veiksmo – bombarduoti sovietų oro uostus, kuriuose buvo bazuojami naikintuvai. Dar kartą pabrėžiu, tai buvo nuostolingas priverstinis žingsnis, tačiau jokios kitos galimybės jie neturėjo. Šiam pirmajam smūgiui jie skyrė visas savo jėgas. Tikslūs duomenys man nežinomi, tačiau manoma, kad birželio 22 d. vokiečiai sovietinius oro uostus bombardavoo apie 2000–2500 kartų. Palyginkite su 1700 skrydžių virš Maskvos per visas tris savaites!

Baigę aptarinėti šį iš esmės nereikšmingą klausimą apie „job... motiną", pereikime prie daug svarbesnių klausimų. Kalbėsime apie tuos informacijos šaltinius, kuriuos turėjo Raudonosios armijos generalinis štabas karo išvakarėse.

Pradedant Chruščiovo epocha, iki pat šių dienų mėgstamu istorijos falstifikatorių (manau reikia grąžinti SSKP/KGB auklėtiniams pačių jų sukurtą terminą) siužetu tapo pasakojimai apie tai, kaip visur esanti sovietų žvalgyba pūdais siuntė į Maskvą slaptus vokiečių vadovybės dokumentus, o kvailas (arba naivus, ar mirtinai išgąsdintas, ar pagal G.Gorodeckio versiją – „pats save apgaudinėjantis") Stalinas nenorėjo nieko apie šias paslaptis girdėti. Žinoma, per pastaruosius 10–15 metų ši melo bakchanalija ypač sustiprėjo. Galima būtų pagalvoti, kad idėjiniai „draugo Merkulovo" palikuonys atgaline data nusprendė atkeršyti Stalinui už nepagarbą jiems ir kartu padidinti savo 1991 m. rugpjūtį gerokai nublankusios kontoros reitingus.

Taigi 1995 m. FST išleido į pasaulį dokumentų rinkinį stulbinančiu pavadinimu: „Hitlerio paslaptys ant Stalino stalo". Viena pirmųjų „paslapčių", kuria pradedamas rinkinys, buvo visais įmanomais slaptumo grifais ir tokio tipo kaip „Justas – Aleksui" įrašais išmarginta Anglijos užsienio reikalų ministro spaudos konferencijos ataskaita. Ne mažiau sėkmingai ant Stalino stalo buvo galima padėti bet kurį Londono laikraštį su medžiaga iš šios spaudos konferencijos bei mašinraščio lapelį su teksto vertimu... Ar rinkinio sudarytojai skaitė savo knygą? Greičiausiai taip, nes knygos pradžioje jie smulkiu šriftu išspausdintoje pratarmėje prisipažįsta, kad pompastiškas rinkinio pavadinimas neturi nieko bendra su turiniu:

„....informacija apie (Vokietijos) karinį pasirengimą neatsakė į svarbiausią klausimą: kokiu tikslu rengiamasi? Ar Vokietijos vadovai priėmė sprendimą dėl puolimo? Kada galima tikėtis agresijos, kokie bus strateginiai ir taktiniai priešo karinių veiksmų tikslai?"

Teisingą atsakymą paprastai lemia teisingas klausimas.

Jeigu „Hitlerio paslaptimis" laikysime informaciją, kad velnių apsėstas „fiureris" taip neapkenčia komunistų, kad apimtas agresyvių kliedesių apie „išskirtinę arijų rasę" kuria planus išplėsti Vokietijos „gyvenamąją erdvę" rytinių kaimynų slavų žemių sąskaita, tai apie šias paslaptis buvo galima perskaityti bet kuriame nacistiniame laikraštyje. Jeigu „kariniais planais" laikysime gandus apie artimoje ateityje greitą hitlerinės agresijos smaigalio posūkį į Rytus, tai 1941 m. pavasarį apie tai rašė

laikraščiai ir tyliai kuždėjosi viso pasaulio diplomatai. Tačiau būsimų karinių Raudonosios armijos veiksmų operatyviniam planavimui reikėjo ne gandų, o tikslių ir, svarbiausia, dokumentais patvirtintų duomenų: „Kada? Kur? Kokiomis jėgomis?“ Šio uždavinio, suprantama, daug sudėtingesnio nei rinkti gandus diplomatų rautuose, sovietų žvalgyba įvykdyti nepajėgė.

Tokią nelinksmą išvadą patvirtina 1992–1998 m. išslaptinti ir publikuoti SSRS ginkluotųjų pajėgų strateginio išskleidimo planai.

Raudonosios armijos strateginio puolimo operacijos 1941 m. pavasarį planas

Nuo 1940 m. rugpjūčio iki 1941 m. kovo mėn. visų šiuo metu žinomų kariuomenės sklaidos „Didžiojo plano" variantų pirmosiose eilutėse randame šią frazę: *„RA [Raudonosios armijos] Generalinis štabas neturi dokumentais patvirtintų duomenų apie tikėtinus operatyvinius veiksmus tiek Vakaruose, tiek Rytuose"*. Paskutiniame iš šiuo metu istorikams prieinamų kariuomenės strateginio išskleidimo plano variantų, „datuojamame ne anksčiau gegužės 15 d.", šios graudžios frazės nėra. Gaila, tačiau jame nėra ir priešingo teiginio apie turimus „dokumentuotus priešo operatyvinių planų duomenis". Negana to, turimame gegužės mėn. plano variante esantis galimų priešo veiksmų vertinimas aiškiai liudija, kad hitlerinės specialiosios tarnybos puikiai naudojo dezinformacijos priemones:

„Labiausiai tikėtina, kad vokiečių armijos pagrindinės pajėgos, kurias sudaro 76 pėstininkų, 11 tankų, 8 motorizuotosios, 2 kavalerijos ir 5 aviacijos, iš viso 100 divizijų, bus išdėstytos į pietus nuo Demblino, rengiantis smogti Kovelio–Rovno–Kijevo kryptimi. Matyt, šis puolimas bus lydimas smūgių šiaurėje iš Rytų Prūsijos – Vilniaus ir Rygos kryptimis, taip pat koncentruotais trumpais smūgiais iš Suvalkų ir Brastos į Volkovysko, Baranovičių pusę."

Visiškai klaidinga prielaida. „Vokiečių armijos pagrindinės pajėgos" smogė triuškinantį smūgį (tai šiandien privalėtų žinoti kiekvienas vyresniųjų klasių moksleivis) ne Ukrainoje, o Rytų fronto centre, Minsko–Smolensko linijoje. Be to, iš Suvalkų ir Brastos buvo suduoti ne „trumpi smūgiai" į Volkovyską ir Baranovičius, o dvi pačios galingiausios Vermachto tankų grupės (Goto 3-ioji ir Guderiano 2-oji) smogė pagrindinius smūgius į daug didesnę fronto gilumą ir kitomis kryptimis, stengdamosi apimti kuo didesnį plotą ir apsupti visas sovietinės kariuomenės grupes Baltarusijoje. Kokios „Hitlerio paslaptys" gulėjo ant Stalino stalo, pakankamai akivaizdžiai liudija tas faktas, kad būtent Vakarų fronto 4-oji armija, išdėstyta Brastos kryptimi, t. y. pačiame Vermachto puolimo smaigalyje, buvo ta vienintelė (!!!) pirmojo ešelono Šiaurės vakarų, Vakarų ir Pietvakarių armija, kurios sudėtyje nebuvo prieštankinės artilerijos brigados.

Vokiečių vadovybė suprato, kad nepavyks nuslėpti 3 mln. armijos koncentracijos prie vakarinių SSRS sienų. Todėl visomis priemonėmis vokiečiai stengėsi suklaidinti aukščiausią Raudonosios armijos vadovybę ir sovietų žvalgybą dėl šios armijos grupės konkretaus panaudojimo. Viena sudedamoji kruopščiai suplanuoto, daugialaipsnio dezinformuojančio plano dalis ir buvo organizuoti „duomenų nutekėjimą" apie pagrindinius Vermachto smūgius pačiame šiauriniame ir pačiame pietiniame Rytų fronto flanguose, t. y. iš Rytų Prūsijos ar net Suomijos ir iš Rumunijos. Srautas pačių skirtingiausių „karo pradžios datų" buvo vienas iš apgalvotos dezinformacijos elementų, turėjęs dezorientuoti sovietų žvalgybos vadovybę.

Štai būdingas pavyzdys. Maršalas G. Žukovas, karo išvakarėse – Raudonosios armijos Generalinio štabo viršininkas, savo memuaruose rašo:

„1941 m. gegužės 6 d. Karinio jūrų laivyno liaudies komisaras, admirolas N. Kuznecovas atsiuntė pranešimą J. Stalinui: „Karo atašė Berlyne, 1-ojo rango kapitonas

Voroncovas raportuoja, ... kad, pasak vieno Hitlerio būstinės vokiečių karininko, vokiečiai gegužės 14 d. rengiasi įsiveržti į SSRS per Suomiją, Pabaltijį ir Rumuniją. Tuo pačiu metu yra pasirengta aviacijos antskrydžiams į Maskvą, Leningradą ir parašiutų desanto išlaipinimui pasienio centruose...“

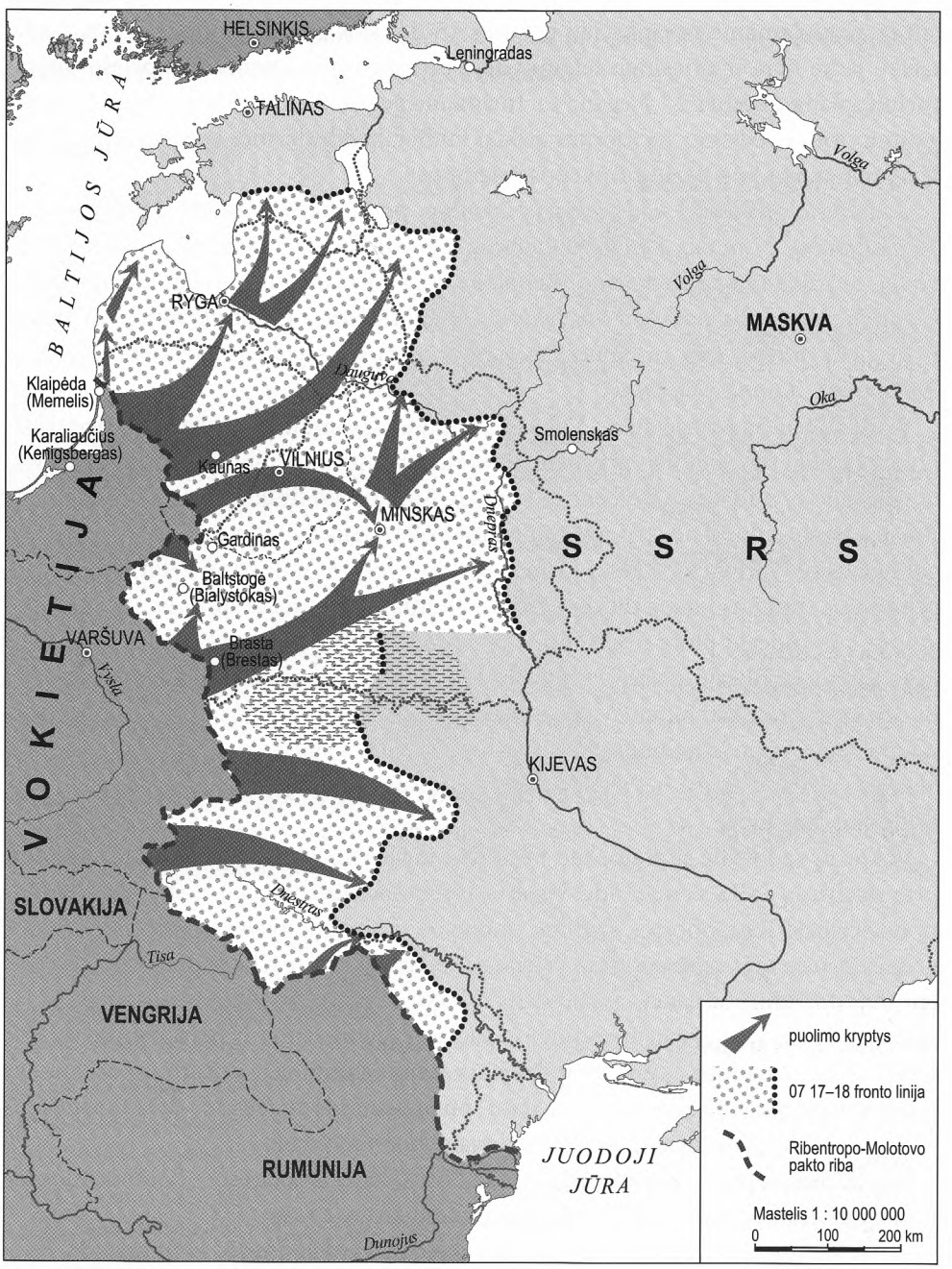

Vokietijos–SSRS fronto linija iki 1941 m. liepos 17–18 d.

Šiame pranešime nėra nė vieno tiesos žodžio. Prieš mus standartinė 1941 m. pavasario vokiečių „deza": pagrindiniai smūgiai flanguose, galingi antskrydžiai į Maskvą, iš anksto nurodoma melaginga puolimo data. Tačiau nuostabiausia, kad net šitiek metų prabėgus po karo pabaigos Žukovas, arba nesugebėdamas suprasti, kad prieš jį gulėjo vokiečių klastotė, arba atvirai „knisdamas smegenis" nežinantiems skaitytojams, tvirtina, jog *„faktai, išdėstyti šiame dokumente, turėjo ypatingą vertę. Tačiau admirolo N. Kuznecovo išvados neatitiko jo pateikiamų faktų ir dezinformavo J. Staliną. „Manau, – rašė savo rašte N. Kuznecovas – kad duomenys melagingi* (tikrai taip –*M. S.*) *ir specialiai nukreipti šia linkme* (visai gali būti – *M. S.*) *stengiantis patikrinti, kaip į tai reaguos SSRS..."*

Kita dezinformacinės kampanijos dalis buvo diplomatiniuose, žurnalistų, kariniuose sluoksniuose nuolat skleidžiami gandai apie tai, kad Hitleris rengiasi pateikti Stalinui naujus, daug griežtesnius reikalavimus dėl žaliavų ir maisto produktų pristatymo Vokietijai, net reikalauti *„išnuomoti Ukrainą ir Baku naftos versloves"*. Vokiečių kariuomenės dislokacija rytuose buvo traktuojama kaip šio spaudimo instrumentas. Skleisdamos tokius gandus, vokiečių specialiosios tarnybos norėjo įteigti Stalinui, kad karas prasidės ne staigiu, žlugdančiu smūgiu, o ilgu diplomatinės įtampos periodu, „ultimatumo įteikimu" ir t. t. Sunku pasakyti, kaip pats Stalinas reagavo į šią dezinformaciją. Tai atskira tema, toli peržengianti mūsų knygos ribas. Asmeniškai aš susidariau nuomonę, kad gandus apie artėjančias sovietų ir vokiečių derybas skleidė abiejų pusių, tiek vokiečių, tiek sovietų žvalgybos. Kol kas tik pažymėkime nepaneigiamą faktą, kad sovietų žvalgybos „šaltiniai" sistemingai tiekė Maskvai gandus apie būsimą „ultimatumą".

Pagaliau atėjo laikas pateikti šiuos „šaltinius". Be daugybės žurrnalistų, komersantų, advokatų, ir akredituotų Berlyne diplomatinių misijų bendradarbių (tokie „šaltiniai" iš principo galėjo būti tik gandų platintojai), vokiečių vadovybės konkrečių operatyvinių planų šaltiniai buvo tik du. Būtent tik du: pirmasis – „vokiečių aviacijos štabo šaltinis", jis dar ir „Viršila", ir oberleitenantas Haras Šulcė-Boizenas *(Schulze-Boysen)*, Liuftvafės štabo žvalgybos skyriaus karininkas; antrasis – „šaltinis Vokietijos ūkio ministerijoje", jis dar ir „Korsikietis", ir Arvydas Harnakas *(Harnack)*, Vokietijos ekonomikos ministerijos referentas.

Šie žmonės nebuvo į Vokietiją permesti „štirlicai". Gimę Vokietijoje, kilę iš privilegijuotųjų sluoksnių (H. Šulcė-Boizenas buvo admirolo Tirpico *(Tirpitz)* sesers vaikaitis, vedęs artimą kunigaikščio Eilenburgo giminaitę; jurisprudencijos daktaras A. Harnakas gimė žinomo mokslininko šeimoje, jo žmona, filologijos daktarė, vokiečių kilmės amerikietė, buvo vienos iš amerikiečių moterų žemiečių draugijos Berlyne atstovė), įsitikinę antifašistai, ir kartu komunizmo idėjų šalininkai (ketvirtojo dešimtmečio pradžioje Šulcė-Boizenas leido antifašistinį žurnalą „Priešas" ir atėjus į valdžią Hitleriui buvo suimtas; Harnakas 1932 m. sukūrė „Sovietų planinio ūkio tyrimo draugiją") patys atkakliai ieškojo kontakto su sovietų specialiomis tarnybomis.

Kiekvieną sekundę rizikuodami gyvybe jie rinko ir perduodavo Maskvai menkiausius informacijos trupinius, kokius tik pavykdavo rasti. Taigi...

Tačiau kaip sako puiki prancūzų patarlė, „net pati gražiausia mergina negali duoti daugiau negu pati turi". Oberleitenantas Šulcė-Boizenas negalėjo Stalinui perduoti jokių „Hitlerio paslapčių" vien dėl tos priežasties, kad oberleitenantų prie tokių paslapčių niekas ir arti neprileisdavo. O tuo labiau tai tinka ekonomikos ministerijos tarnautojui Harnakui. Šiandieną skaitant „Viršilos" ir „Korsikiečio" pranešimus su didžiausiu liūdesiu galima teigti, kad drąsūs antifašistai be jokios piktos valios faktiškai tapo vokiečių specialiųjų tarnybų meistriškai parengtos dezinformacijos „retransliatoriais".

Štai kovo 28 d. „Viršila" pranešė, kad *„vokiečių vadovybė rengia replių pavidalo smūgį: per Rumuniją iš vienos pusės ir per Pabaltijį, o galbūt ir per Suomiją iš kitos ".*

Balandžio 14 d. „Viršila" perduoda: *„Prieš karo veiksmų pradžią Sovietų Sąjungai bus įteiktas ultimatumas su pasiūlymu prisijungti prie Trišalio pakto."*

Gegužės 9 d. pranešime „Viršila" kartu su netikslia informacija (*„pokalbiuose su štabo karininkais dažnai minima gegužės 20-oji kaip karo pradžios diena; kiti mano, kad puolimas numatomas birželio mėn.")* ir vėl kartojama aiški dezinformacija: *„Vokietija pirmiausia paskelbs Sovietų Sąjungai ultimatumą su reikalavimais plėsti eksportą į Vokietiją ir atsisakyti komunistinės propagandos..."*

Gegužės 14 d. *„Planai Sovietų Sąjungos atžvilgiu atidedami, vokiečių vadovaujančiosios instancijos imasi visų įmanomų saugumo priemonių, kad uždaviniai būtų vykdomi visiškai slaptai..."*

Birželio 9 d. *„Kitą savaitę įtampa sprendžiant rusų klausimą pasieks aukščiausią tašką ir klausimas dėl karo bus galutinai išspręstas. Vokietija įteiks SSRS reikalavimą perduoti vokiečiams Ukrainos ūkio valdymą ir leidimą sovietų karinį laivyną panaudoti prieš Angliją..."*

Tik birželio 11 d. „Viršilos" pranešime pasirodo adekvatus situacijos vertinimas: *„SSRS puolimo klausimas išspręstas. Ar prieš tai bus Sov. Sąjungai pateikti kokie nors reikalavimai – nežinoma. Verta galvoti apie galimą netikėtą smūgį."* Tačiau toliau vėl kartojama sena dezinformacija apie būsimą operaciją *(„vokiečių vadovybė stengsis apeidama iš šiaurės nuo Rytų Prūsijos ir iš pietų nuo Rumunijos sudaryti tarsi reples, kurios pamažu spaudžiamos turės apsupti Raudonąją armiją").*

Dar toliau (ir tiesiogine, ir perkeltine šio žodžio prasme) nuo seifo su „Hitlerio paslaptimis" buvo vokiečių pasiuntinybės spaudos tarnybos vadovas Tokijuje, žurnalistas Richardas Zorgė (sovietinis žvalgas „Ramzajus"). Keista, tačiau šios abėcėlinės tiesos kol kas vis dar nesuvokia platieji rusų istorikų ir publicistų sluoksniai. Net 2006 m. birželio mėn. dar buvo spausdinami tokie „perlai": *„1940 m. gruodį Hitleris nusprendė užpulti SSRS ir jau po dviejų savaičių Zorgė išsiuntė į Maskvą atitinkamų dokumentų kopijas."*

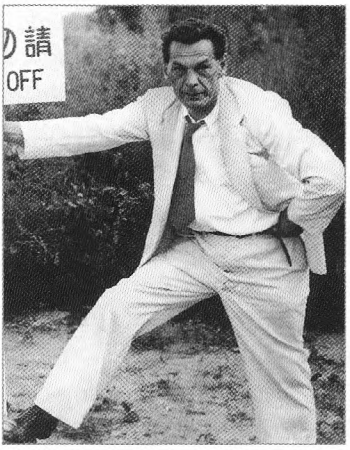

Richardas Zorgė – sovietų žvalgas, 1944 m. japonų valdžios pakartas. SSRS 20 metų nepripažino jo savo agentu. Tik 1964 m. Zorgei suteiktas Sovietų Sąjungos didvyrio vardas

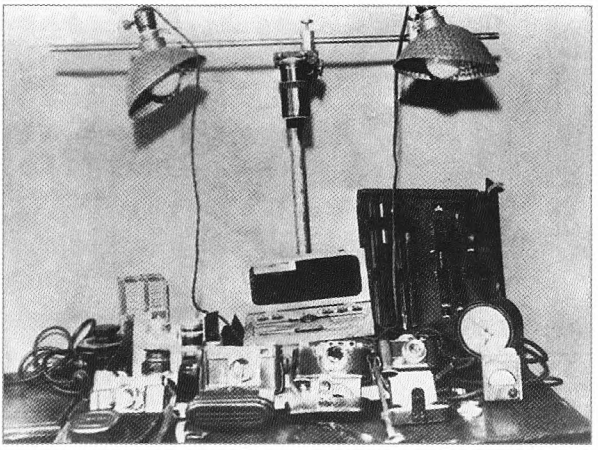

R. Zorgės šnipinėjimo įrankiai: kodavimo įranga ir kopijavimo kamera, rankinėje 1782 doleriai, 16 kontaktų su savo agentais sąsiuvinių ir kt. Be to, rasti du „The complete Shakespeare" (Visas Šekspyras) leidimai

1940 m. gruodžio 19 d. Hitleris patvirtino direktyvą Nr. 21 („Barbarosos planą"). Direktyva prasidėjo tokiais žodžiais: *„Vokiečių karinės pajėgos turi būti pasirengusios sumušti Sovietinę Rusiją per trumpalaikę karo kampaniją dar prieš tai, kol bus baigtas karas su Anglija."* Turi būti pasirengusios. Toliau buvo pasakyta: *„Įsakymą apie strateginį ginkluotųjų pajėgų išskleidimą prieš Sovietų Sąjungą* ***esant būtinybei*** *paskelbsiu asmeniškai likus aštuonioms savaitėms iki numatyto operacijos termino"* (paryškinta mano – *M. S.*). Jokių konkrečių karo pradžios terminų „Barbarosos plane" nebuvo numatyta. Buvo išspausdinti devyni dokumento egzemplioriai; šeši jų išgulėjo Hitlerio seife iki karo pabaigos, trys buvo išduoti vyriausiesiems Ginkluotųjų pajėgų rūšių vadams.

Šių dokumentų slaptumas buvo užtikrinamas pagal tokio lygio dokumentų reikalavimus, t. y. ypač griežtai. Paskutinėse Direktyvos Nr. 21 eilutėse buvo pasakyta: *„Aš iš vyriausiųjų karo vadų laukiu* ***žodinių*** (paryškinta mano – *M. S.*) *raportų apie jų tolesnius veiksmus remiantis šia Direktyva."* Nejaugi „ponai kariuomenės vyriausieji vadai" akis į akį raportavo Hitleriui žodžiu, o Vokietijos pasiuntiniui Tokijuje (jis apskritai neturėjo nieko bendra su operatyvinių planų rengimu) siuntė rašytinius dokumentus? O svarbiausia – kodėl? Kad Richardui Zorgei būtų patogiau dirbti? Ne tik 1940 m. gruodį, bet ir paskutinėmis savaitėmis ir dienomis prieš karo pradžią „Ramzajus" negalėjo Maskvai pranešti nieko konkretaus, tik perpasakoti pasiuntinybėje plintančius gandus:

1941 m. gegužės 21 d.:

„...Nauji Vokietijos atstovai, atvykę čionai iš Berlyno, teigia, kad karas tarp Vokietijos ir Sovietų Sąjungos gali prasidėti gegužės pabaigoje, nes jie gavo įsakymą iki to laiko grįžti į Berlyną. Tačiau jie taip pat pareiškė, kad šiemet pavojaus gali ir nebūti..."

1941 m. birželio 1 d.:

„Vokiečių–sovietų karo pradžios apie birželio 15 d. tikimybė grindžiama remiantis išskirtine informacija, kurią papulkininkis Šolas atsivežė iš Berlyno, iš kur jis gegužės 6 d. išvyko į Bankoką. Bankoke jis užims karo atašė postą... Šolas pareiškė, kad galingiausią smūgį suduos kairysis vokiečių armijos flangas...“

1941 m. birželio 17 d.:

„...Vokiečių kurjeris kariniam atašė sakė įsitikinęs, kad karas prieš SSSR, kaip tikėtina, neprasidės iki birželio pabaigos. Karo atašė nežino – bus karas ar ne...“

Kur čia Stalinas „nepatikėjo“? Vienintelis čia esantis konkretus faktas, tai informacija, kad kažkoks vokiečių papulkininkis birželio 6 d. išvyko į Bankoką...

Lemtingąją įsiveržimo pradžios datą (birželio 22 d.) Hitleris nustatė ir Vermachto vyriausiajai vadovybei pateikė tik 1941 m. balandžio 30 d. Iki šios datos jokie „šaltiniai“ iš principo negalėjo Stalinui pranešti šios svarbiausios Hitlerio paslapties. Paprasčiausiai todėl, kad net pats Hitleris dar nežinojo, kada jis pradės karą su SSRS. Beje, svarbu pažymėti, kad balandžio 30 d. dar nebuvo negrįžtamai praėjusi. Šiandien mes žinome, kad birželio 22 d. tapo tikrąja karo pradžios data. 1941 m. gegužę viskas dar galėjo daugybę kartų keistis. Manoma, kad Prancūzijos puolimo datą Hitleris iš viso atidėjo 9 kartus...

Gegužės 23 d. Vokietijos geležinkeliai buvo pervesti į „maksimalių karinių perve-žimų“ režimą. Tai labai svarbus žingsnis bendrame strateginiame išskleidimo priemonių komplekse, ir, kiek žinau, būtent jis ir nebuvo sovietų žvalgybos atskleistas. Pagaliau birželio 10 d. Vermachto vyriausioji vadovybė paskelbė pranešimą armijų vadams:

1. „Barbarosos operacijos“ diena D siūlome laikyti birželio 22-ąją“.

2. Jeigu bus nuspręsta šią datą perkelti, atitinkamas sprendimas bus priimtas ne vėliau kaip birželio 18 d.. Duomenys apie pagrindinio smūgio kryptį ir toliau laikomi paslaptyje...“

Begaliniai traukinių sąstatai su ginkluote ir amunicija rieda į SSRS pusę. 1941

Hitleris, feldmaršalai fon Lėbas (von Leeb) (dešinėje) ir Keitelis (kairėje) nagrinėja Barbarosos planą

Ir tik birželio 18 d. (praėjus dienai po to, kai Stalinas užrašė necenzūrinę rezoliuciją ant eilinio „Viršilos" pranešimo) sprendimas užpulti SSRS ir tiksli operacijos data buvo pranešta taktinės grandies vadams – divizijų ir pulkų vadams. Gaila, nežinau nė vieno sovietų žvalgybos pranešimo, kuriame būtų užfiksuota ši paslaptis, kurią birželio 18 d. jau žinojo keli šimtai Vermachto karininkų. Birželio 21 d., 13 val. vokiečių kariuomenė, išdėstyta prie vakarinių SSRS sienų, gavo sutartą signalą „Dortmundas". Jis reiškė, kad puolimas, kaip ir planuota, prasidės birželio 22 d. ir *„galima atvirai pradėti vykdyti įsakymus"*. Nuo šios akimirkos svarbiausią karinę Vokietijos paslaptį jau žinojo šimtai tūkstančių žmonių, bet sovietų žvalgyba kažkodėl sužinojo ją ne iš savo agentūros, o iš vokiečių perbėgėlių, kurie naktį iš birželio 21 į 22 d., norėdami padėti „viso pasaulio proletariato tėvynei", savo iniciatyva pasiekė sovietų kariuomenės dislokavimo vietas.

Tiksliai žinomas Sokalio rajone (Kijevo apygarda) perplaukusio Bugą jefreitoriaus vardas; yra pranešimas apie eilinį, perplaukusį Bugą 30 km į šiaurės vakarus nuo Brastos, Volčino rajone. Žukovas savo memuaruose kalba apie feldfebelį, kuris birželio 21 d. vakare perėjo sieną Kijevo YKA. 2006 m. birželio 22 d. įdomią informaciją savo interviu agentūrai „RIA-Novosti" pateikė armijos generolas M. Garejevas: *„Vokiečiai rizikuodami gyvybe* ***perplaukė Dnestro*** *upę* (paryškinta mano – *M. S.*) *ir mūsų karo vadovybei pranešė, kad vokiečių kariuomenė pradės puolimą."* Ko mes norime iš žvalgybos, jeigu net Karo mokslų akademijos prezidentas, Rusijos MA gamtos mokslų akademikas, RF MA narys-korespondentas, karo, istorijos mokslų daktaras, buvęs Sovietinės armijos Generalinio štabo viršininko pavaduotojas mokslo reikalams nežino, kad 1941 m. birželį SSRS siena nė vienoje vietoje nebuvo net priartėjusi prie Dnestro?

Pagaliau tikslią puolimo datą sovietų žvalgyba sužinojo tik auštant 1941 m. birželio 22 d. rytui. Žinoma, tam, apie ką čia rašėme, galima rimtai paprieštarauti: „Dar neatėjo laikas, kada bus galima VISKĄ papasakoti." Ir nėra kaip atsikirsti. Žvalgyba

1941 m. birželio 22 d. rytas. Inžinierijos batalionas remontuoja sovietų apgadintą tiltą per Bugą.

Rytui auštant vokiečių kariai pripučiamomis valtimis kerta pasienio upę. 1941 m. birželio 22 d.

turi savo įstatymus ir taisykles ir jeigu dabar (šios eilutės rašytos 2008 m. pradžioje), išėjus iš gyvenimo visiems agentams, rezidentams ir „šaltiniams“, žlugus Varšuvos sutarčiai ir Sovietų Sąjungai, susijungus Vokietijoms ir buvusiam sovietiniam Pabaltijui įstojus į NATO, vis dar negalima įvardyti visų sovietinės žvalgybos „šaltinių“, dirbusių karinėje-politinėje hitlerinės Vokietijos vadovybėje, jei negalima paimti iš seifo ir išspausdinti pačius išsamiausius ir patikimiausius žvalgybinius pranešimus – vadinasi, taip ir turi būti. Tačiau kodėl be jokių įrodymų vis dar tebeplinta pasakojimai apie „lemtingai save apgaudinėjantį Staliną, naiviai tikintį Hitleriu, bet netikintį sava žvalgyba“. Juk jau seniai atėjo laikas paneigti šiuos pasakojimus?!

Na, o svarbiausių šios istorijos herojų likimas tragiškas. Šulcės-Boizeno ir Harnako aplinkoje susiformavo pogrindinė antifašistinė organizacija, į istoriją patekusi „Raudonosios kapelos“ vardu. Jau vėliau organizaciją sutriuškinus hitlerinė kontržvalgyba buvo priversta konstantuoti, kad „Raudonosios kapelos“ pastangomis į Maskvą buvo perduodama smulki informacija apie Liuftvafės sudėtį ir ginkluotę, Vokietijos aviacijos pramonę, štabų dislokaciją, kuro atsargas ir gamybą. Pats didžiausias „Raudonosios kapelos“ nuopelnas – tai informacija apie vokiečių rengiamą Stalingrado puolimą 1942 m. vasarą.

„Raudonosios kapelos“ žlugimo priežastimi tapo tiesiog skandalinga Maskvos Centro nekompentencija. 1941 m. spalio 10 d. vienoje iš Maskvos į Berlyną išsiųstų radiogramų buvo „tiesioginiu tekstu“ įvardyti trys konspiracinių butų adresai. Žinoma, perdavimas buvo šifruotas, bet po kelių mėnesių įtempto geriausių vokiečių matematikų darbo šifrai buvo „įveikti“. Šulcę-Boizeną areštavo 1942 m. rugpjūčio 30 d., Harnaką – rugsėjo 3 dieną. 1942 m. gruodžio 22 d. po žvėriškų kankinimų jiems Berlyne buvo įvykdyta mirties bausmė. Iš viso buvo areštuota daugiau kaip 80 žmonių. Iš jų 49-iems įvykdytos mirties bausmės. 25-iems skirti katorgos darbai. 1969 m. spalio 7 d. H. Šulcė-Boizenas, A. Harnakas, Ilzė Štiobė (Stöbe) ir Adamas Kukhofas (Kuckhoff) po mirties buvo apdovanoti Raudonosios Žvaigždės ordinais.

4 skyrius
„Bet kokią mintį apie karą Stalinas vijo šalin..."

Raudonosios armijos Generalinis štabas neturėjo jokių duomenų apie vokiečių karo vadovybės operatyvinius planus. Tai faktas. Tačiau iš šio fakto negalima daryti išvadų, kad sovietų žvalgyba nedirbo. Žvalgo, ir ne vieno, o daugelio šimtų žvalgų didvyriškumas buvo konkrečiai įprasmintas milžiniškame patikimos informacijos kiekyje. Kokios informacijos? Apie vokiečių kariuomenės koncentraciją prie vakarinių SSRS sienų, apie ginkluotės, šaudmenų ir kuro pervežimus, štabų išdėstymą, oro uostus, ryšių punktus, sandėlius ir ligonines. Iš šių tarsi išmėtytų mozaikos fragmentų sovietų žvalgybos analitinės tarnybos galėjo susidaryti gana tikslų Vermachto išdėstymo planą. Ir nors 1941 m. žiemą bei pavasarį šis „paveikslas" galėjo būti ir tikslesnis (duomenys apie vokiečių armijos karių skaičių paprastai buvo perdedami, tas skaičius didinamas, o ne mažinamas, kaip buvo madinga rašyti dokumentinių pasakų epochoje „žvalgybos suvestinėje Nr. 8"), Vermachto grupuočių faktinis skaičius ir karo pradžioje sovietų žvalgybos išaiškintas skaičius beveik sutapo.

Tiksliai sutapti tie skaičiai ir negalėjo. Ir ne tik todėl, kad net pati geriausia žvalgyba turi galimybių ribas. Savo ketinimus vokiečių vadovybė maskavo visais įmanomais būdais.

Pagrindinės puolimo pajėgos – tankų ir motorizuotosios divizijos – buvo pradėtos perdislokuoti į SSRS pasienio rajonus tik paskutinėmis dienomis prieš patį puolimą. Pavyzdžiui, 1-osios tankų grupuotės penkios tankų divizijos buvo pakrautos į ešelonus nuo birželio 6 iki 16 d. ir į iškrovos stotį Pietų Lenkijoje, Liublinas–Sandomiras–Žešuvas, atvyko tik birželio 14–20 dienomis. Tiesiogiai į dislokavimo ir išskleidimo rajonus trys divizijos (13-oji, 14-oji ir 11-oji) išėjo kelios valandos prieš pat įsiveržimą. Dvi kitos divizijos (16-oji ir 9-oji) birželio 21 d. vakare dar buvo 100–150 km marše nuo sienos. Aišku, sovietų žvalgyba negalėjo išaiškinti šių divizijų tiesiog todėl, kad dar savaitę iki karo pradžios jų pasienio zonoje nebuvo.

Kita vertus, nuolat didinamas vokiečių kariuomenės skaičius prie SSRS sienų keista likimo ironija tarsi „kompensavo" visas priešo gudrybes. 1941 m. gegužės 31 d. Raudonosios armijos Generalinio štabo Žvalgybos valdyba įvertino Vermachto grupuotės sudėtį – 94 pėstininkų, 1 kavalerijos, 14 tankų ir 13 motorizuotųjų divizijų (be to, buvo „aptikti" ir 25 iš tikrųjų neegzistuojantys kavalerijos pulkai). Faktiškai birželio 1 d. šių tankų ir motorizuotųjų divizijų pasienyje nebuvo, tačiau karo pradžioje jos atsirado, beje, šiek tiek „padidintos" (tikrovėje keturių tankų grupių sudėtyje priešas išskleidė 17 tankų ir 13 motorizuotųjų divizijų). Sužinojęs apie tai, Stalinas turėjo nebemiegoti naktimis, prarasti apetitą, išsirauti savo puošniuosius ūsus ir blaškytis po Kremliaus kabinetą kaip įspeistas į kampą žvėris. Nieko panašaus Stalinas nedarė. 1941 m. birželio 22 d. naktį jis ramiai miegojo.

Pas mus tai vadinama „didžiąja birželio 22-osios paslaptimi". „Kodėl Stalinas, kuriam žvalgyba raportavo apie tokią milžinišką priešo armijos koncentraciją prie SSRS sienų, ne..." Toliau po žodelyčio „ne" buvo rašomi įvairūs žodžiai. Šie žodžiai priklausė nuo politinės mados, nuo rašytojo ar kalbėtojo kompentencijos lygio. Paprastai buvo sakoma: „nepaklausė Žukovo", „neleido paskelbti kariuomenėje kovinės parengties", „neperkėlė kariuomenės į pasienį"... Pasak draugo iš Izraelio G. Gorodeckio, pasiekusio nekompentencijos viršūnę, Stalinas, pasirodo, tiesiog „vijo šalin visas mintis apie karą"...

Teisingas atsakymas prasideda nuo teisingai suformuluoto klausimo. Šito mane išmokė šlovingame Kuibyševo aviacijos institute – už tai, pasinaudodamas proga, noriu dar kartą padėkoti mūsų dėstytojams. Tačiau aš kalbėti aforizmais kol kas neišmokau. Todėl savo mintį suformuluosiu gan ilga fraze: nenoras užduoti teisingą klausimą dažnai rodo, kad nenorima arba bijoma išgirsti teisingą atsakymą.

Mums su jumis, gerbiamasis skaitytojau, nėra ko bijoti, todėl pabandysime pradėti nuo svarbiausio – nuo kiek galima tikslesnių klausimų. Taigi ko vis dėlto nepadarė Stalinas? Kuo ir kokiu asmeniu jis nepatikėjo? Kas yra „kovinė parengtis"? Kur ir kokias armijas reikėjo „pastūmėti"? Ir kodėл Stalinas neturėjo ramiai miegoti naktį iš birželio 21 į 22 d.?

„Tegyvuoja Raudonoji armija – ginkluotas proletarinės revoliucijos būrys!" 1932. Sovietinis plakatas

Pradėsime nuo paskutinio klausimo. Jis paprasčiausias, nes operuoja žinomomis ir aiškiomis kategorijomis. Jei ne iš savo patirties, tai iš draugų pasakojimo kiekvienam iš mūsų tai teko girdėti. Naktį prieš egzaminą nemiega ir karštligiškai varto vadovėlius tik dvejetukininkas. Tas, kuris visą semestrą tinginiavo ir nevaikščiojo į paskaitas. Keista, bet sovietų propaganda Staliną, t. y. aukščiausiąją karinę-politinę SSRS valdžią, vaizdavo būtent kaip tokį „dvejetukininką".

Čia mes vėl susiduriame su pavyzdžiu, kai vieną kartą pamelavus tenka meluoti kuo toliau, tuo daugiau. Suprantama, jeigu manysime, kad Sovietų Sąjunga buvo užsiėmusi „taikiu kuriamuoju darbu", kad pramonė „nebuvo laiku pervesta ant karo bėgių" (įdomu, kokiais „bėgiais" ši pramonė riedėjo anksčiau? ką gamino visi tie ištisas paras gaudžiantys fabrikai? dviračius ir siuvimo mašinas? patefonus

ir šaldytuvus komunalinėms virtuvėms?), kad Vokietija per šešerius metus (nuo 1935 iki 1941 m.) sukūrė didžiulę, ginkluotą iki dantų armiją, jei patikėsime, kad „Hitleriui dirbo visa Europa“, o „antrasis frontas“ buvo atidarytas tik 1944 m. – tada taip, tada nesudrumsčiamą Stalino ramybę galima įsivaizduoti kaip visiškai neįtikėtiną.

Bet Stalinas nebuvo dvejetukininkas. Ir jau nuo antrosios ketvirtojo dešimtmečio pusės jis „vijo šalin visas mintis“, jeigu tik jos vienu ar kitu požiūriu neturėjo nieko bendra su pasirengimu Didžiajam karui. Karui, po kurio į jo rankas turėjo pakliūti ne apgailėtini Rytų Lenkijos ploteliai ar Karelijos sąsmauka, o visa Europa. Ilgus metus jis dirbo iki vėlyvos nakties (tiksliau pasakius, iki ankstyvo ryto), pats asmeniškai sprendė tūkstančius klausimų, susijusių su didžiausios pasaulio armijos sukūrimu, aprūpinimu, apmokymu, apginklavimu. Didžiųjų darbų rezultatas buvo svarus, matomas, grubus.

Jo armijoje buvo suformuotos 61 tankų ir 31 motorizuotoji divizijos. Raudonosios armijos divizija pagal savo struktūrą (vienas tankų ir du motorizuotieji šaulių pulkai) atitiko Vermachto tankų diviziją, o pagal etatinį tankų skaičių – viršijo ją. Taigi faktiškai Raudonosios armijos sudėtyje buvo 92 „tankų“ divizijos, tankų iš esmės, o ne pagal pavadinimą.

Ruože nuo vakarinės sienos iki Leningrado ir Maskvos, be nepatyrusių, „žalių“, dar formuojamų, 17-osios ir 20-osios motošaulių divizijų, buvo sutelkta 40 tankų ir 20 motorizuotųjų divizijų, kurių ginkluotėje buvo 12 400 tikrų tankų (ir dar keletas tūkstančių tankečių su kulkosvaidžiais), tarp kurių – daugiau kaip 1500 naujausių, geriausių pasaulyje tankų KV ir T-34 su ilgavamzdėmis 76 mm patrankomis, su visaverčiu šarvu prieš sviedinius ir galingais dyzeliniais varikliais. Tad kuris iš jų – Stalinas ar Hitleris – turėjo nemiegoti ir isterijos priepuolyje blaškytis po kabinetą? Kas iš šių dviejų diktatorių turėjo *„laukti karo atveju greito sutriuškinimo, o sau asmeniškai – mirties“*?

Žvalgyba Stalinui pranešė, kad prie vakarinių SSRS sienų Vermachtas sutelkė 94 pėstininkų divizijas (faktiškai armijų „Šiaurė“, „Centras“, „Pietūs“ grupėje, be Vyriausiosios vermachto vadovybės rezervų, iš viso buvo 84 pėstininkų divizijos). Tai labai svarbi informacija. Bet tuo metu Stalinas jau turėjo 198 šaulių divizijas. Birželio 13-ąją pirmasis Darbininkų ir valstiečių Raudonosios armijos (DVRA) Generalinio štabo pavaduotojas, generolas leitenantas N. Vatutinas ant Stalino stalo padėjo, ne, ne „Hitlerio paslaptis“, o pažymą „Apie SSRS ginkluotųjų pajėgų išskleidimą prasidėjus karui Vakaruose“.

Keturiuose Šiaurės, Šiaurės vakarų, Vakarų ir Pietvakarių frontuose buvo planuojama išskleisti 120 šaulių divizijų. Dar 35 šaulių divizijos, išskleidžiamos ruože nuo vakarų sienos pagal liniją Brianskas–Rževas, priklausė penkioms Vyriausiosios vadovybės rezervo (RGK) armijoms. Taigi 155 sovietų šaulių divizijos prieš 94 vokiečių divizijas. Ar gali būti, kad būtent ši informacija privertė Staliną pulti į tokią neviltį, kad jis „palaikė pasipriešinimą beviltišku, todėl nė nebandė nei grasinti Hitleriu, nei rengtis kovai“.

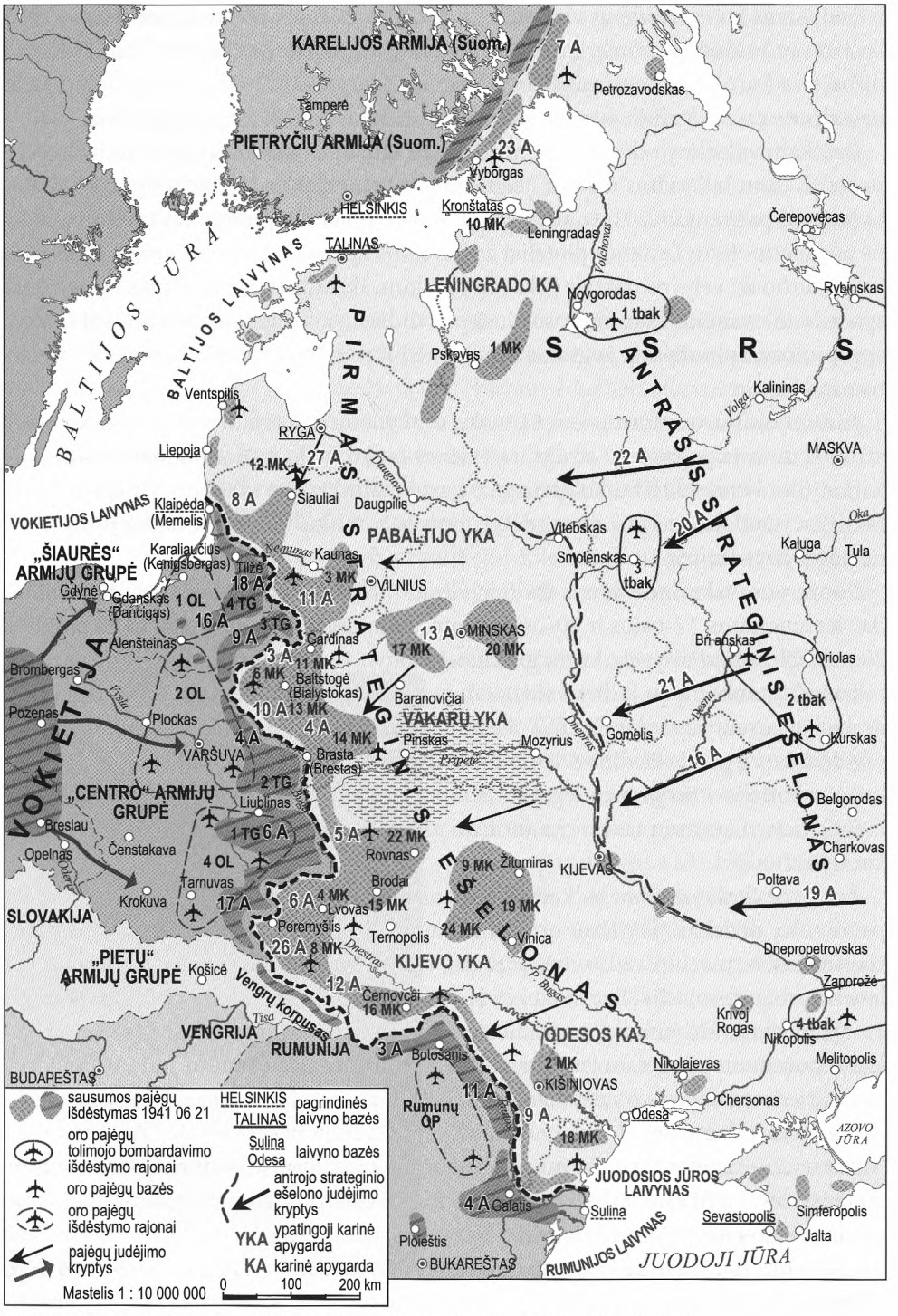

SSRS ir Vokietijos bei jos sąjunginių karinių pajėgų išdėstymas 1941 m. birželio 21 d.

Šiuo atveju svarbu patikslinti vieną svarbų momentą. Skaičiai, pateikti anksčiau, „pernelyg dideli“ tam, kad katastrofišką Raudonosios armijos sutriuškinimą būtų galima pateisinti „daugkartine kiekybine priešo persvara“. Matyt, todėl šalia kitų apgavikiškų suktybių spaudoje pasirodė ir buvo kartojamas daugybėje publikacijų linksmas pramanas, kad sovietų šaulių divizija buvo du, ar net tris (!) kartus mažesnė už vokiečių pėstininkų diviziją.

Sovietų pasieniečiai 1941 m. birželio 20 d. Vienas ginkluotas Mosino šautuvu, kitas – savaime užsitaisančiu Tokarevo šautuvu

Tai nesąmonė. Iš tikrųjų taip nebuvo, nes ir negalėjo būti. Reikalas tas, kad VISOS pasaulio armijos stengėsi suformuoti pagrindinį taktinį sausumos kariuomenės vienetą (diviziją) taip, kad ji pagal savo kovos potencialą atitiktų potencialaus priešo diviziją. Stengėsi visi. Pavyko ne visiems ir, sakykime, 1939 m. pavyzdžio lenkų ar suomių divizija daugeliu labai svarbių parametrų pralaimėjo „pasaulio lyderiams“ pirmiausia pagal artileriją, automobilius ir vilkikus. Raudonosios armijos divizija, kuriai apginkluoti nuo aušros iki aušros dirbo milžiniška šalis, nenusileido niekam.

1941 m. balandžio mėn. Raudonosios armijos šaulių divizijose buvo sudaryti nauji etatų sąrašai. Asmeninis personalas buvo sumažintas 16 proc. ir dabar sudarė 14,5 tūkst. žmonių prieš 16,5 tūkst. Vermachto pėstininkų divizijoje. Kiek didesnis vokiečių divizijos karių skaičius reiškė, kad buvo labiau išvystytos užnugario ir pagalbinės tarnybos – pagal ugnies galią Raudonosios armijos šaulių divizija nė kiek nenusileido priešo divizijai. Pagal 1941 m. balandžio mėn. etatų sąrašą Raudonosios armijos šaulių divizijai priklausė 10,4 tūkst. šautuvų, 166 sunkieji kulkosvaidžiai ir 392 rankiniai kulkosvaidžiai. Atitinkamai Vermachto divizijoje – 11,5 tūkst., 138 ir 378. Be to, artėjant karui Raudonoji armija buvo perginkluota: graižtvinį šautuvą pakeitė Tokarevo pusiau automatinis šautuvas, pagal ugnies tankį suteikęs Raudonajai armijai didelę persvarą palygintit su priešo ginklais. Svarbu paminėti, kad aprūpinti šiuos etatus nebuvo sunku – turimais šaunamaisiais ginklais buvo galima apginkluoti ne 198, o 460–470 šaulių divizijų.

Raudonosios armijos šaulių divizijoje tradiciškai galinga buvo artilerijos ginkluotė.

Palyginimui pateiksime Lenkijos, Prancūzijos ir Vokietijos pėstininkų divizijos artilerijos sistemų kalibrus ir vadinamąją „bendrą salvės masę".

Šalis	75/76 mm	100/105 mm	122 mm	150/152 mm	Salvės masė, kg	Vamzdžių skaičius
SSRS	34	–	32	12	1395	78
Vokietija	20	36	–	18	1384	74
Prancūzija	36	–	–	24	1183	60
Lenkija	30	15	–	3	531	48

Kitas, ypač paplitęs „smegenų plovimo" pavyzdys buvo pramanas apie tai, kad dėl „netikėto puolimo" Raudonosios armijos šaulių divizijos pasitiko karą turėdamos tik po 6–8 tūkst. žmonių. Vargu ar yra kitas su tokia jėga ir pastovumu iškraipomas karo pradžios istorijos faktas. Faktiškai dar 1940 m. gegužės 21 d. (tai ne spausdinimo klaida – būtent 1940 m.) CK Politinio biuro sprendimu Nr.16/158 buvo nuspręsta taikos metu vakarinėse karinėse apygardose dislokuotose 98 šaulių divizijose laikyti po 12 ir daugiau tūkst. ir tik 3 divizijose po 9 tūkst. žmonių. Po metų, 1941 m. gegužės–birželio mėn., vykstant „didiesiems mokymams", buvo mobilizuoti 802 tūkst. žmonių. ***„Pasienio apygardose esančioms šaulių divizijoms buvo nustatytas 14 483 žmonių etatų skaičius: 21 divizijoje buvo – iki 14 tūkst. žmonių, 72 divizijose – iki 12 tūkst. žmonių ir 6 šaulių divizijose – iki 11 tūkst. žmonių."*** 1992 m. tai viešai pripažino Generalinio štabo karo istorikai. Kolektyvinio darbo „1941 metai – pamokos ir išvados" (1992) autoriai. Tačiau ir šiuo metu garsioji G. Žukovo „antis" (*„o mūsų divizijos, net 8-tūkstantinės sudėties, praktiškai dukart silpnesnės negu vokiečių"*) garsiai kvaksėdama sklando iš vienos publikacijos į kitą...

Dabar grįžkime į 1941 m. pavasarį. Griežtai kalbant nėra jokio reikalo spėlioti, kas galėjo ar negalėjo išgąsdinti, pasakysim švelniau – sukelti draugo Stalino susirūpinimą. Yra išslaptinti ir paskelbti aukščiausiosios SSRS karinės-politinės vadovybės dokumentai. Ką mes juose matome? Karinė sovietų žvalgyba nenuilstamai stebėjo situaciją Europos karo frontuose. Atitinkamai kiekvienas žinomas strateginio planavimo dokumentas prasidėdavo skyriumi, kuriame buvo vertinama galima priešo (priešų) kariuomenių grupuočių sudėtis. Čia labiau tinka daugiskaita, nes sovietų vadovybė į SSRS priešų gretas Vakaruose, be Vokietijos, būtinai įtraukdavo ir Suomiją, Rumuniją, Vengriją bei Italiją (be to, apie Vokietijos sąjungininkų ginkluotųjų pajėgų kiekybinę sudėtį buvo pateikiami absoliučiai fantastiški spėjimai). Mes nesirengiame jų svarstyti ir dėmesį sutelksime tik į įsivaizduojamą Vokietijos ginkluotųjų pajėgų kiekį.

Pateiksime duomenis iš trijų dokumentų:

- 1940 m. rugsėjo 18 d. „Samprotavimai apie SSRS ginkluotųjų pajėgų strateginio išskleidimo pagrindus";
- 1941 m. kovo 11 d. „Patikslintas SSRS ginkluotųjų pajėgų strateginio išskleidimo planas";

- 1941 m. gegužė. „Samprotavimai apie SSRS ginkluotųjų pajėgų strateginį išskleidimą karo su Vokietija ir jos sąjungininkais atveju".

Kad būtų lengviau suprasti, visą informaciją suvesime į vieną lentelę ir pridursime dvi labai svarbias eilutes: Generalinio štabo žvalgybos valdybos 1941 m. gegužės 31 d. „specpranešimus" ir faktinį vokiečių armijų grupių „Šiaurė", „Centras", „Pietūs" skaičių.

	Pėstininkų divizijos	Tankų divizijos	Motorizuotosios divizijos	Tankai
1940 m. rugsėjis	145	17	8	10 000
1941 m. kovas	165	20	15	10 000
1941 m. gegužė	141	19	15	–
1941 m. gegužės 31 d. „Specpranešimas"	94	14	13	–
1941m. birželio 22 d. faktiniai duomenys	84	17	13	3266

Prieš tęsiant – dar vienas mažytė pastaba. Tikiuosi, jau atkreipėte dėmesį į keistas proporcijas: faktiškasis Vermachto tankų divizijų skaičius, pasirodo, besąs šiek tiek mažesnis nei tikėtasi, 17 vietoj 19–20, o tankų tose divizijose buvo tris kartus mažiau. Ir tai ne spaudos klaida. Tai, deja, rimta klaida sovietų žvalgybos, kuri tikėjosi, kad viena Vermachto tankų divizija galėjo būti ginkluota net iki pusės tūkstančio tankų...

Karlas Marksas (*Marx*) kažkada pasakė: *„Vienas skaičius leidžia suvokti daug daugiau negu ištisi tomai retoriško niekalo."* Anksčiau pateikta lentelė absoliučiai aiškiai atsako į garsųjį klausimą apie „lemtingą Stalino saviapgaulę" bei jo „nenorą tikėti žvalgybos pranešimais". Viskas buvo atvirkščiai. Stalinas kaip tik tikėjo žvalgybos pranešimais. Iš šių pranešimų buvo aišku, kad vokiečiai dar NEBAIGĖ sutraukti savo kariuomenės prie Sovietų Sąjungos sienos. Maža to, žvalgybos pranešimai leido abejoti, kad Hitleris telkia kariuomenę puolimui prieš SSRS. Kodėl? Dukart minėtas 1941 m. gegužės 31 d. Generalinio štabo žvalgybos valdybos „Specialusis pranešimas" taip vertino Vermachto ginkluotųjų pajėgų išsidėstymą:

„Bendras Vokietijos ginkluotųjų pajėgų paskirstymas:

- prieš Angliją (visuose frontuose) 122–126 divizijos;

- prieš SSRS 120–122 divizijos;

- rezervas 44–48 divizijos."

Iš šių skaičių (kaip mes dabar žinome, klaidingų, nes sovietų žvalgyba smarkiai padidino Vermachto „antiangliškosios" grupuotės dydį) buvo galima padaryti visiškai logišką išvadą:

„O dėl fronto prieš Angliją, tai Vokietijos vadovybė, turėdama visas reikalingas pajėgas, jau leidžiančias išplėsti veiksmus Artimuosiuose Rytuose ir prieš Egiptą (29 divizijos, įskaitant Graikiją su Kretos sala, Italiją ir Afriką), tuo pačiu metu gan greitai atstatė savo pagrindinę grupuotę Vakaruose ir permetė pajėgas į Norvegiją, matyt, tikėdamasi ateityje ***įvykdyti pagrindinę operaciją prieš Anglijos salas"*** (paryškinta mano – *M.* S.).

Žinant, kad ši tema daugelį dešimtmečių buvo kryptingo „smegenų plovimo" epicentras, dar sykį pakartosiu pagrindinę išvadą. Pakartosiu palengva ir aiškiai. 1941 m. birželio pradžioje vokiečių puolimą artimiausiomis dienomis Stalinas laikė neįmanomu. Ir ne todėl, kad patikėjo Ribentropo parašu, ir ne todėl, kad „sustiręs nebeprotavo ir vijo šalin bet kokią mintį apie karą". Stalino nuomonė rėmėsi nepaneigiamomis logiškomis išvadomis iš jo turimos informacijos, kurią jam pateikė žvalgyba. Prie vakarinių SSSR sienų vokiečių kariuomenės buvo MAŽAI.

Mažai, palyginti su laukiamu priešo grupuočių skaičiumi.

Mažai, palyginti su bendrąja Vokietijos ginkluotųjų pajėgų kiekybine sudėtimi (vertindama „bendrą karių skaičių" sovietų žvalgyba smarkiai suklydo padidindama jį lygiai pusantro karto).

Mažai, palyginti su Raudonosios armijos kiekybine sudėtimi.

Stalinas negalėjo patikėti, kad turėdamas tokias MAŽAS GINKLUOTĄSIAS PAJĖGAS Hitleris rizikuos užpulti galingąją Sovietų Sąjungą. Stalinas negalėjo patikėti, kad Hitleris „nenugalimąją ir legendinę" Raudonąją Armiją vertina blogiau nei 40 milijonų gyventojų turinčios Prancūzijos armiją (įsiveržimui į ją vokiečiai skyrė 136 divizijas, t. y. 87 proc. visų 156 turimų divizijų). Stalino svarstymuose nebuvo nė šešėlio „lemtingos saviapgaulės". Stalinas didžiavosi savo logika ir šioje situacijoje mąstė visiškai logiškai. Yra paprastos ir nepajudinamos karo mokslo tiesos. *„Fokusai – geras dalykas – gudrumas, sumanumas ir panašiai. Tačiau fokusais neįmanoma gyventi. Kartą apgavai – užėjai į užnugarį, antrąkart apgavai, o trečią kartą nebeapgausi. Negali armija atsilošti vien fokusais. Armija turi būti tikra armija."* Ne aš tai sugalvojau. Ši citata iš Stalino kalbos, pasakytos 1940 m. balandį Raudonosios armijos aukščiausiųjų vadų ir karininkų pasitarime.

Puolant milžinišku frontu nuo Juodosios iki Baltijos jūros ir į didžiulę gilumą, mažiausiai 1000 km nuo Brastos iki Maskvos, reikia turėti ir kiekybinį, ir ugnies galios, ir tankų, ir aviacijos pranašumą. Vermachtas ir Liuftvafė neturėjo „standartinio" pagal karo mokslus tris kartus didesnio pranašumo. Jie neturėjo net minimalaus kiekybinio pranašumo. Negana to – puolančiųjų (vokiečių) kariuomenė kiekybiškai keletą kartų buvo menkesnė už besiginančiųjų. Be to, vokiečiams pats nepalankiausias buvo puolamosios technikos – tankų ir aviacijos – santykis. Taip pulti negalima, tai prieštarauja sveikam protui, o Stalinas nelaikė savo Berlyno konkurento visišku kvailiu. Sveika logika, dviejų praėjusių karo metų patirtis sakė, kad Hitlerio vasaros kampanijos kulminacija turi tapti Anglijos sutriuškinimas. O svarbias Vokietijos sausumos karo pajėgas dislokuoti Rytuose buvo tikslinga tik apsaugant strateginį užnugarį nuo galimų Stalino „siurprizų".

Jeigu žvalgyba ant Stalino stalo būtų padėjusi „Barbarosos planą", tai ant šio pranešimo jis būtų parašęs tokius žodžius, kurių aš tiesiog neišdrįsčiau ištarti. Štai pirmoji šio „plano" frazė, perskaitykite ją atidžiai ir gerai apgalvokite žodžius: *„Vokietijos ginkluotosios pajėgos turi būti pasirengusios sutriuškinti Sovietų Rusiją trumpalaikės kampanijos metu, dar iki to laiko, kai bus baigtas karas su Anglija."* Ir toliau:

Barbarosos planas. Pasirašytas 1940 m. gruodžio 18 d.

Vokiečių pėstininkai ir arklių traukiama artilerijos gurguolė forsuoja upę

„Galutinis operacijos uždavinys – sukurti užkardomąjį barjerą prieš aziatiškąją Rusiją pagal liniją Volga–Archangelskas."

Pas kokią „motiną" turėjo pasiųsti Stalinas tokio pranešimo autorius? Sutriuškinti Sovietų Rusiją „trumpalaikės kampanijos metu"? Sutriuškinti Prancūziją per trumpalaikę kampaniją, ir tai Hitleriui nepavyko. 1940 m. birželio 24 d. Kompjene pasirašytas „Susitarimas dėl paliaubų", tėvyninėje literatūroje atkakliai vadinamas „kapituliacija", Prancūzijai paliko visusi suverenios šalies požymius (vyriausybę, teritoriją, diplomatinį korpusą, armiją, aviaciją ir laivyną). Prancūzijai liko jos milžiniškos užjūrio valdos. Ir visa tai, atkreipkite dėmesį, kai nuo Vokietijos sienos iki Paryžiaus tik 200 km. O nuo vakarinės SSSR sienos iki „bendros Volga–Archangelskas" linijos – 2000 km. Kiek reikia laiko, kad pėsčiomis pereitum šiuos du tūkstančius kilometrų, o Vermachtą iš esmės sudarė pėstininkai ir arklių traukiama artilerija? Net tokio nuotolio „triumfo maršui" su trumpais sustojimais duonos ir druskos įteikimo ceremonijai ir besidžiaugiančių gyventojų gėlėms priimti reikėtų mažiausiai trijų keturių mėnesių. O jeigu dar reikėtų ir kariauti?

O ko verta idėja pradėti karą su sovietų milžinu „dar iki to laiko, kai bus baigtas karas prieš Angliją". Kur čia logika, kur nors mažiausias sveiko proto pėdsakas? Hitleris jau bandė pakariauti su Anglija. 86 aviacijos grupės, 3067 lėktuvai (t. y. grupuotė, didesnė už tą, kuri birželio 22 d. buvo sutelkta prie sovietų sienų) 1940 m. rugpjūčio 13 d. pradėjo didžiulį oro mūšį, patekusį į istoriją „Mūšio už Angliją" pavadinimu. Karališkųjų oro pajėgų vadovybė galėjo prieš vokiečių oro armadą pastatyti 49 naikintuvų eskadriles, kurių sudėtyje buvo 704 lėktuvai. Net esant tokiam pradiniam

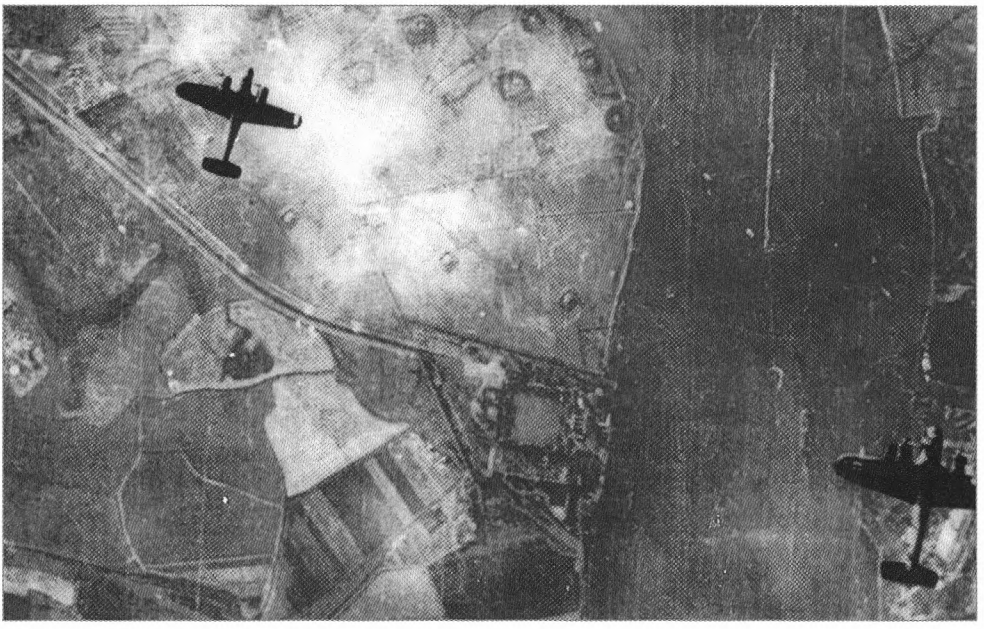

Vokiečių bombonešiai Do-217 virš Temzės

jėgų santykiui vokiečiai pralaimėjo. Jau 1940 m. rugsėjo viduryje dideli nuostoliai privertė vokiečių vadovybę atsisakyti masinių dieninių antskrydžių. Išsilaipinimą į Britanijos salas teko atidėti „nenustatytam laikui". 1940 m. pabaigoje lėktuvų nuostolių santykis tapo 1 su 2 anglų naudai. Ir štai, turėdamas tokią patirtį, Hitleris nusprendė MAŽESNĖMIS pajėgomis „greitai" sutriuškinti sovietų oro pajėgas, viršijančias anglų pajėgas net 6 kartus? Juk tai būtų tas pats, kaip pralaimėjus kovą su jaunių atskyrio boksininku eiti kovoti su sunkiausiojo svorio kategorijos pasaulio čempionu...

Hitleris – Geringui: „Ar taip turime ir Angliją parklupdyti?" 1941 m. britų karikatūra

Stalinas mąstė absoliučiai logiškai – ir visur apsiriko. Tačiau kaip kitu atveju ir apie kitą žmogų (Levą Trockį) pasakė pats Leninas, „taigi kažin ar būtų galima šią kaltę suversti jam asmeniškai". Sunku buvo nesuklysti. Stalinas negalėjo nuspėti, numatyti, patikėti tuo, kad jo milžiniška, apginkluota geriausiais ginklais armija – tai tik ginkluotų būsimųjų dezertyrų ir belaisvių minia. Jis nenumatė, kad tūkstančiai tankų ir lėktuvų, dešimtys tūkstančių pabūklų, milijonai šautuvų bus numesta pakelėje miniomis bėgančių panikos apimtų buvusiųjų raudonarmiečių. Tačiau už šią klaidą

Palikta ar pamušta Raudonosios armijos karinė technika. 1941

Vermachto tankų kolona lenkia Raudonosios armijos belaisvius, kurie, regis, džiaugiasi, kad nebereikės kariauti

neteiskime draugo Stalino pernelyg griežtai. Visi gudrūs po laiko. Juk jūs, gerbiamasis skaitytojau, net šiandien, net po visa to, kas buvo išslaptinta ir išspausdinta paskutiniais metais, ką papasakojo nedaugelis iki žodžio ir spaudos laisvės epochos išgyvenusių tų įvykių liudytojų, nenorite patikėti ir pripažinti šį tikrai įvykusį FAKTĄ. Ar verta tada stebėtis, kad Stalinas nesugebėjo numatyti šios pritrenkiančios prognozės?

Teisybės dėlei reikia pasakyti, kad Stalinui teprireikė septynių dienų suvokti svarbiausią negirdėto neregėto sutriuškinimo priežastį. Matyt, jis todėl labai greitai ir teisingai suprato visą įvykių esmę, kad jo „universitetai" buvo ne sovietinės aukštosios mokyklos mokslinio komunizmo katedra, o pogrindinis darbas ardomojoje organizacijoje, kuri jau vieną kartą sugriovė rusų armiją pasaulinio karo metu. Draugas Stalinas konkrečiai žinojo, kaip griaunamos imperijos ir dingsta daugiamilijoninės armijos. Taip, suvokta tuo momentu tiesa pasirodė pernelyg sunki net šiam „plieniniam žmogui" (žodžių žaismas: rus. *stal'* – plienas. – *Vert.*). Naktį iš birželio 28 į 29 d. Stalinas išvažiavo į vilą, kurioje visiškoje prostracijoje praleido dvi dienas (birželio 29 ir 30) neatsakinėdamas į telefono skambučius ir su niekuo nebendraudamas. Bet iki šių dviejų baisių dienų Stalinas atkakliai dirbo.

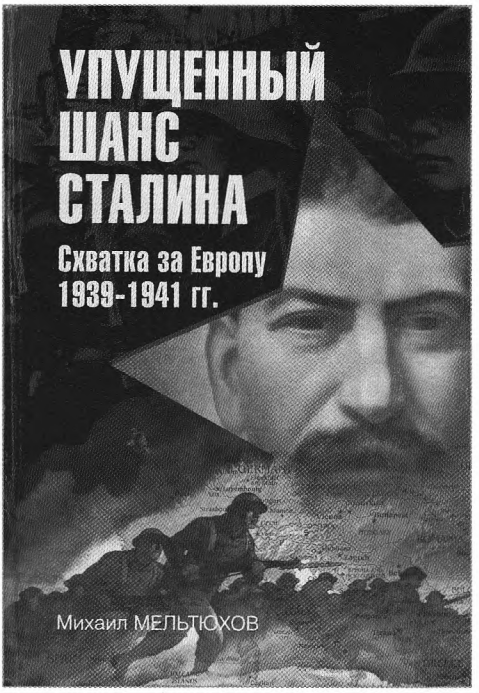

„Praleistas Stalino šansas. Mūšis už Europą 1939–1941 m." 2008. Trečias M. Meltiuchovo knygos leidimas

Štai čia mes ir pereiname prie kito klausimo: „Ką padarė ir ko nepadarė Stalinas 1941 m. birželį?". Ryškia ir emocinga forma, su būtinais tokiu atveju publicistiniais intarpais į šį klausimą atsakė Viktoras Suvorovas (tikr. *Rezunas*) savo knygose „Ledlaužis", „Diena M", „Paskutinė respublika", tapusiose pasauliniais bestseleriais. Labai smulkiai, sausai ir pedantiškai strateginį Raudonosios armijos išskleidimą rengiantis invazijai į Europą aprašė istorijos mokslų kandidatas, dabar jau mokslų daktaras M. Meltiuchovas monografijoje „Praleistas Stalino šansas" (nėra taisyklių be išimčių ir man labai malonu atkreipti jūsų dėmesį į tokius retai pasitaikančius istorijos mokslų daktarus). Šia tema įdomius ir išsamius darbus parašė P. Bobylevas, V. Danilovas, J. Gofmanas, V. Nevežinas... O ir aš pats aprašiau šiuos įvykius savo 510 puslapių knygoje „Birželio 23-ioji – „diena M". Kam įdomu, galite perskaityti viską, ką išvardijau.

Nenoriu greitakalbe perpasakoti savosios knygos. Paminėsiu tik vieną įdomų dokumentą, kurį turėjau malonumo laikyti savo rankose. 1941 m. birželio 4 d. VKP(b) CK politinio biuro posėdyje buvo priimtas sprendimas *„Raudonosios armijos sudėtyje patvirtinti ir sukomplektuoti vieną šaulių diviziją, kurią sudarytų lenkų tautybės ir lenkiškai kalbantys asmenys."* Įvykdymo laikas – 1941 m. liepos 1 d. (РГАСПИ, Rusijos valstybinis socialinės politikos istorijos archyvas, f. 17, ap. 162, b. 35, l. 13).

Kam tai? Kam 1941 m. liepos 1 d. Stalinui prireikė suformuoti lenkiškai kalbančią diviziją? Nejaugi taip sumažėjo Rusijos žemėje didvyrių, kad ginti neliečiamas SSRS sienas skubiai prireikė lenkų? 1939 m. lapkričio 11 d. jau buvo analogiškas atvejis. Tada likus 20 dienų iki planuoto Suomijos „išvadavimo" buvo priimtas sprendimas suformuoti 106-ąją šaulių diviziją, kurios asmeninė sudėtis buvo renkama iš asmenų, mokančių suomių ar karelų kalbas...

Juokinga, tačiau ginčytis ir įrodinėti aiškią (t. y. plika akimi matomą, jeigu ši akis žiūri į sovietų kariuomenės dislokaciją ir judėjimą žemėlapyje) puolamąją Raudonosios armijos strateginio išskleidimo kryptį teko ką tik pasirodžius Suvorovo „Ledlaužiui". Iki tol sovietiniai istorikai labai ramiai konstantuodavo, kad *„strateginis išskleidimas ir operatyvinė armijų grupuočių rikiuotė dažniausiai atspindėjo puolamąjį tikslą... kariuomenės dislokacijos pozicijos rodė aiškų planuojamų strateginių veiksmų puolamąjį pobūdį... kariuomenės permetimas į operatyviniuose planuose pagal atliktus apskaičiavimus numatytus išdėstymo rajonus turėjo būti užbaigtas nuo birželio 1 iki liepos 10 dienos..."*

„Kariuomenės permetimas į operatyviniuose planuose pagal atliktus apskaičiavimus numatytus išdėstymo rajonus turėjo būti užbaigtas nuo birželio 1 iki liepos 10 dienos..." Jau vien už šią vienintelę kolektyvinės monografijos „1941 metai – pamokos ir išvados" frazę (iš jos ir buvo paimti anksčiau cituoti žodžiai) reikėjo jos autorius dar tada, 1992 m., apdovanoti medaliu „Už drąsą". Trumpai ir aiškiai jie atsakė į įprastą klausimą apie garsiąsias „nepasirengimo" priežastis.

Raudonosios armijos vadovybė veikė pagal savo pačios parengtą PUOLAMĄJĮ planą, vykdė savo pačios sudarytą kariuomenės išskleidimo grafiką, kuriame vokiečių įsiveržimas nebuvo numatytas. Taigi 1941 m. birželio 22 d. operatyvinės grupuotės nebuvo galutinai išdėstytos. Tačiau strateginis kariuomenės išskleidimas iš tikrųjų buvo prasidėjęs, jis augo ir jo užmojai plėtėsi. Išskleidimo galutinė data buvo numatyta ne birželio 22 d., o viena iš 1941 m. liepos mėn. dienų, kurią tiksliai nustatyti pagal turimus šaltinius istorikai šiuo metu dar negali.

Tiems, kuriems žodžiai „strateginis perdislokavimas" sukelia nevalingą žiovulį, autorius pasirengęs šio skyriaus turinį papasakoti dar paprasčiau.

Bet kurių metų gruodžio 31-ąją, šeštą valandą vakaro, kiekvienoje šeimoje pastebima nebaigta „kovinė" parengtis. Kotletai šokinėja ir šnypščia keptuvėje, iš orkaitės virsta pridegusio pyrago dūmai, namų šeimininkė suglamžytu chalatu skubėdama dubenėlyje maišo „olivjė" salotas. Ar tai reiškia, kad niekas nesirengia sutikti Naujųjų Metų? Nieko panašaus – kaip tik aktyviai rengiasi. Bet dar NEPASIRENGĖ. 12 valandą, prieš iš anksto suplanuotą šampano salvę viskas bus parengta: „olivjė" salotos, perdislokuotos iš dubenėlio į krištolinę salotinę, kotletai ir garnyras sujungti viename taške, o geriausia namų šeimininkės draugė, apsirėdžiusi vakarine suknele su drąsia iškirpte, meiliai koketuos su jos vyru. Viskas bus tiksliai pagal numatytą planą. Jeigu, – jeigu vakare, septintą, į namus neįsibraus nekviesti svečiai...

5 skyrius
„Globali pabaiga“

Manau, jūs skaitėte „Čionkiną“. Jeigu dar ne, – primygtinai patariu. Yra ten toks juokingas epizodas: NKVD kapitonas draugas Miliaga keistomis neįsisvaizduojamomis aplinkybėmis pakliūva į raudonarmiečių nelaisvę. Kadangi kontūzytas (gavo per galvą šautuvo buože), Miliaga ne iš karto suvokia, kur atsidūrė, todėl laužyta rusų kalba pradeda duoti parodymus – jis esąs rusų gestapo bendradarbis ir daug šaudyti–žudyti komunisten und komsomolcen (paskutinis teiginys buvo tikra tiesa). Kilnus pyktis pašoko lyg banga ir sovietų kovotojai nusprendė pribaigti šlykščią fašistų išperą. Kada Miliaga galų gale suprato, kad kaime valdžia dar nepasikeitė, jis ėmė keisti savo parodymus, pradėjo aiškinti, kad jis ne koks šliužas, o įstaigos bendradarbis, turintis teisę... Viskas būtų buvę gerai, jeigu iš kvailumo kapitonas Miliaga nebūtų sušukęs: „Tegyvuoja draugas Hitleris!“ Šie žodžiai šlovingojo čekisto lūpose buvo paskutiniai...

Apie ką čia aš? O štai apie ką. 1991 m. rugpjūtį mūsų šalyje vyko dideli įvykiai. Tada daugeliui pasirodė, kad valdžia šalyje pasikeitė. Dėl šios ar kokios kitos priežasties, pačioje 1992 m. pradžioje „Vojenno-istoričeskij žurnal“ (Karinis-istorinis žurnalas, oficialus Gynybos ministerijos spaudos organas, o ne koks nors „literatūrinių vlasovininkų“ emigrantų lapelis), išspausdino tuos pačius anksčiau minėtus 1941 m. gegužės mėn. „Samprotavimus apie SSRS ginkluotųjų pajėgų strateginį išskleidimą karo su Vokietija ir jos sąjungininkais atveju“. Apstulbinta publika perskaitė tokius samprotavimus:

„...Manau, būtina jokiu būdu neperleisti iniciatyvos Vokietijos vadovybei, sutrukdyti priešui išsiskleisti ir atakuoti vokiečių armiją tuo momentu, kada ji bus užsiėmusi savo kariuomenės išskleidimu ir nespės organizuoti vientisą frontą bei suderinti kariuomenės rūšių veiklą.

Žlugus reakcingų jėgų pučui, nuverčiamas ČK (Rusijos Ypatingosios komisijos) įkūrėjo F. Dzeržinskio paminklas. Maskva. Lubiankos aikštė. 1991 m. rugpjūčio 23-iosios naktis

Pirmasis Raudonosios armijos strateginis tikslas – sutriuškinti pagrindines vokiečių armijų pajėgas, išdėstytas piečiau Demblino, per 30 operacijos dienų pasiekti frontą palei Ostrolenko, Narevo upės, Lovičo, Lodzės, Kreicburgo, Opelno, Olomauco (Lenkijos ir Čekijos miestai 300–350 km nuo vakarinės SSRS sienos – *M. S.*) *ribas. Kitas strateginis taikinys: puolant iš Kotovicų rajono į šiaurės ar šiaurės vakarų pusę sutriuškinti stambias Centro ir Šiaurinio sparno vokiečių fronto pajėgas ir užvaldyti buvusios Lenkijos ir Rytų Prūsijos teritorijas...*"

Samprotavimai visiškai protingi – kodėl privalome „veiksmo iniciatyvą" atiduoti priešui? Kam tada buvo sukurtos 61 tankų bei 31 motorizuotoji divizija, jeigu ne tam, kad vykdytų dideles puolamąsias operacijas? Tačiau žmogui, praleidusiam keletą mėnesių nesvarumo būklėje, normali visiems gyviams žemės trauka tampa nepakeliama kančia, ir išbalusius, prarandančius sąmonę kosmonautus ant rankų išneša iš nusileidimo aparato... Taip ir sovietų/rusų skaitytojams, nuo vaikų darželio auklėjamiems pasakomis apie „gerąjį dėdę Iljičių" ir „nekintamą per amžius, visam pasauliui draugišką Sovietų Sąjungos užsienio politiką" normali tiesa, kad vilkai neėda kopūstų, virto didžiuliu nervų sukrėtimu.

Kol publika baisėjosi, stebėjosi, žavėjosi, laikas ėjo ir vėl grįžo prie to paties: visi suprato, – valdžia nepasikeitė (na, kur čia ji, brangioji, pasidės be mūsų, o mes be jos?) ir vėl atėjo laikas sušukti: „Tegyvuoja draugas Stalinas!" Aš visiškai nesuprantu, kodėl sušukti „tegyvuoja draugas Stalinas" nebuvo galima mojuojant 1941 m. gegužės „Samprotavimais"? Nesuprantu. Nesuprantu, kas bloga, jeigu „draugas Stalinas" rengėsi trenkt kirviu į galvą „draugui Hitleriui"? Kas čia negarbinga? Mūsų Karo istorijos instituto generolai turėtų ant rankų nešioti Viktorą Suvorovą už tai, kad jis parodė jų ūsuotąjį dievaitį lyg plėšrų žvėrį (toks Stalinas ir buvo iš tikrųjų), o ne lyg pasimetusią, persigandusią iš baimės „institutę"... Tačiau kažkas kažkur neužaugo, nesuaugo ir komanda „aplink" taip ir nenuskambėjo. O tai reiškia, kad visi tie, kurie kalti, kad buvo paskelbti dokumentai, juodinantys nekintančią taikią SSRS politiką, „už sukeltą triukšmą" privalo atsakyti.

Štai jie ir pradėjo atsakinėti.

Pirmiausia sovietų propagandinio „mokslo" veteranai išaiškino visiems, kas dar pajėgė jų klausytis, kad gegužės „Samprotavimai" – tai tik juodraštis, na toks „šachmatų etiudas" (15 puslapių, su keturiais papildymais ir septyniais žemėlapiais), kurį generolas Vasilevskis, Raudonosios armijos Generalinio štabo Operatyvinės valdybos viršininko pavaduotojas, sudarė iš didžiulio nuobodulio, laisvu nuo pagrindinio darbo metu. Hipotezė, žinoma, drąsi, tačiau absoliučiai nesutampa su pačių sudarytojų nuomone apie dokumento paskirtį. Paskutinėse eilutėse jie rašo:

„...Prašau:

1. Patvirtinti pristatomą SSRS ginkluotųjų pajėgų strateginio išskleidimo ir planuojamų veiksmų prasidėjus karui su Vokietija planą;

2. Laiku išspręsti nuoseklios slaptos mobilizacijos ir slaptos dislokacijos vykdymą, pirmiausia – visų Vyriausiosios vadovybės armijų ir aviacijos rezervo..."

Konkrečią tiesioginę įtaką dokumento parengimui turėjo keturi žmonės: Vasilevskis – jo ranka parašytas tekstas, pirmasis Generalinio štabo viršininko pavaduotojas Vatutinas – manoma, jo ranka daryti taisymai tekste, Generalinio štabo viršininkas Žukovas ir gynybos liaudies komisaras Timošenka. Kariškių nuomone, Stalinui tvirtinti jie pristatė *„rengiamo karo veiksmų planą“*, o visai ne mokyklinį referatą.

Tada prasidėjo „ataka iš užnugario“. Ant dokumento orginalo iš tiesų nėra jokios Stalino rezoliucijos. Sutikite, čia atsiveria šiokios tokios galimybės atsikratyti tokių neparankių „Samprotavimų“. Krūmuose tučtuojau buvo surastas rojalis. Tai yra žinomas sovietų karo istorikas N. Svetlišinas netikėtai prisiminė, kad dar 1965 m. G. Žukovas jam pasakojo apie „Samprotavimus“ bei Stalino reakciją į juos. 27 metus Svetlišinas tylėjo lyg žuvis, niekur nespausdino šių Žukovo atsiminimų, neužrašė jų savo slaptajame sąsiuvinyje, neatidavė jo, kaip reikalaujama, į slaptuosius Gynybos ministerijos Centrinio archyvo (ЦАМО) fondus... Bet reikiamą valandą prisiminė.

Pasirodo, Žukovas, perpasakojant draugą Svetlišiną, atidavė ypatingos svarbos labai slaptą dokumentą (su užrašu viršutiniame dešiniajame kampe: „Asmeniškai. Vienintelis egzempliorius“) ne tam, kam jis buvo asmeniškai adresuotas, o Stalino sekretoriui Poskrebyševui. Atidavė – ir išėjo.

Tiems, kas nesuprato, paaiškinsiu – tai tribunolas. Mažiausiai. Daugiausia – *„vyška“* – sušaudymas. Kadrinis kariškis negalėjo atiduoti Ypatingos svarbos dokumento pašaliniam žmogui. Šitaip sugalvoti galėjo tik sovietinis karo istorikas. Tuo metu Raudonojoje Armijoje veikė liaudies komisaro Timošenkos patvirtinta Instrukcija dėl ypatingos svarbos dokumentų sudarymo ir saugojimo tvarkos. Tai 15 puslapių brošiūra. Tokie dokumentai turėjo būti parašyti asmeniškai ranka *„ant tvirto pagrindo, nepaliekančio atspaudo nuo plunksnos“*, visi juodraščiai ir sugertukai pagal aktą iš karto sunaikinami, dokumentas saugomas antspauduotame seife, stovinčiame patalpoje su antspauduojamomis geležinėmis durimis ir plieninėmis grotomis ant langų. Instrukcija tiesiogiai draudė Ypatingos svarbos dokumentus perduoti net vyresniam pagal laipsnį ar pareigas asmeniui. Dokumentas privalėjo pakliūti asmeniškai į rankas tam, kam konkrečiai buvo adresuotas.

Šioje vietoje komedija dar nesibaigia. Toliau Svetlišinas velionio Žukovo vardu pasakoja, kaip kitą dieną Šeimininko pavedimu Poskrebyševas išbarė Generalinio štabo viršininką. Beje, papeikimą ir įsakymą „daugiau tokių „užrašų prokurorui“ nerašinėti“ Žukovas išklausė tiesiog būdamas Stalino priimamajame (galima manyti – šalia esant ir kitiems asmenims). Juokingiausia šioje istorijoje tai, kad Svetlišinas net nepagalvojo, jog yra 1990 m. išslaptintas ir išspausdintas Stalino kabineto „Lankytojų registracijos žurnalas“. Iš šio dokumento galima spręsti, kad Žukovui ir Timošenkai nebuvo jokių kliūčių perduoti dokumentus asmeniškai Stalinui. Remiantis „Lankytojų žurnalu“ galima net spėti (ne teigti, bet gana pamatuotai spėti), kada tai įvyko.

Gegužės 10, 12, 14 d. Timošenka ir Žukovas lankėsi Stalino kabinete, be to, susitikimai užtrukdavo apie 1,5–2 valandas. Šiuose pasitarimuose kariškiai galėjo gauti nurodymus, kurių pagrindu jie kūrė „rengiamų karo veiksmų planą“. Gegužės

„Samprotavimuose“ yra pateiktos gegužės 15 d. žvalgybos pranešimų santraukos. Būtent todėl jie ir datuojami „ne anksčiau gegužės 15-osios“. Gegužės 19-ąją Stalinas ir Molotovas, tuo metu Liaudies komisaro pirmininko pavaduotojas bei faktiškai „antrasis žmogus“ šalyje, priėmė Timošenką ir Žukovą. Po penkiolikos minučių į kabinetą užėjo dar vienas iš plano parengėjų – Vatutinas. Pasitarimas truko pusantros valandos, iš Stalino kabineto visi keturi išėjo drauge.

Gegužės 24 d. Stalino kabinete vyko daug valandų užtrukęs pasitarimas, kuriame, be paties Stalino, dalyvavo Molotovas, Timošenka, Žukovas, Vatutinas, Raudonosios armijos Karinių oro pajėgų Vyriausiosios valdybos viršininkas Žigariovas, penkių Vakarų apygardų vadovaujantys karininkai, Karinių sovietų nariai, t. y. komisarai, bei penkių apygardų KOP vadovaujantys asmenys. Kito tokio solidaus Raudonosios armijos aukščiausiojo rango vadovaujančių kariškių pasitarimo Stalino kabinete nebuvo. Nei keletas mėnesių iki gegužės 24 d., nei vėliau iki pat karo pradžios. Labai tikėtina, kad apie tame aiškiai neeiliniame pasitarime Stalino patvirtintą karo planą buvo pranešta Vakarų apygardų (būsimųjų frontų) vadams.

Absoliutus slaptumas, kuriuo apgaubtas šis pasitarimas, yra dar vienas, šalutinis, bet, mano nuomone, įtikinamas įrodymas, kad 1941 m. gegužės 24 d. pasitarime buvo galutinai parengtas būsimojo karo, be to, visai ne gynybinio karo planas ir apie jį informuoti vykdytojai. Sovietinės eros laikais nė vienas faktas apie šį pasitarimą, o ką kalbėti apie jo svarstymo stenogramą, nė karto nepasirodė nei vadinamojoje mokslinėje, nei memuarinėje literatūroje. Net ir šiuo metu visiškai nežinoma šio pasitarimo darbotvarkė ir kokie priimti jame sprendimai. Tai ypač keista, turint galvoje per paskutinius 10 metų šūsnis išleistų „antisuvoroviškų“ kūrinių.. Ko čia tik nėra: „ledlaužio mitas“, „melo ledlaužis“, „istorijos šuleris“, „antiSuvorovas“, „kaip Suvorovas sugalvojo istoriją“, „Viktoro Suvorovo netiesa“... Kažkoks prašalaitis, pasirašęs pseudonimu „V. Surovovas“, išleido paskvilį „Ledlaužis-2“. O juk buvo galima padaryti daug paprasčiau – išspausdinkite 1941 m. gegužės 24 d. pasitarimo medžiagą ir visi galutinai įsitikins, kad Stalino politika buvo pati taikiausia pasaulyje...

Paskutinės abejonės dėl to, kad gegužės „Samprotavimai“ yra vienas iš daugelio praktinių įsiveržimo į Europą planų, o ne teoriniai išvedžiojimai, išsisklaidė iškart po to, kai praeito šimtmečio paskutinio dešimtmečio pirmoje pusėje buvo išspausdinti kiti analogiški dokumentai. Šiuo metu istorikai turi keturis Raudonosios armijos bendro strateginio išskleidimo plano variantus (1940 m. rugpjūčio, rugsėjo, spalio ir 1941 m. kovo mėn.) bei dviejų svarbiausių frontų operatyvinių planų medžiagą („Pranešimas apie 1940 m. Pietvakarių fronto Karinės tarybos sprendimą dėl išskleidimo plano“, 1941, gruodis, ir „SSRS Gynybos Liaudies komisaro ir Raudonosios armijos Genštabo viršininko direktyva Vakarų YKA vadui rengiant operatyvinį apygardos kariuomenės išskleidimą“, 1941, balandis). Prie dokumentų, faktiškai atskleidžiančių sovietų vadovybės operatyvinius planus, reikia priskirti ir 1941 m. sausio mėn. operatyvinių-strateginių mokymų, kuriems vadovavo aukščiausieji DVRA karininkai, medžiagą. Tokią išvadą verčia daryti ne vien paprasta gyvenimiška patirtis,

bet ir tik 1992 m. išspausdintas maršalo A. Vasilevskio straipsnis, kuriame jis nurodo, kad *„1941 m. sausį, kada karo artumas buvo jaučiamas jau visai aiškiai, pagrindiniai operatyvinio plano momentai buvo patikrinti karinių strateginių mokymų metu dalyvaujant Ginkluotųjų pajėgų aukščiausiems karininkams“*.

Ir ką mes matome? Visi šiuo metu žinomi operatyviniai planai yra faktiškai vienas ir tas pats dokumentas, kurio variantai tik nežymiai skiriasi vienas nuo kito. Tai rodo ne tik prasminis, bet ir tekstinis visų Didžiojo Plano variantų sutapimas. Neišskiriant nė vieno, visi planai – tai planas plataus masto puolamosios operacijos, kuri turėjo būti vykdoma už SSSR valstybinių sienų. Visą numatomo karo veiksmų teatro toponimiką sudarė lenkiškų, rumuniškų, slovakiškų bei Rytprūsių miestų ir upių pavadinimai.

Tokie buvo planai. Pažiūrėkime dabar į faktus. Užtenka geografiniame žemėlapyje pažymėti Vakarų apygardų kariuomenės išdėstymą, kuris buvo vykdomas slapto operatyvinio išskleidimo metu, ir iš karto matyti *„planuojamų strateginių veiksmų puolamasis pobūdis“*. Dėl 1939 m. iš anksto apgalvotos ir dviejose vietose asmeniškai Stalino pasirašytos *„linijos, skiriančiosi SSSR ir Vokietijos valstybinius interesus buvusios Lenkijos valstybės teritorijoje“*, naujoji siena turi du gilius, po 150–170 km, išsikišimus su smaigaliais į Vakarus. Baltstogės (Bialystoko) „kyšulys“ Vakarų Baltarusijoje ir Lvovo „kyšulys“ Vakarų Ukrainoje. Dviem „kyšuliams“ buvo ir keturios „įdubos“. Iš šiaurės į pietus šios „įdubos“ buvo Gardino, Brastos, Vladimiro-Volynsko, Černovcų miestų rajonuose.

Jeigu Raudonoji armija būtų rengusis gynybai, tai „kyšulių“ smaigaliuose turėjo likti tik minimalios priedangos pajėgos, o pagrindinės gynybinės grupuotės turėjo būti išrikiuotos prie pagrindo, „įdubose“. Toks išdėstymas garantuotai leidžia išvengti savo kariuomenės apsupties „kyšuliuose“, sutrumpinti gynybinio fronto liniją (trikampio pagrindas visada trumpesnis nei dviejų įstrižainių suma) ir sudaryti didžiausią, koks įmanoma, operatyvinį tankį tikėtino priešo puolimo kryptyje, t. y. – „įdubose“. 1941 m. birželį viskas buvo padaryta kitaip.

Pagrindinė puolamoji Raudonosios armijos jėga buvo mechanizuotieji tankų korpusai. Didžiulė skuba ir skirtingas jų formavimo laikas privedė prie to, kad kovine technika jie buvo aprūpinti labai netolygiai. Didelėje tankų korpusų dalyje visai nebuvo „naujų tipų“ T-34, KV tankų. Kai kuriuose mechanizuotuosiuose korpusuose buvo vos po 100–200 vienetų (Raudonojoje Armijoje apie du šimtus tankų sakydavo „tik“) 1932–1934 m. gamybos tankų BT-2/BT-5, kurių motoresursas jau baigėsi. Šiame fone labai ryškiai išsiskiria „penki didvyriai“, penki mechanizuotieji korpusai, kurių ginkluotėje, pasirodo, buvo nuo 700 iki 1000 tankų. Tarp jų buvo 100 naujausių T-34 ir KV, šimtai traktorių, vilkikų, keletas tūkstančių automobilių ir motociklų. Vardijant iš šiaurės į pietus, tai 3-iasis, 6-asis, 15-asis, 4-asis ir 8-asis mechanizuotieji korpusai. Net tarp šių geriausių iš geriausiųjų išsiskiria 6-asis ir 4-asis. Jų ginkluotėje atitinkamai buvo 452 ir 414 naujausių tankų – daugiau negu visuose Raudonosios armijos mechanizuotuosiuose korpusuose kartu paėmus!

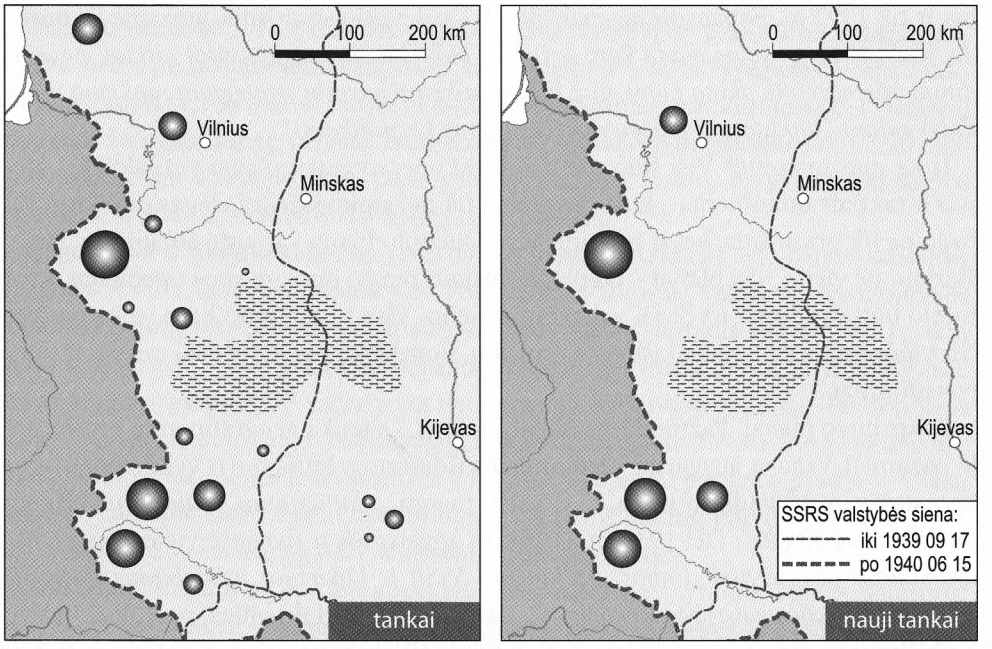

Raudonosios armijos mechanizuotųjų korpusų išdėstymas SSRS vakarinėje dalyje. 1941 m. birželio mėn.

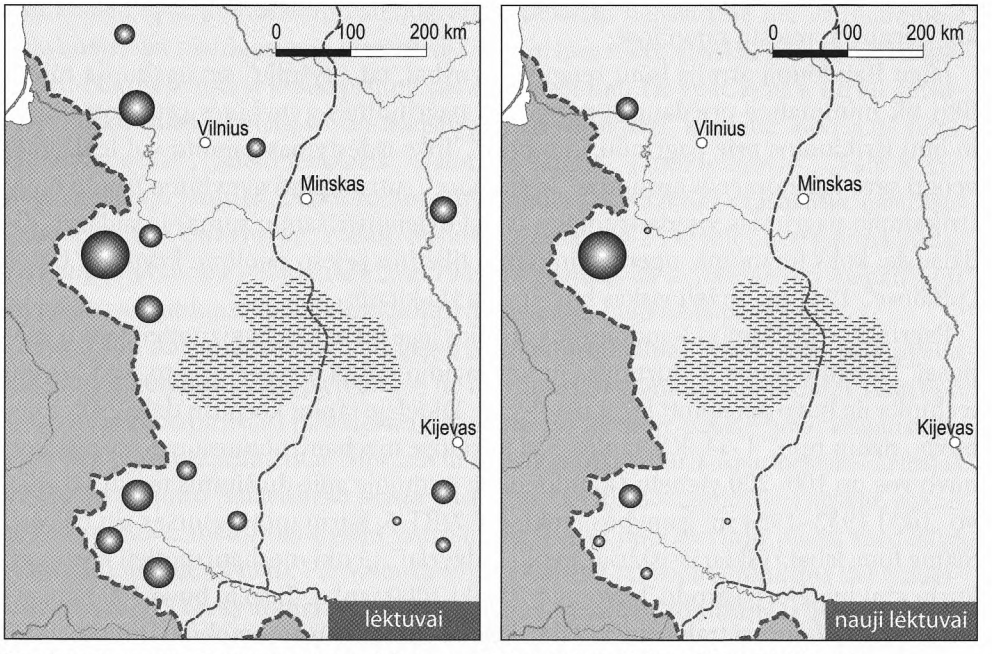

Raudonosios armijos Karinių oro pajėgų išdėstymas SSRS vakarinėje dalyje. 1941 m. birželio mėn.

Ir kur stovėjo šie „didvyriai"? 4-asis mechanizuotasis korpusas buvo išdėstytas Lvovo rajone – Lvovo kyšulio smaigalyje. Šalia jo, truputį piečiau išsidėstė 8-asis, į rytus nuo Lvovo buvo 15-asis. Dar neišovus nė karto, puolamoji trijų mechanizuotųjų korpusų grupuotė tarsi kybojo virš vokiečių kariuomenės užnugario, „suspausto" Vyslos ir Bugo tarpupyje. Dvi dienos prieš karo pradžią visos trys 4-ojo mechanizuotojo korpuso divizijos pradėjo judėti į vakarus, prie pat sienos. Birželio 22 d. rytą prie pasienio Sanos upės atvyko ir 8-asis mechanizuotasis korpusas. Tačiau pati aiškiausia, rodanti tikruosius kariuomenės kėslus buvo 6-ojo korpuso dislokacijos vieta. Šis korpusas buvo paslėptas netoli Baltstogės, tarp snaudžiančių miškų ir bedugnių pelkių. Savo eiga korpusas išvažiuoti galėjo tik viena kryptimi – plentu į Varšuvą, iki kurios buvo likę vos 80 km. (Pokaryje Stalinui teko grąžinti Baltstogės vaivadiją Lenkijai.)

Ne mažiau įstabi buvo ir 3-iojo mechanizuotojo korpuso dislokacijos vieta. Šis korpusas priklausė 11-ajai armijai, išdėstytai Lietuvos pietuose, tarp Šiaurės vakarų ir Vakarų frontų. Sienos linija šio susijungimo zonoje buvo panaši į ilgą ir siaurą liežuvį, kuris nuo Lenkijos Suvalkų miesto įsispraudė į sovietų teritoriją Gardino miesto rajone. Pačios sienos linija prie Gardino kėlė dideles abejones. Dar didesnes abejones turėjo kelti Vermachto 4-oji tankų ir 3-ioji motorizuotoji divizijos, išdėstytos šiame „lopinėlyje". Tuo tarpu 3-iasis mechanizuotasis korpusas, nuo „Suvalkų placdarmo" atskirtas vandeningo Nemuno, buvo dislokuotas gerokai šiauriau Gardino ir net šiauriau Kauno. Labai keistas sprendimas laukiant tikėtino priešo smūgio nuo Suvalkų į Gardino pusę, užtat racionalus ir lengvai suprantamas puolant Tilžės kryptimi bei toliau Baltijos pajūriu į Rytų Prūsijos pusę.

Analogišku būdu (pagrindinės jėgos – nukreiptame į priešininką kyšulio smaigalyje, daug silpnesnės – prie pagrindo) buvo paskirstyti ir atskiri sunkiosios artilerijos pulkai. 3-iosios armijos, dengusios Gardino kryptį, sudėtyje buvo tik du atskiri (152-asis ir 444-asis) artilerijos pulkai, o 10-osios armijos, Baltstogės kyšulio smaigalyje, – septyni (130-asis, 156-asis, 262-asis, 315-asis, 311-asis, 124-asis, 375-asis).

Jūs, gerbiamasis skaitytojau, manote, kad išslaptinę tokius dokumentus ir faktus JIE pasibarstė galvas pelenais, nusižeminę prisipažino daugelį metų įkyriai, atkakliai ir nepaisydami nieko „plovę smegenis" ir užsidarė vienuolyne? Sulauksit...

1996 m. tas pats „Vojenno istoričeskij žurnal" penkiuose numeriuose išspausdino seriją straipsnių bendru „Globalaus melo galas" pavadinimu. Juokingiausia, kad vienas iš dviejų publikacijos autorių buvo tas pats J. Gorkovas, kuris 1992 m. pradžioje išspausdino gegužės „Samprotavimus". Publikacijos užsakytojų jėzuitiška logika suprantama: *„Mes tavęs už liežuvio netempėme, pats šią košę užvirei – pats dabar ir srėbk."* Tiktai tokiu griežtu jam iškelto uždavinio sprendimu ir galiu paaiškinti tą atkaklų begėdiškumą, kokį parodė „Galo..." autoriai, pabandę publikai „iškišti" ožką vietoj karvės. Beje, ir ožką pardavinėti jie nesigėdijo už karvės kainą. Kita vertus, turint galvoje, kad plačioji publika apie karinį-strateginį planavimą supranta net

mažiau nei apie gyvulininkystę, „globalus melas“ sukėlė tam tikrą furorą. Kitaip ir būti negalėjo! Buvo pateikti visi, na, beveik visi gynybiniai planai ir beveik visi kariniai veiksmai, planuojami jau savo teritorijoje, ir toponimika jau mūsiškė...

Nesistengsiu jūsų ilgai intriguoti, tuo labiau kad čia viskas – tik tuščio pilstymas į kiaurą. Pagrindinis publikacijos „Globalaus melo galas“ turinys buvo penkių dokumentų (pagal Vakarų karinių apygardų skaičių) publikacija. Šie dokumentai atskleidžia apygardų kariuomenės mobilizacijos, išdėstymo ir išskleidimo priedangos planus. Naudodamasis tuo, kad ne visi skaitytojai (nors, tarp mūsų kalbant, karinio-istorinio žurnalo skaitytojai privalėtų kiek daugiau išmanyti) supranta specifinius karinius terminus, „globalaus melo“ autoriai jiems pabandė įsiūlyti priedangos planą, t. y. savo esme labai konkrečios, trumpalaikės operacijos planą kaip netikėtai atrastą „karo planą“, kuris pasirodė besąs grynai gynybinis. Štai ir pabaiga. Grynai technologiškai apgavystės triukas buvo pagrįstas nuolatiniu sąvokų sukeitimu: mobilizacijos, išdėstymo ir išskleidimo priedangos planas virsta „sienų priedangos planu“ (o tai jau savaime yra labai netikslu), vėliau – „sienos gynybos planu“, o dar vėliau – tiesiog „gynybos planu“. Būtent tai ir reikėjo įrodyti.

Griežtai kalbant, net tie skaitytojai, kuriems tolimi kariniai reikalai, galėjo savarankiškai padaryti paprastą išvadą: jeigu visas operatyvinis planas reiškia tik mobilizacijos ir išskleidimo priedangą, tai kam tada vykdomas šis brangiai kainuojantis kariuomenės išskleidimas? Nejaugi tik norint sukurti nereikalingų jo priedangos problemų? Žinant, kad sovietinis žmogus savarankiškai mąstyti buvo atpratintas, o Rusijos žmogų reklama jau išmokė nieko negalvoti, o tiesiog „įgyvendinti svajonę“, manau būtina išsiaiškinti terminą – „mobilizacijos, išdėstymo ir išskleidimo priedangos operacija“.

Išvertus į normalią žmonių kalba „mobilizacija, išdėstymas ir išskleidimas“ reiškia štai ką:

- karinius dalinius ir junginius, skirtus dalyvauti karo veiksmuose, būtina papildyti žmonėmis (rezervistais, kurie taikiu metu užsiima kūrybiniu darbu ir laukia savo valandos), pagalbine technika (Raudonosios armijos mobilizacijos schema numatė paimti iš liaudies ūkio šimtus tūkstančių automobilių ir dešimtis tūkstančių traktorių), šaudmenimis, kuru, maistu ir medikamentais iš mobilizacinių atsargų.

- mobilizuojamus dalinius (žmones, techniką, šaudmenis ir pan.) būtina perkelti į numatytas pagal planą vietas; vieniems tai būtų 50 km maršas pėsčiomis, kitiems – 5000 km pervežimas geležinkeliu.

- atvykusią į būsimą karo veiksmų teatrą kariuomenę būtina atitinkamai išdėstyti: tankų pulką paslėpti tankiame miške, sunkiąją artileriją išvesti į ugnies poziciją, prieštankinę diviziją užmaskuoti šalia plentų sankryžos, desantininkus atvežti į aerouostus, pėstininkus pasodinti į iš anksto iškastus apkasus ir tranšėjas ir t. t.

Tiktai tada, kai viskas (mobilizacija, išdėstymas ir išskleidimas) atlikta, vyriausiasis viršininkas gali nukelti svarbiausio telefono ragelį ir užkimusiu balsu sušukti: „Pradedam!“ Šiame išdėstymo ir išskleidimo etape kariuomenė kaip reta bejėgė.

Iš esmės išdėstymo procesas ir forma, ir turiniu labai panašus į beveik kiekvienam žinomą persikraustymą iš vieno buto į kitą. Praėjus porai savaičių po persikraustymo gyvenimas įeis į savo vėžes ir, kaip visi tikisi, bus daug geriau negu senojoje vietoje. Tačiau tai bus vėliau. O ką tik persikrausčius net toks paprastas dalykas kaip surasti siūlą, adatą ar reikiamo dydžio sagą virsta neišsprendžiama problema. Tankų divizija (370 tankų, 11 tūkst. žmonių), išskleista kovine tvarka, – grėsminga jėga. Ta pati divizija, pakrauta į maskuotei fanera apkaltus vagonus, tampa bejėgė kaip kūdikis. Negana to, ji pavirsta labai patogiu taikiniu priešui. Atitinkamai, norint per trumpą laiką sušaukti, pervežti ir išdėstyti rezervistus ir kad šis operatyvinis kariuomenės išdėstymas netaptu jiems paskutinis, būtina atlikti visą kompleksą specialių veiksmų, kurie paprastai kariškių kalba vadinami „mobilizacijos, išdėstymo ir išskleidimo priedangos operacija“.

Ši operacija pagal apibėžimą yra gynybinė ir trumpalaikė. Priedangos objektai yra ne šalis, ne sienos linija, ne „taikus sovietų liaudies darbas“, o pats procesas. Visiškai trumpas procesas – mobilizacija, išdėstymas ir išskleidimas. Daliniai ir junginiai, vykdantys priedangos planus, privalo keletą dienų sulaikyti priešo puolimą, neleisti prasiveržti stambiems priešo motorizuotiesiems daliniams į operatyvinį gylį, uždengti iš oro kariuomenės išlaipinimo rajonus, geležinkelio ir tarpines stotis. Ir viskas. Ne daugiau, bet ir ne mažiau. Priedangos etape nuo pasienio stulpų galima ir atsitraukti. Ne tai svarbiausia. Mobilizuota ir kovine tvarka išskleista armija per keletą dienų visus stulpus grąžins į vietas.

Pats efektyviausias ir kartu pats pigiausias būdas išspręsti priedangos uždavinius – tai pasirinkti patį silpniausią priešininką, tokį silpną, kad jis tiesiog nerizikuotų iššauti pirmas ir sutrukdyti planiniam jūsų kariuomenės išskleidimui. Tai įmanoma. Būtent taip ir vyko tuose karuose, kuriuose 1939–1940 m. kariavo SSSR. Nei Lenkija, kurios kariuomenė 1939 m. rugsėjį subyrėjo po Vermachto smūgių, nei 3,5 milijoninė Suomija net nepabandė savo pasieniuose sutrukdyti Raudonajai Armijai išskleisti kariuomenę. Iš pradžių būtent panaudodami tokį patį scenarijų Kremliaus valdytojai rengėsi pradėti karą prieš Vokietiją. Kurti priedangos planus pradėta ne 1939 m. rugsėjį, kai atsirado bendrų vokiečių ir sovietų kariuomenių sąlyčio taškų, ne vėlų 1940 m. rudenį, kada visu greičiu buvo baigiami derinti strateginiai Raudonosios Armijos išskleidimo planai rengiantis įsiveržti į Europą, o tik 1941 m. gegužės mėn. Tai ne spaudos klaida, tik – 1941-ųjų gegužę.

Juokinga, kad Rusijos „istorikai“ šiandien įnirtingai perša ir pučia šią aplinkybę, matyt, nesuprasdami, kad padėtis, kai sprendžiant „pirmąjį strateginį uždavinį“ neturima priedangos plano, bet yra įsiveržimo ir puolimo į priešo teritorijos gilumą 300 km planai, taigi ši padėtis rodo ne kokį ypatingą taikumą, o tik pernelyg didelį aukščiausiosios karinės politinės valdžios pasitikėjimą savimi. Jeigu toks keistas planavimas ir turėjo kokią užslėptą prasmę, greičiausiai tai buvo viltis, kad karą su Vokietija pavyks pradėti pačiu „lengviausiu būdu“, – kad pagrindinės Vermachto pajėgos patrauks į Artimuosius Rytus, arba, o tai būtų dar geriau ir patikimiau,

išsilaipins Britanijos salose. Esant tokiam veiksmų scenarijui, Lenkijoje likusios 20–30 vokiečių divizijų net nerizikuotų sutrukdyti Raudonosios armijos strateginiam išskleidimui arba būtų lengvai sunaikintos, jeigu tik pabandytų pereiti sieną. Kiti, pavojingesni lūkesčiai susiklostė 1941 m. pavasarį. Taigi tų metų balandžio mėn. Vakarų YKA kariuomenės operatyvinio išskleidimo plano direktyvoje atsiranda frazė apie *„galimybę, kad priešas pradės puolimą mums dar nebaigus išdėstymo"*.

Visaverčius priedangos planus imta sudarinėti tik 1941 m. gegužę (iki tol apie išskleidimo priedangos veiksmus buvo tik užsimenama bendrame operatyvinių planų uždavinių sąraše). Tikėtina, kad būtent 1941 m. gegužę Stalinas pagaliau ėmė suvokti, jog Hitlerio įsiveržimas į Britanijos salas gali būti atidėtas nenuspėjamai ateičiai, o Raudonajai armijai gali tekti susidurti su pagrindinėmis ir pačiomis kovingiausiomis Vermachto ir Liuftvafės dalimis. Atitinkamai pasikeitė ir požiūris į priedangos operacijų sudėtingumą ir reikšmę. Nuo 1941 m. gegužės 5 iki 14 d. atitinkamos gynybos liaudies komisaro direktyvos buvo išsiųstos apygardoms ir birželio 6–19 d. penkių Vakarų apygardų priedangos planai iš atitinkamų apygardų štabų buvo išsiųsti tvirtinti į Raudonosios armijos Generalinį štabą.

Nenuostabu, kad, be standartinės frazės *„ryžtingai ginti įtvirtinimus palei valstybinę sieną, tvirtai apsaugant apygardos kariuomenės mobilizaciją, išdėstymą ir išskleidimą"*, visi priedangos planai numatė aviacijos smūgius į atitinkamas sąlyčio teritorijas:

„...Nuosekliais karo aviacijos smūgiais į nustatytas bazes ir kovos veiksmais ore sunaikinti priešo aviaciją... Galingais, sistemingais smūgiais į pagrindines kariuomenės grupuotes, geležinkelio mazgus ir tiltus sugriauti ir sulaikyti priešo kariuomenės išdėstymą ir išskleidimą..."

Ar reikia įrodinėti, kad „sulaikyti priešo kariuomenės išdėstymą ir išskleidimą" įmanoma tik puolant pačiam, o ne suduodant „atsakomąjį" smūgį? Ar reikia specialiai aiškinti, kad pirmosiomis karo valandomis suduoti smūgį į nustatytus oro uostus, kuriuose bazuojasi priešo aviacija, įmanoma tik tuo atveju, jei šie oro uostai ir jų prieigos iš anksto iššvalgytos. Ir iš tikrųjų toks kruopštus parengiamasis darbas buvo atliktas. Pavyzdžiui, priede prie Vakarų YKA priedangos plano *„lėktuvų bombonešių smūgio į priešo oro uostus paskyrų apskaita"* užėmė net tris lapus teksto.

Įdomu, kad Kijevo ir Leningrado apygardų priedangos planai numatė net galimą sausumos kariuomenės įsiveržimą į priešo teritoriją, jau vykdant priedangos pradinio etapo uždavinius: *„Susiklosčius palankioms aplinkybėms, Vyriausiosios karinės vadovybės nurodymu visi apygardų gynybiniai daliniai ir armijų bei apygardos rezervai privalo būti pasirengę staigiais smūgiais sutriuškinti priešo grupuotes, perkelti kovinius veiksmus į jo teritoriją ir užimti patogius ruožus."* „Globalaus melo" autorių aptikta taika pasirodė esanti pernelyg dantinga...

6 skyrius
„Netikėtumas pribološkia...“

Taigi 1941 m. birželio viduryje priedangos planai buvo parengti. Kiekvienas iš jų baigėsi standartine fraze: *„Priedangos planas pradeda veikti gavus tokio turinio šifruotą telegramą, pasirašytą liaudies gynybos komisaro, Vyriausiosios karo tarybos nario ir Raudonosios armijos Generalinio štabo viršininko: „Pradėti vykdyti 1941 m. priedangos planą.“* Armijų, korpusų ir divizijų vadai be aukščiausiosios vadovybės sankcijų neturėjo teisės ne tik pradėti vykdyti, bet ir susipažinti su „raudonojo paketo“ turiniu. *„Aplankai ir paketai su dokumentais apie priedangą atidaromi gavus raštišką arba telegrafinį įsakymą: armijose – Apygardos karo tarybos, junginiuose – Armijos karo tarybos.“* Raudonosios armijos sugebėjimas organizuotai atremti perspėjamąjį vokiečių smūgį (paprasčiausiai šaudyti iš patrankų į priešo pusę galima ir be jokių planų) didžiąja dalimi priklausė nuo to, ar apygardų štabai gaus telegramą su keturiais trumpais žodžiais: „Pradėti vykdyti priedangos planą.“

Tačiau iki pat 1941 m. birželio 22 d. ryto šie žodžiai taip ir nenuskambėjo.

Tai pirmas dalykas, kurio nepadarė Stalinas (šiuo atveju šį žodį tiksliau būtų rašyti iš mažosios raidės ir kabutėse, suprantant, kad kolektyvinį „staliną“ sudarė šešių žmonių grupė: Stalinas, Molotovas, Timošenka, Žukovas, Berija, Malenkovas – pastarasis, būdamas CK sekretorius, ėjo Vyriausiosios karo tarybos nario pareigas).

Kai tik buvo imta vykdyti priedangos planą, reikėjo pradėti atvirą mobilizaciją (slapta mobilizacija, pavadinta „didžiaisiais mokymais“, vyko pilnu tempu, jos metu dar gegužės–birželio mėn. į kariuomenę buvo pašaukta 802 tūkst. žmonių). Formaliai juridiškai SSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsaką dėl mobilizacijos turėjo pasirašyti „sąjungos senelis“ Kalininas, tačiau, žinoma, tiesiogiai Stalinui nenurodžius tokie klausimai nebuvo sprendžiami. Tai irgi nebuvo padaryta, visuotinė mobilizacija SSRS buvo paskelbta tik birželio 23 d. – neįtikėtinas, bet akivaizdus ir nepaneigiamas faktas. Visos šalys, pasaulinio karo dalyvės, mobilizaciją pradėdavo mėnuo, savaitė ar keletą dienų PRIEŠ pradedant karo veiksmus. Ir tiktai ta šalis, kuri pati su totalitarinio režimo maitvanagio užsispyrimu rengėsi Didžiam karui, net visa parą sugebėjo pavėlinti mobilizaciją!

Kodėl? Kodėl Stalinas nedavė komandos pradėti vykdyti priedangos planus? Kodėl pavėlavo su visuotinės mobilizacijos paskelbimu?

Ar neprieštarauja šie klausimai anksčiau padarytai išvadai: „1941 m. birželio pradžioje Stalinas netikėjo, kad vokiečių puolimas artimiausiomis dienomis gali būti įmanomas“. Nė kiek. Pirmiausia todėl, kad nuo birželio pradžios iki birželio 22 d. praėjo daug dienų ir įvyko daug svarbių įvykių, vienas kurių buvo tai, kad vokiečių tankų ir motorizuotosios divizijos pradėjo telktis puolimo pozicijose prie vakarinių SSRS sienų, o birželio 21 d. vokiečiai atvirai ėmė nuiminėti sienas skiriančias vielų užtvaras. Antra, ir tai svarbiausia – „atsarga kišenių nedrasko“. Žvalgybiniais ir

diplomatiniais kanalais Maskvą pasiekusių nerimą keliančių pranešimų srautas apie pavojų gal ir nedavė pagrindo vienareikšmėms išvadoms apie Hitlerio ketinimus. Bet kodėl nepasisaugoti? Kam galėjo trukdyti išankstinis, tegul ir pirma laiko vykdomas priedangos planas?

Pagal priedangos planus pasienio apygardų kariuomenės turėjo užimti gynybinius ruožus, esančius dešimčių, o retais atvejais – šimtų kilometrų atstumu nuo nuolatinės apgyvendinimo vietos. Paprastai kariuomenės dalinių judėjimas buvo planuojamas pėsčiųjų maršu, kai kada – mašinomis ir tik nedidelė dalinių ir junginių dalis vyko geležinkeliu. Šiam tikslui reikalingi anglies ir benzino, mėsos konservų ir maisto koncentratų kiekiai bendru karinių SSRS išlaidų mastu buvo tiesiog niekingi. Kareiviams keletą dienų ar net savaičių tektų praleisti plynuose lauko apkasuose, o ne kariniuose miesteliuose, tegu ir ne iki galo įrengtuose. Na, ši priežastis dar juokingesnė. Karinės tarnybos sunkumai tiesiogiai numatyti Karo statute, be to, kiekvienas kariškis, pradedant eiliniu ir baigiant generolu, manau, sutiks, kad geriau lindėti gyvam apkase, nors ir lijant vasaros lietui, negu gulėti sudraskytam į gabalus karinio miestelio, kurį sunaikino pirmasis priešo bombonešių antskrydis, griuvėsiuose.

Klausimas, kas trukdė laiku imti vykdyti priedangos planą, buvo ir visada bus absoliučiai neišsprendžiamas, jeigu remsimės sovietų istorinio „mokslo“ sugalvotomis melagingomis istorijomis apie naivų ir patiklų draugą Staliną, apie taikų kuriamąjį sovietų liaudies darbą, apie daugkartinę Vermachto pajėgų persvarą bei apie Richardo Zorgės pranešimus, kuriais niekas nepatikėjo. Viskas paaiškėja žinant realius SSRS aukščiausiosios karinės-politinės vadovybės ketinimus, planus ir veiksmus.

Priedangos operacija yra ne kas kita kaip karo pradžia. Tai džinas, kurį sukišti atgal į butelį jau nepavyks. Ir ne tik todėl, kad 1941 m. vasaros sovietiniai priedangos planai numatė masinius aviacijos smūgius į numatytą kaimyninę teritoriją. Pats priedangos operacijos (tuo labiau šia operacija pridengiant atvirą mobilizaciją) priemonių kompleksas buvo toks visa apimantis ir aiškus, kad nuslėpti jį nuo priešo žvalgybos iš esmės neįmanoma. Tai nebūtų didelė bėda, jeigu Stalinas būtų planavęs gynybinį karą. Lai priešas mato, lai priešas žino: Sovietų Sąjungos sienos patikimai saugomos! *„Te prisimena priešas, pasaloj tūnodamas, / mes budrūs, mes priešą stebim.“* Puiki daina. Tik gaila, kad kita dainos eilutė *„Mums nereikia svetimos žemės nė pėdos“* 1941 m. vasarą kategoriškai paseno. Būtent tai, kad nebuvo įsakyta pradėti vykdyti priedangos planą, nors iš tikrųjų vyko didžiulis strateginis kariuomenės pergrupavimas, dar kartą patvirtina, jog 1941 m. birželį šimtai karinių ešelonų važiavo į Vakarus tikrai ne tam, kad gintų „neliečiamas sienas“.

Stalinas planavo ir rengėsi pradėti kitą, visai ne gynybinį karą. Šis faktas, atkakliai neigiamas oficialios sovietų (dabartinės rusiškosios) istoriografijos, absoliučiai keičia situaciją. Anksčiau numatyto laiko pradėtas vykdyti priedangos planas trukdė svarbiausiam, – trukdė NETIKĖTAM triuškinančiam smūgiui, kurį suduoti buvo rengiamasi vokiečių kariuomenei. „Netikėtumas pribloškia“, – skelbė Raudonosios armijos Lauko statuto 16 paragrafas. 1940 m. gruodžio mėn. baigdamas savo prane-

šimą Aukščiausiosios karo vadovybės pasitarime, Raudonosios armijos Generalinio štabo viršininkas G. Žukovas kaip užkeikimą vis kartojo šį žodį:

„Pergalę švęs ta pusė, kuri geriau sugeba suvaldyti bei sudaryti netikėtumo sąlygas ir tinkamai panaudoti šias jėgas ir būdus. Šiuolaikinės operacijos netikėtumas yra vienas iš pagrindinių pergalės faktorių. Suteikdami netikėtumui išskirtinę reikšmę, visi maskuotės ir priešo apgavystės būdai turi būti plačiai įtraukti į Raudonosios armijos arsenalą. Maskuotė ir apgavystė lyg raudona gija turi jungti visus mokymus auklėjant karius, vadus ir štabus. Raudonoji armija būsimuose mūšiuose turi parodyti operatyvinio ir taktinio netikėtumo aukščiausią klasę..."

Stalinas taip ilgai, atkakliai, smulkmeniškai rengė savąjį „blickrygą", tiek jėgų (dar ir dabar duodančių vaisius) atidavė „maskuotei ir apgavystei", kad jam tiesiog nesinorėjo laužyti nuostabaus operacijos plano, operacijos, kuri turėjo prasidėti viską triuškinančiu, netikėtu smūgiu priešui. Jis iš tikrųjų „vijo nuo savęs bet kokią mintį" – ne, ne mintį apie karą (apie nieką kita jis jau nebegalvojo), o apie tai, kad vokiečiai pačiu paskutiniu momentu spės jį aplenkti išskleidžiant armiją. Šią mintį galima išreikšti daug trumpiau ir paprasčiau: Stalinas bijojo išgąsdinti Hitlerį.

Būtent baimė „išgąsdinti" ir atvedė prie to, kad strateginis išskleidimas vyko *„išsaugant taikaus gyvenimo meto geležinkelio darbo režimą"*. Už šį svarbų pripažinimą monografijos „1941 metai – pamokos ir išvados" autorius reikėtų apdovanoti medaliu „Už drąsą". XX amžiaus pirmojoje pusėje geležinkeliai, traukiniai ir garvežiai tapo viena svarbiausių daugiamilijoninių armijų „ginkluotės rūšių", daugelyje atvejų nulėmusia dviejų pasaulinių karų pagrindinius mūšius. Taigi ir Vokietija, ir SSRS turėjo planus, kaip pervesti traukinių (geležinkelio) judėjimą į „maksimalių karinių pervežimų" režimą. Paties termino ir proceso esmė lengvai suprantama: visi traukiniai, kroviniai ir keleiviai stovi ir laukia, kol ešelonai su kariuomene, technika, šaudmenimis pravažiuos reikiama jiems kryptimi. Be to, panaudojamos rezervinės anglies atsargos, stiprinama geležinkelio stočių ir pervažų sauga ir t. t. Karinių pervežimų režimas europinėje SSRS dalyje buvo įvestas net 1939 m. rugsėjo 12 d., Raudonosios armijos strateginio išskleidimo metu prieš karą su Vermachto pusiau sužlugdyta Lenkija. Tačiau 1941 m. iki pat birželio 22 d. nieko panašaus nebuvo padaryta!

Maskavimas ir apgaulės tęsėsi, ir net 1941 m. birželio 21 d. Pabaltijo apygardos Politinės propagandos valdybos viršininkas draugas Riabčius įsakė *„korpusų ir divizijų politinės propagandos skyriams neduoti rašytinių direktyvų daliniams; politinio biuro uždavinius per savo atstovus pateikti žodžiu"*. Žinoma, sovietų slaptumo normos visada skyrėsi nuo bendražmogiškųjų, bet juk ne iki tokio lygio, kad net „politinės propagandos uždavinių" nebuvo galima patikėti popieriui! Galima numanyti, kad 1941 m. birželio 21 d. šie „uždaviniai" siekė daug toliau už visuose plakatuose skelbtus pasirengimus „atsakyti trigubu smūgiu į agresoriaus smūgį" ir „patikimai apginti taikų sovietinių žmonių darbą"...

„Kariuomenės permetimas buvo planuojamas numačius išdėstymo pabaigą operatyviniuose planuose pažymėtuose rajonuose nuo 1941 m. birželio 1 iki birželio

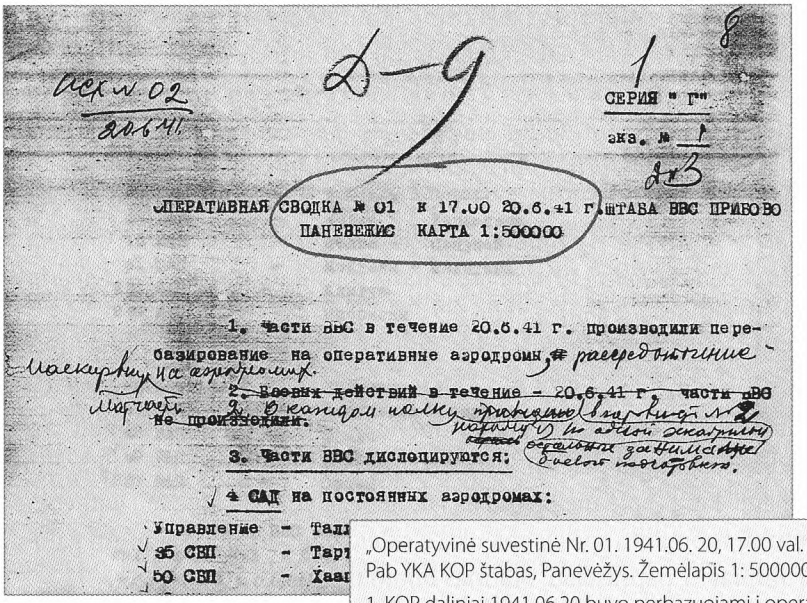

ОПЕРАТИВНАЯ СВОДКА № 01 к 17.00 20.6.41 г. ШТАБА ВВС ПРИБОВО
ПАНЕВЕЖИС КАРТА 1:500000

1. Части ВВС в течение 20.6.41 г. производили перебазирование на оперативные аэродромы, рассредоточение маскировку на аэродромах.

2. Боевых действий в течение 20.6.41 г. части ВВС не производили.

3. Части ВВС дислоцируются:

4 САД на постоянных аэродромах:

Управление -
35 СБП -
50 СБП -

„Operatyvinė suvestinė Nr. 01. 1941.06. 20, 17.00 val.
Pab YKA KOP štabas, Panevėžys. Žemėlapis 1: 500000

1. KOP daliniai 1941.06.20 buvo perbazuojami į operatyvinius oro uostus, mat. dalies perskirstymą ir maskavimą oro uostuose.
2. 1941.06.20 KOP daliniai karinių veiksmų nevykdė (pabraukta). Kiekviename pulke yra viena eskadrilė pagal kovinės parengties planą Nr. 2, likusios užsiima kovine parengtimi.
3. KOP daliniai dislokuojami..."

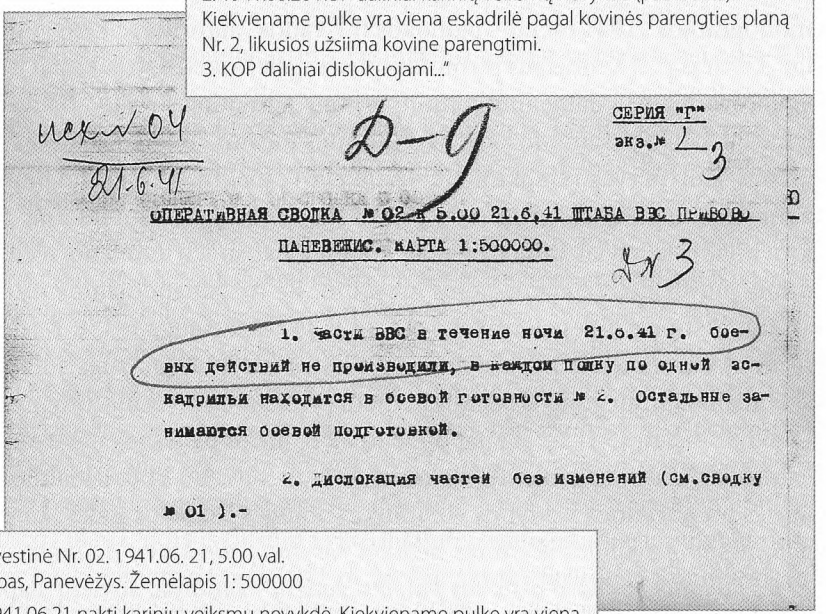

ОПЕРАТИВНАЯ СВОДКА № 02 к 5.00 21.6.41 ШТАБА ВВС ПРИБОВО
ПАНЕВЕЖИС. КАРТА 1:500000.

1. Части ВВС в течение ночи 21.6.41 г. боевых действий не производили, в каждом полку по одной эскадрильи находится в боевой готовности № 2. Остальные занимаются боевой подготовкой.

2. Дислокация частей без изменений (см.сводку № 01).-

„Operatyvinė suvestinė Nr. 02. 1941.06. 21, 5.00 val.
Pab YKA KOP štabas, Panevėžys. Žemėlapis 1: 500000

1. KOP daliniai 1941.06.21 naktį karinių veiksmų nevykdė. Kiekviename pulke yra viena eskadrilė pagal kovinės parengties planą Nr. 2, likusios užsiima kovine parengtimi.
2. Dalinių dislokavimas be pakitimų (žr. suvestinę Nr. 01)
Parašai: Pab YKA KOP štabo viršininkas brig. vadas Krupin
Operatyvinio sk. papulkininkis Korepanov".

Pabaltijo Ypatingosios karinės apygardos, Karinių oro pajėgų štabo suvestinės Nr. 1 ir Nr. 2, sudarytos ne štabo dislokacijos vietoje Rygoje, o Panevėžyje – būsimojoje (o gal jau esamoje?) Šiaurės–Vakarų fronto lauko vadavietėje. Nauja suvestinių numeracija – Nr. 01 – metų viduryje liudija, kad sukurta nauja komandinė struktūra

10 dienos." Niekas nežino tikslios Raudonosios armijos planuoto puolimo datos. Galimas daiktas, kad birželio 21 d. vakare šios datos dar nežinojo ir pats Stalinas. Bet kokiu atveju šis puolimas buvo galimas ne anksčiau kaip liepos 5–10 d., tik išdėsčius ir išskleidus kariuomenę. Birželio 15–20 d. pradėti vykdyti priedangos planą reiškė sukišti „katinui po uodega" visas atiduotas jėgas, atskleisti visas savo gudrybes stengiantis užtikrinti kariuomenės išskleidimo slaptumą, padovanoti priešui dvi tris savaites pasirengti smūgio atrėmimui. Dvi trys savaitės pernelyg ilgai pagal sovietų normatyvus. Pasitelkus vietinius gyventojus ir arkliais traukiamą transportą, visavertę gynybos juostą buvo galima įrengti bendrosios kariuomenės jėgomis per 10–15 dienų.

Taip, Stalinas turėjo ir kitą veiksmų planą – priartinti operacijos veiksmų pradžią, perkelti ją iš liepos vidurio į birželio pabaigą, o priedangos planą pradėti vykdyti birželio 22–23 d. (aš manau, kad toks sprendimas ir buvo priimtas; ši hipotezė ir buvo smulkiai išdėstyta knygoje „Birželio 23-ioji – diena M"). Tačiau ir toks sprendimas reiškė, kad pradėti puolimą teks tik dalimi pajėgų, griaunant iš anksto kruopščiai parengtus pervežimų, mobilizacijos ir transporto grafikus. Toks sprendimas taip pat nėra geras, gali atnešti nesėkmę ir didelių nuostolių.

Prieš pradėdami iš nuostabos kraipyti galvas („kaip galėjo Stalinas taip įklimpti... kodėl jis nepatikėjo žvalgybos pranešimais..."), reikia pasižiūrėti į susidariusią padėtį pasitarimų Stalino kabinete dalyvių akimis. Pasitarimų, beje, buvo daug. Iš „Lankytojų žurnalo" matyti, kad Žukovas ir Timošenka Stalino kabinete buvo net septynis kartus – birželio 3, 6, 7, 9, 11, 18, 21 dienomis. Birželio 9 d. kariškiai Stalino kabinete praleido net 6,5 valandos. Birželio 18 d. beveik pilnos sudėties „kolektyvinis stalinas" (Stalinas, Molotovas, Malenkovas, Timošenka, Žukovas) tarėsi keturias valandas....

Šiandien mes tiksliai žinome, kad vokiečiai užpuolė birželio 22 dieną. Stalinas tiksliai žinojo tik savo planus ir tai buvo planai didelio masto puolamosios operacijos, kuri turėjo prasidėti ne anksčiau kaip antrąją liepos dekadą. Augantis žvalgybos, Vakarų karinių apygardų vadų pranešimų apie pavojų srautas vertė karštligiškai rinktis „vieną iš dviejų blogybių":

- arba atimti iš savo kariuomenės galimybę organizuotai sutikti galimą pirmąjį priešo smūgį;
- arba pradėti vykdyti priedangos planą anksčiau numatyto laiko ir taip garantuotai atimti iš savo kariuomenės galimybę smogti netikėtą smūgį priešui.

Uždavinys buvo ypač sudėtingas. Prarasto puolimo netikėtumo nesugrąžinsi, o galimas pirmosios gynybinių mūšių dienos taktinis pralaimėjimas neatrodė didelė katastrofa. Tai jūs, gerbiamasis skaitytojau, visiškai tiksliai „žinote", kad senosios sienos įtvirtinimų rajonai buvo nuginkluoti ar net susprogdinti, o prie naujosios sienos „nieko pastatyti dar nesuspėjo". Tačiau „kolektyvinis stalinas" puikiai žinojo ir įtvirtinimų ruožų, vadinamųjų „Stalino linijos" ir „Molotovo linijos", būklę, ir savo šalies vakarinių rajonų topografinį žemėlapį.

Karas vyksta ne lygioje šachmatų lentoje, o realioje vietovėje su griovomis, kupstais, ežerais, kalnais ir pelkėmis. Kaip žinome, jokių „puolamųjų" ar „gynybinių" tankų ir lėktuvų nebūna, o vietovė, priešingai, gali padėti besiginančiai arba puolančiai pusei. Tai sugalvojau ne aš. Terminai „tankams nepasiekiama vieta", „pavojinga tankams kryptis" seniai užėmė tvirtą vietą karinėje literatūroje. Šios sąvokos buvo ypač svarbios 1941 m. tipo Vermachtui, kuriame tankų ir motorizuotosios pėstininkų divizijos važiavo ne šarvuotais vikšriniais transporteriais, kaip buvo rodoma sovietiniuose „filmuose apie karą", o paprastais, „civiliais" sunkvežimiais, trofėjiniais autobusais ir duonos furgonais. Be to, ir vokiški tankai siaurais vikšrais po gero lietaus įstrigdavo vadinamuosiuose Rusijos „gruntiniuose keliuose".

Pažiūrėję į žemėlapį, mes pamatysime, kad vokiečių armijų grupė „Šiaurė", perėjusi sieną, iš karto „atsiremdavo" į vandeningą Nemuno upę ir, beje, jos žemupyje, t. y. pačioje plačiausioje vietoje. Toliau, įveikusi daugybę upių ir upelių, apytikriai 250 km nuo sienos išėjo į galingos laivybai tinkamos upės Šiaurės Dvinos (Daugava) krantą, beje, ir vėl jos žemupyje. Dar už 150–200 km kelyje į Leningradą vokiečių divizijos turėjo forsuoti upę Velikaja, nuo kurios į šiaurę kelią visiškai uždarė Pskovo ir Čudo ežerų sistemos. O tai buvo pats geriausias maršrutas iš visų, kurį leido pasirinkti gamta. „Centro" ir „Pietų" armijų grupių kariuomenių laukė dar didesnės kliūtys.

Armijų grupės „Centras" puolimo ruožo (Pietų Lietuva ir Vakarų Baltarusija) vietovė buvo absoliučiai „prieštankinė". Iš šiaurės Baltstogės kyšulį dengė nepereinamų pelkių ruožas ir miške esančios Bebžo upės ištakos, o pietuose siena buvo nubrėžta laivybai tinkančio Vakarų Bugo žemupio krantu. Reti keliai Vakarų Baltarusijoje, tarp šimtamečių miškų ir pelkių akivarų, kažkuo labai panašūs į kalnų tarpeklius – įstrigusią arba pamuštą priekinę kolonos mašiną neįmanoma nei apvažiuoti, nei apeiti. Į rytus nuo Minsko armijų grupės „Centras" puolimo ruožą iš šiaurės į pietus kerta dvi vandeningos upės, su kuriomis kadaise turėjo nelaimę susipažinti ir Napoleonas. Tai Berezina ir Dnepras.

Apie tai, ką reiškia pulti tokią vietovę, mes šiandien galime spręsti iš pačios ryškiausios (ir pagal sumanymą, ir pagal realizaciją) strateginės-puolamosios Raudonosios armijos operacijos „Bagrationas" chronologijos. Puolimas prasidėjo 1944 m. birželio 23 d. apytikriai nuo Dnepro upės. Liepos 3 d. buvo išvaduotas Minskas, po 13 dienų – Gardinas, o dar po 25 dienų – Baltstogė ir Brasta. Lomžos miestas, esantis pačiame Baltstogės kyšulio smaigalyje, buvo užimtas tik rugsėjo 13 dieną. Telieka pridurti, kad „Bagrationo" operaciją Raudonoji armija pradėjo turėdama triskart didesnę divizijų persvarą, keturiskart didesnį tankų skaičių ir absoliutų viešpatavimą danguje.

1941 m. birželį armijų grupė „Pietūs" galėjo pradėti įsiveržimą į Ukrainą tik per palyginti siaurą, 150–200 km „koridorių" tarp Kovelio ir Lvovo miestų. Iš šiaurės šį koridorių riboja absoliučiai nepereinamų Polesės pelkių ruožas (kalbama, kad ten buvo kaimų, kurie per visą karą taip ir nematė nė vieno vokiečių kareivio), o iš

pietų – Karpatų kalnai. Būtent šiuo ruožu ir puolė visos tankų ir motorizuotosios armijų grupės „Pietūs“ divizijos. Šiame kelyje jiems teko forsuoti Vakarų Bugą, paskui vieną po kito beveik vienodu atstumu, 50–60 km tarpais esančius Pripetės intakus – Turją, Stochodą, Styrę, Gorynę, Slučę. Šių nedidelių upių krantai platūs ir visiškai užpelkėję. Sovietų karo specialistai juos apbūdina kaip *„operatyvinės taktinės reikšmės vandens užtvaras“*.

Į pietus nuo Karpatų, Moldavijoje ir Pietų Ukrainos stepėse, vietovės atrodytų kur kas palankesnės puolančiai kariuomenei, ten nėra nei miškų, nei pelkių. Užtat lygiagrečiai su siena teka trys laivybai tinkamos upės – Prutas, Dnestras, Pietų Bugas, jų žemupiai. Galų gale vokiečių ir rumunų kariuomenių kelyje neišvengiamai iškildavo galingasis Dnepras, kurio forsavimą žemupyje pagal sudėtingumą ir riziką galima lyginti su jūrų desanto išlaipinimu. Iš esmės tik į rytus nuo Dnepro vokiečių motorizuotieji junginiai pasiekdavo vietovę, leidžiančią vykdyti platų operatyvinį manevrą. Tačiau nuo sienos iki Dnepro daugiau nei 400 km.

Pačios gamtos sukurtas kliūtis papildė ir daugybę kartų sustiprino kliūtys, sukurtos žmonių rankomis. 200–300 km nuo sienos į šalies gilumą (už „senosios“ 1939 m. sienos gynybos linijos) ištisiniu ruožu nuo Suomijos įlankos iki Juodosios jūros buvo išdėstyti „Stalino linijos“ įtvirtinimų rajonai: 1) Kingisepo; 2) Pskovo; 3) Ostrovo; 4) Sebežo; 5) Polocko; 6) Minsko; 7) Slucko; 8) Mozyriaus; 9) Korosteno; 10) Novgorod-Volynskio; 11) Šepetovkos; 12) Kijevo; 13) Iziaslavlio; 14) Starokonstantinovsko; 15) Ostropolio; 16) Letyčevo, 17) Kamenec-Podolsko; 18) Mogiliov-Jampolsko; 19) Rybnicos; 20) Tiraspolio (žr. p. 76).

Ilgalaikių ugnies taškų (IUT) (dar kitaip vadinamų dzotais arba dotais – *Vert.*) skaičius viename įtvirtinimų rajone (ĮR) buvo skirtingas ir svyravo nuo 206 iki 455; tai užtikrino dviejų trijų IUTų tankį viename fronto kilometre. Dalis įtvirtinimų rajonų buvo pastatyti vandeningų upių (Vakarų Dvinos, Pietų Bugo, Dnestro) krantuose ir sudarė papildomas kliūtis puolančiam priešui. Pagal ginkluotės kiekį ir skaičių, pagal gelžbetonio kokybę, pagal aprūpinimą specialiais įrenginiais bet kuris iš šių IUTų nė kiek nenusileido masiniams garsiosios „Manerheimo linijos“ statiniams.

Priešingai daugelį dešimtmečių platintai legendai, „Stalino linijos“ IUTų niekas prieš karą nesprogdino ir žemėmis neužvertė. Kai kurie IUTai sveiki ir šiandien. Pervežti ginkluotę iš „Stalino linijos“ į „Molotovo liniją“ apskritai buvo neįmanoma. Devyni dešimtadaliai „senosios“ sienos IUTų buvo pritaikyti kulkosvaidžiams. O naujosios sienos beveik pusė IUTų turėjo būti apginkluoti naujausiomis pusautomatėmis artilerijos sistemomis su puikia periskopine optika. Nors būtent jų ir trūko.

1940 m. vasarą išilgai vakarinės Sovietų Sąjungos sienos prasidėjo „Molotovo linijos“ 15-kos ĮR statyba – Telšių, Šiaulių, Kauno, Alytaus, Gardino, Osoveco, Zambrovskio, Bresto, Kovelio, Vladimir-Volynskio, Rava-Ruskos, Strumilovsko, Peremyšlio, Verchneprutsko ir Nižneprutsko. Grandiozinė programa numatė pastatyti 5807 IUTus („Stalino linijoje“ jų buvo „tik“ 3279). 1941 m. birželį šiai „amžiaus statybai“ buvo dar labai toli iki pabaigos. G. Žukovas savo garsiuosiuose „Atsiminimuose

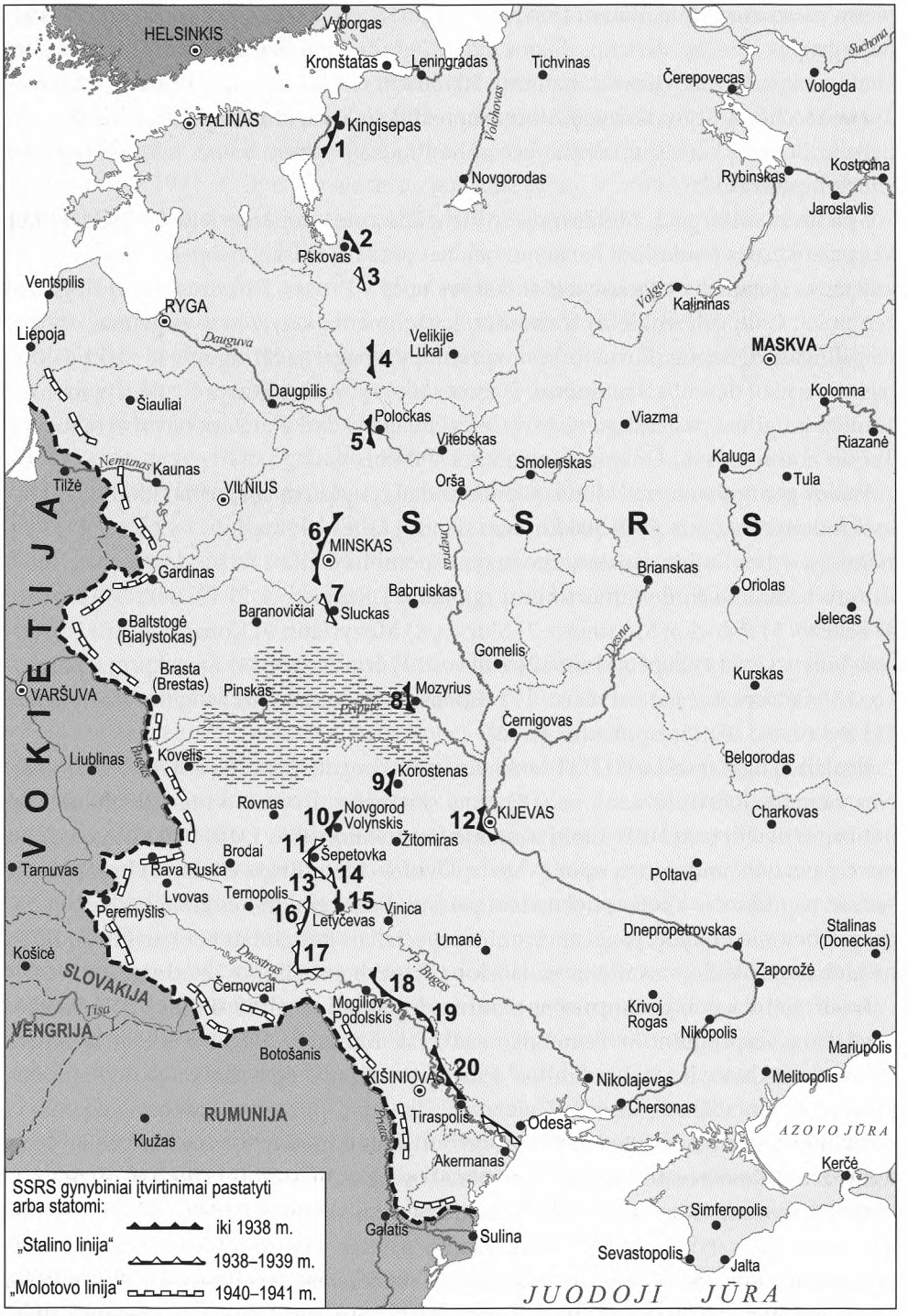

1938–1941 m. SSRS gynybiniai įtvirtinimai

Molotovo linijos Kauno įtvirtinimų rajono ilgalaikis ugnies taškas netoli Gražiškių. A.Žardinsko nuotr.

Molotovo linijos Kauno įtvirtinimų rajono ilgalaikis ugnies taškas Lazdijų rajone netoli Rudaminos. A. Žardinsko nuotr.

ir apmąstymuose" tvirtina, kad *„iki karo pradžios pavyko pastatyti apie 2500 gelžbetoninių įtvirtinimų"*, tačiau jis tikriausiai apsiriko ir būtent į visiškai priešingą pusę, negu geidė: daugelyje dabartinių šaltinių nurodomi kur kas mažesni skaičiai. Taigi Vakarų Baltarusijos ĮR buvo pastatyta nuo 332 iki 505 IUTų, Vakarų Ukrainoje – 375. Kur kas didesnis IUTų skaičius buvo dar statomas.

Pavyzdžiui, Brastos ĮR buvo pastatyti 128 IUTai. Dar 308 IUTus statybininkai turėjo atiduoti eksploatuoti iki 1941 m. rugpjūčio 1 d. Tada, tomis dienomis ir valandomis, kai Stalino kabinete artėjant karui vyko paskutiniai pasitarimai, jų dalyviai jau žinojo, kad Brastos ĮR, vidutiniškai viename fronto kilometre, jau yra trys įkastos į žemę gelžbetoninės dėžės, kurių sienos gali atlaikyti tiesioginį sunkiosios lauko haubicos sviedinio smūgį. Viena visiškai pastatyta ir dar dvi tokios pat dėžutės, nebaigtos statyti. Bet tai vidutiniškai. Faktiškai Brastos ĮR yra vienoje labiausiai pelkėtų pasaulio vietų. Čia IUTai buvo statomi ne „grandinėle", o atskirais gynybos mazgais, dengiančiais retus šios vietovės kelius. Sakykime, Semiatyčio rajone, prie kelio Sedlecas–Belovežas stovėjo 20 IUTų, kuriuos užėmė 17-asis kulkosvaidžių artilerijos pulkas.

Stalinas turėjo fenomenalią atmintį. Bet ir turintis pačią blogiausią atmintį Raudonosios armijos karininkas kažin ar galėjo iki 1941 m. birželio pamiršti, kaip Raudonoji armija brovėsi per „Manerheimo liniją". Ši tema buvo nuolat minima liaudies komisaro Timošenkos įsakymuose, linksniuojama vyriausiųjų vadų pasitarimuose. Visiems buvo išaiškinta, kad Raudonoji armija padarė stebuklą, iki tol negirdėtą karo istorijoje. To stebuklo chronologija buvo maždaug tokia: 7–10 dienų prireikė 30–40 km „priešlaukiui" įveikti ir išeiti prie pagrindinės įtvirtinimų linijos, paskui praėjo dar dvi savaitės bevaisių ir kruvinų mūšių bandant ją pralaužti. Tada visą

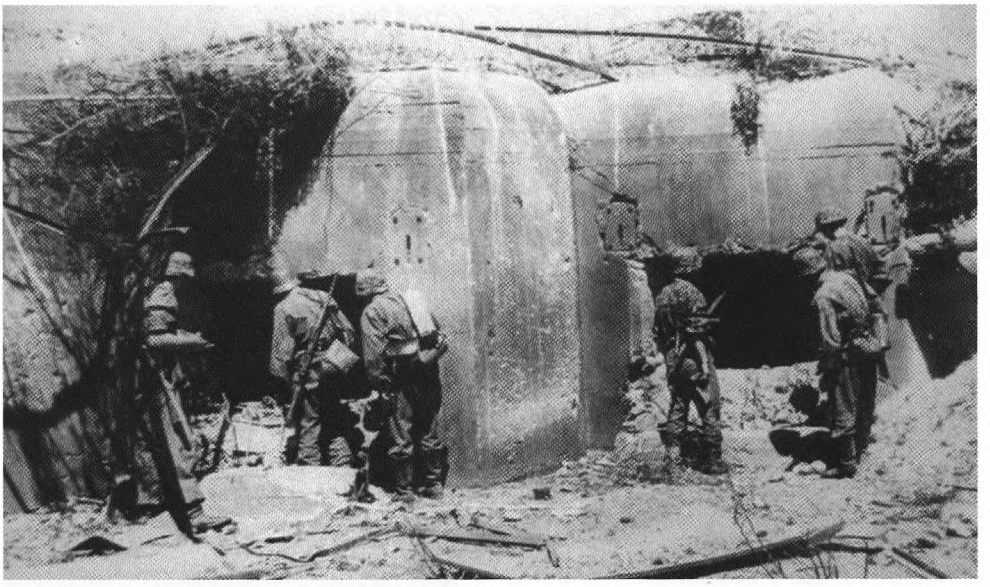

Vokiečių kariai apžiūrų Stalino linijos įtvirtinimus. 1941

1941 m. sausį ir vasario pradžią buvo rimtai rengiamasi šturmui. Vasario 11 d. prasidėjo puolimas, kuris pirmosiomis kovo dienomis baigėsi tuo, kad buvo galutinai pralaužti trys suomių įtvirtinimų ruožai ir Raudonoji armija išėjo prie Vyborgo.

Visi palyginimai šlubuoja. Žinoma, kad 1940 m. vasarį gamtinės klimatinės sąlygos puolamajai operacijai buvo labai nepalankios. Kita vertus, prieš 166 „Manerheimo linijos" IUTus vasarį buvo panaudotos (neskaičiuojant 350 tūkst. pėstininkų) 767 patrankos ir 152 mm kalibro haubicos, 96-ios 203 mm kalibro haubicos ir 28 sunkiosios 280 mm mortyros, šaudančios 286 kg sveriančiais sviediniais. Karelijos sąsmaukoje tankų skaičius viršijo 3 tūkstančius. Net jeigu iš šios skaičiaus atimtume 492 lengvąsias tanketes T-37/T38, išeina, kad vieną „Manerheimo linijos" kulkosvaidžiais ginkluotą IUTą puolė daugiau nei 10 tankų. Sovietų aviacija, įvykdžiusi 19,5 tūkst. lėktuvų antskrydžių išmetė ant „Manerheimo linijos" IUTų 10,5 kilotonų bombų; artilerija per dieną į suomių įtvirtinimus paleisdavo iki 230 tūkst. sviedinių.

Būtent šie skaičiai, šie faktai ir prasiveržimo per įtvirtinimų rajoną laikas buvo prieš „kolektyvinio stalino" akis. Paprasta logika ir aritmometras „Feliksas" rodė, kad vokiečiai savo paliegusiomis jėgomis negalės sukoncentruoti nė vienos penktosios dalies gyvosios jėgos ir ugnies galios, kuri 1940 m. vasarį buvo sudaryta Karelijos sąsmaukoje. O tai reiškė, kad kelyje tarp pasienio ir Dnepro jų laukia daugelį mėnesių truksianti „kruvina mėsmalė". Įvertinus situaciją, klausimas, diena anksčiau ar dviem vėliau Vakarų apygardos gaus įsakymą iš keturių žodžių – „pradėti vykdyti priedangos planą", negalėjo turėti tokios lemtingos reikšmės, kokią jam suteikė vėlesnieji sovietų istorikai propagandininkai. Stalinas nelaukė katastrofos pasitikėdamas tuo karo mokslu, kuris skaičiuoja bombų kilotonas, fronto kilometrus ir šarvų milimetrus. Nebuvo jokio pagrindo laukti katastrofos.

7 skyrius
Pagrindiniai manevrai

Stalinas suklydo. Karinė katastrofa, su niekuo nepalyginama pagal savo mastą ir pasekmes, įvyko.

Uždavinys, iškeltas Vermachtui „Barbarosos" plane (*„pagrindinės rusų sausumos pajėgos, esančios Vakarų Rusijoje, turi būti sunaikintos drąsiomis operacijomis, panaudojant tankų pleištus ir greitai įsiskverbiant į gynybos gilumą..."*), faktiškai buvo įvykdytas jau 1941 m. liepos viduryje. Pabaltijo ir Vakarų karinių apygardų kariuomenės (daugiau kaip 70 divizijų) buvo sumuštos, nustumtos 350–450 km į rytus nuo sienos, išsklaidytos po miškus arba paimtos į nelaisvę. Kiek vėliau tas pats ištiko ir 60 naujų divizijų, nuo birželio 22 d. iki liepos vidurio įvestų į Šiaurės vakarų ir Vakarų frontus. Priešas užėmė Lietuvą, Latviją, beveik visą Baltarusiją, Vakarinę Ukrainą ir Moldaviją.

Per Nemuną vokiečiai persikėlė trimis nesusprogdintais tiltais prie Alytaus ir Merkinės. Vandeningąją Vakarų Dviną liepos 26-osios rytą pervažiavo dviem nesusprogdintais tiltais, esančiais prie Daugpilio, 300 km į vakarus nuo sienos. Liepos 4-ąją vokiečiai praktiškai be mūšio, užgrobė du nesusprogdintus tiltus per Velikajos upę ir užėmė Ostrovo miestą. Liepos 9 d. buvo užimtas Pskovas. Pskovo, Ostrovo ir Sebežo įtvirtinimų rajonų vokiečiai net nepastebėjo. Tuo pačiu tempu, nekreipdami jokio dėmesio į pilkas betonines IUTų dėžes vokiečiai perėjo Brastos ir Gardino ĮR. Tik šiauriniame Minsko ĮR flange užvirė įnirtingi mūšiai, ir priešo puolimas buvo 2–3 dienoms sulaikytas. Birželio 28 d., praėjus lygiai savaitei nuo karo pradžios, buvo užimtas Minskas, esantis 350 km į vakarus nuo Brastos ar Baltstogės. Tą pačią birželio 28-ąją Bobruisko rajone vokiečių 3-iosios tankų divizijos priešakinis būrys (du tankų būriai ir viena motorizuotoji pėstininkų kuopa) forsavo Berezinos upę.

O Borisovo miesto karo komendantas 1941 m. birželio 28 d. savo pranešime rašė:

„Tiesiogiai prieš Berezinos upę stambių priešo dalinių nėra. Pagrindinėse magistralėse veikia tik atskiri tankų būriai žvalgydami jas atskiros sargybos (dažniausia tankečių) įvairaus dydžio pajėgomis – nuo skyriaus iki būrio (t. y. nuo 10 iki 50 žmonių – *M. S.*). *[...] Garnizonas, kurį aš turiu savo žinioje Berezinos upės ir Borisovo gynybai, tėra sutelktas kovinis vienetas, kurį sudaro šarvuotųjų tankų mokykla (iki 1400 žmonių). Likusieji – surinkti valkatos, minėtų aplinkybių demoralizuoti užnugario panikieriai, „atmatos" ir tam tikras procentas prie jų pritapusių vokiečių žvalgybos ir kontržvalgybos agentų (šnipų, diversantų ir pan.). Visa tai Borisovo miesto garnizoną daro nekovingą...*

3-iojo skyriaus ir tribunolo nebuvimas, kol aš pats juos organizuosiu, gerokai susilpnina ir be to silpnai pasirengusių kovai garnizono dalių kovingumą. ***Be to****, nėra nei tankų nei prieštankinių pabūklų..."* (paryškinta mano – *M. S.*)

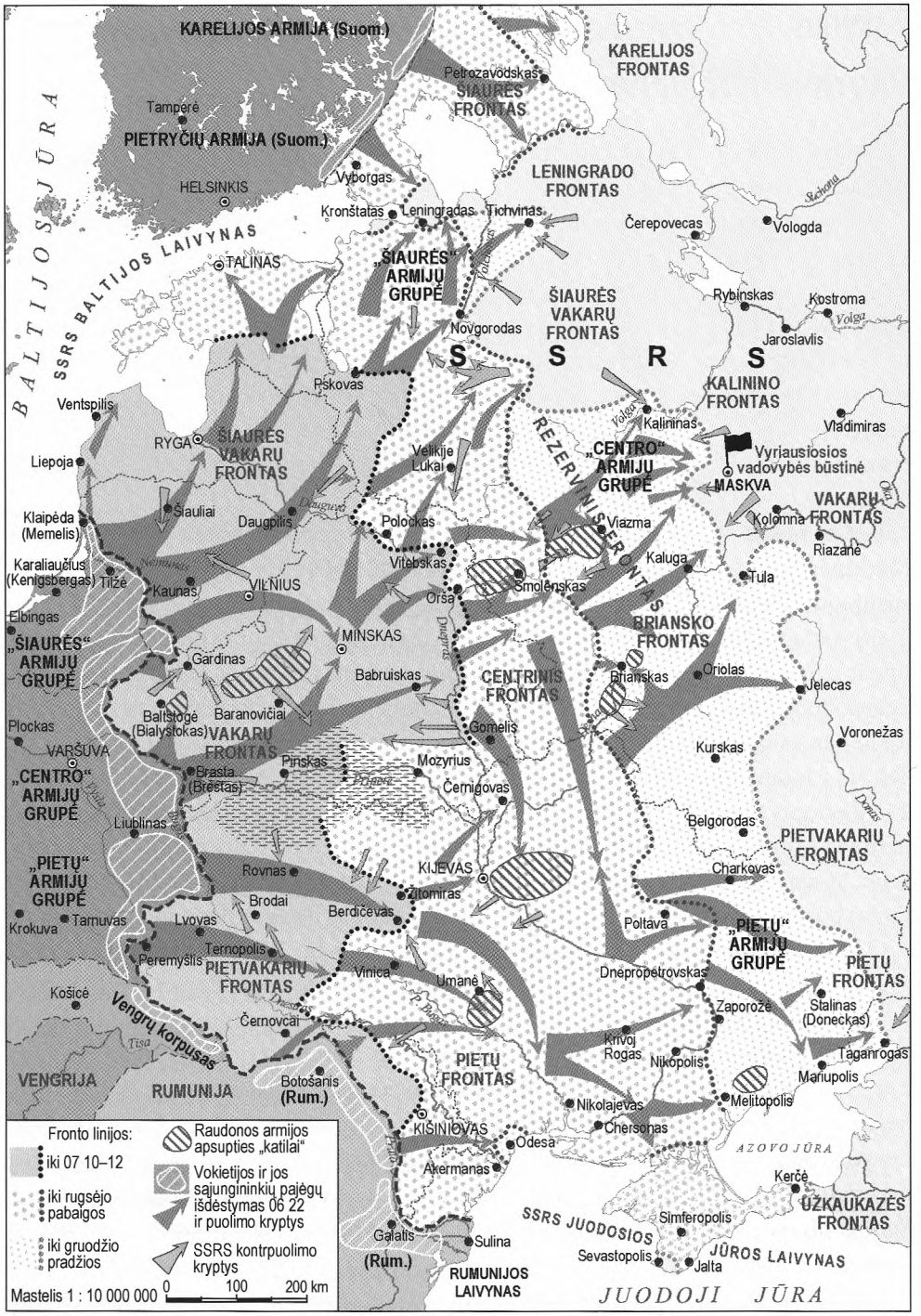

Vokietijos–SSRS fronto linija iki 1941 m. gruodžio pradžios

Liepos 10–11 d. 200 km ruože tarp Oršos ir Rogačiovo buvo forsuojamas Dnepras. Liepos 16 d. 29-oji Vermachto motorizuotoji pėstininkų divizija užėmė Smolenską, esantį 700 km į rytus nuo sienos. Dvi trečdaliai kelio nuo Brastos iki Maskvos buvo nueiti mažiau nei per mėnesį.

Liepos 6–9 d. (šios datos sovietų istoriografijoje tradiciškai laikomos vadinamųjų „pasienio mūšių" laiko riba) Raudonoji armija Šiaurės vakarų, Pietų ir Pietvakarių frontuose prarado 11,7 tūkst. tankų, 19 tūkst. minosvaidžių ir pabūklų, daugiau nei 1 mln. šautuvų. Paskaičiuoti šių trijų frontų gyvosios jėgos nuostoliai siekė 749 tūkst. žmonių. Vermachtas Rytų fronte iki liepos 6 d. prarado 64 tūkst. žmonių. Taigi puolančio ir, beje, labai sėkmingai puolančio, 30–50 km per dieną Vermachto ir besiginančios Raudonosios armijos nuostolių santykis buvo 1 su 12. Liepos pabaigoje vokiečių karinė vadovybė pateikė paimtų į nelaisvę skaičių – apie 814 tūkst. karo belaisvių. Negrįžtami Vermachto tankų divizijų nuostoliai iki 1941 m. liepos pabaigos buvo 503 tankai. Prie šio skaičiaus reikia priskirti ir 21 „šturmo" pabūklo praradimą. Dar galima pridėti ir 92 tankečių Pz-I praradimą. Net tokiu atveju negrįžtamas šalių tankų praradimo santykis buvo 1 su 19.

Tai „stebuklas", netelpantis į jokius karo mokslo kanonus. Blaiviai galvojant ir remiantis visa karų ir ginkluotų konfliktų praktika – puolančiųjų nuostoliai turi būti didesni už besiginančiųjų. 1 su 12 nuostolių santykis galimas nebent tada, kai baltieji kolonizatoriai atplaukę su patrankomis ir šautuvais į Afriką užpuola aborigenus, besiginančius ietimis ir kuokomis...

Brandaus sąstingio metais plito toks nelinksmas anekdotas. Maskvoje, Raudonosios aikštės vidury, stovi vyrukas ir mėto tuščius popieriaus lapus. Na jį, žinoma, už parankių ir į miliciją.

– Ką čia darai?

– Atsišaukimus mėtau.

– Kokius atsišaukimus? Juose juk nieko neparašyta!

– O ką, manote, niekas nieko dar nesuprato?

Tiems, kas savo akimis matė tą siaubingą 1941 m. sutriuškinimą, ilgi išvedžiojimai apie tikrąsias jo priežastis buvo nereikalingi. Jie ir taip viską suprato. Kaip pagal komandą (o galbūt ir iš tikrųjų pagal komandą) buvo sutartas lyg koks „tylos sąmokslas", kurio pagrindinė sąlyga – net slaptuose raportuose ir pranešimuose nekalbėti apie sutriuškinimo esmę. Apie tai ir be jokių raportų žinojo vadai bei pavaldiniai, stovintys ant visų karinės hierarchijos laiptelių. Štai, pavyzdžiui, įdomus dokumentas (ЦАМО, f. 221, ap. 5554, b. 4, l. 34–39). 1941 m. liepos 9 d. generolas majoras Tichonovas rašo pranešimą Generalinio komiteto įgaliotiniui, generolui pulkininkui Gorodovikovui pavadinimu „Išvados stebint Rygos–Pskovo ir Ostrovo–Pskovo krypčių operacijas". Sprendžiant iš pavadinimo, generolas Tichonovas buvo pasiųstas į karo zoną, kad be išankstinių nuostatų išsiaiškintų sutriuškinimo priežastis ir praneštų savo išvadas vadovybei. Kaip jis pradeda savo „Išvadas"? Keista, švelniai tariant, labai keista fraze: „***Nekreipiant dėmesio į pirmines priežastis*** (paryškinta

mano – *M. S.*), *kaip vieną iš Šiaurės vakarų fronto kariuomenės atsitraukimo priežasčių reikia įvardyti šiuo metu esamus kariuomenėje trūkumus...*"

Beje, net atsisakęs svarstyti „pirmines priežastis" generolas Tichonovas konstantavo: „*Gynybai kariai ir vadai nepasirengę... Daugybę kartų teko matyti, kai atsitraukimas prasidėdavo be viršininko įsakymo, neatakuojant priešo pėstininkams, o spaudžiant tik tankais arba artilerijos ir minosvaidžių ugnimi. Artilerija nepasirengusi, iškart palieka ugnies pozicijas, nesinaudoja visa savo ugnies galia... Prieštankiniai pabūklai gynybai taip pat neparengti, per anksti palieka savo pozicijas, todėl kovai mūšio lauke vadovauja priešo tankai... Pėstininkai – silpniausia kariuomenės grandis. Puolimo dvasia žlugusi...*

Dalis vadovaujančių karininkų, ypač grandyje iki bataliono vado, mūšyje nerodo reikiamo didvyriškumo, kai kuriais atvejais kariai vienetais ir net padaliniais palieka mūšio lauką be viršininko įsakymo. Net aukštesniųjų vadų grandyje, tarp vadovaujančiųjų kadrų, yra sutrikusių. Smukusi jų kovinė dvasia... Užnugaris, pradedant pulko užnugariu, yra blogai valdomas, klaidžioja ir tampa paniškų gandų [...] šaltiniu..."

Labai aiškias išvadas padarė karo istorikas pulkininkas L. N. Lopuchovskis. Rinkinyje „Didžioji Tėvynės katastrofa-3" (M.: Jauza, 2008) išspausdintas jo straipsnis „Pirmosiomis karo dienomis", skirtas 120-ojo RGK (Vyriausiosios vadovybės rezervas) haubicų pulko (4-oji Vakarų fronto armija) sutriuškinimui. Suprantamas autoriaus susidomėjimas būtent šia tema. Pulkui vadovavo jo tėvas, pulkininkas N. I. Lopuchovskis, kuris žuvo 1941 m. spalį „Viazmos katile". Susipažinęs su Gynybos ministerijos centriniame archyve išlikusiais Vakarų fronto dokumentais L. N. Lopuchovskis pažymėjo:

„*...Tik labai retais atvejais galima surasti smulkų pranešimą apie priešo užimtose teritorijose paliktus ginklus bei karo techniką ir tokio elgesio priežastis. Įspūdis toks, kad dalis tokių pranešimų išimti iš atitinkamų dokumentų ir perduoti ypatingam saugojimui (daugeliu atvejų šią mintį patvirtina tyrinėtojų užtinkama pakeista bylų puslapių ir dokumentų numeracija į mažesnį skaičių)... Keista, kad 120-ojo haubicų pulko vado pranešime nieko nepasakyta apie 12 haubicų B-4, kurios buvo paliktos dislokacijos vietose. „Paliko" – ir viskas...*"

Sovietinė 203 mm haubica B-4.

Tam, kad mums būtų aiškiau, kodėl tai „keista", teks pateikti keletą skaičių. 203 mm haubica B-4 ant vikšrinio lafeto – tai plieninė pabaisa, sverianti (žygio padėtyje) 19 t ir galinti 100 kg svorio sviedinį iššauti į 18 km nuotolį. 1939 m. haubicos B-4 pardavimo kariuomenei

Vokiečių kariai apžiūri paliktą sunkųjį sovietinį tanką KV-2. Kairėje taip pat paliktas ugniasvaidis lengvasis tankas CH-26 (cheminis T-26). 1941

kaina – 510–585 tūkst. rublių – buvo nustatyta atitinkamai nuo komplektacijos. Tai lengvojo tanko kaina. Arba 90-ies lengvųjų mašinų M-1 („emka“) kaina. Tokių galingų ir brangių artilerijos sistemų „taip sau“ niekas nepalieka...

Žinoma, labai norint galima sužinoti, kodėl buvo palikti vos ne kiekvienas tankas, kiekviena sunkioji haubica, kiekvienas numestas oro uoste lėktuvas. Ginklai „tiesiog šiaip sau“ neišduodami. Už kiekvieno ginklo vienetą asmeniškai atsako konkretūs asmenys. Net paprastas graižtvinis šautuvas turėjo individualų numerį ir buvo išduodamas kariui tik pasirašius. Vėliau, kai karas milijonų kraujo kaina pasibaigė ne Maskvoje, o Berlyne, Stalinas galėjo imtis didžiojo „skrydžių nagrinėjimo“. Galima buvo paimti dešimtis tūkstančių trofėjinių Vermachto dokumentų ir skrupulingai sutikrinti kiekvieną pranešimą apie „priešo nuostolius“ su paties priešo dokumentuose nurodytais nuostoliais. Galima buvo konkrečiai išsiaiškinti, kas iš tikro slypi už pranešimų „apie daugkartinę priešo jėgų persvarą“, apie garsiuosius „vokiečių aviacijos desantus“, apie vokiečių tankus, kurie tūkstančiais atsirasdavo pačiose nepalankiausiose mums vietose... Daug ką buvo galima patikrinti. Tačiau šiuo klausimu draugas Stalinas parodė didžiulę išmintį.

Stalinas nieko netikrino ir nesiaiškino. O ir kam? Kad nustatytų „pirmines“ 1941 m. karinės katastrofos priežastis? Stalinas puikiai žinojo tas „pirmines priežastis“ jau pirmosiomis karo dienomis. Kad galėtų nubausti kaltuosius? Pagrindiniai kaltininkai buvo jis pats ir jo bendrininkų būrys. O „iešmininkai“? Jie jau buvo nubausti. 1941 m. rugpjūčio 16 d. buvo paskelbtas garsusis Įsakymas Nr. 270 „Apie bailumo ir

pasidavimo į nelaisvę atvejus bei priemones užkertant kelią tokiems veiksmams". Po šiuo dokumentu, neturinčiu analogo civilizuotų šalių karinėje istorijoje, Stalinas liepė pasirašyti ir savo parankiniams Budionui, Vorošilovui, Žukovui, Molotovui, Timošenkai, Šapošnikovui. Įsakymo Nr. 270 nutariamoji dalis taip skambėjo:

„Įsakau:

Vadus ir politinius darbuotojus, mūšio metu nusiplėšiančius skiriamuosius ženklus ir dezertyruojančius į užnugarį arba pasiduodančius į priešo nelaisvę, laikyti piktybiškais dezertyrais; jų šeimos turi būti suimtos kaip sulaužiusių priesaiką ir išdavusių savo Tėvynę dezertyrų šeimos. Visų aukštesniųjų vadų ir komisarų pareiga vietoje šaudyti vyresniuosius karininkus dezertyrus...

Įpareigoti kiekvieną kariškį, kad šis nepriklausomai nuo jo užimamų pareigų, jei dalinys yra apsuptas, reikalautų iš aukštesnio viršininko kovoti iki paskutinės galimybės bandant prasiveržti pas savus. Jei toks viršininkas ar dalis raudonarmiečių, užuot organizuotai atrėmę priešą, nuspręstų pasiduoti į nelaisvę – sunaikinti juos visomis žemės ar oro priemonėmis, o iš pasidavusiųjų į nelaisvę raudonarmiečių šeimų atimti valstybinę pašalpą ir pagalbą..."

Norint suvokti draugo Stalino minčių tėkmę labai svarbus faktas, kad Įsakyme Nr. 270 nebuvo paminėti tokie aukšti motyvai, kaip „ginti Spalio iškovojimus", „išgelbėti žmoniją nuo fašistų barbariškumo". Neprisiminė Stalinas nei Dimitrijaus Donskojaus, nei Aleksandro Neviškio. Paprastai ir be jokių išvedžiojimų Raudonosios armijos kariams buvo priminta, kad jų šeimos yra jų elgesio fronte įkaitai. Šiuolaikiniam skaitytojui tikriausiai sunku suprasti konkrečią frazės „atimti valstybinę

Raudonosios armijos belaisviai vežami prekiniais vagonais

pašalpą ir pagalbą“ esmę. Tie, kurie stovėdami rikiuotėje išklausė Įsakymą Nr. 270, žinojo, kad pakilus iki padebesių „kolūkinio turgaus“ kainoms už vidutinį darbininko atlyginimą buvo galima nusipirkti apytikriai 4 kg duonos arba du gabalus muilo. Pasirinktinai.

Stalino įsakymas nebuvo tuščias grasinimas. Karo metais karinių tribunolų nuosprendžiu buvo sušaudyti 158 tūkst. žmonių (Reabilitacinės komisijos pranešime nurodomas „tikslus“ skaičius – 157 593, tačiau aš nemanau, kad kruviname karo sūkuryje buvo įmanoma taip tiksliai skaičiuoti.) Savi sušaudė dešimt divizijų. Taigi draugas Stalinas nepamiršo nubausti „iešmininkų“. Ko gera, neverta minėti visiems žinomo fakto, kad Sovietų Sąjunga atsisakė bendradarbiauti su Tarptautiniu Raudonuoju Kryžiumi ir todėl raudonarmiečiams, esantiems vokiečių nelaisvėje, buvo neįmanoma padėti maistu ir medikamentais.

Po didžiosios Pergalės Stalinas nepuolė švaistyti resursų, kad šalies žmonės būtų pamaitinti, naujai apauti ir aprengti, nemanė, kad būtina suteikti normalų būstą ir pigų „folksvageną“ kiekvienam jo paties organizuotoje pasaulinėje skerdykloje išgyvenusiam nugalėtojui. Jis nusprendė daug protingiau. Jis parodė didžiulį dosnumą ir padovanojo iš tiesų caro vertą dovaną, vieną dovaną visiems. Stalinas savo pavaldiniams padovanojo PASAKĄ. Pasaką apie jauną nuostabią šalį, kurioje tarp bekraščių miškų ir upių toks laisvas ir laimingas jaučiasi žmogus. Tačiau vienąsyk, saulėtą

„Spalio pergalių – neatiduosim!“ Sovietinis plakatas. 1941

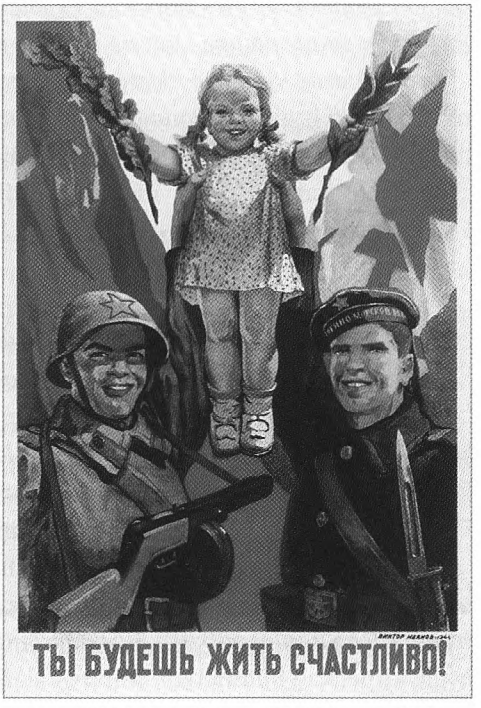

„Tu gyvensi laimingai!“ Sovietinis plakatas. 1944

vasaros rytą, prakeikta fašistų orda klastingai ir netikėtai užpuolė taikią šalį. Užvirė taikių žmonių širdys, pyktis kaip banga užgriuvo priešą. Nuostabios šalies gynėjai neturėjo tankų, neturėjo lėktuvų, paprastų šautuvų, ir tų trūko, bet užtat jie parodė istorijoje pavyzdžio neturintį visuotinį didvyriškumą ir neregėtą partijos ir liaudies vienybę. Ir bėgo iš baimės juodieji pulkai, ir visas pasaulis susižavėjęs sutiko armiją nugalėtoją su gėlėmis ir trofėjiniais akordeonais.

Suaugę žmonės klausėsi šios stebuklinės pasakos ir pamiršo viską, ką patys matė savo akimis. O kai kraugerys ir pasalūnas pasakininkas mirė (ar buvo laiku nunuodytas savo draugų iš Politbiuro), milijonai nusivylusių suaugusių vaikų raudojo ir daužėsi isterijos priepuoliuose.

O paskui, ramioje aplinkoje, srebiant sočius nomenklatūrinius barščius, buvo sukurtos stirtos knygų apie tai, kad *„sovietų karių aukštų moralinių savybių šaltinis buvo dvasinė stiprybė ir dideli socialistinės visuomeninės ir valstybinės santvarkos privalumai, SSRS tautų draugystė, sovietinis patriotizmas ir proletarinis internacionalizmas, nenutrūkstamas Komunistų partijos vadovavimas visoms šalies gyvenimo sritims“*. Manau, jūs suprantate – aš nesityčioju, aš cituoju. Pacituosiu ir tai, ką 2007 m. pabaigoje Leningrado žurnale „Zvezda“ (Žvaigždė) rašė S. Gedroicas:

„...Daugiau nei pusę šimtmečio tūkstančių tūkstančiai specialių žmonių tokiuose pat specialiuose institutuose, akademijose, valdybose, leidyklose gamino ir kūrė specialų Karinį Melą. Dokumentai – vieni sunaikinti, kiti padirbti, treti įslaptinti, o svarbiausia, smegenys apdirbtos taip, kad negalėtum jų pakrutinti. Pastatytame iš ciklopiškų melo luitų mauzoliejuje Didysis Tėvynės karas gulėjo dar negyvesnis nei Leninas ...“

Suprantama, viename skyriuje visų apgavikiškų gudrybių neaprašysi. Nepavyks man pateikti ir vienos šimtosios vardų, nes aprašytus būdus naudojo visi sovietų „istorikai“, ir jų vardas – legionas. Nesistengdamas suformuluoti ir pateikti visą išsamią „specialaus karinio melo“ metodų klasifikaciją, trumpą apžvalgą pradėsiu nuo šių keturių būdų:

- „fronto manevras“;
- „gilumos manevras“;
- „proto žaismas“ (užuot svarsčius faktus ginčijamasi apie „galimybes“);
- ašarinių dujų ir garso granatų naudojimas.

Karo veiksmai vyksta laike ir erdvėje. Ši paprasta filosofija sumaniam žmogeliui suteikia iš tikrųjų neribotas galimybes klastoti. Dabar aš jums vaizdžiai parodysiu, kaip panaudojant fronto ir gilumos manevrus galima patikliam skaitytojui pateikti BET KOKĮ kovojančių pusių kariuomenių dydžių santykį.

Pradėkim nuo paprasto grynai teorinio pavyzdžio. Divizija ginasi. Pagal prieškario Lauko statutą (LS–39, punktas 375) *„šaulių divizija gali sėkmingai ginti 8–12 km fronto ruožą, šaulių pulkas – 3–5 km fronto ruožą, batalionas – 1,5–2 km fronto ruožą“*. Manykime, kad būtent taip, kaip reikalauja Lauko statutas vietovėje ir išsidėstė viena besiginančiųjų divizija. Priešo uždavinys – vienos divizijos pajėgomis pralaužti gynybą. Faktiškai šalių jėgos yra visiškai lygios, divizija prieš diviziją. Bet juk puolanti

divizija nepuls į ataką išsiskleidusi 10 km „grandine“. Tam puolančiųjų vadui nereikia būti visų laikų karo genijumi, užtenka tvirtai įsiminti Statutą. O kas ten pasakyta? *„Divizija gali atakuoti vidutiniškai 3 km fronte. Smogiamąją divizijos jėgą sudaro ne mažiau kaip du šaulių pulkai. Diviziją stiprina ir palaiko jai perduoti tankai ir pagrindinė divizijos artilerija bei divizijai perduota artilerija“* (LS-39, punktas 260).

Netgi jei jokių perduotų tankų ir artilerijos nebūtų, dviejų pulkų, kuriuos palaiko „divizijos pagrindinė artilerija“, smūgis tektų gynybos ruožui, užimtam (geriausiu besiginantiems atveju) tik vieno pulko. Taigi puolantieji turi dvigubą karių persvarą ir didžiulę artilerijos persvarą. Ką reiškia „didžiulę“? Paskaičiuokime. Besiginančiame pulke (čia ir toliau remsimės 1941 m. balandžio mėn. Raudonosios armijos šaulių divizijos kadrų sąrašu) iš viso yra 6–ios 76,2 mm kalibro patrankos. O puolantieji, be 12 dviejų šaulių pulkų patrankų, turi dar ir „divizijos pagrindinę artileriją“, t. y. 32 (trisdešimt dvi) 122 mm ir 12 (dvylika) 152 mm kalibro haubicų (puolančiųjų divizijos vado vietoje 16-a divizijos 76,2 mm kalibro patrankų pasilikčiau rezerve, jei tektų atremti kontrsmūgį). Pagal vamzdžių kiekį puolantieji turi 9 kartus didesnę persvarą; pagal „vienos salvės masės“ visumą (karo moksle yra tokia charakteristika) susidaro 32 kartus didesnė persvara. Ir tai, pastebėkime, esant vienodoms abiem pradinėms jėgoms!

Dabar nuo taktinio lygio (pulkas, divizija), pereisim prie operatyvinio (armija, frontas) lygio. Paimkime šįkart konkretų pavyzdį. Raudonosios armijos didžioji pajėgų dalis buvo išdėstyta pietvakarių karo veiksmų teatre, ruože tarp Pripetės ir Juodosios jūros. Dėl to, nepaisant bendros aritmetinės sovietų armijos karių skaičiaus persvaros, Šiaurės vakarų karo veiksmų teatre (nuo Baltijos jūros iki Polesės pelkių) pirmosiomis karo dienomis jėgos buvo beveik lygios (74 Vermachto „Šiaurės“ ir „Centro“ armijų grupių divizijos ir 71 Raudonosios armijos Pabaltijo ir Vakarų karinių apygardų divizija).

Žinoma, vokiečių karinė vadovybė neišrikiavo savo kariuomenės ilga lygia grandine, o ryžtingai sukoncentravo jėgas ir priemones svarbiausio smūgio kryptimi. Pavyzdžiui, iš šiaurės vakarų „Baltstogės kyšulį“ puolė 9-oji Vermachto armija, kurios sudėtyje buvo trys (8-asis, 20-asis, 42-asis) pėstininkų korpusai. Trys 42-ojo korpuso divizijos, išsiskleidusios „ilgu siūlu“ palei sieną, 110 km nutįsusiu frontu, turėjo atitraukti dėmesį ir sukaustyti dalį Raudonosios armijos pajėgų. Pagrindinį smūgį prie paties „Baltstogės kyšulio“ pagrindo sudavė penkios 8-ojo ir 20-ojo korpusų divizijos. Faktiškai vienos Raudonosios armijos šaulių divizijos (56-osios) gynybos ruože buvo suduotas koncentruotas keturių vokiečių divizijų smūgis. Daugkartinė persvara labai aiški. Bet ir tai dar ne koncentracijos riba. Į šiaurę nuo 9-osios Vermachto armijos, ten, kur jungėsi Vakarų ir Šiaurės vakarų frontai, smūgiavo 3-ioji Vermachto tankų grupė. Stengiantis prasiveržti per pasienio įtvirtinimus, šios grupės operatyviniam palaikymui buvo priskirti du pėstininkų, 5-asis ir 6-asis korpusai. Pirmąją karo dieną tiktai priekiniame puolimo ešelone Raudonosios armijos 128-ąją šaulių diviziją puolė trys tankų (20-oji, 7-oji, 12-oji, iš viso 714 tankų), dvi pėstininkų ir viena

motorizuotoji Vermachto divizijos. Triuškinanti kiekybinė persvara – ir vėl esant iš esmės vienodoms karo veiksmų teatro jėgoms.

Ir šiuo fronto manevru viskas nesibaigė. 3-ioji Vermachto tankų grupė pirmosiomis karo dienomis puolė 40–50 km pločio ruožu. Tai visai nereiškia, kad tankai judėjo į rytus išsiskleidę grandine nuo Vilniaus iki Voronovo. Nieko panašaus, kiekviena iš keturių grupės divizijų puolė savame „puolimo ruože", tačiau ir šiuose ruožuose smogiamosios grupės tankai ir motopėstininkai puolė palyginti siauruose proveržio ruožuose.

Sovietinių prieškarinių karo specialistų požiūriu, tankų junginys mūšio lauke turi būti tiesiogiai išdėstytas 3 ešelonais, tarp tankų paliekant 20–30 m tarpus. Tokia rikiuote vokiečių tankų divizija, apie 200 tankų, smūgiavo 2 km pločio fronto ruože. Tai (žr. ankstesnį tekstą) šaulių bataliono gynybos rajonas. Tankų divizija prieš šaulių batalioną! Dešimtkart didesnė persvara, absoliuti kiekybinė persvara, ugnies galios persvara. Pagal etatų sąrašą šaulių batalionas turi tik dvi prieštankines patrankas – kaip atremti 200 tankų smūgį? Štai ta *„daugkartinė kiekybinė persvara"*, kuria, kaip rašo maršalas Žukovas, *„jau pirmąją karo dieną priešas sudavė triuškinančius ir kertančius smūgius"*.

Žinoma, visa tai jūs žinote ir be manęs. Laimei, remdamiesi savo, beveik nepareikalavusia kraujo patirtimi. Mažytis uodas, sveriantis mažiau nei vienas gramas, triuškinančiu kertančiu smūgiu prakerta storą žmogaus odą. Mikroskopiniame uodo geluonies plote susidaro toks slėgis, kuriam negali atsispirti joks gyvis. Ar tai reiškia, kad kovoje su uodu žmogus pasmerktas? Ne. Žmogus gali dviem būdais apsiginti nuo uodo atakos. Pirmasis – iš anksto sukurti įtvirtinimų ruožą (tanki brezentinė striukė, tinklelis nuo uodų, atbaidantis uodus tepalas). Antrasis – galingas kontrsmūgis į priešo flangą ir užnugarį, t. y. lengvu rankos mostu pritrėkšti uodą. Besiginanti armija turi ir trečią veiksmų būdą – siauru ruožu puolančiai koncentruotai jėgai galima priešintis adekvačiomis koncentruotomis gynybinėmis pajėgomis (žmogus, jei, žinoma, jis ne Indijos jogas, negali vien valios jėga taip padidinti savo odos tankį, kad ji taptų neįveikiama uodo geluoniui).

Stebuklų nebūna. Esant pradinėms vienodoms jėgoms negalima sukurti daugkartinės kiekybinės persvaros viename plote, nepalikus visiškai neapsaugotų visų kitų plotų! 3-ioji tankų grupė galėjo prasiveržti iš Suvalkų į Vilnių ir toliau į Minską visai ne todėl, kad vokiečiai rado „stebuklingą lazdelę", leidžiančią musę paversti drambliu. Tiesiog galingiausias Raudonosios armijos 6-asis mechanizuotasis korpusas nepajėgė (tiksliau – nė nebandė) nutraukti 42-ojo Vermachto pėstininkų korpuso kovinės rikiuotės plonyčio siūlelio ir smogti į 3-iosios tankų grupės flangą bei užnugarį. Atlikdami tuos pačius aritmetinius veiksmus, kuriuos pademonstravome anksčiau, mes matome, kad 6-asis mechanizuotasis korpusas (1100 tankų, per 28 tūkst. kadrinių karių) turėjo smogti „triuškinantį pusiau perkertantį smūgį" vienam vieninteliam Vermachto pėstininkų pulkui ir „tiesiog pritrėkšti jį ant sienos". Kaip uodą...

Jėgų koncentracija svarbiausio smūgio kryptimi yra, buvo ir bus karinio meno pagrindų pagrindas. Tačiau tai labai pavojingas, „abipus aštrus, ant kurio galima pasimauti" būdas. Ir, matyt, ne atsitiktinai rusų kalboje yra toks žodžių junginys: „karo mokslas". Didelis menas, t. y. patirtis, žinios, greitis ir lankstumas priimant sprendimus reikalingi tam, kad sukoncentravus visas jėgas vienoje fronto dalyje, nepraleistum triuškinančio smūgio kitoje. Jeigu būtų kitaip, tai visi puolantieji visada tiktai pultų. Praliedami visai nedaug savo kraujo svetimoje žemėje.

Grįždami nuo kruvino karo mokslo prie lyg ir niekuo nepavojingos karinės-istorinės propagandos, pažymėsime, kad sovietiniais laikais „fronto manevras" buvo vykdomas kaip ir „dviem ešelonais". Pirmajame, – storose knygose, lyg ir pretenduojančiose į mokslinį sąžiningumą, frazės apie „daugkartinę kiekybinę Vermachto persvarą" apsidraudžiant buvo palydimos drovia fraze – „prasiveržimo ruože", „pagrindinio smūgio kryptyje". Ne kiekvienas šias išlygas pastebėdavo, tačiau išmintingi profesoriai tokiu būdu dangstė savo... reputaciją. Paskaitose „raudonajame kampelyje" niekas nieko nebetikslino ir dirbantiesiems be jokios sąžinės graužimo buvo pasakojama apie „keturis penkis kartus didesnę priešo persvarą". Paminėsim, kad šie skaičiai buvo tiesiog iš piršto laužti, tiksliau kalbant, – paimti iš rajkomų metodinių lapelių, kurie buvo nurašomi iš miesto komitetų lapelių, na ir taip toliau iki Centro komiteto propagandos ir agitacijos skyriaus. Būtent ten ir buvo sprendžiama, kokia turėjo būti Vermachto „jėgų persvara". Manau, kad sąžiningai apskaičiuotas jėgų santykis labai siauruose ruožuose (faktiškai imant automobilių kelių kryptis), kuriuos puolė vokiečių tankų kolonos, pasirodytų buvęs 10–15 su 1.

Daug kuo geras „fronto manevras", turi vieną blogą savybę: jis numatytas absoliučiai neraštingam karo moksle žmogui. Kas, beje, visiškai atitiko esminį komunistinės propagandos principą – „kvailys nepastebės, protingas patylės, drąsų pasodinsim". Ir vis dėlto tais senais gerais laikais „fronto manevras" buvo papildytas daug solidesniu „gilumos manevru" (šiuo atveju „gilumą" aš suprantu kaip erdvę ir kaip laiką).

„Gilumos manevro" metodo esmę sudaro specialiai įgnoruojamas skirtumas tarp akimirkos ir ilgo laiko tarpo, tarp momentinės fotografijos ir ilgo kino filmavimo proceso. Paprasčiau kalbant, Raudonosios armijos kariuomenės ir ginkluotės kiekybinė sudėtis visada buvo nurodoma tokia, kokia buvo 1941 m. birželio 22 d., be to, laisvai nustatytose „pirmojo ešelono" geografinėse ribose. O priešo pusėje sumuojama viskas, kas ten atsirado po savaitės, mėnesio, metų nuo karo veiksmų pradžios. Šis triukas atveria puikias galimybes „plauti smegenis".

Jei kalbėsime apie 1941 m. birželio 22 d. „momentinę fotografiją", tai į priešo kariuomenės grupuočių sudėtį turi įeiti šios trys Vermachto armijų grupės („Šiaurės", „Centro" ir „Pietų"), o į Raudonosios armijos grupuotės sudėtį turi įeiti keturių vakarinių karinių apygardų (Pabaltijo, Vakarų, Kijevo ir Odesos) kariuomenės. Jeigu kalbėsime apie „pasienio mūšius" nuo birželio 22 iki liepos 9 d., tai priešo pusėje prisideda rumunų armija, liepos 2 d. pradėjusi kartu su vokiečiais puolimą Moldavijoje,

o Raudonosios armijos pusėje – kai kurie Leningrado karinės apygardos junginiai, permesti į Ostrovo–Pskovo rajoną, ir kai kurie Antrojo strateginio ešelono junginiai, realiai pradėję karinius veiksmus 1941 m. birželio pabaigoje – liepos pradžioje. Jei kalbame apie 1941 m. vasarą, tai tuo metu priešo pusėje atsiranda suomių armija, pradėjusi puolimą liepos 10 d., nedideli vengrų ir slovakų armijų junginiai, kelios Vermachto aukščiausiosios vadovybės rezervo pėstininkų divizijos. Sovietų pusėje į mūšius įtraukiama visa Leningrado karinė apygarda, visas Antrasis strateginis ešelonas, daugybė naujų formuočių. Ir taip toliau...

Jau iš šios trumpos apžvalgos matyti, kad norint sąžiningai įvertinti Raudonosios armijos ir priešo karių skaičių reikia turėti atitinkamų žinių ir padėti intelektinių pastangų. Svarbiausia, iš to galima daryti visiškai kitokias išvadas, negu tos, kurios aprašytos rajkomo metodiniame lapelyje. Todėl buvo nuspręsta „negudrauti". Taip ir atsirado tokie skaičiai, kuriuos, tikiuosi, atmintinai žino visi paskaitų „raudonuosiuose kampeliuose" veteranai. O būtent: prie trijų Vermachto armijų grupių (84 pėstininkų, 17 tankų ir 13 motorizuotųjų – iš viso 114 divizijų) pridedamos:

- 9 užnugario apsaugos divizijos (policijos formuotės, sukomplektuotos iš vyresnio amžiaus karių);
- Armijos „Norvegija" 4 divizijos (pradėjusios mūšius liepos pradžioje};
- 24 pėstininkų, 2 tankų, 1 motorizuotoji Vyriausiosios vadovybės rezervo divizijos (atvyko į Rytų frontą tik mūšio dėl Maskvos pradžioje);
- 36 suomių, rumunų, vengrų, slovakų divizijos (jos, iškyrus 16 suomių divizijų, pagal ginkluotę ar karinį parengimą iš tikro „nė iš tolo nelygintinos" su Vermachtu ir labiau tiko užimtoms teritorijoms plėšti).

Štai jums tos ieškomos „190 vokiečių divizijų", kurios sovietų istorijos vadovėlių puslapiuose „auštant birželio 22-ajai" įsiveržė į SSRS teritoriją. Suprantama, ignoruojamas tas faktas, kad sovietų kariuomenės grupuotės taip pat augo, be to, augo daug didesniu mastu ir didesniu greičiu nei Vermachto ir jo sąjungininkų kariuomenės.

Birželio 22 d. keturių SSRS pasienio apygardų kariuomenių sudėtyje buvo mažiausiai 149 „kadrinės" divizijos (7 kavalerijos divizijos ir 12 oro desanto brigadų buvo skaičiuojamos kaip 7 „kadrinės divizijos"). Šiame skaičiuje nėra 10 prieštankinių artilerijos brigadų ir mažiausiai 16-os Antrojo strateginio ešelono divizijų, kurios birželio 22 d. jau buvo Vakarų apygardų teritorijose; neįtrauktos ir NKVD kariuomenės dalys, kurių kiekybinė sudėtis (154 tūkst. žmonių) atitiko dešimt „kadrinių divizijų". Taigi net pradžioje – neplanuotų, nesėkmingų, priešlaikių karinių veiksmų pradžioje – Raudonoji armija turėjo nedidelę karių persvarą bendrame divizijų kiekyje (o aviacijoje, tankų ir tankų divizijų kiekybinėje sudėtyje Raudonosios armijos persvara buvo daugkartinė).

Liepos pradžioje į mūšį įsitraukė Leningrado apygardos junginiai. 15 šaulių, 4 tankų ir 2 motorizuotosios divizijos. Liepos 5–10 d. į karo veiksmų teatrą buvo baigtos perdislokuoti Antrojo strateginio ešelono 16-oji, 19-oji, 20-oji, 21-oji, 22-oji, 24-oji, 28-oji armijos. Liepos viduryje, net nekreipiant dėmesio į pirmųjų savaičių

nuostolius, veikiančios armijos sudėtyje jau buvo 235 divizijos. Liepos pabaigoje buvo suformuotos 29-oji, 30-oji, 32-oji, 33-oji, 43-oji ir 49-oji armijos. Ištisus du mėnesius vykusiame Smolensko mūšyje dalyvavo 104 divizijos ir 33 brigados. Iš viso iki 1941 m. gruodžio 1 d. karinė vadovybė strateginėje vakarų kryptyje į mūšius įvedė 150 divizijų ir 44 šaulių brigadas, Leningrado ir Kijevo kryptimi – dar 140 divizijų ir 50 šaulių brigadų. O be šaulių (pėstininkų) divizijų junginių buvo formuojami ir kavalerijos, ir tankų, ir artilerijos junginiai... Priežastis, dėl kurios Raudonoji armija tokiu tempu galėjo didinti karių skaičių armijoje, labai paprasta. Vermachto dalys ir junginiai, kurie buvo sutelkti prie Sovietų Sąjungos sienų, tai ir buvo tas maksimumas, kurį 80 mln. gyventojų turinti Vokietija pajėgė pasiekti praėjus dvejiems metams nuo mobilizacijos pradžios. „Pridėti" prie šio maksimumo beveik nebuvo ko. Kita vertus, tos divizijos, kurias Raudonoji armija išdėstė Vakarų apygardose 1941 m. birželio 22 d., buvo minimumas, kurį 200 mln. gyventojų turinti Sovietų Sąjunga sugebėjo suformuoti slaptos mobilizacijos metu ir permesti į Vakarus. Nors pats perdislokavimas ir nebuvo užbaigtas.

1941 m. birželio 23 d. Sovietų Sąjungoje buvo paskelbta atvira mobilizacija ir į armijos gretas buvo pašaukta 5,3 mln. žmonių. Praktiškai tai reiškė, kad bendras tarnaujančiųjų armijoje skaičius, palyginti su birželio 22 d., tapo dukart didesnis. Neįtikėtina, bet šio fakto sovietinė istoriografija išsigudrino „nepastebėti". Tačiau nejaugi tai buvo galima užmiršti? Milijonai šeimų lydėjo į frontą savo artimuosius, moterų raudos aidėjo virš dešimčių tūkstančių kaimų, „pakilk, šalie didžioji" griaudėjo iš visų reproduktorių, laikraščiuose mirgėjo eilių prie karinių komisariatų nuotraukos... Bet iki pat galutinio Sovietų Sąjungos žlugimo visose knygose ir vadovėliuose buvo pateikiamas tik vienas skaičius – 2,9 mln. žmonių, 1941 m. birželio 22 d. Vakarų apygardų kariuomenės sudėtis. Kur tada išėjo 5,3 mln. mobilizuotųjų? Nejaugi į pasivaikščiojimą vasaros pavakaryje?

Sovietų merginos savanorės pakeliui į frontą. 1941 m. vasara

Bet ir 1941 m. liepos 1 d. mobilizacija, žinoma, nesibaigė. Ji tik prasidėjo. Iš viso 1941 m. birželio 22 d. SSRS AT prezidiumo įsaku buvo mobilizuota 10 (dešimt) mln. žmonių. Tačiau atliekami jie nebuvo. Armijai jie buvo net labai reikalingi. Kaip rašo monografijos „1941 metai – pamokos ir išvados" autoriai, *„jau rugpjūtį buvo visai išnaudoti mobilizacijai tinkamo amžiaus žmonių likučiai"*. Vėliau, 1941 m. rugpjūčio 11 d., Valstybinio gynybos komiteto nurodymu Nr. 459 į armiją buvo pašaukti dar 4 mln. žmonių. Dar apie 2 mln. žmonių (būtent tokį skaičių visada pateikdavo sovietų propaganda) buvo pašaukti į vadinamąsias liaudies pašauktinių divizijas. Turėdama tokius milžiniškus „gyvosios jėgos resursus", sovietų karinė vadovybė galėjo suformuoti šimtus naujų divizijų ir nenutrūkstamai pildyti naujais kadrais šimtus sutriuškintų divizijų, žodžiu, nesugebėjimą kokybiškai vadovauti kompensuoti didžiule kiekybine karių persvara. Toks kariavimo būdas turi labai konkretų pavadinimą, bet jūs jį žinote ir be manęs...

Negalima sakyti, kad „fronto" ir „gilumos" manevrai jau visai pasitraukė į praeitį. Ne, jie ir šiandien minimi šimtuose publikacijų. Nauji „smegenų plovimo" metodai neišstūmė, o greičiau papildė, sustiprino ir įtvirtino senuosius mulkinimo būdus. Kaip ir anksčiau puiki ir efektyvi yra sena priemonė – „proto žaismas".

Kažkada, tiesioginiame radijo stoties „Echo Moskvy" eteryje įpykęs klausytojas uždavė man žlugdantį, jo manymu, klausimą: „Štai jūs pasakojate pasakas, kad Raudonoji armija turėjo daug kartų daugiau tankų negu Vermachtas. O ar žinote, kad Vokietija gamino ketaus ir plieno dukart daugiau nei SSRS?" Aš nedelsiant atsakiau. Sąžiningai, taip, kaip yra: „Nežinau. Ir žinoti nenoriu."

Klausimas, kiek ketaus ir plieno gamina Vokietija, buvo vienas svarbiausių klausimų, į kurį prieš karą atsakymo ieškojo sovietų karinė žvalgyba. Kodėl? Todėl, kad plieno lydymo kiekiai leido ne spėlioti, o netiesiogiai daryti šiokias tokias prielaidas apie tai, kiek Vokietijos pramonė pagamino tankų ir kiek pajėgs pagaminti ateityje. Šios netiesioginės prielaidos leido daryti apytikrę išvadą, kiek ir kokių tankų gali būti prie SSRS sienų išskleistose Vermachto divizijose. 1941 m. pavasarį, neturint tikslių duomenų apie priešo armijos sudėtį ir ginkluotę, duomenys apie išlydomą ketų buvo aukso vertės. Tačiau kam dabar sukti žmonėms galvas svarstymais apie tai, kiek teoriškai tankų buvo galima pagaminti iš turimo ketaus, kai tiksliai žinoma, kiek ir kokių tankų (pagal tipą ir modifikaciją) buvo kiekvienoje iš 17 Vermachto tankų divizijų?

Klausimas, kodėl karo pradžioje (pabraukite žodį „pradžioje" riebiu brūkšniu) iš tokio didelio plieno kiekio Vokietija pagamino tiek mažai tankų (1941 m. Vokietijoje vidutiniškai per mėnesį buvo pagaminami 305, o 1944 m. – 1530 tankai), žinoma, įdomus. Galima sugalvoti dešimt ar šimtą visiškai logiškų šio paradokso paaiškinimų. Tačiau ieškant Raudonosios armijos pralaimėjimo karo pradžioje priežasčių visas šis „proto žaismas" neturi jokios reikšmės.

O štai „smegenims plauti" jis labai tinkamas, nes juo remiantis iš karto galima pradėti diskusiją absoliučiai pašalinėmis temomis. Tokiam atvejui tinka ir visų ne kartą

girdėtas priedainis: „Hitleriui dirbo visa Europa“. Ką reiškia „visa Europa“? Ar galima sakyti „visa Europa“ be Anglijos, Ispanijos, Italijos (Hitleris iš Musolinio nieko daugiau nei didelių ir mažų nemalonumų nesulaukė), Švedijos, Šveicarijos (dvi paskutinės šalys Vokietijai nieko veltui nedavė, už viską reikėjo mokėti)? Kokių reikėjo materialinių resursų, kad gamyklas, gaminančias olandiškus sūrius ir danišką sviestą, būtų buvę galima pertvarkyti į tankus gaminančius fabrikus? Kas iš tikro ribojo Vermachto tankų gamybą: gamybinių pajėgumų ar žaliavų, tinkamų legiruotojo plieno gamybai, trūkumas (iš ketaus, kaip žinote, tankai negaminami)? Begalė klausimų, begalė galimybių pademonstruoti savo erudiciją... O tikri faktai apie 1941 m. birželio 22 d. Rytų fronte buvusį jėgų santykį galutinai nuskandinami nenutrūkstančiame melo žodžių sraute.

Ankstesniais laikais šis būdas (užuot aptarinėjus konkrečius faktus svarstyti aptakias ir ginčytinas „galimybes“) nebuvo itin mėgstamas. Klastotojams užteko kitų, kur kas grubesnių bet ne mažiau veiksmingų metodų. Dabar šis mulkintojų triukas yra vienas iš labiausiai paplitusių. Ypač jis patiko triukšmingiems ir palaidaliežuviams „antirezunistams“ (istorijos klastotojai, keikūnai, kažkodėl laiko savotiška elegancija V. Suvorovą vadinti Rezunu; matyt, tik dėl jiems vieniems suprantamo humoro ši tipiška ukrainietiška pavardė skamba labai jau juokingai).

V. Suvorovas iškėlė versiją, kad Stalinas rengėsi įsiveržti į Europą ir šis įsiveržimas turėjo prasidėti 1941 m. liepą. Elementari logika sako, kad paneigti Suvorovo versiją galima tik pasiūlant kitą, rišlią ir neprieštaringą išslaptintų operatyvinių planų ir realių Stalino veiksmų interpretaciją. Gaila, bet „antirezunistams“ neužtenka protinių gebėjimų net suvokti iškeltą uždavinį, o juo labiau jį išspręsti. Todėl bet kokią diskusiją „Suvorovo tema“ jie slopina šiuo garsiu klykavimu: *„Ar galėjo Stalinas rengtis karui Europoje, jeigu (antrasis kairysis prilaikantis KV tanko vikšrą riedmuo kaito, musių nutupėtas rajono komisariatas neparengė mobilizuotam transportui aikštelės, šarvuotų IUTų uždangų gamybos planas buvo įvykdytas tik 83,725 proc., SSRS garvežių remonto dirbtuvės plokščiareplėmis ir metalo kirpimo žirklėmis vidutiniškai statistiškai buvo aprūpinamos tik 27,345 proc., palyginti su vokiečių dirbtuvėmis, trečiasis rusų–turkų karas įtikino, kad operatyvinio rusų armijos karininkų parengimo lygis labai žemas – kas nereikalinga pabraukti)...“*

Ir viskas. Po kelių akimirkų visi pamiršta, ką buvo nusprendę aptarti, ir asmeniškai vieni kitus įžeidinėdami svarsto, kodėl žlugo Stolypino reforma...

Šiandien pasitaiko ir visiškai fejeriškų svarstymų:

„...Mėgstantys skaičiuoti armijų galią pagal tankų kiekį neaišku kodėl užmiršta, kad 1941 m. Vokietijos pramonės potencialas keletą kartų viršijo Sovietų Sąjungos potencialą. Todėl visiškai aišku (kam aišku? – *M. S.*), *kad jeigu vokiečiai pagamino per mažai tankų – vadinasi, atitinkami gamybiniai pajėgumui buvo užimti kita gaminama karine produkcija, kurią reicho ginkluotųjų pajėgų vadovybė manė esant svarbesne. Pavyzdžiui, šarvuoti transporteriai, automobiliai, motociklai, prieštankiniai pabūklai,*

pistoletai kulkosvaidžiai arba lauko radijo stotys. Netenka abejoti, kad vokiečių karinės pajėgos buvo visiškai subalansuotas mechanizmas...".

Kaip nuostabu! „Netenka abejoti". Kodėl? Todėl, kad „visiškai aišku". Šiame tuščio niekalo pasaže pritrūko (o būtent iš tuščios dykystės taip ir atsitiko) tik vieno vienintelio menkniekio – mažos lentelės su konkrečiais skaičiais. Su tais pačiais skaičiais, kurie, mano ir Karlo Markso nuomone, „verti ištisų tomų, pilnų retoriško niekalo".

Bet skaičiuoti 1941 m. birželio 22 d. Raudonojoje armijoje ir Vermachte buvusius *„šarvuotus transporterius, automobilius, motociklus, prieštankinius pabūklus"* ponas Gončiarovas, ką tik cituotos rašliavos autorius, neturi laiko. Svarbesni visai kiti reikalai *(„gimiau Sverdlovske. Nebaigiau dviejų institutų – Sverdlovsko valstybinio medicinos ir Uralo valstybinio pedagoginio. Fantastikos mėgėjų klubų judėjimo, vaidmenų žaidimų judėjimo aktyvistas...")*. Paskutiniu metu V. Gončiarovas aktyviai dalyvauja vaidmenų žaidime „aš – istorikas". Ne, nė vienos knygos kol kas pasauliui jis nepadovanojo. Bet su keista leidyklų pagalba (o gal ir leidyklos žaidžia vaidmenų žaidimą?) rašo didelės apimties įvadus bei pabaigos žodžius svetimoms knygoms, taip pat įvairius poleminius straipsnius.

Naujausias iš šiandien man žinomų V. Gončiarovo straipsnių pavadintas labai įmantriai: „Istorija ar propaganda?" Skaitau su slaptu nerimu ir negaliu sustoti... Kas įkvėpė svajingą dvasią jai... Atleiskite, nukrypau... Garsi Gončiarovų pavardė įkvėpė... Taip, pirmuosiuose keturiuose puslapiuose ponas Gončiarovas ilgai ir liguistai mąsto apie gėrį ir blogį:

„...Nenormali situacija, kada istorikas stengiasi demaskuoti ir niekinti savo tėvynės praeitį (taip, tekste žodis „Tėvynė" iš mažosios raidės – *M. S.*) *nesistengdamas net išsiaiškinti vienų ar kitų įvykių priežastis... Reikia pripažinti, kad istorikai skirstomi ne pagal politines požiūras, o pagal mokslinę sąžinę... Nekompentencija nepateisina žmogaus, kuris save pozicionuoja* (taip tekste – *M. S.*) *kaip tam tikros srities specialistą... Būtina aiškiai atskirti istorijos mokslą nuo politinės žurnalistikos..."*

Po šios užsitęsusios preambulės ponas Gončiarovas pradeda aiškinti „įvykių priežastis". Su „moksline sąžine" jis pasiryžo įrodyti, kad sovietų karinių oro pajėgų lėktuvai – tai beviltiškai pasenę „grabai". Tezė, pasakysiu, ne nauja. Seniai sukauptas nemažas žurnalistinių triukų asortimentas. Ar galima šioje srityje tarti naują žodį? Galima, ir dar kokį žodį!

„Suskaičiuoti „ant pirštų" vienų ar kitų lėktuvų lyginamąsias savybes ir įvertinti, „kiek jie pasenę", pakankami sunku (būtent taip, ypač jei vietoj profesinių inžinerinių žinių – du nenusisekę bandymai pasimokyti, „mede" ir „pede" – *M. S.*)... *Bet kuriuo atveju nereikia įrodinėti* (kodėl? todėl, kad „reikia pripažinti"? – *M. S.*), *kad sovietinė pramonė buvo daugi silpnesnė už vokiečių ir technologiniu lygiu, ir pagal darbo jėgos kvalifikaciją. Tačiau mes matome paradoksą – SSRS vieno lėktuvo gamybai reikėjo 2–4 kartus mažiau rankų darbo nei Vokietijai. Visiškai akivaizdu, kad lyginti sovietų ir vokiečių lėktuvus santykiu „vienas su vienu" visiškai neverta – jie per daug skirtingi techniniu ir technologiniu lygiu. Pasaulyje stebuklų nebūna, todėl kovinė sovietų lėktu-*

vo vertė irgi buvo mažiausiai du kartus, o iš tikrųjų tris ar keturis kartus mažesnė negu tų pačių metų vokiečių gamybos lėktuvų...“

Stipriai pasakyta. Iki Gončiarovo niekas to dar nesugebėjo sugalvoti. Ir tai visai nekeista – net menkai apsišvietęs žmogus supranta, kad techninis progresas mažina produkcijos savikainą, rankų darbo poreikį. Dabar kanalai kasami ne tūkstančių vergų rankomis, o milžiniškų eskavatorių kaušais. Eskavatoriuje ir jo kauše sukoncentruotas kelių kartų inžinierių ir darbininkų darbas. Ir gaminant skaitmeninį MP-3 grotuvą reikia keletą kartų mažiau rankų darbo negu gaminant lempinį magnetofoną „Dnepras“. Iš viso šito negalima daryti išvados, kad šiuolaikinio MP-3 grotuvo garso kokybė šimtą kartų blogesnė už panašaus į kraičio skrynią „Dnepro“. Greičiau atvirkščiai. Todėl visiškai absurdiška pati „metodika“ vertinti technines ir technologines karinės technikos charakteristikas pagal gamyboje įdėtą rankų darbą.

Kritikos neišlaiko ir pats darbo išlaidų skaičiavimas, kai aviacijos pramonės įmonėse dirbančių darbuotojų skaičius tiesiog padalijamas iš pagamintų per metus lėktuvų skaičiaus. Lėktuvai yra pernelyg skirtingi. Buvo keturmotoris bombonešis TB-7 (konstrukcijos svoris 19 986 kg), buvo dvimotoris bombonešis Ju-88 (konstrukcijos svoris – 7724 kg), buvo vienmotoris naikintuvas Jak-3 (konstrukcijos svoris – 2123 kg). Visiškai aišku (pakalbėkime „pono“ Gončiarovo mėgstamu stiliumi), kad įdėtas rankų darbas gaminant šiuos lėktuvus keletą kartų skirsis nepriklausomai nuo to, kur ir kokioje technologinėje bazėje gaminamas dvitonis ir 20-ies tonų lėktuvas. Pagaliau galima suabejoti, ar sutampa nurodytas darbininkų, tarnautojų ir inžinerinių technikos darbuotojų, dirbančių aviacijos pramonės liaudies komisariate, ir tikrasis žmonių, užsiimančių lėktuvų gamyba, skaičius. Būtent tokią išvadą galima padaryti atidžiai studijuojant dokumentus. Imame SSRS Valstybinės statistikos valdybos sudarytą, suprantama, slaptą dokumentą „SSRS darbo balansas. 1945 m. balandžio 1 d.“ (РГАЭ, Valstybinis Rusijos ekonomikos archyvas, f. 1562, ap. 329, b. 1523, l. 99). Ką mes matome? Miestuose gyveno 36,7 mln. darbingų žmonių (be to, į šį skaičių įtraukti „dirbantys 12–15 metų paaugliai“). Tarp jų 19,3 mln. „darbininkų, tarnautojų ir kooperuotų amatininkų“. Ką daro, kur dirba šie 19,3 mln. darbininkų ir tarnautojų? Atsiverčiame N. Simonovo monografiją „Karinis-pramoninis SSRS kompleksas 1920–1950 m.“ (M.: ROSSPEN, 1996), kurioje,157–167 p., remiantis konkrečiais RF Ekonomikos archyvo dokumentais, nurodomas toks darbininkų, tarnautojų ir inžinerinių technikos darbuotojų, 1944 m. dirbusių karinėje pramonėje, skaičius:

- aviacijos pramonės liaudies komisariatas – 733 tūkst. žmonių;

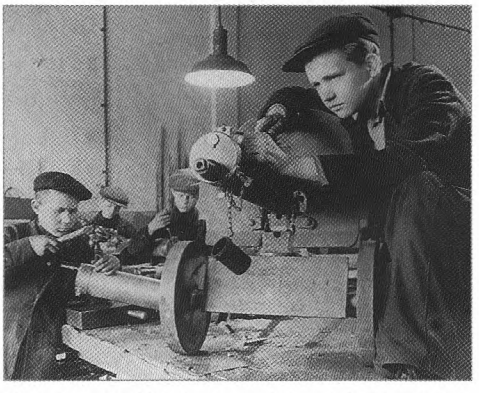

Karinėje gamykloje Leningrade jauni darbininkai renka kulkosvaidžius. 1943

- šaudmenų liaudies komisariatas – 398 tūkst. žmonių;
- ginkluotės liaudies komisariatas – 316 tūkst. žmonių;
- tankų pramonės liaudies komisariatas – 244 tūkst. žmonių;
- minosvaidžių ginkluotės liaudies komisariatas – 16 tūkst. žmonių;
– laivų statybos liaudies komisariatas – 136 tūkst. žmonių;

Iš viso: 1987 tūkst. žmonių.

Gončiarovas operuoja truputį kitokiu skaičiumi (640 tūkst.žmonių, 1944 m. sausį dirbusių aviacijos pramonės įmonėse). Tačiau visa bėda ne šie netikslūs statistiniai duomenys. Mat kyla keistas, galima sakyti paslaptingas klausimas – ką tada veikė likusieji 17 mln. darbininkų ir tarnautojų? Nejaugi šalyje, kuri prie staklių pastatė „dirbti 12–15 metų paauglius", karinėje gamyboje buvo užimti tik 2 mln. žmonių, t. y. 10,3 proc. miestų darbininkų ir tarnautojų?

Žinoma, buvo ir metalurgija, transportas, anglies ir kalnakasybos pramonė, naftos chemija, dar kiti siuvo marškinėlius ir kepė duoną. Kaip rašo N. Simonovas, „kariniuose" liaudies komisariatuose dirbo apie 25 proc. visų pramonės darbuotojų. Tokiu atveju 100 proc. – tai 10 mln. Kuo buvo užimti likusieji 9,3 mln. darbininkų ir tarnautojų?

Nežinau atsakymų į šiuos klausimus. Tik esu tvirtai įsitikinęs, kad mes turime reikalą su „klastingais skaičiais". Galbūt paslaptis ta, kad daug žmonių, faktiškai dirbusių karo pramonėje, buvo nenurodomi atitinkamų liaudies komisariatų darbuotojų sąrašuose. Dėl visai suprantamų priežasčių etatinį aviacijos liaudies komisariato darbuotoją reikėjo atleisti nuo karinės tarnybos, skirti geresnį maisto davinį. 1944 m. tai buvo neleistina prabanga... Aš dar kartą pasikartosiu – tiksliai nežinau. Tik suprantu, kad vertinti *„realią kovinę sovietų lėktuvo vertę"* naudojantis tokia nepatikima statistine baze ir visiškai absurdiškais metodais, galima tik turint nebent vieną vienintelį pono Gončiarovo karštai smerkiamą tikslą – propagandą. Jokiu istorijos mokslu čia net nekvepia.

Dar vieną, beveik anekdotišką pavyzdį, kaip užuot svarsčius faktus pilstoma iš tuščio į kiaurą apie „potencialias galimybes", randame anksčiau minėtame straipsnių rinkinyje „Didžioji Tėvynės katastrofa-3". Ponas B. Kavalerčikas čia paskelbė didžiulį (148 p.) straipsnį „Kieno tankai 1941 m. buvo geresni?". Nors pats straipsnio pavadinimas, regis, nepaliko autoriui kitos išeities, kaip tik suformuluoti, jo manymu, svarbiausius taktinius-techninius tankų duomenis ir paskui pagal šiuos parametrus palyginti Vermachto ir Raudonosios armijos tankus, ponas Kavalerčikas nuėjo kitu keliu. Neaišku kodėl, pokalbį apie tankus jis pradeda ritualiniais prakeiksmais nekenčiamo Rezuno adresu:

„...Ant teisingos oficialaus sovietų požiūrio kritikos bangos tarsi puta išplaukė V. Suvorovo (Rezuno) versija. Jis pasiūlė savo teoriją, labai greitai sulaukusią populiarumo neinformuotos publikos tarpe. V. Suvorovas tvirtina, kad sovietiniai tankai ir kiekiu, ir kokybe buvo pranašesni už vokiškuosius... Suvorovo (Rezuno) teorija buvo daug kartų įtikinamai sukritikuota, todėl šiame darbe mes negaišime laiko polemikai su juo."

Kaip malonu! „Mes negaišime laiko polemikai“, o štai praeinant aploti, – visada prašom. Be to, sunku būtų ir polemizuoti su „Suvorovo tvirtinimais“ apie žymią kiekybinę sovietų tankų kariuomenės persvarą, nes 304 p. pats Kavalerčikas informuoja skaitytojus, kad *„Barbarosos“ operacijai vokiečiai sutelkė 3502 tankus*“, o štai 351 p. rašo: „Penkiose Vakarų karinėse apygardose turėjome 12 898 tankus.“ Matyt, aš priklausau „daliai neinformuotos publikos“, bet manau, kad skaičius 12 898 yra didesnis už skaičių 3502. Ir didesnis ne kokia procento dalimi, o beveik keturis kartus.

Paskui p. Kavalerčikas imasi kritikuoti sovietinių tankų kokybę. Legendinės „trisdešimtketveriukės“ sukūrimo istoriją, tanko, kuris keletą dešimtmečių į priekį nurodė pagrindines pasaulinės tankų gamybos tendencijas, jis taip aprašo:

„1937 m. rugpjūtį ChGG KB [Charkovo garvežių gamyklos Konstruktorių biuras] gavo valstybinę užduotį sukurti naujo modelio tanką. Tuo metu šiam biurui toks uždavinys buvo neįveikiamas. Tai buvo nedidelė konstruktorių organizacija, dirbusi tolimame užkampyje, toli nuo pagrindinių sovietinių tankų gamybos centrų...“

Šioje vietoje iš mano nusilpusių rankų knyga iškrito. Apie ką jis čia rašo? Kas per „užkampis“? Gal buvo kokia nors kita Charkovo garvežių gamykla? Karštligiškai verčiu lapus, skaitau toliau:

„Didelės dalies sukurtų projektų įdiegti serijinėje gamyboje nepavyko, nes ChGG trūko kvalifikuotų specialistų... Nuolatinė problema dėl kvalifikuotų ir patyrusių inžinierų trūkumo... Dažniausia klaidų priežastis buvo banalus žinių ir praktinio darbo įpročių stygius... DVRA šarvuotų transporto priemonių valdyba neturėjo ypatingų iliuzijų dėl realių Charkovo gamyklos biuro galimybių... Naujų konstrukcijų ieškoti ir išbaigti jiems tiesiog neužteko laiko. Be to, charkoviečių žinių ir patirties trūkumas šį projektą darė labai rizikingą...“

Ne, viskas gerai. Taip, ta pati Charkovo garvežių gamykla... Netikiu, kad yra „neapsišvietusių žmonių“, nežinančių šio anekdoto, bet su pasitenkinimu papasakosiu jį dar kartą. Prašyčiau jūsų tai nelaikyti „nesantaikos kurstymu“.

– Chaimai, kur tu pasisiuvai tokį puikų kostiumą?

– Paryžiuje.

– Hm, Paryžiuje... O toli jis nuo Berdyčiovo?

– Na, gal kokie du tūkstančiai varstų ir bus...

– Pamanykit tiktai, koks užkampis, o kaip gerai siuva!

Skubu ponui Kavalerčikui pranešti, kad Charkovo garvežių gamyklos (ChGG) atžvilgiu, ji dar žinoma kaip Kominterno gamykla, taip pat kaip gamykla Nr. 183, taigi šios gamyklos atžvilgiu „užkampiai“ buvo visos kitos žemės gaublio vietos. Įkurta dar 1895 m. ir sovietiniais metais gavusi tokį skambų ir daug žadantį Kominterno vardą ši gamykla Charkovą pavertė „tankų Paryžiumi“.

Pradedant 1932 m., gamykla Nr. 183 gamino BT serijos tankus, kurie tuo metu lenkė visus lengvuosius pasaulio tankus pagal greitį ir ginkluotę. Iki Antrojo pasaulinio karo pradžios gamykla Nr.183 pagamino dukart daugiau tankų BT negu visa Vokietijos tankų pramonė. Charkovo garvežių gamyklos konstruktorių sukurtas tanko

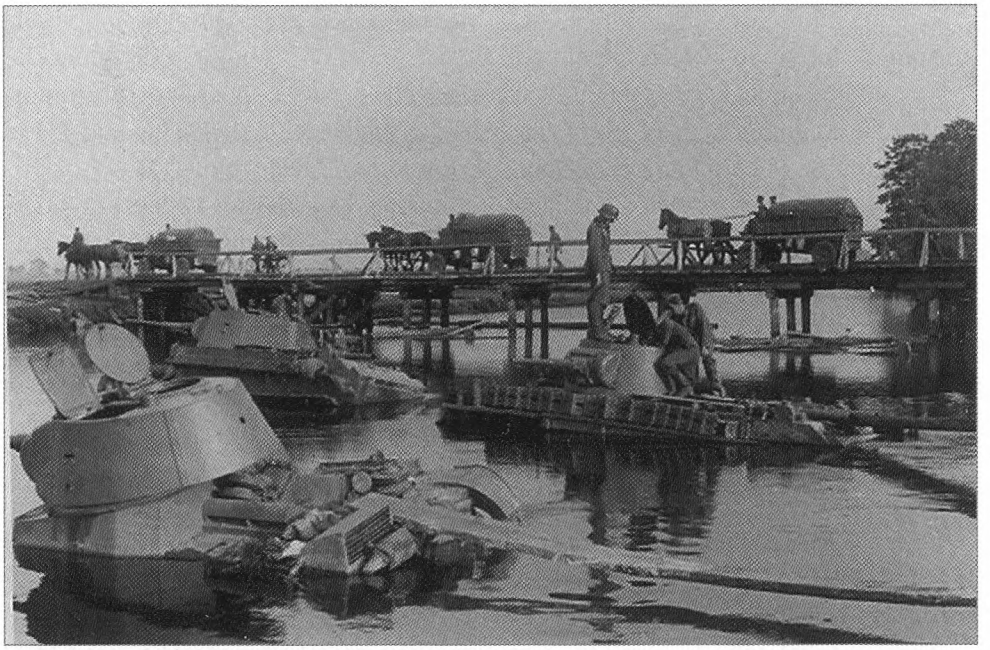

Keliantis per upę palikti lengvieji tankai BT-7 ir T-26

bokštelis su 45 mm patranka buvo montuojamas ne tik tanke BT, bet ir masinės gamybos lengvajame tanke T-26.

Dar 1916 m. Charkovo garvežių gamykla išmoko gaminti galingus (1320 AG) dyzelinius variklius povandeniniams laivams. Ši patirtis (ir vėlesnė patirtis gaminant dyzelinius variklius traktoriams) Charkovo garvežių gamyklos konstruktoriams leido įvykdyti techninį perversmą – sukurti didelių sūkių, kompaktišką ir lengvą tanko dyzelį V-2 (nominali galia 400, maksimali – 500 AG). Nieko panašaus tuo metu nebuvo nei vienoje pasaulio šalyje (paties galingiausio vokiečių tanko variklio „Maybach" HL120 TRM nominali galia buvo 265 AG, maksimali – 300 AG).

Sukurtas sunkiajam tankui KV forsuotas variklis V-2k pasiekdavo maksimalų 600 AG galingumą, kuris leido 48 t gigantui plentu važiuoti beveik tokiu pat greičiu (35 km/val.), kokiu važiavo vokiečių lengvieji tankai. Vėliau dyzelinių tankų variklių gamyba iš Charkovo garvežių gamyklos buvo perkelta į atskirą gamyklą Nr. 75 tame pačiame Charkove.

V-2 atsiradimas paskatino techninį perversmą visoje sovietų tankų gamyboje. Šio variklio pagrindu buvo sukurti tankai BT-7M ir T-50, vidutinis T-34, sunkusis KV tankas. Charkovo garvežių gamykloje ketvirtojo dešimtmečio pabaigoje buvo sukurtas ir įdiegtas į serijinę gamybą „Vorošilovietis", vikšrinis išskirtinių taktinių-techninių charakteristikų artilerijos vilkikas. Jis be priekabos plente pasiekdavo 42 km/val. greitį ir su turimomis kuro atsargomis galėjo nuvažiuoti 390 km, o apkrautas – 20 km/val. ir 240 km. Dyzelio V-2 galia ir taupumas leido „Vorošiloviečiui"

Sovietinis sunkusis tankas KV-1 poligone

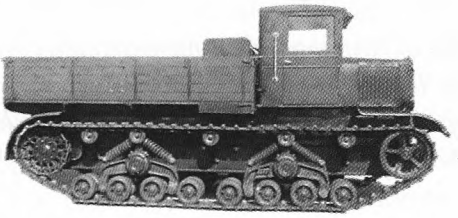
Sovietinis sunkusis artilerijos vilkikas „Vorošilovec" (Vorošilovietis)

šviesiu dienos metu per vieną dieną ir su vienąkart pripildytu kuro baku perkelti sunkiąją haubicą iš vieno armijos gynybos ruožo flango į kitą. Du „Vorošiloviečiai" susidorodavo net su „pabaisa" – 305 mm, 45,7 t sveriančia haubica Br-18. „Vorošilovietis" galėjo evakuoti net penkių bokštelių tanką T–35.

Bet ponas Kavalerčikas nenumaldomas. *„Nedidelė konstruktorių organizacija, dirbusi tolimame užkampyje... uždavinys sukurti naują tanko modelį jai buvo neįveikiamas."* Ir visai nesvarbu, kad čia buvo sukurtas tais laikais geriausias pasaulyje penktojo dešimtmečio pradžios lengvasis tankas. Svarbiausia – šio autoriaus nuomonė apie „realias Charkovo gamyklos galimybes". Nepriešgyniaukite, ligoni. Jei gydytojas pasakė: „Į morgą", vadinasi, – į morgą.

Pažintį su „garsinės granatos" panaudojimo būdais mes taip pat pradėsime nuo p. Kavalerčiko straipsnio. Kaip jau supratote, autoriaus tikslas buvo „išsklaidyti mitą" apie naujausių sovietų tankų (t. y. T-34 ir KV) kokybinį pranašumą. Neginčijimas šių tankų pranašumas buvo dyzeliniai varikliai. Keista, kad XXI a. pradžioje, kada dyzeliniai varikliai sunkiojoje ir karinėje technikoje tapo norma, dar reikia dėl to ginčytis. Degantį popierinį fakelą į kibirą su „soliarka" aš asmeniškai kišau dar dirbdamas statybiniame būryje, daug metų prieš pasirodant „Suvorovo teorijai". Pakartoti šį bandymą su kibiru benzino nelinkėčiau ir pikčiausiam priešui. Ne tik su fakelu, bet ir su uždegta cigarete prie kibiro su benzinu geriau nesiartinti. Tačiau jei labai norisi įrodyti, kad balta – tai juoda, galima parašyti:

„...Didžiausius katastrofinius padarinius sukelia kumuliacinio (t. y. turinčio sprogstamosios medžiagos užtaisą – *M. S.*) *sviedinio sprogimas ketvirčiu ar mažiau kuro užpildytamame bake. Tokiu atveju prie bake jau esančių kuro garų prisijungia aerozolinis mažyčių kuro lašelių mišinys.*

Sąlygos įvykti detonacijai – aukšta temperatūra ir staigiai iki milžiniško dydžio kylantis slėgis, atsirandantis dėl fugasinio sprogstamojo užtaiso poveikio kumuliaciniame

sviedinyje... Detonuojant bakui, arčiausiai esantys šarvo lapai išplėšiami iš korpuso per suvirinimo siūlę ir nusviedžiami į šalį... Pats bakas su dyzelinu po detonacijos tarsi dingsta be pėdsakų, pavirsta į dulkes... Visa tai atitinka procesą, kuris vyksta sprogus šiuolaikiniam tūrinio sprogimo šaudmeniui, dar kitaip vadinamam „vakuumine bomba". Kaip žinoma, jos detonacijos greitis siekia 1500–1800 m/s, o slėgis – 15–20 atmosferų. Būtent ši baisinga jėga ir išplėšdavo net stiprias suvirinimo siūles tanko T-34 korpuse..."

Baisu? Žinoma, labai labai baisu! „Siaubinga jėga", „bakas pavirsdavo į dulkes", šarvo gabalą „išplėšdavo iš korpuso"... Štai ir išgirtasis T-34, kuris ir ugnyje nedega! Taip, jis, pasirodo, išlakstydavo gabalėliais, mielasis. Nepaisant viso savo „dyzeliškumo". Ar galima tuo patikėti? O kaipgi netikėsi specialistu, kuris žino tokius išmintingus žodžius kaip „detonacijos greitis", „tūrinio sprogimo šaudmuo", „aerozolinis mišinys", „kumuliacinis sviedinys".

Štai šį iš tikrųjų nepaprastą, todėl ir efektyvų būdą vadinu „garso granata". „Užmušti" erudicija, apstulbinti nežinomų techninių terminų srautu, spustelt emocijas... Ir klientas parengtas. Jis, klientas, užliūliuotas žodžių srauto, arba nepastebės, arba iki galo nesupras frazės reikšmės, kuri eina po ankstesnės pastraipos, o būtent: *„Būtina papildyti, kad vokiečių, 37, 47 ir 50 mm šarvamušių sviedinių fugasinis poveikis buvo pernelyg silpnas, kad galėtų detonuoti „trisdešimtketveriukės" kuro baką."*

Tada apie ką mes čia kalbam? Ką veikia straipsnyje „Kieno tankai 1941 m. buvo geresni?" visas tas „siaubas" apie į dulkes pavirstančius kuro bakus? 1941 m. Vermachto ginkluotėje buvo 37 mm prieštankinės patrankos, 37 ir 50 mm tankų patrankos, 47 mm čekų prieštankinės patrankos, sumontuotos ant lengvojo tanko šasi; pėstininkų divizijoms buvo pradėtos tiekti naujausios 50 mm prieštankinės patrankos. Dvi paskutinės minėtos sistemos, susiklosčius palankioms sąlygoms (maža distancija, pataikyta į apatinę korpuso dalį), galėjo pramušti tanko T-34 šarvą, bet, kaip aiškino mums pats p. Kavalerčikas, net pramušę šarvus ŠIE sviediniai negalėjo sukelti kuro bako detonacijos. Kam tada tas pasakojimas, kad *„didžiausia katastrofa – tai kumuliacinio sviedinio sprogimas bake"*? Kodėl straipsnyje, kurio pavadinimas „Kieno tankai 1941 m. buvo geresni?", nėra aiškiai ir tiksliai išdėstomas faktas, kad bet kurio vokiečių tanko kuro bakai buvo uždengti geriausiu atveju 30 mm storio šarvu, kurį visose distancijose šaudant prisitaikius pramušdavo bet kuris sovietų tankas, patranka ginkluotas šarvuotas automobilis, bet kuri sovietų prieštankinė (arba divizijos 76 mm) patranka, ir įkaitusių sviedinio ir šarvo skeveldrų srovė garantuotai padegdavo teliūskuojantį bake benziną?

Aš pasirengęs sutikti, kad p. Kavalerčiko parengta „garso granata" veikia efektyviai ir net, galima sakyti, gražiai. O štai „antirezunizmo" šauklio A. Isajevo naudojamas tas pats būdas atrodo neįtikėtinai nykus:

„Pirmąją 14-osios tankų divizijos kovinę grupę (Stempel Kampfgruppe) sudarė 108-asis motorizuotasis pėstininkų pulkas (be 2-ojo bataliono), 14-osios tankų divizijos 4-ojo artilerijos pulko štabas, 4-ojo artilerijos pulko 3–iasis divizionas (be 1-osios ba-

terijos), 4-ojo artilerijos pulko 1-oji baterija, 607-ojo motorizuotojo diviziono 1-oji baterija (210 mm mortyrų korpuso dalis), 60-ojo artilerijos pulko 1-oji baterija (100 mm patrankų korpuso dalis), 14-osios tankų divizijos 1-osios kuopos 4-asis prieštankinis batalionas, 36-asis tankų pulkas (be 1-osios sustiprintos kuopos) su 13-ojo motorizuotojo išminuotojų bataliono 2-ąja kuopa, motorizuotojo ryšių bataliono dalys, 4-osios išminuotojų kuopos 2-asis būrys. Antrąją kovos grupę (Falkenstein Kampfgruppe) sudarė 103-iasis motorizuotasis pėstininkų pulkas, 36-ojo tankų pulko 1-oji sustiprinta kuopa, 4-ojo artilerijos pulko 2-asis divizionas, 4-asis prieštankinis divizionas be vienos kuopos ir dviejų būrių, 4-osios išminuotojų kuopos 1-asis būrys. Trečiąją kovinę grupę (Damerau Kampfgruppe) sudarė...“

Viską supratote? Ne? Tada perskaitykite dar kartą. Jei vis tiek nesupratote, perskaitykite dar bent du tris kartus. Pabandykite perrašyti – tai lavina atmintį. Ir, prašom, be kaprizų – pasakykite ačiū, kad aš jūsų pasigailėjau ir pacitavau tik pusę (!!!) šios „granatos“ teksto...

Šis mažas pretenzingo tuščiažodžiavimo šedevras („Nuo Dubno iki Rostovo“ M.: AST, 2004, 158 p.) ponui Isajevui buvo reikalingas tam, kad kuopų, baterijų, divizionų numerių mirgėjimu užhipnotizuotų skaitytoją ir priverstų jį patikėti „begaline priešo jėga“, kuri juodu debesiu slinko virš sovietų kariuomenės pozicijų. Atrodo iš tiesų įspūdingai.

Stebuklų nebūna. 14-oji Vermachto tankų divizija savo kelyje nuo pasienio miesto Vladimir-Volynskio iki Lucko sutiko (tiksliau, turėjo sutikti) keturias Raudonosios armijos divizijas (19-ąją tankų, 135-ąją šaulių, 215-ąją ir 131-ąją mechanizuotąsias) ir 1-ąją prieštankinę brigadą. Tai neskaičiuojant jau buvusių pasienyje 87-osios šaulių ir 41-osios tankų divizijų, taip pat trijų Vladimir-Volynskio įtvirtinimų rajono gynybos mazgų, apie kuriuos Isajevas tarsi praeidamas mestelėjo: *„40 retai išdėstytų IUTų“*. Birželio 26 d. prie vokiečių užimto Lucko priartėjo dvi Raudonosios armijos šaulių divizijos, 200-oji ir 193-ioji. Ir jeigu norint išvardyti visus vokiečių divizijos padalinius reikia 2 puslapių teksto, toks pat aštuonių sovietų divizijų padalinių, detalizuojant iki kuopų ir būrių, sąrašas užimtų 16 puslapių. Žinoma, ponas Isajevas jo apdairiai nepateikia...

Ašarinės dujos, dar vadinamos „Jaroslavnos verksmu“, buvo ir bus svarbiausias ir pagrindinis būdas klastoti karo pradžios istoriją. Kame jo jėga? Tiesoje. Šio būdo esmė – sakyti tiesą ir vien tik tiesą apie trūkumus, su kuriais 1941 m. vasarą susidūrė Raudonoji armija. Tik Raudonoji armija. Apie tai, kad tokias pačias ar net didesnes ir sunkiau sprendžiamas problemas turėjo ir priešas, galima nekalbėti. Ir viskas. Veikia. Patikrinta.

„...Vietovė. Korpuso puolimo ruože – 5 rimtos vandens kliūtys: Radostavkos upė, Ostravkos upė, Žečkos, Lošuvkos ir Sokoluvkos upės. Visos upės užpelkėjusiais krantais, tankams tai sunkiai įveikiami ruožai. Visa vietovė puolimo ruože apaugusi mišku ir pelkėta, vadovavimo aukštumos priešo pusėje. Išvada: vietovė netinkama puolimui...“

Kaip galima nesutikti su tokiomis išvadomis? Perskaičius tekstą, ne kiekvienas susiprotės užduoti klausimą: „O kokia vietove po 30–50 km nueidamas per dieną puolė priešas?“ Kaip Vakarų Ukrainoje veikusios Vermachto 1-osios tankų grupės divizijos galėjo įveikti tuos galingus, nė viename žemėlapyje nepažymėtus miško upelius (Radostavką, Ostravką, Žečką, Lošuvką ir Sokoluvką), o kartu dar įveikė ir Vakarų Bugą, Styrę, Gorynę, Slučę ir galų gale vandeningąjį Dneprą?! Iš kur užpelkėjusiame miške atsirado „vadovimo aukštumos“ ir kodėl jos buvo atsidūrusios priešo pusėje, kuris šiame miške atsirado tik keletas dienų, o galbūt tik valandų iki įvykių, aprašytų pacituotamame 15-ojo mechanizuotojo korpuso vado raporte?

Nėra ir nebuvo nė vienos knygos, kurioje sovietiniai istorikai su didžiausiomis aimanomis nepraneštų skaitytojui, kaip Raudonajai armijai trūko kovinės patirties, vadų ir techninių kadrų, kaip buvo skubama formuojant tankų divizijas ir mechanizuotuosius korpusus. Jie būtinai papasakos jums, kad 76,453 proc. mechanizuotųjų junginių vadų savo pareigas buvo ėję trumpiau nei metus, o kai kurie tankų divizijų vadai (o siaube!) iki tol vadovavo kavalerijos dalims!

O iš jų nutylėjimų buvo galima spėti, kad vokiečiams viskas idealiai sekėsi. Na, apie *„Vermachto sukauptą dvejų metų karinę patirtį šiuolaikiniame kare“* parašyta bet kurioje knygoje. Nuolat kartojamos hipnotizuojančios mantros apie *„dvejų metų patirtį“* poveikis buvo toks didelis, kad net ir dabar daugelis ant pirštų nesugeba suskaičiuoti: keturios savaitės karo Lenkijoje + penkios savaitės karo Vakarų fronte + dvi savaitės Balkanuose (beje, tai paskaičiuota su atsarga, realiai 3+4+1). Nejaugi sudėjus išeina dveji metai?

Sovietų Sąjunga iš tiesų turėjo problemų dėl armijos kadrų, pirmiausia – dėl vadų, komplektavimo. Niekas nesiginčija. 1939 m. vasarą Raudonosios armijos sudėtyje buvo 100 šaulių ir 18 kavalerijos divizijų, 36 tankų brigados. Praėjus dvejiems metams, karo išvakarėse, jau buvo suformuotos 198 šaulių, 13 kavalerijos, 61 tankų ir 31 motorizuotoji divizijos. Iš viso 303 divizijos. Daugiau nei du kartus išaugęs junginių skaičius (ir gerokai išaugęsi jų motorizacijos lygis) sukėlė rimtų komplektavimo problemų. Jas sprendžiant Sovietų Sąjungoje iš anksto buvo įvestas visuotinis privalomas šaukimas į karo tarnybą, kurios dėka šalyje buvo sukauptas daugiamilijoninis karių-rezervistų, išėjusių tikrąją trejų metų karo tarnybą, kontingentas. Taip, tai nepaprasta ir nepigu, bet šių problemų net neįmanoma palyginti su Vermachto problemomis.

Demilitarizuota pagal Versalio taikos sutartį, Vokietija 1935 m. pasitiko turėdama 10 pėstininkų divizijų. Lauko mokymuose tankų vietoje buvo naudojami kartoniniai maketai. 1939 m. vasarą Vermachtas jau turėjo 51 diviziją (tarp jų 5 tankų ir 4 motorizuotąsias), iki 1940 m. pavasario Vermachte buvo suformuotos 156 divizijos, o iki 1941 m. birželio – 208. Svaiginantis kareivių skaičiaus augimas vertė „prie ginklo“ statyti visai neapmokytus pašauktinius. Vokiečiai būtų mielu noru formavę savo tankų ir motorizuotąsias divizijas iš kavalerijos divizijų kadrų. Operatyviniai judriųjų junginių kovinės veiklos principai juk panašūs, tačiau senajame reichsvere tokio

kavalerijos dalių ir karininkų skaičiaus nė kvapo nebuvo. Vermachto tankų divizijos buvo formuojamos pėstininkų junginių pagrindu; o vadovybę, ne daugiau kaip 50 proc., pavyko sukomplektuoti iš kadrinių karškių. Beje, Vermachtui net 50 proc. buvo labai aukštas pasiekimas, nes pėstininkų divizijose, suformuotose 1940 m. antroje pusėje ir vėliau, kadriniai kariškiai sudarė 35 proc. visų vadovaujančiųjų karškių kiekio.

Vokietija pradėjo karą turėdama 5 tankų divizijas, iki 1940 m. pavasario jų skaičius išaugo iki 10-ies, 1940 m. pabaigoje buvo suformuotos dar 10 tankų divizijų. Kiek „metų" vadovavo divizijoms jų vadai? Kokią buvo „kovinė patirtis" tų tankų divizijų, kurios buvo suformuotos pasibaigus Vakarų fronto kampanijai? Iš 17 tankų divizijų, 1941 m. išdėstytų prie vakarinių SSRS sienų, buvo tik trys – 1-oji, 3-ioji, 4-oji tankų divizijos, „turėjusios kažką panašaus į dvejų metų karo patirtį", t. y. dalyvavusios Lenkijos ir Prancūzijos kampanijose. Septynios tankų divizijos, 12-oji, 13-oji, 16-oji, 17-oji, 18-oji, 19-oji, 20-oji, neturėjo net dviejų savaičių karo Balkanuose patirties ir birželio 22 d. joms tapo pirmąja karo veiksmų patirtimi tankų divizijos sudėtyje. Kodėl sovietų tankistų patirtis Chalkin-Gole ir Suomijoje (t. y. kare su priešais, kurie mūšyje rodė fanatišką ryžtą) turėjo būti įvardijama kaip nereikšminga smulkmena?

Pačią kenksmingiausia ir plačiausia paplitusia „ašarinių dujų" modifikacija pavadinčiau „procentų metodą". Be jo naudojimo publikacijose neišsiverčia nė vienas Garejevo-Isajevo mokyklos istorikas. Įvertindami ypatingą šio būdo reikšmę „smegenų plovimui", mes jam skirsime visą skyrių.

8 skyrius
Procentomanija

Procentinio „smegenų plovimo“ metodo esmę lengviausia iliustruoti puikiai visiems sovietiniams žmonėms žinomu „buto klausimo“ pavyzdžiu. Pavyzdžiui, koks nors pilietis V. Pupkinas su savo trijų asmenų šeima gyvena puikiai įrengtame keturių kambarių 80 kv. m bute. Kaip įvertinti draugo Pupkino gyvenimo sąlygas? Atsakymas paprastas ir suprantamas. Reikia palyginti. Su kuo palyginti? Su tuo, kaip gyvena kiti! Palyginimo rezultatas akivaizdus: Vasia Pupkinas visai neblogai įsikūręs, daugelis jo tautiečių vis dar gyvena „chruščiovkose“ su 6 kv. m virtuve penkiems žmonėms. O dabar įsivaizduokime, kad mums iškeltas uždavinys įrodyti, kad Pupkinas kankinasi ir kenčia, na, žodžiu, gyvena nepakenčiamomis sąlygomis. Ar galima tai padaryti? Lengvai!

Tereikia padovanoti Vasiai papildomą nekilnojamąjį turtą, o būtent apkūrenamą krosnimi namą kaime (70 kv. m) su „patogumais“ kieme, didelį svirną šalia namo (50 kv. m), šieno pastogę (60 kv. m), kiaulidę (40 kv. m), rūsį bulvėms (30 kv. m). Atrodo, draugas Pupkinas nenuskurdo ir jo gyvenimas netapo košmaru dėl to, kad PAPILDOMAI prie nuostabaus buto mieste jam atiteko svirnas, šieno pastogė, rūsys ir kiaulidė. Tačiau taip atrodo tik tol, kol nenuskamba vos ne su ašaromis akyse rypavimai: „Tik 24 proc. patalpų, priklausančių Pupkino šeimai, atitinka šiuolaikines sanitarines normas, 55 proc. patalpų nešildomos ir neturi apšvietimo... Kaip galima gyventi tokiomis nežmoniškomis sąlygomis?“

Būtent taip pas mus rašoma karo istorija.

Sovietų Sąjungos puolimui Vermachtas turėjo suformuotas keturias tankų grupes. Pati silpniausia 4-oji tankų grupė („Šiaurės“ armijų grupė) savo ginkluotėje turėjo 602 tankus. Pačioje stambiausioje, 2-oje tankų grupėje („Centro“ armijų grupė) buvo 994 tankai. 1941 m. birželio 22 d. keturių tankų grupių sudėtyje buvo 3266 tankai (jeigu tanketes Pz-I ir Pz-II vadinsime tankais), t. y. vidutiniškai po 817 tankų kiekvienoje grupėje.

Raudonosios armijos sudėtyje buvo šeši mechanizuotieji korpusai, kurie ginkluotėje turėjo po 800 ir daugiau tankų (1-asis, 4-asis, 5-asis, 6-asis, 7-asis ir 8-asis). Prie šio sąrašo reikia pridėti dar du beveik kovai parengtus mechanizuotuosius korpusus: 3-iąjį (672 tankai, tarp jų 128 KV ir T-34) ir 15-ąjį (749 tankai, tarp jų 136 KV ir T-34). Iš viso aštuoni galingiausi mechanizuoti junginiai, beveik visiškai sukomplektuoti pagal etatų sąrašą ir artileriją, pranokstantys priešą techninėmis tankų charakteristikomis, dar iki atviros mobilizacijos pradžios gavę kiekvienas nuo dviejų iki keturių tūkstančių automobilių, apie du tris šimtus vilkikų. Nejaugi Raudonoji armija tapo silpnesnė, jei PAPILDOMAI prie jau minėtų aštuonių „šarvuotų taranų“ pirmosiomis karo dienomis galėjo į mūšį vesti dar 12 mechanizuotųjų korpusų, kurie buvo įvairiu laipsniu sukomplektuoti ir parengti kovai. Nors jų parengimo lygis ir buvo

skirtingas? Nejaugi galingiausiam 6-ajam mechanizuotajam korpusui trukdė kariauti šalia esantis nebaigtas komplektuoti 13-asis mechanizuotasis korpusas (282 lengvieji tankai, 18 tūkst. žmonių)? Su kuo reikėjo kovoti – su procentais ar su priešu?

Klausimai, žinoma, kvaili. Galima sakyti, absurdiški. Bet, kodėl jūs, mieli draugai, neišmetate į šiukšlių kibirą eilinės rašliavos, kurioje šimtas tūkstantąjį kartą išvedama „vidutinė ligoninės ligonių temperatūra", t. y. sudėję ir padaliję visų 30 mechanizuotųjų korpusų, įskaitant ir vos pradėtus formuoti Vidurinės Azijos ir Orlovo apygardose, pradedame karštligiškai skaičiuoti: *„Raudonosios armijos mechanizuotieji korpusai sunkvežimiais buvo aprūpinti ... proc., kilnojamomis dirbtuvėmis ... proc., autocisternomis ... proc., automobilų padangomis ... proc."* Kodėl jūs sielvartingai kraipote galvą skaitydami apie tai, kad *„naujų tipų tankai sudarė tik 7,8 proc. viso tankų parko"*. Tik 7,8 proc.! Baisiai, skandalingai nepasirengta karui.

Tradicinė sovietinė istoriografija tvirtino, kad su tokiais procentais SSRS galėjo būti pasirengusi karui tik 1942 m. vasarą. O iki to laiko reikėjo iš visų jėgų tempti, tempti ir tempti... Tačiau tai pasenęs požiūris. Du draugai A. Anatoljevas ir S. Nikolajevas dviejuose žurnalo „Nezavisimoje vojennoje obozrenije" (Nepriklausoma karinė apžvalga) numeriuose išspausdino didžiulį straipsnį, pavadintą „Užprogramuotas pralaimėjimas". Išvardiję visus procentus, jie padarė neįtikėtiną išvadą. *„Raudonoji armija visiškai pasirengusi kovai galėjo būti tik penktojo dešimtmečio viduryje."* Galėjo! Taigi 1945 m., tiksliau, 1945 m. gegužę, Berlyną užėmė visai nekovinga armija. Bet nenumaldomi autoriai, tiksliau pasakius, nenumaldoma aritmetika nepaneigiamai įrodo, kad tik „penktojo dešimtmečio pabaigoje" armija galėjo būti visu 100 proc. apginkluota „naujų tipų tankais". Ir rengiant spaudai pretenduojantį į solidumą leidinį neatsirado nė vieno redaktoriaus, kuris būtų autoriams pasakęs, kad „naujų tipų tankai", kaip ir nauji mobilūs telefonai, madingos basutės, geriausi chirurgai, naujausi anekdotai, niekada ir niekur negali sudaryti 100 proc. viso parko, o „baigti persiginkluoti" gali tik sutriuškinta armija.

„Persiginklavimo pabaiga" turi konkrečią tikslią data – 1945 m. gegužės 8-ąją. Šią dieną galutinai ir negrįžtamai pasibaigė Vermachto persiginklavimas. Laimei, Raudonoji armija tokių aukštumų nepasiekė. 1945 m. gegužės 9 d. „naujų tipų" T-34, KV tankai, kuriuos taip stropiai daugino ir dalijo Anatoljevas ir Nikolajevas, jau buvo beviltiškai pasenę ir „išimami" iš karinių dalinių ginkluotės. Pagrindiniu Raudonosios armijos tankų dalinių „darbiniu arkliu" tapo T-34-85 su nauja ginkluote (galingiausia 85 mm patranka), nauju triviečiu bokšteliu, naujais ugnies valdymo prietaisais. Bet ir šis tankas negalėjo vadintis „naujausiu", nes 1945 m. sausį buvo pradėta serijinė naujos konstrukcijos tanko T-44 gamyba. Lūkesčiai neišsipildė – tankas T-44 buvo ne visai vykusi mašina. 1945 m. balandį buvo pagaminti du bandyminiai pavyzdžiai naujo tanko, kuris po metų buvo priimtas į ginkluotę ir pavadintas T-54. Iki gegužės 9 d. buvo pagaminta vos apie du šimtus tankų T-44 (0,8 proc. viso tankų parko), T-54 prototipas tik buvo pradedamas bandyti, todėl nieko stebėtino, kad 1945 m. buvo visiškai „nepasirengta karui"...

„Procentinis metodas“ neblogai veikia ir tuo atveju, kai savo nuožiūra pasirenkamas nežinomas, maža ką sakantis rodmuo, nuo kurio ir skaičiuojamas „pasirengimo“ procentas. Pavyzdžiui. Visos sovietinės knygos patikliam skaitytojui su sielvartigu atsidūsėjimu aiškino, kad karo išvakarėse „tik 8 proc. sovietų naikintuvų buvo ginkluoti patrankomis“. Tai veikia. Kiekvienas instinktyviai „suprantame“, kad patranka – tai ohoho, čia ne koks apgailėtinas kulkosvaidis... Paveikslo visumai dar reikėjo pateikti kitų šalių, hitlerinės Vokietijos priešininkų, lėktuvų „patrankingumą“ procentais. Bet apie tai sovietų istorikai tradiciškai nutylėdavo. Ištaisykime šį apmaudų aplaidumą.

Pirmasis rimtas strateginis Hitlerio pralaimėjimas buvo 1940 m. rudenį sužlugęs planas įsiveržti į Britanijos salas. Šį pralaimėjimą Vokietija patyrė ne žemėje, ne vandenyje, bet ore. Keletą mėnesių vykusioje kovoje „už Britaniją“ Karališkųjų karinių oro pajėgų naikintuvai viešpatavo ore virš Lamanšo. Vokiečių aviacija patyrė didžiulius nuostolius. Taigi kiek anglų naikintuvų buvo ginkluotų patrankomis? 80 proc.? 18? 8? Teisingas atsakymas, – nulis sveikų, nulis dešimtųjų. Oro mūšį Londono danguje anglų lakūnai laimėjo „Harikeinais“ (*Hurricane*) ir „Spitfairais“ (*Spitfire*). Ir vienas, ir kitas lėktuvai buvo ginkluoti tik kulkosvaidžiais. Toliau. Paskutiniais Antrojo pasaulino karo mėnesiais sąjungininkų bombonešių armadas dengė tolimojo veikimo amerikiečių naikintuvai. Koks šių lėktuvų procentas turėjo „patrankų ginkluotę“? Tikslių skaičių nežinau, o jų ieškoti – tuščiai švaistyti laiką. 1944–1945 m. absoliuti naikintuvų eskadrilių dauguma buvo aprūpintos „Mustangais“ (Mustang) ir „Tanderboltais“ *(Thunderbolt)*. Ir vienas, ir kitas naikintuvas buvo ginkluoti tik kulkosvaidžiais. Nė vienos patrankos. Patrankomis ginkluoti amerikietiški naikintuvai „Laitning“ (*Lightning*), „Kitihauk“ *(Kittyhawk)* buvo jau pasenę ir oro mūšiuose virš Vakarų Europos jų arba apskritai nebuvo, arba buvo labai nedaug. Likę buvo naudojami kaip lengvieji šturmo („Kitihauk“) arba žvalgybos („Laitning“) lėktuvai.

Pats trumpiausias šio iš pirmo žvilgsnio keisto naikintuvų perėjimo nuo „pasenusių, ginkluotų patrankomis“ prie „naujausių, ginkluotų kulkosvaidžiais“ paaiškinimas mano knygoje „Taikiai snaudžiančiuose oro uostuose“ užėmė 13 teksto puslapių. Kalbant dar trumpiau, belieka pasakyti, kad patrankos būna įvairios ir Antrojo pasaulinio karo lėktuve buvo montuojami ne tokie daugiatoniai pabūklai, kokiu kultūros ir poilsio parke šliaužioja vaikai. Žinoma, 20 mm patrankos sviedinio ir 13 mm kulkos smūgio poveikis skiriasi, bet ne tiek, kaip gali pasirodyti iš pradžių. Beje, projektuojant griežtai ribojami lėktuvo ir visa ko, kas prie jo prisukama bei prikabinama, gabaritai ir svoris. Todėl klausimas: kas geriau – dvi patrankos, turinčios sviedinių atsargas 10 šaudymo sekundžių, ar šeši kulkosvaidžiai, turintys šovinių atsargas 50 šaudymo sekundžių? Atsakymas sudėtingas ir nevienareikšmis, tiksliau pasakius – apskritai jo negali būti. Bet kokiu atveju nėra jokio pagrindo priskirti 1941 m. gamybos naikintuvus prie „beviltiškai pasenusių“ vien todėl, kad juose nebuvo patrankų.

1941 m. liepos 22 d., praėjus lygiai mėnesiui nuo karo pradžios, prasidėjo, o tos pačios paros vidurnaktį ir baigėsi SSRS Aukščiausiojo Teismo Karo kolegijos posėdis. Kaltinamųjų suole paskutinias savo gyvenimo valandas leido Vakarų fronto vadas D. Pavlovas, fronto štabo viršininkas V. Klimovskis, fronto ryšių viršininkas A. Grigorjevas, Vakarų fronto 4-osios armijos vadas A. Korobkovas. Tarp daugelio klausimų, užduotų buvusiam Raudonosios armijos Vyriausiosios šarvuočių ir tankų valdybos viršininkui, Madrido gynybos didvyriui, Sovietų Sąjungos didvyriui, armijos generolui Pavlovui buvo užduotas ir toks:

„Parengiamojo tardymo metu Jūs davėte tokius parodymus: „Tam, kad apgautų partiją ir vyriausybę, man žinoma tiksliai, Generalinis štabas tankų, automobilių ir traktorių užsakymo planą karui padidino 10 kartų. Generalinis štabas šį padidinimą grindė esamais gamybiniais pajėgumais, o iš tikrųjų faktiniai to meto pramonės pajėgumai buvo daug mažesni. Šiuo planu Mereckovas siekė karo metui sumaišyti visą tankų, traktorių ir automobilių tiekimo armijai apskaitą.“

– Ar patvirtinate šiuos parodymus?

Prieš perskaitant atsakymą svarbu pabrėžti vieną aplinkybę: atsakymą Pavlovas pateikė ne kankinimų rūsyje, o teismo posėdyje, kuriame atsisakė parodymų, kuriuos iš jo išgavo „tardytojai“.

Kaltinamasis Pavlovas:

– Iš esmės – taip. Toks planas buvo. ***Jame buvo parašyta tokia nesąmonė*** (paryškinta mano – *M. S.*). *Šiuo pagrindu aš padariau išvadą, kad karo užsakymų planas buvo sudarytas norint apgauti partiją ir vyriausybę...“*

Armijos generolas K. A. Mereckovas (nuo 1940 m. balandžio iki 1941 m. sausio Raudonosios armijos Generalinio štabo viršininkas) tiesiogiai dalyvavo rengiant 1941 m. Mobilizacinį planą (MP-41), tačiau dokumentą vis dėlto pasirašė ne jis, o Timošenka ir Žukovas. Pavlovas buvo sušaudytas... Mereckovą areštavo 1941 m. birželio pabaigoje, tačiau vėliau, rugpjūčio mėn., jis stebuklingai buvo paleistas „lygtinai“. Tik 1992 m. „Pavlovo bylos“ duomenys buvo išslaptinti ir išspausdinti. Tuo metu jau nebebuvo gyvo nė vieno įvykių liudytojo. Timošenka memuarų nerašė. Mereckovo memuaruose apie MP-41 nėra nė žodžio. G. Žukovas buvo kalbesnis:

„...Prisimenant, ko ir kaip mes, kariškiai, paskutiniais taikos mėnesiais reikalavome iš pramonės, matau, kad kartais neįvertindavome realių ekonominių šalies galimybių. Nors žiūrint iš savos, taip sakant, žinybos taško, mes buvome teisūs.“

Nesu tikras, kad šiuolaikinis skaitytojas be vertėjo supras, ką pasakė draugas Žukovas. Žodžiai „žinyba“, „žinybinių reikalų sprendimas“ buvo paplitę sovietinio *novojazo* (naujakalbės) eufemizmai – žodžių pakaitalai. Žodžių junginys „žinybinis požiūris“ keitė kitą, daug prasčiokiškesnį, reiškiantį: „pridengti savo sėdynę“. Į mobilizacinį planą įtraukdami niekuo nepamatuotus ir aiškiai neįvykdomus materialiniotechninio armijos aprūpinimo reikalavimus, karinių žinybų vadovai iš anksto rengė sau „pateisinamą priežastį“, jeigu būtų sutriuškinti. Tikriausiai jie nesuko sau galvos dėl būsimųjų sovietų istorikų patogumo, bet dovana išėjo nuostabi. Nes procentai,

tie patys procentai, kurie tarsi musių pėdsakai dengia sovietų istorikų kūrinius, paimti būtent iš mobilizacinio plano MP-41. To paties, kurį Aukščiausiojo Teismo Karo kolegija bandė pristatyti kaip „kenkėjišką", bet armijos generolas sutiko tik su tuo, kad plane buvo „vienos nesąmonės".

Pabandykime išsiaiškinti MP-41 plano skaičius ir procentus pasiremdami konkrečiais pavyzdžiais.

Traktoriai vilkikai. Vienu iš mėgstamiausių klastotojų pavyzdžių apie Raudonosios armijos „siaubingą nepasirengimą karui" buvo ir iki šiol lieka artilerijos vilkikai. Tiksliau, mažas jų skaičius. Mažas jų skaičius visada išreiškiamas procentais neaišku nuo kokio skaičiaus: gal nuo mobilizacinio plano, o gal nuo kadrų sąrašo. Šiaip ar taip, procentai visada gaunami kuklūs: 30, 40, 50 proc. Štai būtent todėl, aiškina kandidatai ir docentai, viskas taip šleivai bei kreivai ir išėjo. Atsitraukiant nebuvo kuo nutempti patrankų nei į kautynių vietą, nei į užnugarį. Todėl toks stulbinantis ir prarastų artilerijos pabūklų pirmosiomis karo savaitėmis kiekis.

Nesiginčykime, paimkime kalkuliatorių ir tiesiog suskaičiuokime vilkikus (traktorius) ir buksyravimo objektus.

Raudonojoje armijoje didžiausia artilerijos grandis buvo divizijos artilerija. Ją paprastai sudarė 122 ir 152 mm haubicos, 107 mm patrankos. 1941 m. birželio pradžioje jų buvo 12,8 tūkst. vienetų („tricolės" ir minosvaidžiai buvo pervežami automobiliais arba arklių kinkiniais ir mes jų neskaičiuosim). Į šį sąrašą galima įtraukti ir 7,2 tūkst. sunkiųjų zenitinių 76 mm ir 85 mm pabūklų (nors dauguma šių artilerijos sistemų priklausė stambiems stacionariniams priešlėktuvinės gynybos objektams ir vežioti jų po mūšio lauką nebuvo jokio reikalo. Taigi maksimalus buksyruojamų objektų skaičius sudarė lygiai 20 tūkst. vienetų. Iki 1941 m. birželio 15 d. (čia ir toliau duomenys pateikti pagal DVRA Vyriausiosios šarvuočių ir tankų valdybos viršininko raportą) kariuomenėje jau buvo 33,7 tūkst. traktorių (neįskaitant specialių artilerijos vilkikų S-2, „Kominternas" ir „Vorošilovietis", kurie buvo skirti tempti artilerijos korpusų pulkų ir rezervinių (RGK) artilerijos pulkų sunkiuosius pabūklus). Atrodė, jokių priežasčių įvykti katastrofai nėra: vilkikų pusantro karto daugiau nei pabūklų. Tačiau MP-41 įrašytas skaičius – 55,2 tūkst. Todėl be sąžinės graužaties galima sakyti, – pabūklai palikti, nes „vietose trūko mechaninio vilkimo priemonių". Teisybės dėlei „istorikams" reikia priminti, kad atviros mobilizacijos metu jau iki 1941 m. liepos 1 d. iš liaudies ūkio Raudonajai Armijai buvo perduota dar 31,5 tūkst. traktorių. Taigi šios kategorijos mobilizacinio plano dalis buvo įvykdyta.

„Taip niekas neskaičiuoja", – pasakys bet kuris specialistas ir jis bus teisus. Artilerijos daliniai buvo pagrindiniai, bet ne vieninteliai traktorių ir vilkikų „vartotojai". Vikšriniai vilkikai buvo reikalingi ir mūšio metu pamuštų tankų evakuacijai, ir mobilioms remonto dirbtuvėms, ir atskiriems tiltų išminuotojų batalionams... Todėl paskaičiuosime kitaip, teisingai, t. y. remdamiesi etatinių kadrų komplektavimo normomis ir planuotu dalių ir junginių skaičiumi.

Pagal 1941 m. balandžio mėn. kadrų sąrašą paprastos šaulių divizijos prieštankiniame divizione 18-ai prieštankinių patrankų turėjo būti 21 šarvuotas vikšrinis vilkikas „Komsomolec“ (Komjaunuolis). (Skliausteliuose pastebėsime, kad Vermachte pėstininkai apie tokią prabangą net nesvajojo). Taigi pagal kadrų komplektavimo normas visoms šaulių divizijoms (ir visoms motorizuotosioms, kurioms priklausė 27 „Komsomolec'ai“) iš viso buvo būtini 4596 šio tipo vilkikai. 1941 m. birželio 15 d. Raudonojoje armijoje jau buvo 6672 „Komsomolec'ai“. Visai neblogai. Bet MP-41 įrašytas skaičius – 7802. Plika akim matyti „baisus nepasirengimas“.

Kiekvienai iš 179 šaulių (neskaičiuojant kalnų šaulių) divizijų pagal kadrų sąrašą priklausė 78 traktoriai (neįskaitant „Komsomolec'ų“). Beje, ir patys kadrų sąrašai buvo labai „dosnūs“. Taigi paprastos šaulių divizijos (nepainioti su motorizuotąja) haubicų pulke 36 haubicoms pagal kadrų sąrašą teko 72 traktoriai. Visai pėstininkijai iš viso reikėjo **13 962** traktorių. Norint galutinai sukomplektuoti visus 30 mechanizuotųjų korpusų (tai, beje, net pagal mobilizacijos planą nebuvo numatyta) reikėjo **9330** traktorių ir specializuotų vilkikų, neįskaitant „Komsomolec'ų“. Dar vienas, pirmaeilis mechaninių vilkikų naudotojas – prieštankinės artilerijos brigados. Iki 1941 m. liepos 1 d. buvo planuojama išskleisti 10 tokių brigadų, kiekvienoje – po

Vilkikas „Komsomolec“ (Komjaunuolis)

Vilkikas „Stalinec“ (Stalinietis)

120 galingų, 76 mm, 85 mm, 107 mm patrankų, kurioms transportuoti pagal kadrų sąrašą reikėjo 165 vilkikų. Prieštankinėms artilerijos brigadoms papildomai reikėjo dar 1650 vilkikų. Korpusų ir rezerviniams RGK artilerijos pulkams buvo numatytas skirtingas kadrų skaičius ir skirtingas formavimo būdas. Imdami vidutinį (aiškiai perdėtą) 36 pabūklų skaičių, gauname apie 12 100 vilkikų, reikalingų norint galutinai sukomplektuoti 94 korpusus ir 74 rezervinius RGK pulkus, t. y. visus atskiruosius artilerijos pulkus.

Taigi visos Raudonosios armijos karinės dalys ir junginiai (įskaitant nuo vakarinių sienų tūkstančius kilometrų nutolusias Uralo, Sibiro, Vidurinės Azijos karines apygardas) pagal ypač dosnias kadrų normas privalėjo turėti apie **37 tūkst**. vilkikų. Faktiškai 1941 m. birželio 15 d. kariuomenė jau buvo aprūpinta 36,3 tūkst. traktorių ir vilkikų (o kur dar 6,7 tūkst. „Komsomolec'ų"). MP-41 plano sudarytojai reikalavo turėti jų 83 045. Štai tokiais visiškai nežaboto „poreikio" procentais sovietų, o vėliau postsovietiniai istorikai mus penėjo daugiau nei pusę šimtmečioi. Užtat Vermachtas jų rašiniuose buvo visada „pasirengęs karui". Visu šimtu procentų.

Neatsiversdami nė vieno žinyno galite drąsiai tvirtinti: 1941 m. birželio 22 d. visos Vermachto tankų divizijos buvo aprūpintos sunkiaisiais ir vidutiniais šarvuotais tankais ir galutinai sukomplektuotos. Tiksliai pagal atitinkamą kadrų sąrašą ir mobilizacinį planą *Vermachtas buvo aprūpintas ir šarvuotais automobiliais, ginkluotais* visaverte 45 mm tanko patranka. Ir divizijų patrankomis, pramušančiomis bet kokius priekinius pačių sunkiausių priešo tankų šarvus. Ir salvėmis šaudančiais reaktyviniais įrenginiais... Nulis faktinio kiekio. Nulis pagal planą. Sukomplektuota 100-u procentų. Štai išgirtoji vokiečių tvarka ir pedantiškumas.

Karo pradžioje Raudonosios armijos tankų divizijose jau buvo daugiau kaip 1500 tankų KV ir T-34. Dėkodami gudriai parengtam MP-41 planui, ramia sąžine galime tai apibūdinti kaip „apgailėtinus 9 proc." reikalingo skaičiaus. Vermachte divizijų haubicas tempė arklių šešetais. Mūsų istorikai tai vadina „absoliučiai mobilizuota armija", kuriai dirbo visos Europos pramonė. Taip, nesugebėjo Galderis *(Galder)* ir Jodlis *(Jodli)* sudaryti „protingo" mobilizacinio plano, nesugalvojo į kadrinę savo kariuomenės sudėtį įtraukti nesančios technikos, nepareikalavo iš Hitlerio 4 vilkikų vienai patrankai... Štai todėl kitaip, nei „muštais hitleriniais generolais", sovietų istorikai jų ir nevadina.

Dar viena labai mėgstama istorinio „smegenų plovimo" tema – radijo ryšys. Raudonojoje armijoje radijo ryšio nebuvo. Kaip ir sekso visoje SSRS. Tai žino visi. Dogma „apie ryšių nebuvimą" peržengia „procentinio metodo" ribas, nes daugeliu atvejų klastotojai savęs neapsunkina pateikdami nors menkiausius konkrečius skaičius. Kam? Skaitytojas ir be skaičių žino, kad 1941 m. birželio 22 d. vokiečių diversantai perpjovė visus telefonų laidus. O apie radijo stotis Raudonoji armija nė nesvajojo. Ir tik nedaugelyje solidžiausių knygų galima rasti informacijos, kad: *„Vakarų YKA kariuomenė buvo aprūpinta pulko radijo stotimis – 41 proc., bataliono – 58 proc.,*

kuopų – 70 proc." Iš tikrųjų, kaip galima kariauti tokiomis sąlygomis? Praėjusio amžiaus penktojo dešimtmečio pradžioje tik 70 proc. aprūpinti KUOPAS RADIJO STOTIMIS. Tai juk tas pats, kaip... rūsys be sūkurinės vonios ar šieno daržinė be indų plovimo mašinos!

Raudonojoje armijoje su radijo ryšiu iš tikrųjų buvo didelių problemų. Pirmosiomis karo valandomis, dienomis, savaitėmis informacijos srautas tarp visų lygių štabų buvo beveik visiškai paralyžiuotas. Tai faktas. Šį faktą galima labai paprastai paaiškinti, tačiau sovietinei (lygiai taip pat ir dabartinei imperinei) istorinei mitologijai tas aiškinimas absoliučiai nepriimtinas: o būtent, informacinio tinklo subjektų arba nebuvo, arba jie nenorėjo susisiekti radijo ryšiu. Paprasčiau pasakius, palikęs savo karius ir pabėgęs į užnugarį divizijos vadas ne tik negalėjo, bet ir nenorėjo pranešti apie savo „kovinius veiksmus" dieną anksčiau ir 100 km toliau nubėgusiam armijos vadui. Net turint palydovinius telefonus šioje situacijoje niekas nebūtų pasikeitę. Panašiai kaip tėvai, net ir turėdami mobilius telefonus, nesuranda ne pagal amžių subrendusio paauglio, kuris išėjo pas draugą į gimtadienį ir nenori laiku grįžti namo. Tokiu atveju paprastai arba „baterija nusėda", arba netikėtai nuspaudžiamas „ne tas klavišas"...

Žinoma, tokia paprasta tiesa netiko sovietų „istorikams". Todėl jie mikliai – to jiems galėtų pavydėti net sukčiaujantis kortuotojas – tikrą faktą, kad tarp vadovaujančių instancijų nebuvo ryšio, pakeitė melagingu išsigalvojimu, kad Raudonojoje armijoje „nebuvo" TECHNINIŲ RYŠIO PRIEMONIŲ. Dėl didesnio efekto jie lengvatikei publikai įpiršo dar ir mintį esą nutrūkęs radijo ryšys yra vienintelis techninis ryšio būdas. Keista, bet publika prarijo net šį tuščią, be jokio jauko kabliuką. Kažkodėl niekas neprisiminė, kad Napoleonas, Suvorovas, Kutuzovas vadovavo milžiniškoms armijoms ne tik be ryšio priemonių, bet ir be paprasto laidinio telefono. Neaišku kodėl visi pamiršo, kad puikiausia ryšio priemone gali būti signalinis laužas, signalinė raketa, motociklas, automobilis, lengvasis lėktuvas...

Statute numatytas šaulių divizijos gynybos ruožas sudaro 10–12 km, o puolimo metu jis būna dar siauresnis. Paprastumo dėlei įsivaizduokime, kad divizijos štabas yra kovinės rikiuotės centre. Taigi pasiuntinys iki bet kurio flango gali nubėgti per pusvalandį. Pėsčias. Motociklu per tą patį laiką, net ir kalvotoje vietovėje, galima nuvažiuoti 30–40 km, t. y. iki korpuso štabo. Daugeliu atvejų divizijos vado įsakymai ir pranešimai perduodami daug rečiau negu du kartus per valandą, nes didesnis duomenų perdavimo greitis ir nereikalingas. Kas turi bėgioti ir kuo turi važinėti? 1941 m. balandžio mėn. šaulių divizijos atskirojo ryšių bataliono kadrų sąrašuose buvo:

- 278 žmonės;
- 6 jojamieji arkliai;
- 3 motociklai;
- 3 šarvuoti automobiliai;
- 1 lengvasis automobilis ir 11 sunkvežimų.

Sovietinis šarvuotas automobilis BA-20 suomių kariuomenės tarnyboje

Tai kadrų sąrašas. O tikrovėje? Arklių neskaičiuosime, tačiau motociklų Raudonojoje Armijoje 1941 m. birželio 15 d. buvo 16 918 vienetų. Kaip matome, ryšių batalionai neturėjo ypatingų problemų trimis motociklais susisiekti su bet kuria iš 179 šaulių divizijų. Su šarvuotais automobiliais taip pat buvo tvarka. Vien tik lengvųjų šarvuotų automobilių BA-20, geriausiai tinkančių priešui šaudant vežioti labai svarbius dokumentus, prieš karą buvo 1899 vienetai. Vidutiniškai po 6 automobilius kiekvienai iš 303 Raudonosios armijos šaulių, motorizuotųjų ir tankų divizijų. Pagal kadrų sąrašą mechanizuotojo korpuso sudėtyje buvo sava eskadrilė, aprūpinta 15 lėktuvų U-2 ir R-5. Unikalus savo paprastumu, patikimumu ir pigumu „kukurūzininkas" U-2 (Po-2), galėjo pakilti ir nusileisti bet kokioje miško aikštelėje ir, nors „lėtaeigis", erdvėje judėjo du tris kartus greičiau nei motociklas.

Žinoma, kai kuriais atvejais informaciją perduoti reikia nedelsiant nė minutės. Pavyzdžiui, ryšys tarp artilerijos baterijos ugnies pozicijos ir artilerijos pulko stebėjimo ir vadovavimo punktų turi būti nenutrūkstamas, pasiuntiniai su paketais čia netinka. Todėl svarbiausia ryšio priemone XX amžiaus armijose tapo laidinis telefonas. Ko jau ko, bet laidų ir telefono aparatų Raudonoji armija turėjo užtektinai. O būtent: 343 241 km telefono ir 28 147 km telegrafo kabelių. Šiuo laidų kiekiu Žemę per ekvatorių buvo galima apvynioti 9 kartus. Visų tipų telefono aparatų buvo 252 376 vienetai. Vidutiniškai – daugiau kaip 800 vienetų vienai divizijai. Paprastas ir pigus laidas geriau nei radijo kanalas užtikrina ryšių slaptumą ir apsaugą nuo trukdžių. Laidinį ryšį labai sunku, o to meto techninėmis priemonėmis praktiškai net neįmanoma „užkimšti" trukdžiais. Norint pasiklausyti pokalbių ar panaudoti laidinį ryšį melagingai informacijai perteikti buvo būtina siųsti per fronto liniją diversinę žvalgybinę grupę. Tai sudėtinga, brangu, rizikinga. Būtent todėl divizijoje, t. y. 10–15 km fronte, tarnavo 278 ryšininkai: jų darbas buvo stebėti laidinius kanalus, operatyviai šalinti gedimus, tiesti atsargines linijas ir taip užtikrinti nenutrūkstamą telefoninį ryšį.

Ateities ryšys buvo radijo ryšys ir Raudonoji armija svaiginančiu mastu ėmė kurti šią „ateitį". Paprastos šaulių divizijos, nesiveržiančios į operatyvinę tankų ar motorizuotosios gilumą, o būtent paprastos pėstininkų divizijos, kuri geriausiu atveju puolamojoje operacijoje juda 10 km per parą greičiu, kadrų sąraše buvo numatytos 153 radijo stotys. Šimtas penkiasdešimt trys. Kitais žodžiais, net „apgailėtina, niekinga"

10 proc. komplektuotė absoliučiais dydžiais reiškė, kad turima 15 radijo stočių vienai divizijai!

Radijo stotys būna įvairios. Vienokios – šarvuotame traukinyje, kitokios – automobilyje, dar kitokios – arklių nešamuose krepšiuose, kuprinėse. 1941 m. balandį Raudonosios armijos šaulių diviziją (kol jai dirbti dar nepradėjo plačiai nuskambėjusi „visa Europa“) buvo nuspręsta aprūpinti šitokiu būdu. Trys galingos ant automobilio šasi sumontuotos radijo stotys, priklausančios atskiram ryšių batalionui, rūpinasi ryšiu tarp vado ir divizijos štabo. Trys automobilinės radijo stotys, priklausančios atskiram žvalgybos batalionui, keturios – artilerijos (haubicų) pulkui ir artilerijos divizijos štabui. Taigi dešimt pakankamai galingų radijo stočių, iš kurių karo išvakarėse dažniausiai buvo naudojama 5-AK. Ši stotis veikė 25 kilometrų spinduliu telefono ryšiu ir 50 km spinduliu telegrafo ryšiu, puikiai aptarnaudama divizijos bei kaimynų kovos ruožus. 1941 m. sausio 1 d. SSRS Ginkluotosiose pajėgose buvo 5909 radijo stotys 5-AK – vidutiniškai 20 radijo stočių kiekvienai divizijai.

Be galingų radijo stočių, kurioms pervežti buvo reikalingi automobiliai, dar buvo nešiojamosios, 1–3 vatų galingumo ir 10–15 km spinduliu veikiančios racijos (RB, RBK, RBS, RBM). Tokių radijo stočių 1941 m. sausio 1 d. buvo 35 617 vienetų. Daugiau nei 100 radijo stočių vienai divizijai. Šaulių divizijos haubicų pulke pagal kadrų sąrašą 36 haubicoms turėjo būti 37 radijo stotys. Po vieną raciją kiekvienam pabūklui – o tai jau aiškus „ekstremizmas“, nes haubicos pavieniui nešaudo. Minimali artilerijos dalinių ir padalinių „molekulė“ buvo baterija, paprastai sudaryta iš keturių pabūklų. Būtent baterijos vadas turėjo iš vadovavimo ir stebėjimo punktų gauti informaciją dėl šaudymo. Haubicų pulke buvo devynios baterijos, todėl net „apgailėtini“ 24 proc. turimų racijų pagal kadrų sąrašą reiškė, kad artilerijos pulko vadas turėjo ryšį su kiekvienos baterijos vadu.

Šaulių pulke turėjo būti 18 radijo stočių, tarp jų 15 – bataliono. Skundai, kad „*Vakarų YKA kariuomenė bataliono lygyje buvo aprūpinta tik 58 proc.*“, reiškė, kad kiekviename batalione (o tai 778 žmonės ir apie 2 km gynybos ruožo) iš tikrųjų buvo 8 racijos. Motorizuotoji divizija pagal kadrų sąrašus gaudavo 115 radijo stočių (į šį skaičių, žinoma, neįeina tankų radijo stotys), t. y. mažiau nei šaulių divizijoje. Dar daugiau buvo galingų radijo stočių 5-AK ant automobilių šasi – po 36 vienetus vienai divizijai!

Žinoma, suplanavusi (ir dideliu mastu užtikrinusi) fenomenalų praėjusio amžiaus penktajame dešimtmetyje ryšių radiofikacijos lygmenį divizijos lygiu, Raudonosios armijos vadovybė nepamiršo ir operatyvinės grandies (korpusų, armijų, junginių). Šiam valdymo ešelonui buvo sukurtos 11-AK, RSB, RAF radijo stotys. RSB buvo montuojama ant automobilio šasi, jos galingumas siekė iki 50 vatų ir aprūpindavo telefono ryšiu 300 km nuotolį, t. y. faktiškai armijos ar net fronto veiklos ruožą. Dar galingesnis aparatūros kompleksas buvo RAF (400–500 W), pervežamas dviem ZIS-5 sunkvežimiais. 1941 m. sausio 1 d. SSRS Ginkluotosiose pajėgose jau buvo 1613 vienetų RSB ir RAF, t. y. vidutiniškai po 18 kiekvienam šaulių ar mechanizuotajam

korpusui. Pagal mobilizacinį planą MP-41 nėra duomenų apie ankstesnįjį RAF modelį – galingą (500 W) radijo stotį 11-AK, nors iš tikrųjų šių kompleksų kariuomenėje buvo ypač daug. Taigi 1941 m. gegužės 10 d. Kijevo YKA buvo 6 RAF, 97 RSB ir 126-ios 11-AK radijo stotys.

1941 m. tikru technikos stebuklu buvo galima laikyti kompleksą RAT. Milžiniška jo galia (1,2 kW) leido telefono ryšiu aprūpinti iki 600 km nuotolį, o telegrafo ryšiu – iki 2000 km nuotolį. Siųstuvo schema leido dirbti 381-ame fiksuotame ryšio kanale su automatiniu dažnumo paderinimu. Visai RAT įrangai kartu su autonomine elektros aprūpinimo sistema transportuoti buvo naudojami trys ZIS-5 sunkvežimiai, kovinę stoties tarnybą sudarė 17 žmonių. 1941 m. sausio 1 d. tokių įrenginių buvo jau 40 vienetų. Kijevo YKA prieš karą buvo 5 RAT kompleksai. Tai, suprantama, labai ir labai mažai. Kodėl? Todėl, kad pagal mobilizacinį planą MP-41 Raudonoji armija privalėjo turėti 117 (šimtą septyniolika) RAT kompleksų. Įdomu, kokiuose frontuose ir kuriuose žemynuose plano MP-41 kūrėjai rengėsi išdėstyti šias radijo stotis? Faktiškai Raudonoji armija nuėjo iki Berlyno turėdama ginkluotėje vienu metu ne daugiau kaip pusšimtį RAT stočių.

Neskaičiuojant batalionų ir kuopų nešiojamųjų radijo stočių, taip pat ir tankų radijo stočių, Raudonojoje armijoje buvo 7566 įvairių tipų radijo stotys. Ir tai 1941 m. sausio 1 dieną. O juk su šia data gyvenimas nesustojo, gamyklos toliau dirbo „taikų kūrybinį darbą“. 1941 m. gamybos planas numatė pagaminti 33 RAT, 940 RSB ir RAF, 1000 5-AK. Nemanau, kad kas nors gali šiuos skaičius išmokti atmintinai, bet primygtinai rekomenduoju išsiugdyti naudingą įprotį mesti į šiukšlių kibirą bet kokią knygą/straipsnį, kurie pasakojimą apie 1941 m. birželio 22 d. įvykius pradeda mitais „apie vokiečių diversantus, nupjovusius visus laidus“.

9 skyrius
Slapto! Scenarijaus!! Paslaptis!!!

Grįžkime prie knygos pradžioje žadėto „nesudėtingo ir juokingo" pasakojimo apie pačius ryškiausius naujausio istorinio „smegenų plovimo" pavyzdžius. Ne viskas šiame žlugusiame reikale taip sudėtinga, kaip galėjo pasirodyti skaitytojui, įveikusiam skaičių virtines ankstesniuose skyriuose. Kai kurie rašeivos apie 1941 m. Didžiąją Mįslę rašo lengvai ir paprastai. 2005 m. pasirodė knyga: „Stalinas. Slaptas karo pradžios „scenarijus". (M.: Olma-Press). Tiesa, knygos autoriai, sutuoktiniai pensininkai J. Verchovskis ir V. Tyrmos viename interviu sakė, kad jie patys knygą norėjo pavadinti „Diletantai prieš istorikus". Kas galėtų ginčytis, toks atvirumas ir drąsa vertinant save daro garbę autoriams. Kaip neišvengiamą blogybę suvokiame, kad laisvosios spaudos principai kaip natūralią išimtį sudaro sąlygas diletantams grafomanams sukti galvas skaitytojams. O tai, kad atvirai silpna knygelė, vėlgi, remiantis pačių autorių pareiškimais, buvo įtraukta į kažkokį „rekomenduojamų knygų sąrašą" ir šį sąrašą Rusijos Federacijos Prezidento administracija siunčia gubernatoriams ir aukštiems valstybės pareigūnams – tai jau tikrai keista ir kartu labai įdomu. Vien ši nuostabą kelianti aplinkybė daro „Slaptą scenarijų" būtinu mūsų programos punktu.

Pirmiausia paklausykime, kaip patys autoriai 224 p. formuluoja jų iššifruoto „karo pradžios slapto scenarijaus" turinį ir esmę. Tiksliai išlaikydamas orginalo stilistiką ir ortografiją pacituosiu gana ilgą fragmentą:

„... Ir šiandien (kalbama apie 1941 m. kovo 20 d. – *M. S.*) *Stalinas jau priėmė sprendimą. Karas su Vokietija, kai prasidės, tai prasidės ne pagal Hitlerio primestą scenarijų, o pagal jo paties, Stalino, „Scenarijų"... Šis „Scenarijus" atsižvelgs ir į tai, kad praėjusią savaitę, 1941 m. kovo 11 d., įvyko didžiausias istorinis įvykis – į kovą prieš Hitlerį įsitraukė Jungtinės Amerikos Valstijos! Praėjusią savaitę Amerikos kongresas patvirtino „Bilį apie lendlizą", pagal kurį hitlerinę agresiją patyrusios šalys galės gauti visą karinę ir ekonominę pagalbą. Ir Rusija turės šansą gaut šią pagalbą, tačiau tik tuo atveju, jei ji nebus puolančioji pusė, o pati bus užpulta. Rusija turi šansą gaut lendlizą, jei ji taps HITLERINĖS AGRESIJOS AUKA! Tik tada, jei ji kariaus teisingą išsivaduojamąjį karą prieš agresorių!*

Nuo šios dienos prieš Hitlerio DEZINFORMACIJĄ bus kuriamas daug gudresnis ir suktesnis BLEFAS, turintis suklaidinti visą pasaulį – draugus ir priešus – ir velnių apsėstąjį Hitlerį, ir išmintingąjį Vinstoną Čerčilį, ir protingąjį Franklіną Ruzveltą... Nuo šios dienos iki pat „netikėto puolimo" Stalinas apsimes, kad „netiki" jokiais žvalgybos pranešimais... Nuo šios dienos ant žvalgybos pranešimų atsiras rezoliucija: „Į nepatikimų ir dezinformacinių pranešimų sąrašą." Arba dar griežčiau: „Galite savo šaltinį pasiųsti pas „job... motiną."

Tikra aistra vedžiojo sutuoktinių pensininkų ranką. Visas tekstas nusėtas šauktukais. Kartais net po tris po vieno žodžio. Knyga padalyta į daugybę skyrių tokiais pavadinimais: *„Iki „netikėto užpuolimo" liko 3 valandos 15 minučių... Iki „netikėto užpuolimo" liko 2 valandos 45 minutės... Iki „netikėto užpuolimo" liko 15 minučių... 5 minutės...*"

Aš žinau, jums knieti prieštarauti: „Žinoma, kliedesiai, bet kaip viena iš galimų hipotezių, o kodėl gi ne?" Ne, mieli draugai, tai ne hipotezė. Ne visi žodžių rinkiniai gali vadintis hipotezėmis. Kadangi kokybinis drąsios mokslinės hipotezės ir grafomaniškų nesąmonių skirtumas yra esminis „smegenų plovimo" teorijos ir praktikos elementas, leiskite šį klausimą smulkiau išnagrinėti.

1908 m. birželio 30 d. virš bekraštės laukinės ir tuščios taigos, Padkamenajos Tunguskos upės baseine, įvyko siaubingos jėgos sprogimas. Apie 80 mln. medžių 40–50 km spinduliu buvo išversti iš šaknų. Tai faktas. Kosminėje erdvėje skraido kometos ir meteorai. Šiaip ar taip, tokios nuomonės laikosi dauguma mokslininkų, (mažuma mano, kad pasaulyje, be mūsų sąmonės sukurtų iliuzijų, nieko daugiau nėra). Prielaida, kad mišką išvertė meteoras ar kometa, sprogę Žemės atmosferoje, yra mokslinė hipotezė. Katastrofos vietoje taiga labai pelkėta. Pelkės išskiria degančias „pelkių dujas". Prielaida, kad „Tunguskos katastrofa" buvo būtent dujų mišinio sprogimas, kurį sukėlė įlėkęs į atmosferą ir padegęs dujas meteoritas, yra mokslinė hipotezė. Ir taip toliau...

Prielaida, kad Maskvos Izmailovo parke ganosi mamutai, kuriuos priviliojo gausybė didelių skanių kaktusų, nėra mokslinė hipotezė. Kodėl? Todėl, kad Maskvoje nėra gyvų mamutų, Izmailovo parke nėra laukinių kaktusų krūmynų ir joks žolėdis gyvūnas negali įkąsti, gromuluoti ir ėsti dygliuoto kaktuso. Žmogus, keliantis tokias „hipotezes", turi arba pateikti labai rimtus argumentus, įrodančius jo tiesą (pavyzdžiui, liudytojų ir ekspertų patvirtintą videoįrašą, vaizduojantį Maskvos gatvių fone kaktusus ėdančius mamutus), arba būti pasirengęs susitikti su rūpestingu gydytoju psichiatru. Trečio varianto normalioje visuomenėje negali būti.

Dabar grįžkime prie Verchovskio ir Tyrmos „slapto scenarijaus".

Lendlizo įstatymas (bilis) turėjo oficialų pavadinimą: „Įstatymas apie pagalbą JAV gynybai".

Jame nieko nebuvo pasakyta apie „agresiją", „agresijos aukas", „Hitlerio agresiją" ir pan. Įstatymas Jungtinių Valstijų prezidentui suteikė teisę savarankiškai, be Kongreso sankcijų, priimti sprendimą perduodant ginkluotę, šaudmenis ar kitą karinę techniką toms šalims, kurių palaikymas buvo svarbus JAV gynybai. Jokios labdaros, jokio riteriško rūpesčio „našlaičiais ir našlėmis" įstatymas nenumatė. Pats sudurtinis žodis *lendlizas* – specifinis finansinis terminas, ginkluotė pagal lendlizą buvo perduodama paskolos-nuomos sąlygomis. Paprasčiau pasakius, tai reiškė: „Naudokis, o jei karo pabaigoje kas nors liks, grąžinsi..."

Daugelį metų prieš „lendlizo įstatymo" priėmimą ir daugelį metų vėliau, jį priėmus, JAV vykdė aktyvią užsienio politiką, būtent, tiekė Amerikos gamybos ginkluotę

kariaujančioms šalims. Pavyzdžiui, dar iki „lendlizo įstatymo" priėmimo JAV tiekė kovinius lėktuvus aktyviai kariaujančioms Kinijos, Prancūzijos, Anglijos, Suomijos KOP. (Suomija tuo metu Nacijų Lygos buvo pripažinta stalininės, o ne hitlerinės agresijos auka.) Jei kalbėtumei apie Prancūziją ir Angliją, tai lemtingąjį „pirmąjį šūvį" iššovė būtent jos: 1939 m. rugsėjo 4 d. anglų aviacija subombardavo Vokietijos jūrų karinę bazę Vilhelmshafene. 1939 m. rugsėjo 9 d. Prancūzijos armija 9 divizijų pajėgomis peržengė Prancūzijos ir Vokietijos sieną ir pradėjo Sarbriukeno puolimą. Suprantama, JAV prezidentas ir Kongresas priimdamas sprendimą dėl politinės ir karinės pagalbos Anglijai ir Prancūzijai kovojant prieš hitlerinę Vokietiją, vadovavosi ne teisiniu priekabių ieškojimu, „kas pirmas iššovė", o realiais karo tikslais bei politiniais Amerikos interesais.

Žodžiu, „lendlizo įstatymo" priėmimas nieko nelėmė. Įstatymas tik „atrišo" prezidentui Ruzveltui rankas ir leido priimti sprendimus neatsižvelgiant į „izoliacionistus", kurių pozicijos to meto Kongrese buvo pakankamia stiprios. Šio įstatymo priėmimas sustiprino asmeninę prezidento Ruzvelto valdžią prieš JAV įstatymų leidžiamąją valdžią. Jokių esminių pokyčių JAV užsienio politikoje jis nesukėlė ir tuo labiau netapo „didžiausiu istoriniu įvykiu" kovoje prieš Hitlerį. O Anglijai ir jos ministrui pirmininkui V. Čerčiliui Amerikos įstatymai apskritai negaliojo.

Šūkiai iš tribūnų „apie teisingą išsivaduojamąjį karą prieš agresorių" neturėjo jokios įtakos Amerikos prezidento norui ar nenorui padėti (ir formaliai juridiškai, ir praktiškai) Sovietų Sąjungai kare prieš Hitlerį. Norėdamas gauti lendlizą, Stalinas turėjo tapti ne *„HITLERINĖS AGRESIJOS AUKA"* (labai gaila, bet didžiosios raidės nepaverčia mažos nesąmonės sensancinga „hipoteze"), o Amerikos sąjungininku, kurio kovinė galia svarbi JAV gynybai.

Patinka tai kam nors ar ne, bet JAV ir Didžioji Britanija XX amžiaus viduryje buvo didžios demokratinės valstybės. Teisėtai išrinktos šių šalių valdžios užsienio politiką lėmė tik idealai ir interesai.

1941 m. liepos 4 d. prezidentas Ruzveltas savo radijo kreipimesi į tautą pasakė:

„...Mes žinome, kad neišsaugosime laisvės pas save, savo žemėje, jeigu laisvę praras mūsų kaimynai... Iškilmingai pareiškiu Amerikos liaudžiai, kad Jungtinės Valstijos niekada nesistengs gyventi lyg laiminga ir derlinga laisvės oazė, iš visų pusių supama žiaurios diktatūros dykumos. Mes, tardami iškilmingos priesaikos žodžius savo šaliai ir vėliavai, privalome tvirtai tuo tikėti ir patvirtinti savo darbu, savo valia ir, jeigu reikės, net savo gyvybėmis."

Aš manau, net esu įsitikinęs, kad gatvėse ar gamyklų cechuose eiliniai amerikiečiai nekalbėjo tokiu „aukštu stiliumi". Tačiau jeigu šie Ruzvelto žodžiai neatitiktų daugumos amerikiečių minčių ir jausmų, jis nebūtų tris kartus išrinktas JAV prezidentu ir 295 tūkst. amerikiečių nebūtų padėję savo galvų Antrojo pasaulinio karo frontuose.

Laisvės ir demokratijos idealų požiūriu, ir Hitleris, ir Stalinas buvo vienodai nepriimtini Anglijos ir JAV žmonėms ir vyriausybėms. „Nauju pasauliu", statomu už spygliuotų gulagų vielų, seniai niekas netikėjo. Nors ir ne visa, informacija

Dega Helsinkio universitetas, subombarduotas sovietų aviacijos. 1940

Helsinkio apylinkėse suomiai slepiasi nuo sovietų aviacijos antpuolių. 1940 m. kovas

apie žiaurias represijas, išbuožinimą ir golodomorus, masines žudynes ir kankinimus, vykusius už „geležinės uždangos“, Vakaruose kėlė pasipiktinimą ir pasibjaurėjimą.

Konkretūs Stalino agresijos aktai (1939 m. rugsėjo mėn. įsiveržimas į Lenkiją, gruodžio mėn. Suomijos užpuolimas, Estijos, Latvijos ir Lietuvos aneksija 1940 m. vasarą) ne tik sukėlė visuomenės pasipiktinimą, bet ir konkrečius Anglijos ir JAV vyriausybių veiksmus. Po Suomijos miestų gyvenamųjų kvartalų bombardavimo prezidentas Ruzveltas paragino skelbti Sovietų Sąjungai „moralinį embargą“ (savanorišką prievartinį draudimą tiekti aviacijos techniką ir technologiją šalims agresorėms); dalyvaujant Anglijai ir JAV, SSRS buvo gėdingai išvyta iš Tautų Lygos. Londone ir Vašingtone prieglobstį rado ne tik politiniai pabėgėliai iš Stalino okupuotų šalių, bet ir jų „tremties vyriausybės“ ir t. t.

Po visų 1939–1940 m. įvykių, po sutriuškintos Lenkijos pasidalijimo, dviejų diktatorių demonstratyviai ir įžūliai įteisinto „Sienų ir draugystės sutartimi“, Stalinui apsimesti nekalta auka prieš *„išmintingąjį V. Čerčilį ir protingąjį F. Ruzveltą“* jokių šansų nebeliko. Jokie „žaidimai“ su pirmuoju šūviu ant sienos, kuri oficialiai vadinosi „valstybinių Vokietijos ir SSRS interesų buvusios Lenkijos valstybės teritorijoje siena“, negalėjo apgauti ne tik „išmintingojo ir protingojo“, bet ir nė vieno normalaus

žmogaus. „Maras jūsų abiejų namams“, – tai ir viskas, ką galėjo palinkėti bet kuris JAV pilietis ar Jo Karališkosios Didenybės pavaldinys nebesugebantiems pasidalyti prisiplėštu grobiu Stalinui ir Hitleriui, kad ir kokia forma tos pjovynės būtų prasidėjusios. V. Čerčilis buvo neeilinė asmenybė. Jis manė, kad 1941 m. birželio 22 d. vakare, radijo kreipimesi privalo pasakyti:

„...Nacistiniam režimui būdingi blogiausi komunizmo bruožai. Jis neturi jokių esminių principų ir nuostatų. Jo vieninteliai siekiai – gobšumas ir rasinis viešpatavimas. Savo žiaurumu, aršumu ir agresija jis įkūnija visas žinomas žmonijos blogio formas. Per pastaruosius 25 metus niekas nebuvo nuoseklesnis komunizmo priešas kaip aš. Neatšauksiu nė vieno žodžio, kurį aš pasakiau apie jį...“

Šiais žodžiais idealai baigėsi ir prasidėjo interesai. Su interesais viskas buvo dar paprasčiau, aiškiau, vienareikšmiška. Net nemėgindamas lenktyniauti su literatūrinės Nobelio premijos laureatu V. Čerčiliu išraiškos tikslumu ir grožiu, pacituosiu tik keletą frazių iš jo kalbos:

„...Dabar, nedelsdamas nė dienos, privalau paskelbti Jos Didenybės vyriausybės sprendimą. Privalau paskelbti pranešimą, bet nejaugi jūs galite abejoti, kokia bus mūsų politika?

Mes turime vieną vienintelį nesikeičiantį tikslą. Mes kupini ryžto sunaikinti Hitlerį ir menkiausius nacistinio režimo pėdsakus. Ir niekas mūsų neatkalbės nuo to. Niekas. Mes niekada nemėginsime tartis, nesiderėsime su Hitleriu ar bet kuriuo kitu nariu iš jo gaujos. Mes kariausime su juo sausumoje, jūroje ir ore, kol su Dievo pagalba neišgelbėsime žemės nuo jo šešėlio, kol neišlaisvinsime tautų iš jo jungo.

Mes padėsime kiekvienam žmogui ar valstybei, kurie kovoja prieš nacizmą. Kiekvienas žmogus ar vyriausybė, kurie bendradarbiauja su Hitleriu, – mūsų priešai... Tad mes padėsime Rusijai ir Rusijos tautai viskuo, kuo tik galėsime...

Hitleris nori sunaikinti Rusijos didvalstybę, nes laimėjęs tikisi savo pagrindines armijas ir aviacijos pajėgas iš Rytų mesti į kovą prieš mūsų salą, kurią, kaip jam žinoma, jis privalo užkariauti arba už savo nusikaltimus jam teks atsakyti. Jo įsiveržimas į Rusiją – tai įsiveržimo į Britanijos salas preliudija... Pavojus Rusijai – tai pavojus mums ir Jungtinėms Valstijoms, ir kiekvieno ruso kova dėl savo namo ir židinio – tai kova kiekvieno laisvo žmogaus ir tautos bet kuriame Žemės rutulio kampelyje...“

V. Čerčilis lanko Anglijos pakrančių gynybines pozicijas

Dega Londono uostas. 1940 m. rugsėjis

Londono gyvenamieji rajonai buvo tikslingai bombarduojami. 1940

Taip, emocinga kalba. Bet kartu ir šaltas išskaičiavimas verčia daryti tas pačias išvadas. 1941 m. pavasarį Anglija balansavo ant bedugnės krašto. Nuo 1940 m. rugpjūčio iki 1941 m. gegužės mėn. vokiečių bombonešių antskrydžių metu vien tik Londone buvo sugriauti 84 tūkst. pastatų. Paskutinis (nors tuo metu šito niekas dar nežinojo) masinis antskrydis virš Anglijos sostinės įvyko 1941 m. gegužės 10 dieną. V. Čerčilis savo memuaruose tą antskrydį taip aprašo:

„...Mieste kilo per du tūkstančiai gaisrų, be to, mes negalėjome jų užgesinti, nes bombos sugriovė apie 150 vandentiekio magistralių. Buvo sugadinti 5 dokai ir daugiau nei 70 svarbiausių objektų, pusė iš jų buvo gamyklos. Visos stambiausios geležinkelio stotys, išskyrus vieną vienintelę, kelias savaites buvo išvestos iš rikiuotės, o tranzitiniai keliai buvo sutaisyti ir vėl ėmė veikti tik birželio pradžioje. Žuvo ir buvo sužeisti daugiau kaip 3 tūkstančiai žmonių...“

Patys baisiausi antskrydžiai virš Mančesterio įvyko 1940 m. gruodžio 23 ir 24 d. Per dvi dienas, tiksliau – dvi naktis, žuvo 2500 žmonių. Dar 100 tūkstančių liko be pastogės. 1940 m. lapkričio 14 d. naktį 449 Liuftvafės bombonešiai iki pamatų sugriovė Koventrio miestą. Milžiniški nuostoliai buvo padaryti Birmingemui, Liverpuliui,

Šefildui, Bristoliui, Sauthemptonui... Šalyje buvo sugriauta apie vieną milijoną pastatų. Žuvo 43 tūkst. žmonių. Sunkiai sužeista 51 tūkst. žmonių.

Pagrindinis pavojus Anglijai slypėjo ne ore, o po vandeniu. Anglija – sala. Devynis šimtmečius tai buvo brangi likimo dovana, ginusi salos gyventojus nuo užsienio užkariautojų įsiveržimo. XX amžiuje ši industrinė šalis, „pasaulio dirbtuvės", be didžiulio nenutrūkstamo jūros keliu pristatomų krovinių srauto nebepajėgė aprūpinti savo gamyklų žaliavomis, gyventojų – maistu, transporto – kuru. Vokiečių povandeniniai laivai negailestingai skandino britų transporto laivus ir niekas negalėjo tiksliai pasakyti, kiek dar ilgai Anglijos laivų statyklos lenktyniaus su viską naikinančiais vokiečių povandenininkais.

„Anglija pralaimėjo šį karą. Su beviltišku skęstančiojo užsispyrimu ji griebiasi menkiausio šiaudelio, kuris, jos nuomone, gali tapti išsigelbėjimu... Sutriuškinus Prancūziją, apskritai praradus visas pozicijas Vakarų Europoje, Britanijos karo kurstytojų žvilgsniai visą laiką krypsta ten, kur jie tikėjosi pradėsią karą: į Sovietų Sąjungą." Tai eilutės iš laiško, kurį Hitleris 1941 m. birželio 21 d. parašė savo svarbiausiam parankiniui Musoliniui. Šis laiškas, skirtingai nei anksčiau cituotieji Ruzvelto ir Čerčilio laiškai, nebuvo skirti propagandai. Hitleris iš tikrųjų tikėjosi, kad artimiausiu metu jam pavyks „užspeisti" Angliją.

Ar buvo galima tokiomis sąlygomis abejoti, koks bus „Jo Didenybės vyriausybės sprendimas"? Ar šis sprendimas galėjo priklausyto nuo to, kas paleis „pirmąjį šūvį" pirmąją sovietų ir vokiečių karo dieną? Ar turėjo V. Čerčilis kitą veiksmų planą? Ar jis neprivalėjo padaryti viską, ką leido jo jėgos, kad šis Angliją išgelbėsiantis karas, kartą prasidėjęs, tęstųsi kuo ilgiau, kol abi diktatūros galutinai nusilps? Ar galėjo griežtą ir žiaurią politinę logiką, pagrįstą gyvybiniais Britanijos interesais, pakeisti toks menkniekis kaip laikraščių pliurpalai apie „puolančiąją pusę", „išsivaduojamąjį karą" ir panašiai? Nejaugi didysis cinikas Stalinas negalėjo suprasti šios paprastos aritmetikos?

Nuo Europos tironų vandenynų platybėmis atskirtos Amerikos padėtis iš pirmo žvilgsnio neatrodė labai pavojinga. Ruzveltas situaciją galėjo analizuoti ramiai, tarsi pasverdamas kiekvieną veiksmą, *„nesigriebdamas kiekvieno šiaudo"*. Tačiau ir jis praktiškai neturėjo kito veiksmų varianto, išskyrus tą, kuris ir buvo realizuotas.

Teisingas atsakymas prasideda nuo teisingo klausimo. Teisingas klausimas šioje situacijoje skamba taip: „Kas kėlė didesnį pavojų Amerikai? Vokietija, okupavusi Sovietų Sąjungą, ar Sovietų Sąjunga, okupavusi Vokietiją? Mano galva, atsakymas labai aiškus. Sovietų Sąjungos okupuotą Vokietiją mes matėme. Ji vadinosi – Vokietijos Demokratinė Respublika (VDR). Pavojingiausia ji buvo pati sau ir galų gale ta pavojaus grėsmė ją sugriovė ir privertė pasiduoti nugalėjusiųjų Vakarų malonei. Be viso to, dar galime nurodyti, kad 1941 m. pasiektas pakankamai aukštas Stalino karinės ekonomikos lygis buvo pagrįstas ketvirtajame dešimtmetyje masiškai perkama (arba vagiama) užsienio technika, technologijomis, licencijomis. Be šios savižudiškos

Vakarų politikos lyderių trumparegystės Raudonoji armija Antrąjį pasaulinį karą būtų pasitikusi panašiai kaip „raudoneji khmerai" – su šautuvais ir kauptukais.

Visos žmonijos džiaugsmui niekam neteko pamatyti Vokietijos okupuotos Sovietų Sąjungos. Baisu pagalvoti, kas būtų įvykę susijungus didžiuliams SSRS žaliavų, pramonės ir žmonių resursams su puikiai organizuotais administraciniais ir mokslininiais-techniniais hitlerinės Vokietijos resursais bei pasiekimais. Jei kas nors pamiršo, tuo metu Sovietų Sąjunga buvo ne tik Rusija, bet ir Ukraina, Užkaukazė, Vidurinė Azija, Kazachstanas. Vokietija, net be visų šių papildomų resursų, kariaudama su Sovietų Sąjunga, Didžiąja Britanija ir JAV, net dusdama nuo žaliavų trūkumo po sąjunginginkų aviacinių bombų kruša, 1944 m. turėjo:

- vidutinio nuotolio balistines raketas, gaminamas konvejeriniu būdu;
- reaktyvinius naikintuvus su turboreaktyviniais serijinės gamybos varikliais;
- valdomas nuotoliniu būdu serijinės gamybos raketas, skirtas kovai su laivais;
- aviacinius, lėktuvuose sumontuotus, serijinės gamybos radiolokatorius;
- įvairiose eksperimentinio tobulinimo stadijose buvo zenitinės raketos, šiluminės savaiminio nusitaikymo galvutės, dviejų pakopų balistinė raketa, galinti nulėkti iki Niujorko, keletas vidutinio ir tolimo nuotolio reaktyvinių bombonešių pavyzdžių, rimtas mokslo ir pramonės įdirbis („sunkusis vanduo", greitaeigės centrifūgos), leidęs pradėti kurti atominę bombą.

Verta paminėti ir tokį faktą, kad kurdami ir serijiniu būdu gamindami aną laiką toli pralenkusius technikos stebuklus, vokiečiai taip pat nepamiršo tolydžio modernizuoti masinės sistemos ginklus.

Pirmasis serijinis „Meseršmitas" *(Messerschmitt)* Me-109 su 680 AG varikliu Jumo-210D buvo pagamintas 1937 metais. 1944 m. rudenį K serijos „meseryje" buvo sumontuotas 2030 AG „Daimler-Benz" DB-605AS variklis su vandens–metanolio mišinio įpurškimu. Per 7 metus (nuo 1937 iki 1944) paties masiškiausio Liuftvafės variklio galia išaugo lygiai tris kartus!

O kas tuo metu vyko pas mus? Visi Jakovlevo naikintuvai – pradedant pirmuoju eksperimentiniu I-26, baigiant tobuliausiu Jak-3 – visą karą iškariavo su varikliu M-105. Tik 1944 m. variklio M-105 PF-2 galingumas buvo „pritemptas" iki 1240 AG (palyginti su pradiniu 1050 AG) – tai buvo mūsų šalies variklių gamybos pasiekimų riba. Su tuo pačiu varikliu M-105, visą karą kariavo ir pats masiškiausias sovietų bombonešis Pe-2. Visi bandymai „paprotinti" M-106 ir M-107 buvo nesėkmingi...

Akivaizdus ir neginčijamas faktas, kad nusikalstamo ir nuožmaus hitlerinio režimo „naudingo veikimo koeficientas" buvo daug aukštesnis nei nusikalstamo ir nuožmaus Stalino režimo „naudingo veikimo koeficientas". Ir jeigu Hitlerio svajonėms žaibiškai sutriuškinti Raudonąją armiją būtų lemta išsipildyti, tai didžiulėse platybėse nuo Atlanto iki Kamčiatkos išaugęs pasibaisėtinas monstras Ameriką būtų prarijęs net neužspringęs. Protingasis Ruzveltas negalėjo nematyti šio pavojaus. Jis jį matė ir todėl iki paskutinės savo gyvenimo akimirkos padėjo Stalinui.

Tačiau grįžkime prie mamutų ir kaktusų. Verchovskio ir Tyrmos versija prieštarauja logikai, bet galbūt jie rado nepaneigiamų įrodymų, kad yra teisūs? Juk kai kurie fundamentalūs kvantinės mechanikos dėsniai – „dalelių bangų dualizmas", „neapibrėžtumo principas" – absoliučiai nesiderina su paprasta gyvenimo logika. O juk tai netrukdo veikti lazeriams.

Užduosime eilinį teisingą klausimą: „Kokie būtų tiesioginiai, nepaneigiami įrodymai, kad Stalinas slapta nuo visų, net nuo aukščiausiosios Raudonosios armijos vadovybės, nepalikdamas nė vieno raštiško dokumento, brandino slaptus planus? Jūs, skaitytojau, tikriausia jaučiate, kokia jėga sutelkta tame teisingame klausime? Iškart galime rasti vienintelį teisingą atsakymą: tas įrodymas – spiritizmo seansas. Tik išsikvietę amžiną atilsį Josifo Džiugašvilio vėlę mes galime sužinoti, apie ką jis mąstė 1941 m. birželį. Gal „slapto scenarijaus" autoriai dalyvavo spiritizmo seanse? Tikuosi, ne. Tad kuo jie užpildė 600 savo knygos puslapių?

„*Nepatinka man gyventi pas Duglo našlę,* – taip mažametis valkata Hekas Finas sakė savo draugui Tomui Sojeriui. – *Jos namuose visi valgiai verdami atskirai. Valgyti verčia su peiliu ir šakute. Nei skonio, nei malonumo. Visai kitas reikalas maisto atliekos šiukšlių bake. Gerai išmaišius jos prisigeria sulčių...*" (cituoju iš atminties, tad atsiprašau Marko Tveno (*Twain*) už galimus netikslumus). Nors viena iš „slaptojo scenarijus" autorių moteris, knyga parengta ne pagal „Duglo našlės taisykles", o pagal Heko Fino receptą. Pats autorių versijos išdėstymas ir pagrindimas užima ne daugiau kaip vieną procentą viso teksto. Pabrėžiu, kad jokių tiesioginių įrodymų, dokumentų ar pan., kas galėtų patvirtinti šią versiją, nėra. Knyga užpildyta (drįstu spėti, tiesiog spaudant kairįjį ir dešinįjį kompiuterio „pelės" klavišus) žvalgybos pranešimais, atsiminimų fragmentais, citatomis iš dokumentų, plačiais samprotavimais – ir visa tai neturi jokio priežastinio ryšio su ta teze, kurią autoriai lyg ir norėjo įrodyti. Pabrėžiu, jokio ryšio ir būti negalėjo, nes konspiracinės (t. y. aiškinančios grandiozinius istorinius įvykius slaptu sąmokslu, apie kurį niekas nežino, išskyrus autorių-atradėją) versijos yra absoliučiai neįrodomos.

Galbūt knyga naudinga tuo, kad vienoje vietoje surinkta daugybė dokumentinės medžiagos, kuri masiniam skaitytojui nelabai žinoma? Pirmąjį pusvalandį ir aš taip galvojau. O paskui pašiurpęs sviedžiau „išpampusį" kūrinį šalin. Jokių nuorodų į pirminius šaltinius tekste nėra. Autoriai, matyt, patys nelabai suvokia, kuo skiriasi V. Karpovo stiliaus „žurnalistinių tyrimų" medžiaga nuo dokumento, turinčio tikslią nuorodą į archyvą. Man tai kas, aš praktiškai visus dokumentus, kažkodėl patekusius į „slaptąjį scenarijų", skaičiau ne kartą, juos atpažįstu, ir būtent todėl galiu pasakyti, kada tarp dokumentų atsiranda gryna nesąmonė.

O ką daryti „masiniam skaitytojui"? Jam skaityti grafomanišką Verchovskio ir Tyrmos opusą – tas pats kaip vaikščioti plonu ledu: sniegas žaižaruoja saulėje ir nesuprasi – po sniegu tvirtas ledas ar vos plonu ledeliu užtrauktas akivaras.

Liūdniausia, kad į sensaciją pretenduojanti knyga iš tikro atkuria visus iki skausmo žinomus sovietinės istoriografijos mitus. Žvalgyba tiksliai praneša, Hitlerio

paslaptys nedelsiant gula ant Stalino stalo, pats Stalinas apie jokia agresiją negalvoja, Sovietų Sąjunga karą pradeda ne 1939 m. rugsėjį, o 1941 m. birželį, karas Vakaruose tuo metu lyg ir baigėsi ar dar neprasidėjo, Stalinas „bijo suteikti pretekstą" karui – ir tik čia pastebime šiokią tokią naujovę. Klasikinė sovietų versija sakė: „Stalinas bijojo suteikti pretekstą Hitleriui pradėti įsiveržimą". Pagal „Slapto scenarijaus" autorių versiją, Stalinas bijojo suteikti Ruzveltui pretekstą neduoti jam lendlizo. Ar vertėjo vien dėl šito...

Tuo metu suskambo telefonas. Tikite ar ne, galite tai laikyti pigiu literatūriniu triuku, bet tuo metu, 2008 m. sausio 28 d., vėlyvą pirmadienio vakarą, ant stalo suskambo telefonas. Nelabai mėgstu skambučius dvyliktą nakties, bet atsiliepiau. *„Nedelsdamas įsijunk „Echo Moskvy"*, – nuskambėjo ragelyje, – *ten vienas toks riestainis t-a-a-aip riečia...*" Prisiminiau. Pirmadieniais šiame radijo kanale programa „Pergalės kaina", kurioje kartą ir aš dalyvavau. Paspaudžiau magnetolos mygtuką... Taip ir sustingau, – ištiesta ranka ir atsistojusiais piestu plaukais... „Riestainis rietė" ir dar kaip „rietė"... „Kaip" buvo ne mažiau išraiškingas negu „apie ką": trūkinėjanti, paini šneka, visiškai nesuprasti klausimai ir nelogiški atsakymai...

Po dešimties minučių man nusibodo. Eilinio „sensacingo atradimo" esmę jau supratau, laikas buvo grįžti prie devintojo skyriaus, bet eteryje nuskambėjo frazė apie jau sukurtą (!!!) „dokumentinį filmą" pagal „atradėjo" scenarijų. Štai to jau nebepajėgiau suprasti. Išleisti knygą gana paprasta. Už pinigus spaustuvė išspausdins viską. Sumokėję du tris tūkstančius „baksų", galite buvusiems draugams ir bendraklasiams dovanoti knygą, kurios kietame viršelyje puikuosis jūsų pavardė. Bet filmas – jau visai kitas reikalas. Ne, aš ne apie tai, kad reikia „pagrįsti dokumentais", dėl to neverta sukti galvos – mūsų žiūrovas neišpaikintas. Jam nesunku ir T-80 vietoj Pz-I „įpiršti". Visa problema – pinigai, kurių filmui pastatyti reikia tris kartus daugiau negu knygai išleisti. Kas jam davė tų pinigų? – pagalvojau, išjungiau radiją ir „įlindau"" į internetą. Kai sužinojau, kas finansuoja šiuos kliedesius, supratau, kad mūsų knygoje turi atsirasti naujas skyrius.

10 skyrius
„Trusikai, kalsonai ir FAKK'as"

Pasirodo, tai, ką aš palaikiau marazmatiko kliedesiais, Karo ekspertų kolegijos viceprezidento, politinių mokslų kandidato, generolo majoro A. Vladimirovo nuomone, *„išsiskiria ne tik absoliučiai nauja ir netikėta darbo hipoteze, bet, svarbiausia, užmoju pateikti beveik išsamią ir skrupulingai dokumentuotą informaciją..."*

Pasirodo, *„ši ryški ir netikėta hipotezė padėjo* ***laimėti*** *kuriamo naujo filmo „Birželio 22-osios paslaptis"* ***konkursą****, kurį tema „Didžiojo Tėvynės karo pradžia naujuose istorikų tyrinėjimuose" paskelbė* ***Federalinė agentūra kinematografijai ir kultūrai****"*. Vadinasi, „ryški ir netikėta hipotezė" jau pripažinta FAKK'o (reikia manyti, atvirame visai visuomenei konkurse, kuriame žodis *„otkat"* vartojamas kaip terminas tik techniniam artilerijos sistemų konstravimui įvardyti) kaip pats žymiausias „naujas istorinių tyrimų" pasiekimas. Toks žymus, kad jam populiarinti buvo nedelsiant skirtos lėšas iš federalinio biudžeto.

O štai ir knygos leidėjo pono B. Pasternako, leidyklos „Vremia" generalinio direktoriaus, nuomonė:

„...Tai, mano manymu, sensacinga knyga. Aleksandras Osokinas – istorikas diletantas, tačiau juk ir diletantai gali pasiekti tokių vertingų proveržių. Daugelį metų jis nesusigaudė, bet dirbo toliau, stengdamasis atspėti pirmosios karo dienos paslaptį, rasti atsakymus į savo klausimus... Man regis, jis prisikasė prie esmės, sukūrė naują karo pradžios versiją. Atsakė į begalę klausimų. Kalbėjau su keliais istorikais (ak, įdomu būtų sužinoti jų pavardes – *M. S.*), *skėsčiodami rankomis jie sako: „Velniai žino, gal jis iš tikrųjų teisus?"*

„Vadinasi, jis remiasi dokumentais, kuriuos iškapstė?" – klausia naivus korespondentas.

„Taip, žinoma, – nė nemirktėleles atsako ponas Pasternakas. – *Pusė knygos – tai dokumentai ir puikus, kaip čia pavadinus, fototyrimas. Jis ima visas tų metų fotografijas ir atidžiai jas studijuoja – kas tie žmonės, kas iš dešinės, kas iš kairės. Ten visas fotonuotraukų sąsiuvinis. Aš tai laikau sensacija..."*

Kokius klausimus, kokias „pirmosios karo dienos paslaptis" pavyko atskleisti žiūrint į nuotraukas, *„kas iš dešinės, o kas iš kairės"*? Į tai atsako knygos anotacija:

„...Pirmosios Didžiojo Tėvynės karo dienos paslaptis vis dar neatskleista. Kodėl Stalinas aklai tikėjo Hitleriu ir ignoravo srautą pranešimų apie greitą karo pradžią? (Kaip jums, gerbiamas skaitytojau, patinka šis klausimas?) *Kodėl sovietų pasienio daliniuose nebuvo šaudmenų ir kuro? Kodėl tik po aštuonių valandų bombardavimo šalis sužinojo apie karą? Kodėl kai kurių Raudonosios armijos dalinių kariams karo išvakarėse* ***vietoje priklausiusių kalsonų išdavė trusikus?***

Yra daug versijų, bet nė viena iki šiol paskelbtų neduoda aiškaus atsakymo į šimtus panašių klausimų. Aleksandras Osokinas iškėlė dar vieną versiją, iš pirmo žvilgsnio

neįtikėtiną, kuri keičia visą ankstesnį supratimą. Versija neįtikina, bet taip atrodo tik iš pradžių. Užtenka išnagrinėti dokumentus, įvertinti hipotezės šmaikštumą ir analizės kruopštumą ir versija padeda praregėti, jos neįmanoma nepaisyti šiandien, negalima bus nepaisyti ir ateityje".

Praregėjimas, kurio nepavyks (bent man asmeniškai) pamiršti, pateiktas A.Osokino knygoje „Didžiojo Tėvynės karo Didžioji paslaptis" (M.: Vremia, 2007).

„Aleksandras Osokinas gimė 1939 m., baigė Riazanės radijo technikos institutą, dirba radijo technikos pramonėje. RF Elektrotechnikos mokslų akademijos narys-korespondentas" (kokia čia įstaiga. – nežinau, o Tarptautinė informatizacijos akademija iš tikrųjų yra. Tai buvusi... Maskvos miesto informacija. Tuo tarpu Elektrotechnikos mokslai – matyt, slapta mokslo šaka, tirianti, kodėl parduotuvėse nėra Rusijos gamybos skalbimo mašinų, lygintuvų, fenų, rozečių – *M. S.*), *Informacinių strategijų departamento, koorporacijos „Fazotron-NIIR" direktorius* (ak nejaugi, tai jums ne koks valymo poskyris! – *M. S.*). *Autorius daugelio laikraščių ir žurnalų publikacijų apie rusų aviacijos istoriją ir aviacijos radijo lokaciją."*

Svarbiausia sensacingosios versijos mintis – kad Raudonoji armija, įskaitant Kijevo bei Odesos apygardų (atkreipkite dėmesį) kariuomenes, koncentravosi prie vakarinių SSRS sienų, kad pagal slapčiausią Hitlerio ir Stalino susitarimą sėstų į vagonus ir patrauktų prie Lamanšo krantų. Kodėl? Elementaru, Vatsonai, tam, kad įsiveržtų į Angliją. Atitinkamą paslaugą Stalinas suteikė vokiečiams – leido jų kariuomenei pervažuoti per Sovietų Sąjungos teritoriją į Iraną ir toliau į Artimuosius Rytus. Kam reikėjo aniems važiuoti čionai, o mūsiškiams tenai? *„Vokietijoje visi puikiai suprato, kad anglosaksai yra tikri broliai. Vokiečiams būtų paprasčiau, kad su anglosaksais kariautų slavai, o ne jie."* Čia, tiesa, iškart iškyla pirmasis nesusipratimas: Irane vokiečiai turėjo kariauti su tais pačiais anglosaksais arba su persais, kurie buvo tikrieji arijų ainiai...

Katastrofišką Raudonosios armijos pralaimėjimą 1941 m. vasarą A. Osokinas aiškina taip:

- gudrių Čerčilio intrigų dėka sovietų-vokiečių karinio bendradarbiavimo planas žlugo;
- vokiečiai iššokdavo (jau SSRS teritorijoje) iš traukinių ginkluoti automatais ir „pasiraitoję rankoves" (pastarąją aplinkybę ponas Osokinas ypač pabrėžė kalbėdamas radijo stotyje „Echo Moskvy");
- Raudonoji armija buvo be šaudmenų, kadangi važiuoti prie Lamanšo pagal Stalino ir Hitlerio sąmokslą buvo liepta be šovinių ir sviedinių;
- įtvirtinimų rajonai prie senosios sienos (būtent senosios – tai ne spaudos klaida), remiantis tuo pačiu slaptu susitarimu, buvo nuginkluoti (kuo jie trukdė važiuoti prie Lamanšo, A. Osokinas neaiškina).

Bet įdomiausia, ką sugebėjo pastebėti generolas, kandidatas ir karo ekspertų viceprezidentas, tai *„darbas su skrupulingai dokumentuota informacija"*. Nors absoliučiai nė vienos nuorodos į šaltinius nėra. Ponas Osokinas sąžiningai perspėja, kad jokių

dokumentų nėra ir būti negali. Slaptas Stalino ir Hitlerio sandėris buvo slepiamas nuo visų, net Berija, ir tas nieko nežinojo. Todėl dokumentuose „abipusio tranzito čionai– tenai" planai ne tik neminimi, bet ir buvo „iš anksto klastojami" stengiantis užmaskuoti net jų buvimą. Jokių slaptų sukto plano pėdsakų nerasite visuose išspausdintuose sovietinių ar vokiečių generolų memuaruose – jie ir patys juk nieko nežinojo...

Trumpai tariant, prieš mus chemiškai švarus konspiracijos pavyzdys. Beje, šita konspiracija jau pasiekė klinikinę stadiją. Normalių žmonių visuomenėje tokie tekstai turi būti griežtai nuo pašalinių akių slepiamoje ligos istorijoje. Nieko juokinga, – oficialios statistikos duomenimis, psichiniais susirgimais, kuriems reikalingas nuolatinis stebėjimas psichoneurologiame dispanseryje, Rusijoje serga 3,8 mln. žmonių, reguliarios psichiatrinės pagalbos reikia 14 mln. (10 proc.) gyventojų, o pagal Pasaulinės sveikatos apsaugos organizacijos vertinimus, šis skaičius turėtų būti padvigubintas. Per paskutinius dešimt metų piliečių, pripažintų psichikos invalidais, skaičius padidėjo 50 proc. O kaip jūs manote? Juk nelengva gyventi „permainų metu". Nelaimingi sergantys žmonės, kurie „sąstingio metais" turėjo tenkintis vien tik laiškais profsąjungos komitetui ar rajono vykdomajam komitetui su prašymu „pasodinti į kalėjimą kaimynę, nes ji mane švitina radiacijos spinduliais", dabar gavo kur kas didesnes galimybes realizuoti savo informacines strategijas...

Taip aš galvojau brisdamas per pusnis į knygyną (dėl neregėto sniego kiekio mašina pravažiuoti buvo neįmanoma). Tačiau kai paėmiau į rankas A. Osokino knygą, beje, išspausdintą puikiame baltame popieriuje, ir perskaičiau keletą puslapių, mano nuomonė pradėjo keistis. Ne, ne toks jau paprastas tas „*istorikas diletantas*"! Liepsningų pensininkų Verchovskio ir Tyrmos knyga prismaigstyta šauktukų ir aršino dydžio raidžių, o fejeriškas „Didžiosios paslapties" kliedesys atskirtas gynybiniais įtvirtinimais kaip „galbūt", „negalima atmesti prielaidos", „visai įmanoma", „yra pranešimų", „galima manyti", „kai kurie autoriai mano"...

Verchovskis ir Tyrmos bei legionai panašių entuziastų skuba pasidalyti su publika savo „atradimais", kuriais patys šventai tiki, o klastotojas Osokinas tiksliai realizuoja „informacines psichologinio karo strategijas". Svarbiausia šio purvino reikalo taisyklė seniai žinoma: „Nemeluok!". Kategoriškai draudžiama apgaudinėti. „Lochas" turi PATS apsigauti.

Jūs prisimenate, kaip dešimtojo dešimtmečio pradžioje užgriuvo lavina buitinės technikos su užrašais *Panasonic, Sony, JWC*... Ir kai sumokėjęs nemažus pinigus už neaiškios gamybos „muilinę" pirkėjas ašarodamas atlėkdavo į parduotuvę norėdamas susigrąžinti pinigus, pardavėjas jį sutikdavo griežtu klausimu: „Ko triukšmauji? Kas tave apgavo? Mes tave apgavome? Mes tau *Panasonic*'o nepardavėme, tai tu pats, balvone, nusprendei, kad nusipirkai *Panasonic*'ą..." Būtent taip parašyta A. Osokino knyga:

„... ***Visai įmanoma**, kad Hesas niekur neskrido, o jį pagrobė anglų žvalgyba, norėdama supykdyti Staliną su Hitleriu ir sutrukdyti bendram desantui... **Negalima atmesti prielaidos**, kad Hesas atskrido į Angliją su sutarties projektu apie bendrus veiksmus*

prieš SSRS ir ***galbūt*** *įtikinėdamas anglus papasakojo, kad SSRS sutinka kartu su Vokietija išsilaipinti Anglijoje. Neseniai* ***pasirodė pranešimas****, kad vienas iš devynių „Barbarosos" plano egzempliorių buvo Heso seife.* ***Galimas daiktas****, jis turėjo visą Trečiojo reicho veiksmų planą... Visai įmanoma, kad supratęs visas tokių veiksmų pasekmes Anglijai Čerčilis apgavo vokiečius, pasirašė šią sutartį ir išsiuntė ją Hitleriui..."*

Kas čia parašyta? Štai tikslus šios pastraipos vertimas į rusų kalbą: „Velniai jį žino, ar tai buvo, o gal ir ne, galbūt galėjo būti." Čerčilio palikuonys negalės už šmeižtą paduoti pono Osokino į teismą: puikus popierius, tvirtas įrišimas, solidūs matmenys ir svoris, politinių mokslų eksperto pratarmė grafomanišką opusą jautraus skaitytojo akyse paverčia tam tikru „praregėjimu". O turint 3,8 milijono labai jautrių skaitytojų, 3 tūkst. egzempliorių knygos tiražo visiems neužteks. Teks nuo ankstaus ryto stovėti eilėje...

Strategiškai A. Osokino knyga sukurpta teisingai. Visiškai neįrodoma „hipotezė" parduodama už „praregėjimo" kainą, gausios neigiamos užuominos anglų ir Čerčilio atžvilgiu, – „per jį visa tai ir atsitiko", kalamos į skaitytojo sąmonę. 2008 m. sausį – tai labai savalaikė knyga! Bet...

„Turiu aš draugą vieną paprastą / Žinovą žemiškų darbų / Žinoti žodžiais greitas jis / Bet velnias liepė jam svarstyt apie pasaulį visą / Geriau svarstytų jis apie batus." Viskas būtų gerai, jei ponas Osokinas net nebandytų konkrečiai svarstyti apie dalykus ar dokumentus, turinčius numerius, datas, pavadinimus.

Štai čia ir prasideda tylus siaubas.

Knygoje ir radijo interviu metu (ten net du kartus per 40 min.) A. Osokinas tvirtina: *„Čerčilio knygoje apie Antrąjį pasaulinį karą, kurią parašęs jis tapo literatūrinės Nobelio premijos laureatu, žodis „Hesas" nė karto nepaminėtas".* Kuo reikia būti, kad drįstum taip meluoti? Čerčilio knygoje „Antrasis pasaulinis karas" Hitlerio pavaduotojo nacių partijos vadovybėje, reichsministro „be portfelio" Heso *(Hess)* vardas ne tik minimas, bet minimas net skyriaus pavadinime! Heso skrydžio į Angliją, tiksliau – į Škotiją aprašymas užima septynis puslapius, juose nelemtas Heso vardas paminėtas net 29 kartus! (3 dalis, p. 28–35). Kiek kartų Hesas paminėtas visoje knygoje – nepasakysiu. Tegul tai suskaičiuoja pats Informacinių strategijų departamento direktorius.

Rudolfas Hesas, vienas iš nacių lyderių, 1940 m. gegužės 10 d. nuskrido į Škotiją, kur pagal oficialią versiją slapta nuo Vokietijos vadovybės siekė pasiūlyti D. Britanijos vadovybei pasirašyti taikos sutartį ir kartu dalyvauti kare prieš SSRS

Kurių galų ponas Osokinas ėmėsi aptarinėti Vokietijos ir SSRS tankų santykį? Visiškai neaišku, kokią tai turi reikšmę *„ryškiai ir nepaprastai hipotezei“* apie kariuomenių transportavimą į abi puses. O būtent čia Osokinui jau teko operuoti ne prasimanymais, o skaičiais. Kas iš to išėjo? *„Vidutinių tankų (daugiau nei 20 t) vokiečiai turėjo 990, o Raudonoji armija – 1373, tarp jų 892 naujausius T-34 ir 481 T-40“.*

T-40 ne vidutinis ir net ne lengvasis tankas. Tai lengva plaukiojamoji 5,5 t sverianti tanketė. Iki karo pradžios jų buvo pagaminta 160 vienetų. Spaudos klaida? Galėjo būti parašyta T-50, T-60, T-70. Du pastarieji – lengvieji tankai, pradėti gaminti keli mėnesiai po karo pradžios. 1941 m. balandžio mėn. į ginkluotę buvo priimtas tankas T-50. Iki karo pradžios buvo pagamintos kelios dešimtys mašinų, iki 1941 m. pabaigos – tik 50 vienetų. Bet ir tai ne vidutinis, o lengvasis tankas, kurio kovinė masė 13,8 tonos. Ką reiškia „481 vidutinis tankas T-40“ – spėkite, kas galit.

A. Osokinas mėgsta plaukiojamuosius tankus. Jo nuomone, jie ypač tiko desantinei operacijai Lamanše. „Sensacingo praregėjimo“ autorius nežino, kad lengvosios žvalgybinės tanketės T-37/T-38 buvo „plaukiojamosios“ tik tiek, kad galėjo be pasirengimo, negaištant laiko ieškant tilto ar brastos, perplaukti miško upelį. Ir tai ne kiekvieną, o tik su plokščiais šlaitais. Vikšrinei amfibijai išvažiuoti į krantą gana sunku, vikšrų sukibimą su dugnu mažina stumiamoji „Archimedo jėga“, o sraigto jėgos neužtenka pakilti ant šlaito. Lamanšas, nors anglai jį vadina „kanalu“, – tai 35–150 km pločio jūros sąsiauris. Lamanšo forsavimas – tai jūrų desantinė operacija, tai ne tas pats, kas forsuoti upę, tegu ir pačią plačiausią pasaulyje. Tiktai „dokumentiniame filme“ A. Osokino vaizdinių motyvais gali būti tokia kraupi scena, kurioje mažiukų „plieninių vėžliukų“ flotilė plaukia ir skęsta siaučiančios audringos jūros bangose... Ir ką iš tikro jie veiktų Anglijos krante? Lengva (3,3 t) mašina buvo ginkluota kulkosvaidžiu, o jos plonus šarvus bet kuris prieštankinis pabūklas pramušdavo kiaurai per abu bortus.

Bet Osokinas nebijo drąsių hipotezių, todėl ir rašo:

„Hitleriui išsilaipinti bet kuriuo atveju trūko desantinių laivų, nebuvo plaukiojamųjų tankų, pernelyg maža buvo oro desanto kariuomenė. Visa to dideliais kiekiais turėjo Stalinas: krovininius laivus, plaukiojamuosius tankus – 1931–1939 m. SSRS buvo pagaminta 7309 tankečių ir plaukiojamųjų tankų T-27, T-37A ir T-38. Prieš prasidedant Tėvynės karui Raudonosios armijos ginkluotėje buvo 5836 tokios mašinos (tiksliai taip, jeigu prie plaukiojamųjų tankų T-37/T-38 pridėsime 2376 tanketes T-27, kurios niekuomet nebuvo plaukiojamosios. – M. S.) *Todėl greičiausiai vėliau, kai 1940 m. lapkričio mėn. Berlyne vykusių derybų metu buvo sudaryta slapta sutartis apie SSRS dalyvavimą išlaipinant desantą, į SSRS pasienio rajonus atvyko tankų ir mechanizuotieji junginiai, kurių sudėtyje buvo plaukiojamųjų tankų...“*

Tai dar ne viskas, tai pernelyg kuklu. A. Osokinas pamiršo paminėti pačius didžiausius karinius junginius, *„turinčius plaukiojamuosius tankus“* – šaulių divizijas. Raudonosios armijos šaulių ir motorizuotųjų divizijų žvalgybos batalionai buvo ginkluoti plaukiojamaisiais tankais (kiekvienai divizijai kuopa plaukiojamųjų

tankų – 17 mašinų). Todėl prie „junginų, kurių ginkluotėje buvo plaukiojamieji tankai", galima priskirti bet kurią Raudonosios armijos diviziją! Plaukiojamaisiais tankais plaukti, remiantis A. Osokino „logika", matyt, rengtasi į Japoniją. Nes būtent Tolimųjų Rytų fronto (būtent „frontu" jis vadinosi ir taikos metais!) junginiuose plaukiojamųjų tankų buvo ypač daug. Tolimųjų Rytų fronto 34-ojoje ir 69-ojoje šaulių divizijose buvo po 44 tankus T-37, o 37-ojoje divizijoje – 38 tankai T-37...

Nebūkime pernelyg griežti. Ponas Osokinas turi teisę nebūti tankų specialistas, jis juk *„daugelio laikraščių ir žurnalų publikacijų apie rusų* ***aviacijos*** *istoriją autorius"*. Gal danguje jis rado *„ryškios ir nepaprastos hipotezės"* patvirtinimą? Žinoma, taip. A. Osokinas taip ir rašo: *„Štai keletas faktų, patvirtinančių šį spėjimą: mūsų naujausių naikintuvų MiG-3 „aukščio lubos" buvo 7 km, o tokiame aukštyje skraidė ne vokiečių, o anglų bombonešiai."* Straipsnyje, išspausdintame 2007 m. birželio 21 d. laikraštyje „Vremia novostei" (Naujienų laikas) ir anonsuojančiame knygos pasirodymą (laikraštis ir leidykla priklauso tai pačiai leidybos įstaigai), A. Osokinas išplėtojo šią temą. Taip sakant, pakėlė „migo" aukštingumą:

„...Kitas įstabus faktas: – 1940–1941 m. Stalino įsakymu buvo masiškai pradėtas gaminti naujausias naikintuvas MiG-3, skirtas ypač efektyviai kovai 7–9 km aukštyje, tačiau tuo metu tokiame aukštyje skraidė ne vokiečių, o anglų bombonešiai. Iki karo pradžios buvo pagaminta 1400 MiG-3, o naikintuvų Jak-1 ir LaGG-3, specializuotų vokiškiems bombonešiams naikinti, buvo pagaminta atitinkamai tik 400 ir 300."

Baisu. Anglų bombonešiams naikinti vieni naikintuvai, vokiečių bombonešiams – kiti. Kaip geriausiuose Filadelfijos namuose: žnyplės omarams, mentelė ikrams, speciali šakutė austrėms, tridantė šakutė žuviai... O svarbiausia, – kur priežasties ir pasekmės ryšys? Manykim, kad „vokiškiems bombonešiams naikinti" Jak-1 ir LaGG-3 tiko geriau nei MiG-3. Patikėkime, bent vieną sekundę. O kas įvyko vėliau, kai 1941 m. antrojoje pusėje Vokietija tapo priešu, o Anglija – sąjungininku? Ar buvo nutraukta „migų" gamyba? Nieko panašaus. Buvo pagaminta 2211 MiG-3, 2141 LaGG-3, 877 Jak-1. 1942 m. pirmojo ketvirčio planas: 1570 LaGG-3, 1200 MiG-3, 785 Jak-1. Kaip matome, „antiangliški" MiG-3 „kepami" didžiuliais kiekiais, o pats geriausias šios „trejybės" Jakovlevo lėktuvas, galų gale tapęs masiškiausiu sovietų naikintuvu, tvirtai užima paskutinę vietą.

Mįslę įminti visai nesudėtinga. Lėktuvų gamybą lėmė gamyklų-gamintojų galimybės. Užsakymai tarp „firmų" ir jų nomenklatūrinių globėjų buvo skirstomi žiaurioje konkurencinėje kovoje. Svarbiausias „prizas" šioje kovoje buvo didžiausia ir seniausia Rusijoje Maskvos aviacijos gamykla Nr.1 (dabar Samaros gamykla „Progresas", kuri gamino ir šiandien gamina visas pilotuojamų kosminių laivų raketas-nešėjas). Ši gamykla atiteko draugui Mikojanui, Politinio biuro nario broliui. Didžiuliai gamybiniai gamyklos Nr.1 pajėgumai leido karo išvakarėse būtent MiG-3 tapti pačiu masiškiausiu sovietinių KOP naikintuvu. Lavočkino naikintuvą po jo ilgų klajonių po baldų fabrikus (tai, beje, ne pokštas) „atidavė" antrajai pagal dydį Gorkio aviacijos gamyklai Nr. 21. Visa to rezultatas, – nepaprastai išaugęs pagaminamų lėktuvų

skaičius. 1942 m., šis nevykęs naikintuvas LaGG – „Lakuotas garantuotas grabas", kaip jį vadino fronte, – tapo gamybos lyderiu. O štai jaunam, nors ir pačiam Šeimininkui įtikusiam, aviacijos pramonės liaudies komisaro pavaduotojui Jakovlevui iš pradžių atiteko tik neseniai „gimusi" Saratovo aviacijos gamykla Nr. 292...

Pavojingiausiu šaliai metu, 1941 m. gruodžio mėn., Stalinas išsiuntė į Kuibyševą savo garsiąją telegramą:

„...Lėktuvai Il-2 mūsų Raudonajai armijai dabar reikalingi kaip oras, kaip duona... Prašau Jūsų nebandyti vyriausybės kantrybės, reikalauju daugiau gaminti Il'ų. Perspėju paskutinį kartą".

Keletas eilučių, parašytų beprotiškų, karštligiškų mūšių už Maskvą metu „padėjo tašką" naikintuvo MiG-3 gamyboje. Trys didžiulės gamyklos: Maskvos Nr.1, Voronežo Nr.18, Maskvos aviacijos variklių Nr.24, evakuotos į Kuibyševą, tapo milžinišku lėktuvų Il-2 gamybos kompleksu. Gamykloje Nr.1 MiG-3 gamyba buvo akimirksniu nutraukta ir niekur nebeatnaujinta. Variklių gamykla Nr. 24 nutraukė aukštuminių variklių AM-35/37 gamybą, ir pradėjo gaminti variklį šturmo lėktuvui AM-38. Per visus karo metus buvo pagaminti 35 668 „ilai". Tai absoliutus vieno tipo lėktuvų gamybos pasaulyje rekordas.

Visa, ką aš dabar papasakojau, buvo įmanoma perskaityti jau prieš 20–30 metų bet kuriame žurnale, panašiame į „Junyj modelist-konstruktor" (Jaunasis modeliuotojas-konstruktorius). Na, žinoma, neminint „dvaro intrigų". Išradinėti kažkokius išskirtinius specializuotus „antiangliškus ir antivokiškus" naikintuvus visai nevertėjo. Kadangi esu senas minėto žurnalo skaitytojas, noriu atskleisti pačią svarbiausią pono Osokino aviacijos „atradimo" smulkmeną, o kartu ir profesines žinias.

7000, 9000, 8000, 7700, 5500, 5200, 8200 metrų. Tai maksimalus Antrojo pasaulinio karo pradžios masinių vidutinių ir tolimojo veikimo bombonešių „statinių lubų" (pastovaus horizantalaus skrydžio) aukštis. (Greitieji ir artimojo veikimo bombonešiai šiuo atveju mūsų nedomina, nes net ne kiekvienas tolimojo veikimo bombonešis galėjo nuskristi nuo Anglijos iki artimiausio SSRS taško.) Šiame sąraše (He-111, DB-3f, Ju-88, itališki SM-79, prancūzų LeO-45) į akis krinta du „mažyčiai skaičiai" – 5500 ir 5200 metrų. Tai dviejų anglų bombonešių „aukščio lubos": pagrindinio, dviejų variklių „Velingtono" ir „Stirlingo", pirmojo iš serijos sunkiųjų anglų keturmotorių bombonešių. Pasirodo, tarp visų to paties laikmečio bombonešių mažiausiai galėjo pakilti būtent ANGLIŠKI bombonešiai! Tai galima paaiškinti labai racionaliai, tačiau, manau, į technines džiungles su jumis nesileisime. Man įdomu kas kita.

9500, 11 000, 10 000, 9900, 10 000, 10 120, 10 350, 10 500 metrų. Tai Antrojo pasaulinio karo laikų masinės gamybos naikintuvų LaGG-1, Mig-3, Jak-1, I-16, prancūzų MS-406, anglų „Harikein" ir „Spitfair", vokiečių Me-109 statinis aukštis. MiG-3 iš tikro buvo aukštuminis ir kartu greičiausias savo laikmečio naikintuvas. Bet norint perimti priešo bombonešį visai užteko bet kurio naikintuvo „aukščio lubų". Rūpesčių kėlė ne techninės charakteristikos, o naudojimo taktika. Ilgas naikintuvų patruliavimas ore labai brangus, aptikti aukštuminį taikinį be radiolokatorių beveik

neįmanomas. Nuskambėjus pavojaus signalui, pakilti į reikiamą aukštį iki taikinio naikintuvas nespėdavo. Taigi gali kiek nori stebeilėtis į „lubas", Mig-3 ir Jak-1 naikintuvų „aukščio lubų" antiangliškos krypties neįžiūrėsi. Matyt, tik ant „savo lubų" ponas Osokinas galėjo rasti bendrą sovietų-vokiečių įsiveržimo į Angliją, beje, numatyto kaip tik 1941 m. birželį, planą.

Kai kurias savo „mega" išvadas Osokinas pagrindžia tokiomis „mega" nesąmonėmis, kad neaišku, ar juoktis ar verkt.

„*Sausumos kariuomenės generalinio štabo viršininko Galderio dienoraštyje užtikau liepos 3 d. parašytą tokį dalyką: viršuje – „karo su Rusija 12-oji diena", apačioje – „14-ąją Rytų kampanijos dieną...*" *Vėl žiūriu – „12-oji" ir „14-oji" Rytų kampanijos diena. Jūs suprantate? Rytų kampanija ir karas su Rusija pagal Galderį – tai du skirtingi veiksmai. Kas įvyko per tas dvi dienas? Tai štai tomis dienomis traukiniai važiavo į abi puses...*"

Ne, neverksim. Atsiversime F. Galderio knygą „Karo dienoraštis". Jei jūs dar neatsimenate mintinai šio šimtus kartų cituoto fragmento, perskaitysim:

„*...Apskritai jau galime sakyti, kad pagrindinis uždavinys sutriuškinti rusų sausumos pajėgas prieš pasiekiant Vakarų Dviną ir Dneprą įvykdytas. Aš manau, kad teisingai sakė vienas belaisvis korpuso vadas, jog už Vakarų Dvinos ir Dnepro mes galime tikėtis, kad priešinsis tik atskiros grupės, kurios dėl nedidelio karių skaičiaus negalės sutrukdyti vokiečių kariuomenei pulti. Todėl neperdedant galima sakyti, kad* ***karo kampanija prieš Rusiją laimėta per 14 dienų*** (paryškinkta mano – *M. S.*). *Žinoma, ji dar nebaigta. Didžiulė teritorija, atkaklus priešo, naudojančio visas įmanomas priemones, pasipriešinimas, dar ilgas savaites mūsų pajėgas laikys sukaustytas...*"

Kur čia parašyta: „*14-ąją Rytų kampanijos dieną*"? Kur tie traukiniai „*važiuojantys į abi puses*"? Liepos 3 d. Galderis buvo gerai nusiteikęs. Jau po poros savaičių jo nuotaika smarkiai pablogėjo. Jokių tikslių karo (kampanijos) pabaigos datų jis nebenustatinėjo. Savo dienoraštyje užfiksavo asmeninį situacijos įvertinimą: „*Svarbiausia jau praeityje, pagrindinės priešo jėgos sutriuškintos, nors galutinai sumušti priešą jėgų ir laiko reikės dar daug.*" Ieškoti šiame kontekste slapto „14-osios dienos" minėjimo 12-ąją karo dieną, – kvaila. Su ne mažesniu pasisekimu Galderis šią mintį galėjo išreikšti sakydamas, kad karas laimėtas per 10 dienų, per dvi savaites, ar 20 dienų...

Svarstyti „mega" idėją, kad „*pakeisti kalsonus trusikais*" yra būtinas pasirengimo desantinei operacijai Lamanše elementas, aš kategoriškai atsisakau. Manau, įžeidžiamai skamba net mažiausia, vos sukirbėjusi mintis, kad į Lenkiją ir Slovakiją buvo galima įsiveržti mūvint vien „kalsonus". Tokios aliuzijos nesuderinamos su ilgaamžėmis slavų tautų draugystės tradicijomis, su rusų liaudies pasakomis (caraitis Ivanas net varlei nesipiršo mūvėdamas „kalsonus"), su Puškino kūrybinio palikimu: „*Nėra pasaulyje caraitės – gražesnės nei lenkaitės. Linksmuolė lyg pakrosny katytė. Skruostais rausvais kaip roželė, o balta tarsi pieno puta. Akys šviečia lyg dvi žvakutės...*"

Jei kalbėsime rimtai, įsiveržimui, t. y desantinei Lamanšo operacijai, Hitleriui trūko trijų dalykų: viešpatauti ore, bent paties desanto rajone, viešpatauti jūrose, turėti

desantinių persikėlimo priemonių. Ir viskas. Užtenka tik pasitikslinti kai kuriuos kiekybinius parametrus. 1944 m. birželio 6-ąją, pirmąją sąjungininkų kariuomenės išsilaipinimo Normandijoje dieną, Lamanšą kirto 4126 desantinės baržos, 864 transporto laivai. Desantinę flotilę dengė 1200 karinių laivų. Sąjungininkų aviacija liepos 6 d. atliko 14 tūkst. kovinių skrydžių. Į užimtus placdarmus buvo atvilkti du plaukiojantys uostai, o Lamanšo dugnu buvo nutiestas magistralinis benzino tiekimo vamzdis.

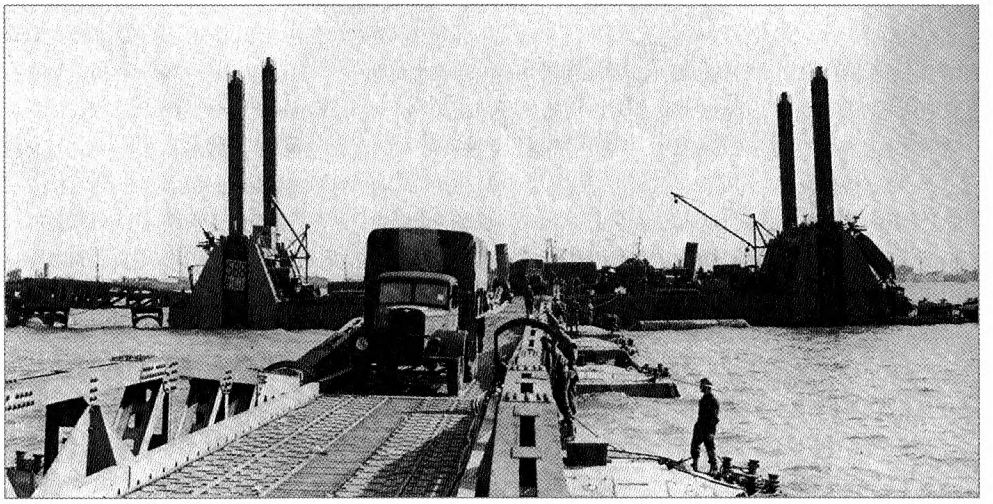

Atvilktas dirbtinis „Mulberry-B" uostas. Uostas su britų pagaminta įranga turėjo didelę reikšmę sąjungininkų invazijos sėkmei. 1944 m. birželis

Per trumpą laiką sąjungininkai į Normandijos pakrantę perkėlė didžiulius karo amunicijos kiekius. 1944 m. birželis

Tai ir buvo būtent tas „menkniekis", kurio trūko Hitleriui norint sutriuškinti Britaniją. Visa kita jis turėjo. Vokiečių sausumos kariuomenė turėjo daugiau divizijų negu anglai, daugiau tankų, buvo geriau parengta karo veiksmams. Jei 156 Vermachto divizijos (ir priedo keletas tūkstančių vagonų su šaudmenimis) būtų galėję stebuklingai persikelti į Britanijos salas, anglai būtų žuvę – laimėti nebūtų vilčių.

Tačiau vokiečiai nesugebėjo įvykdyti net pirmosios užduoties – įsiviešpatauti ore virš Lamanšo. Kitos dvi užduotys buvo dar sudėtingesnės. Nei viena, nei šimtas Raudonosios armijos divizijų Prancūzijoje, Lamanšo krante, nė per nago juodymą nebūtų priartinusios Hitlerio prie išsvajotos pergalės. Dėl kompanijos jis galėjo pasikviesti ir savo senąjį draugą Musolinį su armija, ir kroatų, slovakų, vengrų fašistus... Visa šita šutvė galėjo tik įnirtingai skalyti sėdėdama ant Lamanšo krantų. Kaip pririštas sarginis šuo, kuris plėšosi, putojasi ir niekaip negali nutraukti grandinės. Todėl pagrindinė „Didžiosios paslapties" idėja yra pati didžiausia A. Osokino kvailystė: Hitleriui nereikėjo sovietų pėstininkų Normandijoje. Jis neturėjo reikiamų priemonių net savo kariuomenei perkelti per sąsiaurį.

Pasirodė pranešimų, kad ir pats A. Osokinas, kai kurių autorių nuomone, pajuto, jog vienais spėliojimais įrodyti savo „praregėjimą" jam nepavyks. Matyt, todėl jo knygos 414 p. atsiranda DOKUMENTAS. Pasak Osokino, šis „dokumentas" yra *„pirmasis rimtas dokumentinis jo versijos teisingumo patvirtinimas"*. Sutikite, skamba išdidžiai. Skyrius vadinasi „Naujos versijos hipotezę patvirtina „Generalisimas". Jūs jau supratote? Ne? Pirmą ir paskutinį kartą sufleruoju: *„2002 m. leidykla „Veče" išleido V. Karpovo knygą „Generalisimas", kurioje autorius pateikė keletą anksčiau nepublikuotų J. Stalino dokumentų..."* Taip, taip, taip. Čia vėl pasirodo jos – tos pačios „Mcensko derybos", kurių metu vokiečiai „sutikę pakeisti svastikos spalvą iš juodos į raudoną". Duona ir „Rama" sukurti vienas kitam. Žvejys žvejį mato iš tolo. Du „mega" istorikai – V. Karpovas ir A. Osokinas būtinai privalėjo susitikti.

Pabaigoje man telieka maloni priedermė pasveikinti FAKK'ą sėkmingai baigus konkursą tema *„Didžiojo Tėvynės karo pradžia naujuose istorikų tyrinėjimuose"*. Pasidžiaugti „Fazotronas-NIIR" koorporacija, kad jos Informacinių strategijų departamentas yra patikimose rankose. Na, o jums, mieli žiūrovai, linkiu maloniai pažiūrėti „dokumentinį" filmą. Atsisėskite patogiau. Nemokamas „popkornas" – tiktai generolo Vladimirovo Karo ekspertų kolegijos nariams.

11 skyrius
Tankų naikintojai

Nepamirškite su vaiku nueiti į parką. Pas mus Samaroje jis vadinasi „Gagarino vaikų parkas“. Kaip ir priklauso vaikų parkui, jis papuoštas tanku, šarvuotu transporteriu ir trimis patrankomis. Pažiūrėkite, kiek mažylių ir tėvelių apspito tanką, o kiek patranką. Tokiomis pat proporcijomis ir dėl tos pačios priežasties pasiskirstė rašytojų, skaitytojų, žurnalistų, scenaristų, istorikų dėmesys. Tankas daug gražesnis. Net visam laikui sustingęs ant postamento, jis žadina mūsų vaizduotę savo galia. O štai, jeigu užvestume 500 arklio galių dyzelį ir kaip reikiant „paspaustume gazą“...

Antrąjį pasaulinį karą dažnai vadina „tankų karu“. Tai metafora, kuria neverta labai rimtai tikėti. Negailestingu „karo dievu“ buvo, o iki penktojo dešimtmečio pabaigos ir išliko artilerija. Būtent artilerijos pabūklų ugnies uraganas išvedė iš rikiuotės pusę visų žuvusių ir sužeistų karių, būtent artilerijos ugnimi į priešo kulkosvaidžius, o ne keiksmais ar mosuodamas pistoletu keldavo į ataką kareivius protingas vadas. Būtent artilerija, paslėpta ugnies pozicijose, ir minosvaidžiai greit ir negailestingai sunaikindavo pakilusius į ataką priešus. Bet kam šiandien įdomu rašyti ir skaityti apie minosvaidžius? Vamzdis ir yra tiesiog vamzdis. Bet kurioje populiarioje knygoje, pasakojančioje apie karinę operaciją (šalių pajėgas ir nuostolius), paprastai vartojami du trys skaičiai: divizijų, žmonių, tankų skaičius. Na, nebent storoje monografijoje retkarčiais išvardijami artilerijos kiekis ir kalibrai. Bet ir jose greičiausiai nutylimas svarbiausias skaičius – panaudotų šaudmenų kiekis. O juk būtent „nuobodžios“ tonos, koviniai komplektai, mūšio pradžioje atvežtų sviedinių ešelonai atsako į pagrindinį klausimą: kuo šioje operacijoje sumokėta už pergalę – kareivių krauju ar geležimi, trotilu ir paraku...

Prašau tankistų nepykti. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje radikaliai pakeitusią savo techninį įvaizdį tankų kariuomenę pagal reikšmę jau buvo galima lyginti su artilerija. Tiktai prašau neužmiršti, kad 1945 m. tankas net savo išore jau visai nebebuvo panašus į 1939 m. tanką. O ką kalbėti apie svarbiausius, plika akimi net nematomus pakeitimus! Karo pabaigos tankas – tai pirmiausia šarvai, nepramušami mažo ir vidutinio kalibro sviediniais, 75–88 mm patranka, apiberianti priešo pėstininkus skeveldriniais-fugasiniais sviediniais, platūs vikšrai, didžiulė variklio galia, kokia nedažnai pasitaikydavo net jūrų laive. 1939 m. rudenį pasaulinį karą pasitiko visai kitokie tankai. Jų šarvus, ginančius nuo kulkų, pramušdavo bet koks gaminys, vadinamas „prieštankine patranka“ (pavyzdžiui, prancūzų 25 mm ir tik 310 kg masės „Mariana“), siauri vikšrai, po lietaus grimztantys arimuose, variklis, geriausiu atveju tesiekiantis 100 AG, pagaliau ginkluotė, beveik nenaudinga kaunantis su paprastuose lauko įtvirtinimuose pasislėpusiais pėstininkais.

„...Jie buvo sunkiai manevruojami, lengvai pažeidžiami artilerijos ugnies, varomi benzinu, todėl lengvai užsiliepsnodavo, jų šarvai nebuvo pakankamai tvirti.“ Taip

garsiuosiuose savo „Atsiminimuose ir svarstymuose“ rašė maršalas G. Žukovas. Šiuo atveju maršalu privalome tikėti – tankus jis matė ne vaikų parke. G. Žukovas parengė ir puikiai pravedė karinę operaciją triuškinant japonus prie Chalchingolo. Svarbiausias vaidmuo apsupti ir sutriuškinti priešą teko Raudonosios armijos tankų brigadoms. Ketvirtojo ir penktojo dešimtmečio karo istorijoje sunku rasti kitą atvejį, kur taip sėkmingai būtų panaudoti tankų junginiai. Tiesa, vokiečių tankų divizijos Lenkijoje ir Prancūzijoje „išvaikė“ nepalyginamai didesnes priešo minias, bet reikalas tas, kad mūsų tankistams prie Chalchingolo teko visai kitoks priešas: jo nebuvo galima „išvaikyti“, jį buvo būtina sunaikinti. Žukovas žinojo, kokia kaina buvo pasiekta pergalė prie Chalchingolo. Todėl reikia tikėti jo griežtu lengvųjų sovietų tankų techninių parametrų vertinimu.

Beje, labai svarbu patikslinti, – vokiečių tankai buvo dar blogesni.

Taip, Vokietijos teigiamame aktyve – daugelio metų sąžiningo darbo tradicijos, kvalifikuotų darbininkų armija, puiki inžinerijos mokykla... Štai būtent todėl Vokietija pasivijo ir, reikia sąžiningai pripažinti, pralenkė Sovietą Sąjungą dažnoje karinės technikos srityje, įskaitant ir tankų gamybą. Pasivyti visada sunku ir to niekada nepadarysi per akimirką.

Tuo metu, kai vokiečių reichsveras lauko pratybose naudojo tik kartoninius tanko maketus (pagal Versalio sutartį kiekybinė vokiečių armijos sudėtis buvo apribota dešimčia divizijų be vidutinio ir stambaus kalibro artilerijos, be tankų ir aviacijos), tuo metu Raudonoji armija jau turėjo 3460 tikrų tankų. O jeigu prie tikrų tankų (t. y. ginkluotų patrankomis ar ugniasvaidžiais) skaičiaus pridėtume lengvąsias, kulkosvaidžiais ginkluotas tanketes, galima sakyti, kad sovietinių tankų parką sudarė 7574 mašinų. Tiek „mažai“ jų buvo 1934 m. sausio 1 dieną. Praėjus vos trejiems metams, 1937 m. sausio 1 d., „taikaus kuriamojo sovietų liaudies darbo“ dėka Raudonosios armijos tankų ir tankečių parkas padidėjo iki 17 280 vienetų.

Pirmųjų vokiečių mokomųjų-kovinių tankų gamyba prasidėjo tik atėjus į valdžią Hitleriui ir Vokietijai atsisakius (iš pradžių faktiškai, o 1935 m. kovo mėn. – ir formaliai) Versalio sutarties apribojimų. Tuo metu buvo sukurta ir pradėta gaminti lengvoji tanketė Pz-I. Jos ginkluotė – du šautuvo kalibro kulkosvaidžiai, variklio galia – 60 AG, šarvai – 6–15 mm storio, svoris – 5,4 tonos. *„Niekas, žinoma, net negalvojo,* – rašo savo memuaruose svarbiausias Vokietijos tankų kariuomenės ideologas ir kūrėjas H. Guderianas, – *kad su šiais mažais mokomaisiais tankais mums teks stoti į mūšį...*“ Štai čia Guderianas ir suklydo.

Vokiečių lengvasis tankas Pz-I

Sovietinis lengvasis tankas BT-5 su desantu Charkovo operacijos metu. 1942

Vokiečių lengvasis tankas Pz-II

Pirmasis būsimų priešų susitikimas įvyko Ispanijos pilietinio karo mūšių laukuose. Vokietija tiekė frankistams tanketes Pz-I. Fašistinė Italija atsiuntė viską, ką turėjo geriausia: 3,5 t svorio tanką „Fiat-Ansaldo" CV-3, ginkluotą kulkosvaidžiu nejudamo bokštelio (!) turelyje. Sovietų Sąjunga respublikonams atsiuntė 10 tonų tankus T-26 ir 13 tonų – BT-5. Abu tankai buvo ginkluoti 45 mm patrankomis. Sovietų tanko sviedinys pramušdavo lengvųjų priešo tankečių šarvus iš 1 km nuotolio (galėjo ir iš dar didesnio nuotolio, bet pataikyti į tanką iš tokio nuotolio praktiškai neįmanoma). Būsimasis DVRA armijos generolas ir Vakarų fronto vadas D. Pavlovas, vienas pirmųjų sovietų tankistų, 1936 m. atvykęs į Madridą taip įvertino Ispanijoje vykusius mūšius: *„Karo patirtis Ispanijoje vokiečius pamokė ir parodė, kokie reikalingi tankai, nes lengvieji vokiečių tankai neišlaikė jokio palyginimo su patrankomis ginkluotais respublikonų* (t. y. sovietų – *M. S.*) *tankais ir buvo negailestingai sušaudomi..."*

Karas Ispanijoje vokiečius pamokė. Jie pradėjo forsuoti naujų modelių visaverčių tankų gamybą: Pz-III, ginkluotas 37 mm patranka, Pz-IV su trumpavamzde (vokiečiai šią patranką vadino „nuorūka") 75 mm patranka. Paprastai sakoma – „skubos darbas velniui ant uodegos". *„Todėl...*– rašo Guderianas,– *kad pagrindinių tipų tankų gamyba užtruko ilgiau, nei manėme, generolas Lucas priėmė sprendimą pagaminti dar vieną tarpinį tanko, ginkluoto 20 mm automatine patranka ir kulkosvaidžiu, modelį."* 20 mm „patranka" savo balistinėmis charakteristikomis nusileido net sovietų prieštankiniam 14,5 mm Diagterevo šautuvui. Manau, kad pats tiksliausias naujo tanko Pz-II apibūdinimas turėjo skambėti taip – „savaeigis prieštankinis šautuvas su kulkosvaidžiu". Pagrindiniams tanko uždaviniams vykdyti, t. y. priešo ugnies taškams, įtvirtinimams ir gyvajai jėgai naikinti, 120–145 g masės ir 4–20 g (įvairūs variantai) sprogstamosios medžiagos užtaisas buvo pernelyg silpnas. SSRS prieš karą tokio kalibro patrankas montuodavo tik lėktuvuose naikintuvuose, tačiau toli gražu ne šarvuotoje karo technikoje...

Raudonosios armijos kariai trofėjiniame vokiškame vidutiniame tanke Pz-III. 1941

Prasidėjus karui su Lenkija, kuris išaugo į Europos, o vėliau pasaulinį karą, Vermachtas gavo 1445 Pz-I ir 1223 Pz-II, 98 Pz-III ir 211 Pz-IV. Čekijos okupacija vokiečių tankų divizijas papildė 280 trofėjiniais lengvaisiais tankais Pz-35(t) / Pz-38(t), ginkluotais 37 mm patranka. Jeigu viską teisingai įvardytume, tai Vokietija pradėjo karą turėdama 378 lengvuosius ir 211 vidutinių tankų (Pz-IV). Suapvalinus – iš viso šešis šimtus tankų.

1939 m. sausio 1 d., likus 9 mėnesiams iki Antrojo pasaulinio karo pradžios, Raudonoji armija turėjo 11 765 lengvųjų tankų, ginkluotų 45 mm patranka arba ugniasvaidžiu (T-26, BT-5, BT-7), ir apie 560 tankų, ginkluotų 76 mm patrankomis (BT-7A, daugiabokščiai T-28 ir T-35). Suapvalinus – 12 tūkstančių tankų. 20 kartų daugiau negu turėjo vokiečiai. Išanalizavę šią informaciją, sovietų istorikai padarė vienintelę tik jiems patiems suvokiamą išvadą:

„...Sovietų vyriausybės padėtį buvo galima palyginti su žmogumi, kurį vis labiau ir labiau semia jūros potvynis: štai vanduo iki kelių, štai jau iki juosmens, iki krūtinės, iki kaklo... Dar akimirka, ir vanduo užlies galvą. Nebent vikriai ir ryžtingai užšoksi ant uolos, nepasiekiamos jūros mūšai...“

Vanduo (ar koks kitas skystis) „apsėmė“ sovietų istorikų propagandininkų galvas ir jie pusę šimtmečio nepailstamai kalė visiems pasakas, kaip Stalinas ir Molotovas drebėjo vien pagalvoję, kad tie šeši šimtai vokiečių tankų perriedės visą Lenkiją (o ji buvo dukart platesnė už dabartinę) ir per pažliugusią rudens žemę, tiesiai per Baltarusijos pelkes mesis į Smolenską ir Maskvą. Ir tik beviltiškas noras išsigelbėti nuo šio nenumaldomo pavojaus privertė Staliną pasirašyti Paktą su klastinguoju Ribentropu...

Palikti sovietiniai tankai T-35 ir T-26

Vokiečių vidutinis tankas Pz-IV

Grįžkime iš kliedesių į realybę. Anksčiau minėti skaičiai rodė, kokią atsilikimo distanciją turėjo įveikti vokiečių tankų pramonė norėdama pasivyti SSRS. Kai ką jiems pavyko nuveikti vos per dvejus metus. Radikaliai pasikeitė Vermachto tankų parko sudėtis – kulkosvaidžiais ginkluotas tanketes išstūmė visaverčiai lengvieji ir vidutiniai tankai. Tanko Pz-III ginkluotė buvo sustiprinta pakeitus 37 mm patranką į 50 mm (t. y. naujoji vokiečių „trejukė" pagal ginkluotę pasivijo ir net truputį pralenkė „beviltiškai pasenusius", pasak sovietų istorikų, sovietinius tankus T-26 ir BT. Iš paskutiniųjų stengdamiesi vokiečiai pasiekė, kad 17 tankų divizijų, 1941 m. birželyje dislokuotų prie SSRS sienų, jau turėjo:

- 439 tankus Pz-IV, ginkluotus 75 mm patranka;
- 707 tankusi Pz-III, ginkluotus 50 mm patranka;
- 1039 tankus (čekų ir ankstesnių serijų Pz-III), ginkluotus 37 mm patranka.

Taigi iš viso – 2185 tankus. Tiktai su išlygomis pusę šių mašinų (439+707) buvo galima vadinti „šarvuotais tankais". Sustiprinta, pastorinta iki 50–60 mm priekinė šarvo plokštė atlaikydavo tiesiogiai pataikius 45 mm sovietų tankų ir prieštankinių

patrankų sviediniui, bet šių geriausių vokiečių tankų bokštelis, aukštas bortas ir galas turėjo tik prieškulkinius šarvus. Norint susidaryti bendrą vaizdą dar būtina paminėti 250 „šturmo pabūklų". Tai Pz-III šasi, ant kurios nejudamame bokštelyje sumontuota 75 mm trumpavamzdė „nuorūka". Dar vokiečių kariuomenėje buvo 8 divizionai čekiškų „tankų naikintojų" (ant tankečių Pz-I šasi sumontuota čekiška 47 mm prieštankinė patranka), papildžiusių prieštankinę vokiečių ginkluotę dar 216 kovos mašinų. Tačiau kad ir kiek skaičiuotum, vokiečių kariuomenėje nebuvo daugiau nei 3000 tankų ir savaeigių pabūklų. Tiesa, puolančioje vokiečių armijoje dar buvo 1081 „tankas" – lengvoji tanketė Pz-I ir Pz-II.

Ar daug visame fronte nuo Baltijos iki Juodosios jūros trys tūkstančiai tankų, kurių pusė – lengvieji tankai, šarvuoti tik prieš kulkas ir ginkluoti mažo kalibro 37 mm patranka? Labai daug – nė akimirkos nesvarstydami choru atsakydavo sovietų istorikai. Visos nesėkmės ir buvo aiškinamos „daug kartų viršijančia priešo tankų ir aviacijos jėga". *„Plieninės tankų ordos su svastikomis kaip vorai ant šonų..., vokiečių tankų pleištai pralaužė sovietų kariuomenės gynybą..., prasiveržė didelė priešo tankų grupuotė..., vokiečių tankų divizijos apsupo..., atvykus naujiems tankų daliniams, priešas pradėjo puolimą...*" – taip pas mus buvo rašoma 1941 m. istorija. Taip buvo filmuojamas „dokumentinis kinas apie karą", kuriame 50 tonų sveriantys septintojo dešimtmečio sovietų tankai, fanera ir kartonu „nugrimuoti" pagal 1944 m. pavyzdžio vokiečių „Tigrą", gąsdino sukiodami bokštelius su vos ne pusės telegrafo stulpo storio patrankos vamzdžiu...

Vokiečių tankų junginiai, be to, visada būtinai „švieži" išdygdavo netikėčiausiose vietose. Net ten, kur jų niekada ir nebuvo. Štai Pietų fronto kariuomenė, persekiojama vokiečių (o kas keisčiausia, ir rumunų pėstininkų), pasitraukė už Pruto, Dnestro, Pietų Bugo ir Dnepro! Didžiulius Pietų Ukrainos plotus su unikaliu pramonės ir žaliavų rajonu (Krivoj Rogas, Zaporožė, Dnepropetrovskas, didžiausi Nikopolio mangano rūdos telkiniai) vokiečiai užėmė visai be tankų. Vėliau be jokio tankų bataliono vokiečių pėstininkai pralaužė Perekopo įtvirtinimų rajoną ir užėmė Krymą. Iš tikro taip rutuliojosi realūs įvykiai. Bet „vokiečių tankų armada" ir toliau nenutrūkstamu srautu plaukė memuarų puslapiais. O kartais net leidinių, pretenduojančių į „istorinės" literatūros žanrą, puslapiais. Neretai atrodė, kad sovietų istorikai nusprendė „perspjauti" patį Sovinformbiurą, kuris 1941 m. spalio 4 d. pranešė: *„Per tris su trupučiu karo mėnesius vokiečiai prarado daugiau nei 21 000 tankų... Tokie faktai."*

Spąstai, į kuriuos savo noru įkliuvo sovietinis istorijos „mokslas" su triukšmu užsitrenkė devintojo ir dešimtojo dešimtmečių sandūroje. Po daugiau nei pusę šimtmečio trukusių panegirikų tankams ir jų lemiamai reikšmei 1941 m. mūšiuose buvo išslaptinti ir paskelbti Raudonosios armijos tankų ir šarvuotosios technikos dalinių karo išvakarėse duomenys.

61 tankų ir 31 motorizuotoji divizija (Raudonosios armijos motorizuotoji divizija savo struktūra – vienas tankų ir du motošaulių pulkai – tankų skaičiumi niekuo nenusileido Vermachto tankų divizijai). Taigi faktiškai Raudonosios armijos

sudėtyje buvo 92 „tankų“ divizijos. 23 268 tankai (3607 iš jų – plaukiojamosios, kulkosvaidžiais ginkluotos tanketės T-37/T–38/T-40). Net griežtai skaičiuojant, atėmus kulkosvaidžiais ginkluotus tankus ir pasenusius BT-2, lieka 17 806 tikri tankai. Lengvajam tankui panašia ginkluote ir šarvuote prilygo šarvuotas automobilis BA-10 (triašis padidinto pravažumo sunkvežimis, dengtas prieškulkiniais šarvais, ginkluotas standartiniu lengvojo tanko bokšteliu su 45 mm patranka). Šių nepelnytai pamirštų šarvuotų automobilių buvo 3361 vienetas.

Tiesiogiai Vakarų apygardose buvo dislokuota ir karo veiksmuose jau per pirmąsias dvi savaites dalyvavo 40 tankų ir 20 motorizuotųjų divizijų, kurių ginkluotėje buvo 12 379 tankai. Dar apie du tūkstančius tankečių (dauguma – plaukiojamosios, su kulkosvaidžiais, T–37/T–38/T–40) buvo Raudonosios armijos šaulių ir kavalerijos divizijų žvalgybos batalionuose.

„*Mes tinginiai visai nesmalsūs*“, – apie savo tėvynainius pasakė didžiausias rusų poetas. Bet net pats tingiausias žmogus, pamatęs tokius skaičius ir faktus, iškart paklaustų: „Nejaugi tai įmanoma?“ Jei 17 vokiečių tankų divizijų, ginkluotų trimis tūkstančiais tankų, – nenugalima ir viską griaunanti jėga, tai kodėl 60 Raudonosios armijos šarvuočių junginių, ginkluotų dvylika tūkstančių tankų, nepaliko ryškesnio pėdsako 1941 m. vasaros kautynių žemėlapyje. Kodėl vienintelis matomas „pėdsakas“ buvo šarvuotos technikos kalnai, užvertę visus Lietuvos, Baltarusijos ir Vakarų Ukrainos kelius? Kodėl sovietiniai „tankų pleištai“ nieko nepralaužė, neapsupo, nesuspaudė ir nesunaikino?

1941 m. rugsėjo pradžioje vokiečiai vienu ėjimu, beveik be rimtų mūšių, Kremenčugo rajone įveikė vandeningąjį Dnepr̨ą. Pastatė 1,5 km ilgio pontoninius tiltus, per

Vokiečių autokolona pravažiuoja pro paliktą Raudonosios armijos karo techniką. 1941

kuriuos į rytinį krantą persikėlė trys 1-osios tankų grupės divizijos. 2-osios tankų grupės trys tankų divizijos pontoninėmis perkėlomis ir per nesusprogdintą tiltą ties Makošinu įveikė Desną ir Sejmą. Net šiandien dar yra leidžiamos knygos, kuriose šią gėdą bandoma pateisinti tuo, kad būtent šį *„tiltą užgrobė didelis vokiečių parašiutininkų būrys“*. Rugsėjo 14 d. vakare Lochovico rajone (170 km į rytus nuo Kijevo) 1-osios ir 2-osios tankų grupės priešakiniai daliniai sujungė „Kijevo katilo“ apsupties žiedą. Didžiulė sovietų kariuomenės grupuotė – 21-oji, 5-oji, 37-oji, 26-oji, dalis 38-osios armijos, iš viso daugiau kaip 40 divizijų – buvo sutriuškinta per savaitę. Vermachto vyriausioji vadovybė pranešė apie paimtus 665 tūkst. belaisvių, 3718 pabūklų, 884 tankus. Sovietiniai šaltiniai pripažįsta, kad į nelaisvę buvo paimta apie 400 tūkst. žmonių.

Apie Kijevo katastrofą daug buvo parašyta ir sovietiniais, ir postsovietiniais laikais. Visi rašantys draugiškai citavo naktį iš rugsėjo 13 į 14 d. iš Pietvakarių fronto į Maskvą išsiųstos operatyvinės štabo viršininko suvestinės paskutinę frazę: *„Jums suprantamos katastrofos pradžia – vos dviejų dienų įvykiai.“* Karštos diskusijos nesiliauja ir šiandien. Kas kaltas dėl „suprantamos katastrofos“? Stalinas, kuris politiniais sumetimais iki paskutinės akimirkos neleido atiduoti Kijevo? Generalinio štabo viršininkas Šapošnikovas, kuris laiku ir adekvačiai neįvertino, kokius neišvengiamus padarinius turės vokiečių tankų divizijų prasiveržimas į Pietvakarių fronto užnugario gilumą? Pietvakarių fronto vadas Kirponosas, kuris nesiryžo imtis asmeninės atsakomybės ir išvesti kariuomenę iš numatomo „katilo“? Visi, kas vėliau svarstė šį

Kijeve vokiečių patrulis veda suimtus persirengusius Raudonosios armijos karius. 1941

klausimą, suko galvas, kada – rugsėjo 12-ąją, rugsėjo 14-ąją, o galbūt jau rugsėjo 10-ąją reikėjo viską mesti ir bėgti į rytus. Gaila, bet aš asmeniškai nemačiau nė vieno teksto, kuriame būtų suskaičiuoti ir stulpeliu surašyti kovai pasirengę tankai, kuriais vokiečių tankų divizijos „uždarė apsupimo žiedą".

Ištaisykime šį apmaudų apsileidimą. Pirmąją rugsėjo dekadą, likus savaitei iki tankų pleištų susitikimo ties Lochvica, vokiečių 1-osios tankų grupės trijose divizijose (9-ojoje, 13-ojoje, 16-ojoje) buvo 185 veikiantys tankai, 2-osios tankų grupės trijose divizijose (3-iojoje, 4-ojoje, 17-ojoje) – 140 veikiančių tankų. Ypač įspūdingas buvo 3-iosios tankų divizijos „naujų tankų" parkas, kuriame po keletą mėnesių trukusių mūšių maršrute nuo Brastos iki Mogiliovo ir nuo Mogiliovo iki Desnos liko 5 Pz-IV, 6 Pz-III, 30 Pz-II tankai – taigi iš viso tik 41 veikiantis tankas (ir tai, jeigu tanketę Pz-II, ginkluotą 20 mm „patranka", laikysime tanku).

Tokios „plieninės lavinos" pasirodymas pusės milijono Pietvakarių fronto grupuotės užnugaryje pas mus vadinama „visiems suprantamos" katastrofos priežastimi. O gal vertėjo paklausti, – kas ką apsupo? Šešios gerokai apipešiotos divizijos, turinčios 325 tankus 250 km ilgio apsupties fronte (tiesia linija nuo Kremenčugo iki Konotopo tikroji fronto linija buvo dar ilgesnė). Kas tai, – „plieninis pleištas" ar plonas siūlas? Šešios tankų divizijos, kuriose liko mažiau nei trečdalis tankų, o žmonių, manau, taip pat nebuvo labai „tiršta", sugebėjo apsupti net keturias armijas. Kodėl tada sovietų 20 mechanizuotųjų korpusų (60 tankų ir mechanizuotųjų divizijų) per visą 1941 m. vasarą ir rudenį neapsupo ir nesunaikino nė vienos vokiečių pėstininkų divizijos?

Paprasčiausiai ignoruoti šį ir kitus panašius faktus buvo nebegalima. Todėl sovietų istorikai ir šiuolaikiniai jų pasekėjai pradėjo ilgą, alinančią ir negailestingą kovą su sovietiniais tankais. Suprantama, ne kovos lauke, o savo makulatūrinių kūrinių puslapiuose. Keletą geriausių „smegenų plovimo", susijusio su šia kova, pavyzdžių išnagrinėsime šiame skyriuje.

Pirmiausia jie „sumažino" Raudonosios armijos tankų skaičių daugiau nei dešimt kartų! Kaip? Paprastai. Labai paprastai. Tankai buvo padalyti į dvi grupes – „naujo tipo tankus " (T-34 ir KV) ir „beviltiškai pasenusius" (šiai kategorijai be jokių išimčių buvo priskirti VISI likusieji tankai). Toliau falstifikatoriai veikė tradiciniu būdu (žr. 7 skyrių) – „dviem ešelonais". Pirmajame, sunkiose solidžiose knygose, rašoma: „Karo pradžioje Raudonosios armijos ginkluotėje buvo 1,5 tūkst. naujo tipo tankų ir taip pat nemažas kiekis beviltiškai pasenusių lengvųjų tankų." „Antrajame ešelone" – „raudonojo kampelio" lygio paskaitose ir laikraščių straipsniuose – „beviltiškai pasenusių lengvųjų tankų" skaičius būdavo tiesiog atmetamas kaip nereikalingas (na, ir kam tuos beviltiškus skaičiuoti ar minėti?) ir Raudonojoje Armijoje liko tik pusantro tūkstančio tankų. Profesionaliems „antpirštininkams" (tai aferistai, Rusijos turgavietėse, stotyse žaidžiantys žaidimėlius su antpirščiu ir apgaudinėjantys patiklius žmonelius – *Vert. past.*) matant tokius triukus belieka tik nervingai rūkyti...

Žinoma, turime pripažinti, kad sunkiojo 48 tonų tanko KV kovinis potencialas labai skiriasi nuo 10 tonų lengvojo tanko T-26. Būtent todėl visi normalūs istorikai bet kurioje informacinėje lentelėje visada išskiria naujus tankus (T-34, KV) atskira eilute. Teisę egzistuoti turi ir būtent toks požiūris į karo istoriją; juo vadovaujantis, 1941 m. įvykių aprašyme visa, kas blogiau nei „naujo tipo tankai", neskaičiuojama – lyg jų nebūtų. Kodėl gi ne? Aš pirmasis sutinku, kad kovinė mašina, neturinti gerų šarvų ir „normalios" trijų colių (76,2 mm) patrankos, negali vadintis „tanku". Galima sugalvoti įvairiausias klasifikacijos sistemas, bet tik su viena sąlyga. Reikalavimai ir vertinimas turi būti VIENODAS visų kariaujančių šalių tankams.

Atitinkamai sovietiniams istorikams derėjo sąžiningai parašyti – Raudonoji armija turėjo 1,5 tūkst. tankų, o vokiečių armija visai neturėjo tankų. Nė vieno. „Tankų" pulkų, divizijų, grupių numeriai yra, o tankų nėra. Tokia išvada būtų adekvati sovietų „istorikų" sugalvotai klasifikacijos sistemai, nes 1941 m. vasarą Vermachto ginkluotėje nebuvo nė vieno tanko, kuris pagal taktines-technines charakteristikas prilygtų tankui T-34, o juo labiau tankui monstrui KV.

Trumpai išdėstysime principinius naujų sovietinių tankų ir vokiečių tankų skirtumus:

- ilgavamzdė 76 mm KV ir T-34 tankų patranka pramušdavo visus, net priekinius bet kurio vokiečių tanko šarvus iš 600–800 m nuotolio;

Vokiečių kariai apžiūri sovietinį vidutinį tanką T-34

- bet kurio vokiško tanko patranka nepramušdavo KV tanko šarvų. Geriausia vokiečių tanko 50 mm patranka KwK–38 pramušdavo tik šoninius tanko T-34 šarvus ir tik iš artimo (100–300 m) nuotolio;

- tik tankas Pz-IV (439 vienetų, 15 proc. viso tankų parko) turėjo ginkluotę, lygiavertę naujų sovietų tankų ginkluotei, skirtai kovai su pėstininkais (75 mm kalibro patranka);

- net geriausių modifikacijų Pz-III tankai buvo ginkluoti 50 mm patrankomis, kurių skeveldrinio sviedinio svoris buvo triskart mažesnis už 76 mm sovietinės patrankos (1,96 kg prieš 6,3 kg)

- net pačios sunkiausios vokiečių tankų modifikacijos (H, J serijų Pz-III, E ir F serijų Pz-IV) neturėjo visavertės prieštankinių sviedinių šarvuotės; sovietų divizijos 76,2 mm patrankos F-22 ir USV pramušdavo priekinius šių tankų šarvus iš 600–800 metrų nuotolio, o 45 mm prieštankinė patranka pramušdavo net bokštelio ir borto šarvus;

- masiškiausia 37 mm Vermachto prieštankinė patranka nepramušdavo T-34 ir KV šarvų net iš 100 metrų nuotolio; naujausia Vermachto pėstininkų 50 mm prieštankinė patranka (kurių buvo gauta vos po 2 vienetus pėstininkų pulkui!) negalėjo pramušti KV šarvų, o T-34 bortą pramušdavo iš visai nedidelio atstumo;

- tankas T-34 su savo plačiais vikšrais ir unikaliu pagal galią ir ekonomiškumą dyzeliniu varikliu buvo pranašesnis už bet kurį vokišką tanką kuro atsargomis, pravažumo, važiavimo bekele greičiu;

- dyzeliniai tankų T-34, KV varikliai buvo kur kas saugesni gaisro atveju. Vokiečių tankai visi be išimties veikė varomi lengvai užsiliepsnojančio benzininio variklio.

Taigi galima teigti, kad T-34, KV tankai trimis pagrindiniais parametrus – ugnies galia, šarvais, judrumu – buvo daug aukštesnio techninio lygio nei geriausi 1941 m. Vermachto tankai.

Patiems atidžiausiems skaitytojams noriu pateikti patikslinimą. Šarvų storis – tikimybių kategorija. Daugeliu atvejų 37 mm vokiečių prieštankinė patranka tanko T-34 šarvų nepramušdavo. „Trisdešimtketveriukės“ grįždavo iš mūšio lauko su dešimtimis

Pamuštas sovietinis tankas K-V1. Daugybė sviedinių pataikymų žymių rodo, kad vokiečių prieštankinių pabūklų galia buvo nepakankama

Vokiečių prieštankinės 37 mm kalibro patrankos PaK 35/36 su įgula

pataikymų pėdsakų, bet nepramuštais šarvais. Būtent po susidūrimų su tankais T-34, vokiečių kareiviai savo 37 mm patrankas Pak-36 praminė „durų kultuvėmis". Šio kareiviško juodojo humoro esmė ta, kad „pabelsti" į šarvą sviedinys gali, bet „įeiti į vidų" – ne. Ne mažiau iškalbingi ir šių „kultuvių" nuostoliai. Rytų fronte iki 1941 m. lapkričio 1 d. Vermachtas prarado 2479 Pak-36 tankus, t. y. 1,42 karto daugiau nei visos kitos artilerijos divizijų ir korpusų grandies sistemos kartu paėmus.

Tuo pat metu sovietų tankų remonto bazėse buvo tankų T-34 su 37 mm patrankų pramuštomis skylėmis. Iš tikrųjų buvo. Kodėl? Tikslaus atsakymo nėra. Galimų priežasčių daug. Gal buvo antrą kartą pataikyta į tą pačią vietą, gal pasitaikė gamybinis terminio metalo apdirbimo ar šarvų suvirinimo brokas; gal tankas anksčiau degė ir dėl to sumažėjo šarvo mechaninis atsparumas; pagaliau gal 37 mm patranka iššovė tiesiai „į kaktą", iš keleto metrų nuotolio ir sviedinys pataikė į pažeidžiamą korpuso borto vietą tarp vikšrus palaikančių riedmenų. Ir pati sąvoka „pramušti šarvai" taip pat nėra vienareikšmė. Ką laikyti „pramušimu"? 1 mm skylę šarve ar kiaurymę, į kurią pralenda visas sviedinys? O gal „pramušimu" laikyti skylę sulig futbolo kamuoliu? Pagal Vokietijoje priimtus standartus šarvų pramušimo rodiklis buvo įvardijamas kaip pabūklo sugebėjimas 50 proc. atvejų „pernešti" per šarvą 70 proc. sviedinio masės. Sovietiniai standartai buvo griežtesni: 70 proc. atvejų ir 90 proc. sviedinio masės...

Pagaliau, kai pasakos apie „1,5 tūkst. tankų KV ir T-34 bei apie beviltiškai pasenusius tankus" nusibodo visiems lyg senas kvailas anekdotas, falstifikatoriai nusprendė užeiti iš kito flango. „Beviltiškai pasenusiems T-26 ir BT nereikia skirti dėmesio ir skaitytis kaip su tankais ne dėl to, kad jie blogesni už naujus T-34 ir KV, o todėl, kad daug blogesni už priešo tankus." Kuo jie blogesni? Ginkluote? Sovietų lengvieji tankai buvo mažų mažiausiai ginkluoti 45 mm patranka. Buvo gaminama nedidelė serija tankų modifikacijų su trumpavamzde 76 mm patranka.

Lengvieji priešo tankai (čekų Pz–35/Pz–38, ankstesnių D, E, F serijų tankai Pz-III) buvo ginkluoti 37 mm patranka. 37 mažiau nei 45. Gaila, daugelis pamiršta, kad kūno tūris priklauso nuo linijinio ilgio kubo, todėl, atrodo, išoriškai panašus, 45 mm sviedinys bus 1,8 karto didesnis pagal tūrį ir svorį. Tai teorija. Realiai skiriasi sviedinio geometrija ir konstrukcija. Praktiškai 45 mm sovietų tanko patrankos skeveldrinis sviedinys svėrė 2,13 kg, o vokiečių 37 mm patrankos sviedinio svoris – vos 0,69 kg. Be to, sovietų istorikai atkakliai „tanku" vadindavo net vokiečių tanketę Pz-II, ginkluotą 20 mm patranka (sviedinio svoris – 148 g).

Judrumas, pravažumas, su pilnu baku kuro nuvažiuojamas kelias? Pagal šiuos rodiklius visi ketvirtojo dešimtmečio pabaigos tankai buvo, kaip sako žmonės, „verti vieni kitų". Siauri vikšrai, visai kuklus, 150–200 km nuvažiuojamas kelias, sąlyginis pravažumas bekele. Šiame pilkame fone išsiskyrė sovietiniai ratiniai vikšriniai tankai BT. 400 AG aviacinio variklio varomas tankas plente pasiekdavo 52 km/val. (vikšrine eiga), o gruntiniame kelyje 35 km/val. greitį. Čekų gamybos Pz-38 – atitinkamai

42 ir 15 km. Vokiečių „trejukės“ – 40 ir 20 km. Važiuodamas ratais BT plente lenkdavo sunkvežimius...

Kas ieško, tas randa. Pasirodo, sovietiniai tankai „pralošdavo“ priešo tankams šarvuote. Tai panašu į tiesą, – jei matuosime šarvų storį milimetrais.

Sovietinės prieštankinės 45 mm kalibro patrankos įgula

Vokiečių tankų, net pačių lengviausių Pz-II, šarvų storis siekė 30 mm, o sovietų tanko T-26 – tik 15–10 mm. BT-7 turėjo truputį storesnius šarvus, 22 ir 13 mm. Skaičius 30 du kartus didesnis už 15. Ir tris kartus didesnis už 10. Ar tai reiškia, kad vokiečių tankai buvo labiau apsaugoti nuo priešo ugnies? Atsakyti į šį klausimą gan paprasta. Būtina tik atsiminti, kokia ugnis laukė vokiečių tankų Rytų fronte.

Raudonosios armijos šaulių divizija savo ginkluotėje turėjo 54-ias 45 mm patrankas. Patrankos egzistavo ne tik kadrų sąrašuose, bet ir realiai: karo pradžioje armijoje buvo 14 900 šio kalibro patrankų. Vidutiniškai 65 patrankos vienai šaulių ir motorizuotajai divizijai. Tokiu pabūklu buvo ginkluoti visi lengvieji tankai ir šarvuoti automobiliai BA-10/BA-11. Iki 100 metrų atstumu 45 mm patranka pramušdavo 52 mm storio šarvą, o iš 500 metrų – 43 mm, iš 1000 metrų – 35 mm. Štai ir atsakymas. Pagal Rytų fronto reikalavimus visi vokiečių lengvieji tankai, taip pat vidutiniai pirmųjų modifikacijų tankų Pz-III ir Pz-IV šarvai buvo skirti apsaugoti tik nuo šautuvų kulkų. 30 mm vokiečių tankų šarvai – tai klaida. Pati brangiausia ir praktiškai neatitaisoma klaida pasirenkant projekto parametrus. Sovietinių ir vokiečių mašinos skyrėsi tuo, kad „beviltiškai pasenusių“ sovietinių lengvųjų tankų T-26 ir BT šarvuotė buvo pasirinkta pagal „sveiko proto“ kriterijus (apsisaugoti nuo šautuvų šūvių užteko vos 10–15 mm storio šarvų). Vokiečių tankai, apsaugoti 30 mm šarvais, buvo per sunkūs. Nuo šautuvų ir kulkosvaidžių jie apsaugojo su kaupu, kurio nereikėjo, o apsisaugoti nuo sovietų tankų ir prieštankinių patrankų 45 mm sviedinių jų storis buvo pernelyg mažas.

Visa ši diskusija apie milimetrus, kalibrus ir arklio galias nugrimzdo į praeitį. Dabar prisiminti „beviltiškai pasenusius“ sovietų lengvuosius tankus – blogas tonas. Nauji laikai – naujos dainos. *„Taip, tankų buvo daug ir jie pagal taktines technines charakteristikas priešo tankams niekuo nenusileido. Betgi jie buvo sugedę! Visi. Na, beveik visi.“*

Gaila, bet aš nejuokauju. Ne tik siuvimo fabriko sienlaikraštyje, bet ir tariamai moksliniuose fundamentaliuose leidiniuose iki šiol platinami kliedesiai, kad „tris ketvirčius senų tipų tankų reikėjo remontuoti“. Liūdna, bet net tokio autoritetingo statistinio tyrinėjimo kaip „Slaptumo grifas nuimtas“ sudarytojai 345 puslapyje rašo,

kad iš 14,2 tūkst. sovietų tankų 1941 m. birželio 22 d. vakarų karinėse apygardose *„visiškai parengtų kovai buvo tik 3,8 tūkst.“*

Tikri duomenys apie tankų padėtį žinomi bent jau nuo 1993 m. lapkričio mėn. (žr. N. Zolotovo ir S. Isajevo straipsnį, išspausdintą „Vojenno istoričeskij žurnal“, Nr. 11), bet tai nesumažino klastotojų grafomaniško aktyvumo. Trys ketvirtadaliai sugedusių tankų „šliaužioja“ po šiuolaikinius straipsnius ir knygas. N. Zolotovas ir S. Isajevas atskleidė ir tą iš tiesų grakštų metodą, kuriuo daugelį metų žmonėms buvo „plaunamos smegenys“.

Remiantis SSRS gynybos liaudies komisaro 1940 m. sausio 10 d. įsakymu Nr. 15 šarvuota technika buvo skirstoma į penkias kategorijas: .

1-oji. Nauja, nenaudota ir visiškai tinkama naudoti pagal tiesioginę paskirtį;

2-oji. Eksploatuojama, veikianti ir visiškai tinkama naudoti pagal tiesioginę paskirtį, taip pat ta, kuriai reikalingas einamasis remontas kariuomenės dalinių jėgomis;

3-oji. Reikalinga remonto apygardos dirbtuvėse (vidutinis remontas);

4-oji. Reikalinga remonto centrinėse dirbtuvėse ir gamyklose (kapitalinis remontas);

5-oji. Netinkama eksploatacijai (šios kategorijos tankai nuimami nuo įskaitos ir į suvestines neįtraukiami).

Manau, skaitytojas jau suprato, kaip jį apgaudinėjo sovietiniai „istorikai“. Į „tinkamų kovai“ sąrašus buvo įtraukiami tik 1-os kategorijos, t. y. tik nauji tankai. O 2-ajai kategorijai buvo priskirti tankai, kuriems reikalingas remontas. Įsivaizduokite kelių inspektorių, kuris techninės apžiūros taloną išduotų vien tik visai naujoms, nė dienos nevažinėtoms mašinoms...

Jau keletą kartų minėjome 1941 m. birželio mėn. DVRA tankų kariuomenės generolo leitenanto Fedorenkos pranešimą „Raudonosios armijos aprūpinimas šarvuota technika ir priemonėmis“ (ЦАМО, f. 38, ap. 11373, b. 67, l. 97–116), išspausdintą 2007 m. rinkinyje „Tankų proveržis. Sovietiniai tankai 1937–1945 m. mūšiuose“. Šiame dokumente matome, kad tik 9,3 proc. tankų buvo reikalingas vidutinis remontas ir 9,9 proc. – kapitalinis.

Atitinkamai ir 80,8 proc. visų esančių Raudonosios armijos ginkluotėje tankų „buvo visiškai parengti tiesioginiam naudojimui“. Šis skaičius apima visus armijos tankus, įskaitant buvusius Sibiro ir Vidurinės Azijos karinių apygardų mokomuosiuose centruose. Vakarų karinėse apygardose veikiančių tankų skaičius buvo didesnis. Sprendžiant iš paskutinės prieškarinės suvestinės „Techninė kovos mašinų būklė bei sąrašas 1941 m. birželio 1 d.“ (ЦАМО, f. 38, ap. 11353, b. 924, l. 135–138; b. 909, l. 2–18) iš esamų 12 782 tankų 1-ajai ir 2-ajai kategorijai priskirta 10 540 tankų, t. y. 82,5 proc. viso tankų parko. 82, o ne 25 procentai.

Gal manote po tokio konfūzo susigėdę, „nuleidę į akis“ klastotojai išsilakstė į pašalius? Norėtumėt! Kova su Raudonosios armijos tankais tęsiasi. Eilinė „baisi tiesa apie karą“ vėl įgauna naują posūkį. Pasirodo, tankų buvo daug ir visi veikiantys, tačiau tik

iki 1941 m. birželio 22 d. 4 valandos ryto. Po kelių lemtingų dienų visi tankai sugedo. Būtent todėl ir teko juos palikti priešo užimtoje teritorijoje.

Aiški pažanga. Ši „tiesa" jau artima teisybei. Tankai iš tikro buvo prarasti pirmosiomis karo dienomis. Dar kartą pakartosim, kad oficialiais Rusijos karo istorikų duomenimis liepos 6–9 d. trys frontai – Šiaurės vakarų, Vakarų ir Pietvakarių – negrįžtamai prarado 11,7 tūkst. tankų. Lyginant šį fantastinį skaičių su anksčiau minėtais birželio 1 d. Vakarų karinių apygardų tankų parko skaičiais, galima padaryti išvadą, kad buvo prarasti visi veikiantys ir parengti kovai tankai.

Antra, prarasti jie buvo BE KOVOS. Tai liudija tūkstančiai išsaugotų nuotraukų, kuriose vokiečių kareiviai pozuoja sovietų tankų fone. Ant tankų nematyti jokių išorinių pažeidimų. Tai liudija ir tūkstančiai žmonių, savo akimis mačiusių ištisas virtines paliktų tankų ir šarvuočių. Tai liudija iki mūsų dienų išlikę Raudonosios armijos dokumentai. Apie tai kalba ir paprasta logika: prarastų tankų santykis 1 su 19 negalėjo būti mūšių išdava. „Didžiojo tankų mūšio" išdava turėjo būti rezultatas 1:19 Raudonosios armijos naudai...

Čia tikriausiai būtina pateikti nors vieną konkretų pavyzdį, kur ir kaip dingo Raudonosios armijos tankai. Papasakosime trumpą 4-ojo mechanizuotojo korpuso, veikusio Vakarų Ukrainoje, 8-osios tankų divizijos trumpą istoriją. Tai buvo sukomplektuota „senų kadrų" divizija.. Pagal naujų tankų skaičių (50 KV ir 140 T-34, iš viso 190 vienetų) ji buvo didesnė nei kartu paimti keturi mechanizuotieji Leningrado ir Pabaltijo apygardų korpusai. Be to, divizijoje buvo 68 vidutiniai trijų bokštelių tankai T-28 (trumpavamzdė 76 mm patranka pagrindiniame bokštelyje ir du bokšteliai, ginkluoti kulkosvaidžiais), 31 tankas BT-7 ir 36 tankai T-26. Iš viso 325 tankai.

Divizija kovėsi tankų mūšyje prie Dubnos. Birželio 28 d. rytą iš visos divizijos liko vienas jungtinis tankų pulkas, kurio ginkluotėje tebuvo 65 tankai. Greitai dingo ir jie. Bet liko dokumentai, įskaitant ir divizijos vado ataskaitą, kurioje nurodomos tankų praradimo priežastys. Neeilinė šios ataskaitos savybė yra tiesiai ir aiškiai vartojamas terminas: „Paliktì." Dėl šios priežasties neliko 107 tankų. Kad būtų patogiau, visus duomenis suvesime į lentelę:

	KV	T-34	T-28	BT-7 ir T-26	Iš viso
Pradinis skaičius, 1941 06 22	50	140	68	67	325
Pamušta	13	54	10	8	85
Palikti, dingo be žinios, kita	25	49	27	28	129
Išgabenti į g-klas, baigėsi variklio resursas	8	32	–	8	48
Įklimpo pelkėse	2	2	–	2	6
Aritmetinis likutis	**2**	**3**	**31**	**21**	**57**

Pasirodo, vienos iš geriausiųjų Raudonosios armijos divizijų tankų praradimo priežastis – „palikti", „dingo be žinios", „įklimpo pelkėse". O galų gale jau visai keistas pasakymas –„kita". Beje, 57 tankai likę aritmetiškai, o ne praktiškai. Pietvaka-

rių fronto Šarvuotųjų automobilių ir tankų dalių valdybos suvestinėse nuo birželio 15 iki 17 d. 8-osios tankų divizijos sąrašuose užfiksuoti tik 32 likę tankai, bet tarp jų nėra nei 31, nei apskritai nors vieno tanko T-28. Esant tokiai „tvarkai tankų daliniuose" kelia abejones duomenys apie mūšių metu prarastus tankus. 13 KV ir 54 T-34 tankai, praktiškai neįveikiami vokiečių 37 mm prieštankinių patrankų, nurodomi kaip jų pamušti. Keista, bet tankų su benzininiais varikliais ir plonais prieškulkiniais šarvais (T–28, BT ir T-26) pamušta beveik keturis kartus mažiau!

Ir tankų divizijų vadai, 1941 m. liepos pabaigoje rašę ataskaitas apie mūšius, ir tie, kas tuos pranešimus priėmė, puikiai suprato, kad patikrinti nieko neįmanoma. Tankai liko priešo užimtoje teritorijoje. Atsakymo į klausimą, kada grįš Raudonoji armija į Vakarų Ukrainą ir ar iš viso grįš, tuo metu niekas nežinojo. Šiose ataskaitose pateikiami duomenys apie begalę „sudegusių sankabų", „įstrigusių variklių stūmoklių" nepatikimi kaip ir pranešimai apie sunaikintų priešo tankų skaičių. 1941 m. birželį palikti tankai šiandien nebeegzistuoja. Tie, kurie nepakliuvo į vokiečių marteno krosnis, seniai išlydyti Urale ir Zaporožėje. Jokių nepriklausomų ekspertų (ar dar geriau – Ypatingojo skyriaus ar Karo prokuratūros) atliktos techninės apžiūros aktų niekas niekada nematė. Greičiausiai jų ir nebuvo.

Sudėtingą „tankų dingimo" klausimą šiuolaikiniai rusų istorikai aiškina labai paprastai. Jeigu tankai prarasti iki mūšio (be mūšio) – vadinasi, jie sulūžo. Argumentacija irgi paprasta: „užkliuvo varčios ir vėl iš pradžios". Techninį sovietų tankų nepatikimumą įrodo tai, kad jie sulūžo. Tai, kad sulūžo vos per savaitę, įrodo, kad jie nepatikimi. Nepatikimi todėl, kad sulūžo...

Vokiečiai apžiūri paliktą sovietinį sunkųjį tanką T-35. 1941

Nesiginčiju, hipotezė apie pirmųjų dviejų trijų karo savaičių tankų nuostolius dėl jų techninio nepatikimumo turi teisę egzistuoti. Tačiau labai svarbu patikslinti, kad keista, tiksliau pasakius, tiesiog paika HIPOTEZĖ neturi teisės pretenduoti į paskutinės instancijos tiesą. Mano manymu, tankai ir šarvuočiai dingo dėl tos pačios priežasties, dėl kurios dingo ir 6,3 mln. vienetų šaunamųjų ginklų. Galime tik visai tiksliai teigti: nei iki 1941 m. vasaros, nei vėliau tokio masinio sovietų tankų „dingimo" NEBEBUVO.

Pasidavusių į nelaisvę Raudonosios armijos karių šautuvai.

Pirmasis epizodas, kur mūšiuose pasirodė BT tankai, – karas Ispanijoje. Buvo suformuotas respublikonų armijos 50 BT tankų pulkas. 1937 m. spalį per dvi su puse dienos įveikęs 630 km maršą pulkas atvyko į karo veiksmų zoną Ebro upės rajone. Šeši šimtai trisdešimt kilometrų išraižyta ir kalnuota vietove. Tačiau sunkiausiu BT galimybių išbandymu tapo Chalchingolas. 1939 m. gegužės pabaigoje dvi tankų, 6-oji ir 11-oji, brigados atliko 800 km žygį per įkaitusią Mongolijos stepę, kurioje vietomis oro temperatūra siekė 40 laipsnių. Štai kaip aprašo to meto įvykius 11-osios brigados tankų bataliono vadas, Sovietų Sąjungos didvyris K. Abramovas:

„...Mūsų brigadai karo pavojaus signalas nuskambėjo gegužės 28-ąją. Pasirengti žygiui mums buvo skirta pusantros valandos. Po 55 minučių batalionas buvo pasirengęs pajudėti... Kolona pajudėjo vos matomu stepėje kuprunugarių pramintu keliu. Vietomis kelias visai dingdavo užpustytas smėliu. Įveikiant smėlio ir pelkių ruožus reikėjo pakeisti tankų ratinę eigą į vikšrinę. Šį darbą gerai parengti ekipažai atlikdavo per 30 minučių..."

Gegužės 31 d. pavakare visa divizija buvo nurodytame rajone. Per vos ilgesnį nei 6 dienų laiką 6-oji tankų divizija įveikė 800 km. Praėjus šešeriems metams po mūšių Chalchingole, 1945 m. rugpjūtį, gvardijos 6-osios tankų armijos tankai BT-7 dalyvavo vadinamojoje „Mandžiūrijos strateginėje operacijoje". Senos „beteškos" (naujausios jų buvo pagamintos prieš penkerius metus) įveikė 820 km kelią per Didžiojo Chingano kalnagūbrį vidutiniu 180 km per dieną tempu. Iš operacijoje dalyvavusių 1019 įvairių tipų tankų buvo prarasta tik 78 (septyniasdešimt aštuonios) mašinos – fenomenaliai aukštas patikimumo lygmuo. 1945 m. rugsėjo 30 d. po ypač sunkaus forsuoto žygio, po kovų su atskiromis japonų kariuomenės dalimis 80 proc. Tolimųjų Rytų fronto tankų buvo tvarkingi. Tarp jų 77 proc. bendro skaičiaus – BT tankai, 87 proc. – tuo laiku beviltiškai pasenę T-26 tankai ir 94 proc. – T-34 tankai.

Tanko T-34 istorija, kaip aprašyta visose knygose, prasidėjo nuo to, kad 1940 m. kovo mėn. du pirmieji bandomieji tankai savo eiga nuvažiavo 3000 km ilgio atstumą maršrutu Charkovas–Maskva–Minskas–Kijevas–Charkovas. Važiavo ir per pavasario polaidį, ir kaimų šunkeliais (judėjimas pagrindinėmis magistralėmis ir tiltais dienos metu dėl žygio slaptumo buvo uždraustas). Toks žygis technikai nebuvo lengvas, išaiškėjo daug trūkumų. Techninėje užduotyje sunkiajai vikšrinei technikai iš pradžių buvo numatyta fantastinė 3000 km rida. Po žygio serijiniams tankams T-34 tarpremontinė rida buvo nustatyta ne 3000 km, o „viso labo" 1000 km.

1943 m. sausio mėn., per pačius šalčius, operacijos „Donas" metu sovietų tankų brigados „nuėjo" daugiau nei 300 km per užsnigtas Dono stepes ir sutriuškino stambias vokiečių armijos „A" grupės pajėgas, 1942 m. prasiveržusias į Mozdoko ir Grozno naftos rajonus. 1944 m. vasarą operacijos „Bagrationas" metu (tada buvo sutriuškinta vokiečių armijų grupė „Centras" Baltarusijoje) gvardijos 5-oji tankų armija tarp miško ir pelkių, bekele įveikė 900–1300 km atstumą. Žygio tempas siekė 60 km per dieną. 1945 m. gegužę gvardijos 3-oji ir 4-oji tankų armijos įveikė 400 km atstumą kalnuota, miškinga vietove nuo Berlyno iki Prahos per 5 dienas, beveik be jokių techninių gedimų. Legendinė „trisdešimtketveriukė" nuėjo ilgą karo kelią. Po karo, iki pat šeštojo dešimtmečio vidurio, daugelis pasaulio armijų buvo ginkluotos šiais tankais. Suomių armijoje net iki 1961 m. tarnavo trofėjiniai sovietų tankai ir lengvieji vikšriniai vilkikai „Komsomolec". Jie patikimai dirbo Suomijos sniegynuose ir pelkėse be gamyklinių atsarginių dalių, be eksploatacijos instrukcijų...

Daugiametė istorikų kova su sovietų tankais nebuvo kruvina. Tai džiugina, bet nemanau, kad ji buvo visai nepavojinga ir nekenksminga. Ši kova turėjo konkrečius, visiems juntamus ekonominius padarinius. Dvi sovietinių generolų kartos buvo išauklėtos ir išmokytos karo akademijose maitinant juos mitu apie 1941 m. Raudonosios armijos pralaimėjimą dėl techninio atsilikimo. Iš dalies ir mitu apie „beviltiškai pasenusius" ir „techniškai nepatikimus" tankus. Sovietiniai generolai nenorėjo, kad katastrofa pasikartotų, ir pusę šimtmečio spaudė partijos viršūnę reikalaudami galutinai ir besąlygiškai „perginkluoti" sovietų armiją ir būtinai taip, kad jos bijotų ne tik priešai, bet ir draugai. Šimtai mokslo tyrimo institutų, konstruktorių biurų, dešimtys didžiulių gamyklų sunaudojo nesuskaičiuojamus intelektinius ir materialinius šalies resursus kurdami didžiulę tankų ir šarvuočių ordą. Pačiame šio darbo įkarštyje „netikėtai" subyrėjo Varšuvos sutartis. Į nežinią nugarmėjo ir pati Sovietų Sąjunga palikdama Rusijai praktiškai nepasirengusią kovai armiją. Ir 30 tūkst. pačių geriausių pasaulyje tankų.

12 skyrius
Teisė į gėdą

Istorikai, rašytojai, žurnalistai, filosofai, visi, kas norėjo suvokti XX a. pirmojoje pusėje įvykusios katastrofos esmę, išsiaiškino daugelį Stalino ir Hitlerio skirtumų. Skirtumą tarp teroristinio hitlerinio nacizmo ir stalininio bolševizmo. Pažymėtina – Hitleris žudė svetimus, Stalinas žudė savo šalies piliečius. Represijų mastų prieškarinėje Vokietijoje ir Sovietų Sąjungoje neįmanoma sulyginti (Stalinas sunaikino žymiai daugiau žmonių). Hitleriniai nacistai žudė žmones pagal „nacionalinį principą", vadovaudamiesi absurdiška ir nusikalstama teorija apie „arijų rasės" išskirtinumą. Stalino bolševikai žudė žmones kaip „reakcingų klasių" atstovus, vadovaudamiesi melaginga ir nusikaltėliška teorija, kad „revoliucijos tikslai yra viršesni už formalius įstatymus".

Pažymėtina, kad Stalino požiūris atvėrė nepalyginamai didesnes organizuoto teroro galimybes, kadangi negaliojant jokiems įstatymams „reakcingų klasių atstovų" kategorijai buvo galima priskirti bet kuriuos ir bet kokį kiekį aukų.

Nepamirškime, Stalinas įdėmiai sekė savojo konkurento iš Berlyno veiksmus ir visa „geriausia" pritaikydavo savo šalyje. Daugelis pamiršta, kad Stalinas dažnai vykdydavo ir „etninius valymus", masines represijas vadovaudamasis būtent nacionaliniu principu. Kalbame ne tik apie „represuotąsias tautas" (Krymo totorius, čečėnus, ingušus, kalmukus), kurios jo nurodymu be jokio teismo buvo masiškai deportuotos į pačias tolimiausias, gyvenimui netinkamas Sibiro, Kazachstano vietas, kaip bausmė už išgalvotus ar realius šių nacionalinių grupių bendradarbiavimo su hitlerininkais atvejus.

Skliausteliuose paminėsime, kad šioje tremtinių eilėje buvo ir sovietų žydai (tik diktatoriaus mirtis 1953 m. kovo mėn. išgelbėjo juos nuo kitų „represuotų tautų" likimo), kuriuos apkaltinti bendradarbiavimu su hitleriniais nacistais buvo sudėtinga net paties Stalino propagandai. Etniniai valymai ir NKVD „nacionalinės operacijos" SSRS prasidėjo daug anksčiau nei 1941 m. birželio 22 d.

Tikriausiai (išsamesnis šios temos tyrinėjimas toli išeina už mūsų pokalbio ribų) pirmomis iš eilės aukomis tapo suomiai ir giminingos jiems tautos (karelai, vepsai, ingermandlandai). Trečiojo dešimtmečio pradžioje Karelijoje buvo sukurtas keistas pusiau valstybinis darinys „Karelijos darbo komuna". 1923 m. liepos 25 d. ji buvo perorganizuota į Karelijos autonominę SSR, tačiau autonomijos vadovybėje liko ankstesnioji „raudonųjų suomių" komanda (Suomijoje Manerheimo nuslopintos socialistinės revoliucijos vadovai, emigravę į Sovietų Rusiją). Autonomijoje būtent suomių (o ne karelų!) kalbai buvo suteiktas valstybinės kalbos statusas, ji buvo dėstoma Karelijos mokyklose, suomių kalba buvo leidžiamos knygos ir laikraščiai. 1925 m. spalį suformuojamas Atskirasis Karelijos jėgerių batalionas, kurio pagrindu vėliau atsirado Atskiroji Karelijos jėgerių brigada. Pats pavadinimas „jėgeriai" Raudonojoje

armijoje buvo unikalus, aiškiai pasiskolintas iš Suomijos armijos; unikalu buvo ir tai, kad vadai buvo tikslingai renkami tik iš suomių politinių emigrantų tarpo.

Galima spėti, kad trečiajame dešimtmetyje Maskva laikė parengtą „atsarginę Suomiją", prie kurios, matyt, buvo manoma prijungti tikrąją Suomiją laimėjus joje bolševikinio pavyzdžio revoliucijai. Ketvirtojo dešimtmečio pradžioje, kada paskutinės iliuzijos apie Suomijos prisijungimą išsisklaidė, prasidėjo didžiosios pjautynės. Jos vadinosi „suomių buržuazinio nacionalizmo likvidavimas". Iki 1935 m. spalio mėn. Karelijos ASSR buvo *„sunaikinta 1350 visokio plauko šnipų"*. Iki metų pabaigos Karelijoje, neįskaitant Leningrado miesto ir srities, buvo areštuoti 4688 suomiai. Buvo suimti ir sušaudyti visi autonominės respublikos vadovai ir jėgerių brigados vadai. Apie suomių kalbą Karelijoje buvo bijoma net prisiminti. Viešas pasisakymas, kad karelai ir suomiai giminingos tautos, tapo tolygiu žingsniu savižudybei. Iš Leningrado srities į prievartinę „specialiąją gyvenamąją vietą" buvo išsiųsti daug tūkstančių karelų, suomių, ingermandlandų. Šiuolaikinių istorikų vertinimais, teroro metais SSRS žuvo ne mažiau kaip 15–20 tūkst. suomių.

Suomiai buvo pirmieji, tačiau chronologinėje eilėje liūdna lyderystė pagal represuotų žmonių skaičių nenuginčijamai teko lenkams. „Ponų Lenkijai" (kitaip šios šalies sovietinė spauda nė nevadino) Stalinas, Vorošilovas ir jų kompanija puoselėjo pačius „nuoširdžiausius" jausmus. Skambus antausis, kurį 1920 m. naujai atgimusi lenkų armija „trinktelėjo" Varšuvos prieigose ir gėdingas Raudonosios armijos bėgimas šimtus kilometrų į Rytus nuo Vyslos negalėjo būti pamiršti. Slaptuose Centro komiteto nutarimuose, propagandiniuose laikraščiuose „visas pirmapradis blogis" kilo būtent tik iš „lenkų agentų". Pagrindine 1933 m. organizuoto golodomoro priežastimi tapęs SNK (Liaudies komisarų sovieto) ir CK VKP'b 1933 m. sausio 22 d. nutarimas (su reikalavimu *„visomis galimomis priemonėmis sustabdyti masinį Ukrainos ir Šiaurės Kaukazo valstiečių antplūdį į miestus"*) prasidėjo šiais žodžiais: *„Centro Komitetas ir Vyriausybė turi įrodymų, kad masinę valstiečių žūtį organizavo sovietų valdžios priešai, kontrrevoliucionieriai ir lenkų agentai."*

Lenkai buvo kalti visada ir viskuo. Lenkijos kompartija buvo paskelbta šnipų ir diversantų irštva, prasiskverbusia į Kominterną norint jį sužlugdyti iš vidaus. Tai, kad 1937–1938 m. Maskvoje buvusi lenkų Komunistų partijos vadovybė buvo visiškai sunaikinta, visiškai atitiko „geriausias" Kominterno tradicijas, o štai, kad oficialiai paleista (!!!) „kenkėjiška" lenkų kompartija, – nesuvokiamas faktas. Lenkijos socialistų partija (PPS) buvo paskelbta „socialfašistine" Pilsudskio pakalike, padėjusia jam nuslopinti darbininkų judėjimą Lenkijoje, siuntusia šnipus į Sovietų Rusiją. Pagaliau 1937 m. SSRS NKVD aptiko gyvačių lizdą, šnipų diversantų organizaciją „Polska organizacja wojskowa" (Lenkų karinė organizacija, POW). Baisu apsakyti, bet POW buvo sukurta dar 1914 m. (!!!) asmeniškai vadovaujant Pilsudskiui ir jo iniciatyva, jos tikslas buvo Pirmojo pasaulinio karo metais organizuoti diversijas rusų armijos užnugaryje. Kitais žodžiais, mitinė POW buvo paskelbta ne tik antisovietine, bet ir antirusiška organizacija, kuriai buvo inkriminuojama tai, ką patys „senieji

bolševikai leniniečiai“ laikė savo asmeniniu nuopelnu – o būtent rusų kariuomenės demoralizacija „imperialistinio karo“ metu. Eiliniai Lenkijos piliečiai, trečiojo dešimtmečio pradžioje dėl daugelio priežasčių palikę savo šalį ir pabėgę į Sovietų Sąjungą, automatiškai buvo laikomi atsiųstais šnipais. Tokio pat požiūrio buvo laikomasi ir gyvenančių SSRS lenkų atžvilgiu, kurie turėjo giminių Lenkijoje...

Galų gale VKP'b/NKVD kantrybės taurė buvo perpildyta ir 1937 m. vasarą prasidėjo liūdnai pagarsėjusi „lenkų operacija“. Vidaus reikalų liaudies komisaro Ježovo įsakyme Nr. 00485 ilgas lenkų, kurie turi būti areštuoti, sąrašas („*...politiniai emigrantai... politiniais mainais grįžusieji iš Lenkijos... buvę PPS ir kitų lenkų politinių partijų nariai... visi SSRS likusieji lenkų armijos belaisviai...*“) baigiamas visiškai nesuvokiama kategorija: „*aktyviausi vietiniai antisovietiniai ir nacionaliniai elementai iš lenkiškų rajonų*“. Sprendimą dėl suėmimo ir areštuotojo priskyrimo vienai iš dviejų „kategorijų“ priimdavo net ne „trojka“, o „dvojka“ – srities ar respublikos NKVD viršininkas ir prokuroras. Beje, pirmoji kategorija reiškė – sušaudyti, antroji – 5 ar 10 metų kalėjimo. Pasmerktųjų sąrašai buvo siunčiami tvirtinti „dvojkai“ į Maskvą, t. y. patvirtinus NKVD centriniame aparate sąrašus pasirašydavo Ježovas ir Vyšinskis. Pagal įsakymą Nr. 00485 buvo suimta 143 810 žmonių. Kai kuriais atvejais sąrašus sudarinėdavo pagal telefonų knygą, iš kurios išrašydavo „lenkiškai“ skambančias pavardes. Iš viso buvo nubausti 139 835 žmonės. Iš jų 111 091 sušaudyti. Šimtas vienuolika tūkstančių. Kas šeštas gyvenantis SSRS lenkas.

1937 m. „lenkų operacija“ tapo ne represijų pabaiga, o kulminacija. Lenkijai ir lenkams viskas dar tik prasidėjo. 1939 m. rugpjūtį, naktį iš 23 į 24 d. Maskvoje Vokietijos užsienio reikalų ministras Ribentropas ir SSRS vyriausybės vadovas Molotovas

Münchener Ausgabe

262. Folg. · 52. Jahrg. · Einzelpreis ... 15 Pf., ... 20 Pf.

Münchener Ausgabe

München, Dienstag, 19. September 1939

VÖLKISCHER BEOBACHTER

Kampfblatt der national-sozialistischen Bewegung Großdeutschlands

Der Feldzug in Polen geht seinem Ende entgegen

... geht seit gestern der Auflösung entgegen.

Volles Einvernehmen

Berlin-Moskau

Gemeinsame Erklärung der Reichsregierung und der Regierung der UdSSR.

Zum Tagesbericht des Oberkommandos der Wehrmacht

Beispiellose Leistungen der Ostarmee

1939 m. rugsėjo 19 d. nacių spauda pranešė apie abiejų diktatorių susitarimą Lenkijos klausimu. Laikraščio antraštė skelbia: „Berlynas – Maskva: visiškas tarpusavio susitarimas“

(pats Stalinas, kaip eilinis Aukščiausiojo Sovieto narys, neturėjo teisės pasirašinėti tarpvalstybinių sutarčių) pasirašė Slaptąjį papildomą protokolą apie *„interesų sferų pasidalijimą Rytų Europoje "*. Jame, be kita ko, sakoma:

„2. Jei teritorinis politinis pertvarkymas įvyktų Lenkijos valstybei priklausančiose srityse, Vokietijos ir SSRS interesų sferų siena eis maždaug Narevo, Vyslos ir Sanos upėmis.

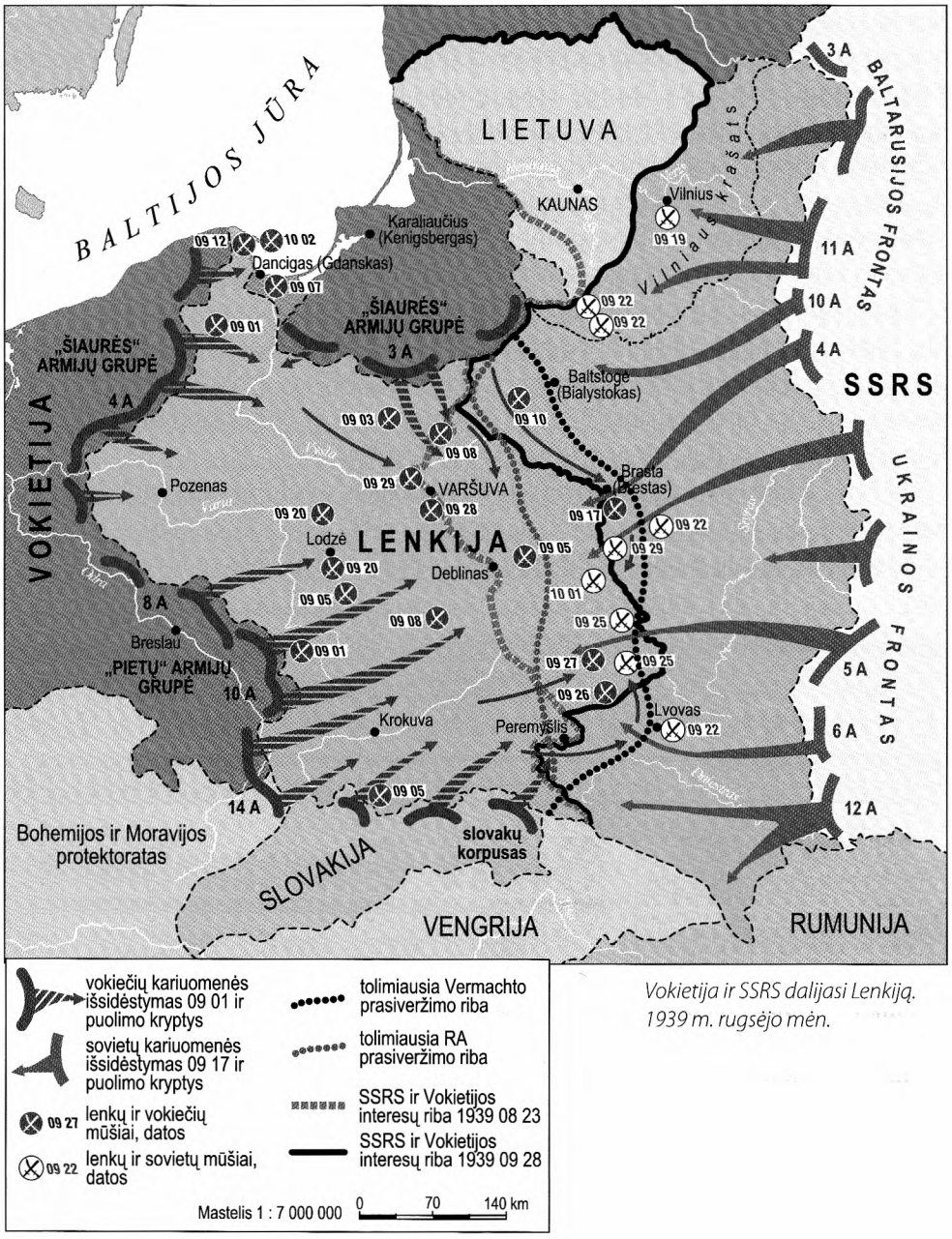

Vokietija ir SSRS dalijasi Lenkiją. 1939 m. rugsėjo mėn.

Klausimas, ar abiejų šalių interesams pageidautinas nepriklausomos Lenkijos Valstybės išlikimas ir kokios bus šios valstybės sienos, gali būti galutinai išspręstas tik toliau rutuliojantis politiniams įvykiams.

Bet kuriuo atveju abi vyriausybės šį klausimą spręs draugiško susitarimo būdu.“

1939 m. rugsėjo 1 d. vokiečių armija vienu metu iš trijų pusių (vakaruose iš Vokietijos, šiaurėje iš Rytų Prūsijos, pietuose iš okupuotos Čekoslovakijos) įsiveržė į Lenkiją. 1939 m. rugsėjo 17 d. Sovietų Sąjunga vienašališkai nutraukė 1932 m. liepos 25 d.

„Gavau iš V. Molotovo tokio turinio telefoninę žinutę: gavau informaciją, kad vokiečių kariuomenės įžengė į Varšuvą. Perduokite vokiečių vyriausybei mano sveikinimus ir linkėjimus. Šulenburgas“

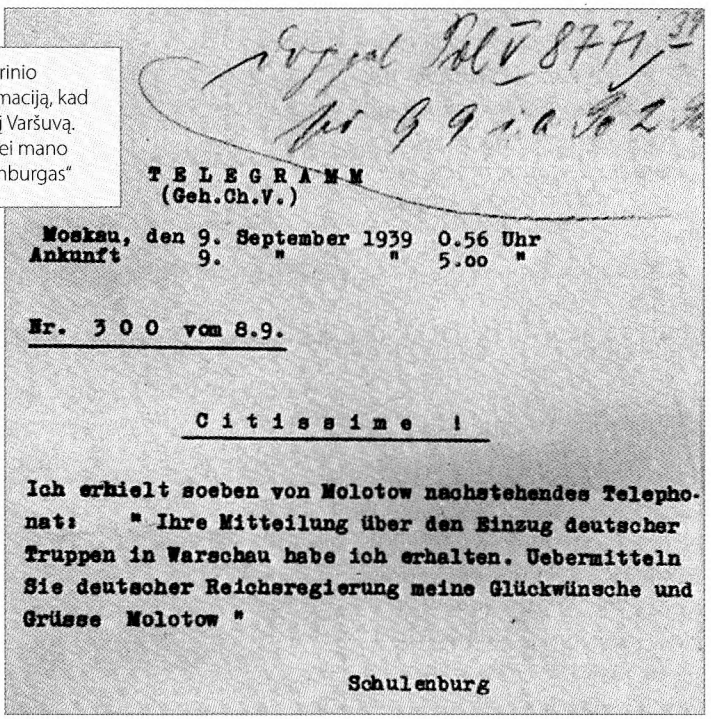

TELEGRAMM
(Geh.Ch.V.)

Moskau, den 9. September 1939 0.56 Uhr
Ankunft 9. " " 5.00 "

Nr. 300 vom 8.9.

Citissime !

Ich erhielt soeben von Molotow nachstehendes Telephonat: " Ihre Mitteilung über den Einzug deutscher Truppen in Warschau habe ich erhalten. Uebermitteln Sie deutscher Reichsregierung meine Glückwünsche und Grüsse Molotow "

Schulenburg

1939 m. rugsėjo 9 d. Vokietijos pasiuntinys SSRS V. Šulenburgas praneša apie V. Molotovo sveikinimus A. Hitleriui vokiečiams užėmus Varšuvą. Bet iš tiesų Lenkijos sostinė dar priešinosi bemaž tris savaites

Raudonosios armijos brigados vadas S. Krivošejinas perima vokiečių jau užimtą Brestą, pagal Vokietijos ir SSRS susitarimus atitekusį sovietams. 1939 m. rugsėjo 22 d.

Raudonosios armijos kariai surenka pralaimėjusios Lenkijos ginkluotę. 1939 m. rugsėjis

sudarytą SSRS ir Lenkijos nepuolimo sutartį ir didžiulėmis pajėgomis (21 šaulių, 13 kavalerijos, 16 tankų ir 2 motorizuotosios brigados, iš viso 618 tūkst. žmonių ir 4733 tankai) smogė į nugarą lenkų armijai, kurios likučiai to metu dar kovėsi su vokiečių Vermachtu. Per savaitę paskutiniai lenkų organizuoto pasipriešinimo židiniai buvo sunaikinti. 1939 m. rugsėjo 28 d. Ribentropas vėl aplankė Maskvą. Buvo pasirašyta Vokietijos ir Sovietų Sąjungos sienų nustatymo ir draugystės sutartis. Vienas iš trijų slaptųjų Sutarties protokolų fiksavo rugpjūčio 23 d. sutarties pasikeitimus, numatytus paskirstant įtakos sferas (100–120 km pločio teritorija tarp Vyslos ir Bugo iš Stalino buvo perduota Hitlerio „daliai", o Lietuva buvo pašalinta iš Vokietijos „interesų sferos" ir perduota Stalinui). Klausimas dėl „pageidautino nepriklausomos Lenkijos valstybės išlikimo" buvo išspręstas visiškai atvirai, demonstruojant ypatingą cinizmą ir akiplėšiškumą.

Pirmajame laikraščio „Pravda" puslapyje puikavosi „Sienų nustatymo ir draugystės sutarties" tekstas, prasidedantis tokiais žodžiais: *„Suirus buvusiai Lenkijos valstybei, SSRS vyriausybė ir Vokietijos vyriausybė laiko išimtinai savo uždaviniu atkurti šioje teritorijoje taiką ir tvarką..."*

1939 m. spalio 31 d. kalbėdamas Aukščiausiajame Soviete draugas Molotovas pareiškė: *„Lenkijai užteko trumpo smūgio pirma iš Vokietijos pusės, o paskui – Raudonosios armijos, kad iš šito išsigimusio Versalio sutarties kūdikio nieko neliktų."* Negalėjo

Vokietijos užsienio reikalų ministras J. Ribentropas pasirašo Vokietijos ir SSRS sienų nustatymo ir draugystės sutartį. 1939 m. rugsėjo 28 d.

SSRS užsienio reikalų komisaras V. Molotovas pasirašo Vokietijos ir SSRS sienų nustatymo ir draugystės sutartį. 1939 m. rugsėjo 28 d.

Demarkacinė linija tarp vokiečių ir sovietinių armijų, nustatyta Vokietijos ir SSRS vyriausybių. Riba, pagal rugpjūčio 23 d. slaptuosius protokolus, eina Vyslos upe per Varšuvą. 1939 m. rugsėjis. Nuotr. iš laikraščio „Izvestijos"

Vokietijos ir SSRS abipusių valstybinių interesų siena buvusios Lenkijos valstybės teritorijoje. Riba eina pagal rugsėjo 28 d. slaptuosius protokolus. Lietuva atitenka SSRS, Vokietijai atiduodama Lenkijos teritorijos dalis. 1939 m. rugsėjo pabaiga. Nuotr. iš laikraščio „Pravda"

Buvusios Lenkijos teritorijoje demarkuojama Vokietijos–SSRS valstybinė siena. 1939 m. lapkričio 7 d.

nuslėpti savo triumfo ir liaudies komisaras Vorošilovas. Šventiniame 1939 m. lapkričio 7 d. įsakyme buvo pasakyta: „*Lenkų valstybė po pirmo rimto karinio susidūrimo subyrėjo kaip senas supuvęs vežimas. Užteko kokių 15 karo su Vokietija dienų ir poniška Lenkija kaip valstybė nustojo egzistuoti...*“ Po tokių ryškių ir abejonių nepaliekančių pranešimų, ne tik laikraščiuose ir kalbose, bet ir visiškai slaptuose, visuomenei neprieinamuose Raudonosios armijos vadovybės dokumentuose Lenkija išskirtinai buvo vadinama „buvusiąja Lenkija“ arba, sekant hitlerininkais, „generaline gubernija“.

Bet vienu punktu Molotovas nebuvo teisus. Iš „buvusios Lenkijos“ kai kas liko. Pavyzdžiui, liko SSRS teritorijoje, belaisviams skirtuose lageriuose, laikomi lenkų armijos kareiviai ir karininkai. Raudonosios armijos vadovybės įsakymais (be abejo, suderintais „aukščiausiu lygmeniu“) nepaskelbto karo „belaisviais“ buvo laikomi visi lenkų armijos kariškiai, neatsižvelgiant, ar jie priešinosi Raudonajai Armijai ir turėjo su savimi ginklą. Todėl į lagerius pakliuvo ir ką tik mobilizuoti, dar neginkluoti rezervistai (tokių ypač daug buvo Lenkijos rytiniuose užnugario rajonuose), ir atsargos karininkai, ir net praėjusių karų invalidai be rankų ir be kojų (beje, čia visiškai neperdedama). Likvidavus „buvusią Lenkijos valstybę“ šių žmonių juridinis statusas tapo nepaaiškinamas. Jų nebuvo galima laikyti „karo belaisviais“ (1907 m. spalio 18 d. Hagos konvencija „Sausumos karo papročiai ir įstatymai“ reikalavo pasibaigus karo veiksmams paleisti visų kariavusių šalių belaisvius), o dešimčiai metų išsiųsti juos į Gulagą nors minimaliai paisant „socialistinio teisėtumo“ normų buvo neįmanoma, – lageriuose laikomi šie užsienio piliečiai SSRS teritorijoje nespėjo nusikalsti.

Sudėtinga politinė teisinė kolizija buvo išspręsta labai paprastai. Pagal žinomą aforizmą, kurio autorystė dažnai priskiriama pačiam Stalinui: „Yra žmogus – yra problema...“ Eilinius kareivius ir puskarininkius, gimusius Rytų Lenkijoje ir Stalino aneksuotose teritorijose, pavadintose „Vakarų Baltarusija ir Vakarų Ukraina“, paleido namo. Apie 43 tūkstančius, gyvenusių vakarinėje ir centrinėje Lenkijoje, perdavė Vokietijai. Lenkų armijos karininkus (kadrinių buvo apie 40 proc., visi likusieji buvo mobilizuoti mokytojai, gydytojai, inžinieriai), taip pat policininkus, pasieniečius, žandarus, karinių ir valstybinių įstaigų valdininkus, iš viso apie 15 tūkst. žmonių, perdavė NKVD „operatyviniam-čekistiniam darbui“. „Darbas“ vyko beveik penkis mėnesius. „Belaisvius“ surūšiavo: Kalinino (dabar Tverės) srities Ostaškovo lageryje buvo patalpinti 6 tūkst. policininkų ir valdininkų; karininkus įkurdino maždaug po lygiai Starobelsko, netoli Charkovo, ir Kozelsko lageriuose (pastarasis buvo visiems rusų stačiatikiams žinomo Optino vienuolyno teritorijoje). 1939 m. spalio 27 d. L. Berija patvirtino „agentūrinių-operatyvinių priemonių“ planą. Tarp „belaisvių“ buvo išaiškinami „kontrrevoliuciniai elementai“, renkama informacija apie „buvusios Lenkijos“ ginkluotąsias pajėgas, verbuojama agentūra. Iki 1940 m. vasario mėn. viskas, kas galima, buvo padaryta. NKVD vadovybei lenkų „belaisviai“ tapo nereikalinga našta, beverčiu šlaku.

Kovo pradžioje Berija įteikė Stalinui pranešimą, kuriame pasiūlė sušaudyti 14 700 lenkų karininkų ir policininkų, kadangi *„jie yra užkietėję, nepataisomi sovietų valdžios priešai... nekenčiantys sovietų santvarkos... stengiasi tęsti kontrrevoliucinę veiklą, antisovietinę agitaciją... visi jie tik ir laukia išlaisvinimo, kad galėtų įsitraukti į aktyvią veiklą prieš sovietų valdžią“*. Berijos pasiūlymas buvo įvertintas ir virto direktyva, kurią VKP'b CK politinis biuras patvirtino kaip Nutarimą, kuriame nurodoma sušaudyti *„vakarinių Ukrainos ir Baltarusijos sričių kalėjimuose esančius 11 000 žmonių – įvairių kontrrevoliucinių, šnipų ir diversinių organizacijų narius, buvusius dvarponius, fabrikantus, buvusius lenkų karininkus, valdininkus ir perbėgelius“*.

Lenkų karininkai sovietų nelaisvėje. 1939

Pasmerktųjų tautybė nenurodyta, bet pats skaičius (11 tūkst. žmonių) aiškiai sutampa su tuo Berijos pranešimo fragmentu, kuriame sakoma, kad Ukrainos ir Baltarusijos vakarinių sričių kalėjimuose kalinami 18 632 suimtųjų, iš kurių 10 685 yra lenkai..

Pirmieji buvo sušaudyti (Smolensko srities NKVD valdybos rūsyje) lageriuose laikyti šventikai. 1940 m. balandį ir gegužės pradžioje „belaisviai" grupėmis po 100–250 žmonių geležinkeliu išvežti į bausmės vykdymo vietas. Ostaškovo lagerio kaliniai sušaudyti Kalinino miesto NKVD kalėjimo patalpose, palaidoti Mednoje kaime. Starobelsko lagerio kaliniai sušaudyti Charkovo srities NKVD valdybos vidiniame kalėjime ir palaidoti netoli Piatichatkos kaimelio. Kozelsko lagerio kaliniai sušaudyti ir palaidoti miške prie Kozja Goros, keletas kilometrų nuo Smolensko–Oršos plento.

Nereikia manyti, kad užsiėmę „karo belaisvių lagerių palaisvinimu" NKVD organai daugiau nieko neveikė. Aneksuotose teritorijose jie nė akimirkai nesumažino „gilių socialinių-politinių pasikeitimų" tempų. Darbai vyko dieną ir naktį. Garsus čekistas P. Sudoplatovas be jokio sąžinės graužimo atsiminimuose rašo:

Vorkutos lageris – vienas didžiausių Gulago sistemoje

1940 m. tremtyje Kazachstane atsidūrę lenkai su vietos gyventojų šeima

„Lvove atmosfera buvo visiškai nepanaši į tvyrojusią sovietinėje Ukrainos dalyje. Lvove virė vakarietiškas kapitalistinis gyvenimas, didmeninė ir mažmeninė prekyba buvo privatininkų rankose. Juos turėjome greitai likviduoti...“

1940 m. vasario 10 d. vienu metu Vakarų Baltarusijoje ir Vakarų Ukrainoje buvo įvykdyta pirmoji masinė lenkų deportacija. Per didžiausius šalčius (Baltarusijoje tuo metu termometro stulpelis nusileido iki -37 laipsnių) žmonėms susiruošti buvo duotos dvi valandos, tačiau neužteko transporto ir vagonams pakrauti prireikė keturių dienų. Keletas tūkstančių vaikų ir senių mirė nuo peršalimo stotyse arba jau kelyje. Kita, pati didžiausia (26 tūkst. šeimų) deportacija, kai žmonės buvo vežami be jokio teismo, be mažiausių kaltinimų, įvyko 1940 m. balandžio 13 dieną. Bet ir ji buvo ne paskutinė. Kartais, kaip juodas humoras, Lenkijos gyventojus, nė sapne nesapnavusius apie kažkokį Trockį, iš gimtųjų namų išveždavo remdamiesi 1937 m. liepos 30 d. SSRS NKVD įsakymu kaip „trockistų ir diversantų šeimų narius“. Pagal pažymą, sudarytą SSRS vidaus reikalų liaudies komisaro pavaduotojo V. Černyšovo, 1941 m. rugpjūčio 1 d. „specperkeltųjų“, dažniausiai lenkų tautybės asmenų, buvo 381 tūkst. žmonių. Tiek jų buvo rugpjūčio mėn. O iki tol dar reikėjo išgyventi. Pagal paties Berijos prisipažinimą, ne mažiau kaip 10 tūkst. deportuotųjų žuvo kelyje nuo bado, šalčio ir ligų.

„Laimingajam“, kurį NKVD pripažino „svetimos klasės elementu“, deportacija buvo, galima sakyti, švelniausias bausmės būdas. Potencialių ar tikrų sovietų valdžios priešų laukė areštas, kalėjimas arba sušaudymas. Nuo 1939 m. rugsėjo iki 1941 m. vasario mėn. Vakarų Ukrainos ir Baltarusijos NKVD/NKGB suėmė 92 500 žmonių. Tarp jų 41 tūkst. lenkų, 23 tūkst. žydų, 21 tūkst. ukrainiečių, 7,5 tūkst. baltarusių. Aiškių nacionalinio diskriminavimo požymių, kaip matome, nebuvo, sodino visus, bet pirmiausia lenkus, kurie pagal Molotovo versiją sudarė 12 proc. aneksuotų teritorijų gyventojų (lenkų demografų duomenimis, – 43 proc.). 1941 m. pavasarį rengiant būsimojo karo veiksmų teatrą represijos įgavo naują pagreitį. Iki 1941 m. liepos mėn. vakarinėse Ukrainos ir Baltarusijos srityse suimtųjų skaičius padidėjo iki 107 tūkst. žmonių. Prasidėjus karo veiksmams NKVD/NKGB pradėjo skubiai evakuoti Vakarų srityse esančius kalėjimus; tada buvo nužudyti (ne visada „humaniškuˮ būdu) 10 259 suimtieji, visai neatsižvelgiant, ar jie nuteistieji, ar tik įtariamieji. Nurodomas skaičius gautas sumuojant SSRS NKVD kalėjimų valdybos pranešimus ir, matyt, neapima visų atvejų, kai masiškai buvo žudomi suimtieji (be Kalėjimų valdybos, dar buvo NKVD konvojavimo kariuomenė, buvo atskiras nuo NKVD, NKGB liaudies komisariatas ir visi šie „organaiˮ mokėjo ir mėgo šaudyti). Pagal Ukrainos nacionalistų organizacijos (UNO) dokumentus pateikiamas 80 tūkst. kalinių, nužudytų vien tik Ukrainoje, skaičius.

„Vieni neužmiršti, kitiems šlovė, vieniems vanduo, kitiems duobė – nei pėdsako, vien nebūtis.“ Taip jau sutvertas mūsų netobulas pasaulis, apie „saulės nualintusˮ generolus kuriamos dainos ir statomi filmai, o sunaikintų dešimčių tūkstančių paprastų darbininkų tragedijos virsta vien nuobodžiais statistikos skaičiais. Kas šiandien

prisimena dešimtis tūkstančių žuvusių lenkų, 1937 m. sušaudytų pagal telefonų knygos sąrašus? Kam įdomus likimas lenkų valstiečių, 1940 m. kartu su vaikais išmestų į vasario speigą? Šių žmonių ir jų artimųjų kančios be pėdsakų išnyko neišmatuojamoje Antrojo pasaulinio karo ugnyje. Ir tik vienas iš paminėtų epizodų, ne pirmas, ne didžiausias, net ne pats žiauriausias pagal žmonių žudymo būdą, virto daugelio metų tarptautine problema, kraujuojančia žaizda, iki šiandienos temdančia rusų ir lenkų santykius. Katynė. Paprastas geografinis pavadinimas. Vietovė ir miškas Smolensko srityje, Kozja Gora kaimelio apylinkėse, tapo tarsi nelaimės sinonimu. Šiandien jis skamba lyg pikta lemtis, primindama mums daugelio slavų kalbų žodį „kat". „Kat" – kankintojas, budelis...

Štai kaip skamba trumpai perpasakota istorija. 1943 m. vasarį vokiečių okupacinė valdžia aptiko lenkų karininkų masinio laidojimo vietą Katynės miške. Apskriejusi daugybę instancijų informacija pasiekė „tiesos ministeriją" ir svarbiausią hitlerinės Vokietijos propagandininką daktarą Gebelsą *(Goebbels)*.

Sovietinės karo meto karikatūros Gebelsą vaizdavo kaip išsigimusią mažytę beždžionėlę, sėdinčią ant Hitlerio peties. Paskutiniu metu buvusi beždžionėlė buvo pakelta laipsniu, tapo įžymiu ir nepralenkiamu politinio „piaro" meistru. Mano manymu, tiesa kaip visada yra per vidurį. Gebelsas mokėjo ir mėgo savo nešvarų darbą, bet „dovanų", kurias jam dosniai dalijo Stalinas, dėka svarbiausio reicho propagandininko darbas nebuvo labai sunkus. Pirmoji ir svarbiausioji „dovana" buvo gyvenimo lygis, ligi kurio Stalinas nuvarė sovietų darbininkus ir kolūkiečius. Gebelsas dovaną priėmė, organizavo vokiečių darbininkų delegacijų keliones į okupuotą SSRS teritoriją, rengė nesuskaičiuojamas parodas, susitikimus su Rytų fronto kariais ir panašius renginius, vadinamus vienu pavadinimu: „Bolševikų „rojus" vokiečių darbininkų akimis".

1941 m. birželio 30 d. Vermachto daliniai įžengė į Lvovą, virš kurio tvyrojo pasibaisėtina 2,5 tūkst. užmuštų kalinių irstančių lavonų smarvė. Gebelsas puikiai pasinaudojo suteikta proga. Į Lvovą buvo atvežti užsienio žurnalistai, pakviesta Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komisija; vokiečių kareivių laiškai su pasakojimais apie tai, ką jie pamatė Lvovo kalėjimuose, Vokietijoje buvo išleisti milžinišku tiražu, atskira knyga, su būtinai nurodytu tiksliu laiško gavėjo (ir kareivio tėvų, jo nuotakos, darbo draugų ir pan.) adresu (ir net telefonu, jeigu jis buvo). Nežinau, nespėliosiu, ar kas nors bandė patikrinti tuos adresus ar telefonus, bet tai publiką veikė puikiai. Iki 1943 m. Gebelsas sukaupė didžiulę patirtį organizuoti propagandinius spektaklius tema „Bolševikinių išgamų žiaurybės". Katynė, t. y. masinių lenkų karininkų žudynių faktas, leido vokiečiams į milžiniškos tarptautinės provokacijos orbitą įtraukti Londone esančią lenkų vyriausybę emigracijoje ir kartu sukiršinti antihitlerinės kolicijos narius.

1943 m. balandžio 13 d. vokiečių radijo stotys pranešė, kad Smolensko apylinkėse rasti „GPU nužudytų" lenkų karininkų kapai. Balandžio 14 d. Lenkijos Raudonajam Kryžiui buvo pasiūlyta sudaryti ekspertų komisiją dalyvauti kūnų ekshumacijoje. Jau

Katynė. 1943 m. balandis

Ekshumacijos darbai Katynėje. 1943 m. balandis–gegužė

nekalbant apie tai, kad kategoriškai atsisakyti okupacinės valdžios pasiūlymo buvo tolygu savižudybei, Raudonojo Kryžiaus darbuotojai neturėjo ir moralinės teisės atsisakyti savo tiesioginės pareigos dalyvauti nustatant žuvusiųjų asmenybes bei pranešti apie juos giminėms. Buvo nuspręsta į Katynę pasiųsti „lenkų Raudonojo Kryžiaus technine komisija“ pavadintą specialistų grupę. Jausdami milžinišką vokiečių valdžios spaudimą, lenkų specialistai kiek galėdami stengėsi išvengti Gebelso propagandinės kampanijos: jie atsisakė išduoti liudijimus su konkrečia mirties data (o būtent 1940 m. data būtų buvusi lemiamu vokiečių argumentu) ir nepasirašė jokių dokumentų, nurodančių lenkų karininkų žudynių kaltininkus.

„Techninė komisija“ dalyvavo 7 masinių laidojimų ekshumacijose. Aštuntoji kapavietė buvo tik iš dalies atverta, kadangi dėl prasidėjusių didelių karščių 1943 m. birželio 7 d. darbai sustabdyti. Buvo surasti ir iškelti 4243 lavonai, kurių dalį (2730) pavyko indentifikuoti pagal rastus asmens dokumentus, pažymas (tarp jų ir apie skiepijimus Kozelsko lageryje), laiškus, dienoraščius, medalionus. Komisijos nuomone, sprendžiant iš aštuntosios kapavietės gilumo ir ploto, joje galėjo būti palaidota ne daugiau kaip du trys šimtai žmonių. Šiandieną lygindami turimus Kozelskio lagerio

kalinių sąrašus (1939 m. gruodžio 29 d. jame buvo 4543 žmonės), galime konstantuoti, kad „Techninė komisija" darbą atliko tiksliai ir skrupulingai. Visi ant lavonų rasti dokumentai ir asmeniniai daiktai buvo perduoti jų reikalavimu vokiečiams. Dvi protokolų kopijas ir dalį daiktinių įrodymų lenkams pavyko pasiimti su savimi, taip pat išsaugota dalis sušaudytųjų dienoraščių ir užrašų. Kaip sakyta, „Techninė komisija" atsisakė pasirašyti politinius vokiečių pareiškimus, tačiau sudarė tikslią atlikto darbo ataskaitą, kuri buvo perduota lenkų Raudonojo Kryžiaus vadovybei Varšuvoje. Dokumentas buvo išsaugotas ir 1989 m. išspausdintas. Pateikiame kelias citatas, svarbias norint suvokti tolesnius įvykius:

„...Vokiečiai visą teritoriją ištyrė labai atidžiai, – jiems buvo svarbu, kad propagandos paskelbtas 12 000 aukų skaičius nesiskirtų nuot tikrojo, todėl galima spėti, kad daugiau kapaviečių aptikti nepavyks... Mirties priežastis – šūvis į kaukolės pamatą...

Iš rastų dokumentų matyti, kad žudynės vyko 1940 m. nuo kovo pabaigos iki gegužės pradžios".

Baigdami kalbėti apie „Techninės komisijos" darbą, priminsime, kad iki 1989 m., t. y. iki komunistinio režimo Lenkijoje žlugimo, išgyveno tik vienas Komisijoje dirbęs žmogus, I. Bartoševskis, Varšuvos sukilimo dalyvis nuo pirmos iki paskutinės dienos. Du Komisijos nariai žuvo dalyvaudami lenkų Pasipriešinime, daugelis kitų po karo buvo priversti emigruoti iš Lenkijos. O ir patį Bartoševskį areštavo vos po trijų dienų, kai į Krokuvą įžengė sovietų kariuomenė...

Grįžkime dabar į 1943 m. balandžio įvykius. Pirmoji sovietų reakcija buvo radijo pranešimas, kad vokiečiai surado archeologinių kasinėjimų vietą (!!!) ir rastus skeletus nori paversti sušaudytų lenkų karininkų kapaviete. Sprendžiant iš Gebelso užrašų, jis tiesiog susižavėjo tokiu net jam netikėtu Stalino propagandos idiotizmu. Po kurio laiko Maskva atsitokėjo po šoko ir Sovinformbiuro oficialiame pranešime buvo pasakyta, kad lenkų karo belaisviai dirbo kelių statybos darbuose į vakarus nuo Smolensko, 1941 m. vasarą pakliuvo į vokiečių rankas ir buvo vokiečių sušaudyti. Ši versija su nedideliais patikslinimais daugiau nei pusę šimtmečio SSRS buvo absoliučiai privaloma bet kokiu atveju paminėjus Katynės įvykius.

1943 m. balandžio 17 d. Lenkijos vyriausybė emigracijoje kreipėsi į Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komitetą su prašymu išsiųsti delegaciją į Smolenską kūnų ekshumacijai. Raudonojo Kryžiaus komitetas sutiko dalyvauti, tačiau tik su išlyga, kad į jį kreipsis visos suinteresuotos šalys, tarp jų ir SSRS. Suprantama, Stalino vadovybė nenorėjo nei dalyvauti Katynės žudynių aplinkybių tyrime, nei matyti autoritetingą Raudonojo Kryžiaus komisiją ekshumacijos vietoje. Ji nuėjo visai kitu keliu: 1943 m. balandžio 25 d. rinktiniais žodžiais apkaltinusi Lenkijos vyriausybę dalyvaujant „niekšingame fašistų šmeižte" (nors Sikorskio vyriausybė apie Katynės įvykius nepaskelbė nė vieno pranešimo kartu su vokiečiais, o kreipimasis į Raudonąjį Kryžių visiškai atitiko visas tarptautines normas ir tradicijas), Maskva pranešė nutraukianti diplomatinius santykius su Lenkija.

Šioje vietoje atidus skaitytojas būtinai privalo paklausti, – kokie „diplomatiniai santykiai“ galėjo būti tarp Sovietų Sąjungos ir „buvusios Lenkijos“? Šis klausimas absoliučiai būtinas ir labai turiningas, nes atsakymas į jį leidžia iš dalies suprasti Stalino reakciją į Katynės įvykius.

Tarp 1939 m. rugsėjo ir 1943 m. balandžio buvo 1941 m. vasara. Ši siaubinga vasara pakeitė politinį Europos peizažą. Radikaliai pasikeitė ir sovietų-lenkų santykiai. Birželio 22 d. vakare Čerčilis pareiškė, kad prasidėjusiame kare Britanija palaikys Sovietų Sąjungą. Birželio 23 d. lenkų vyriausybės emigracijoje vadovas Sikorskis pasiūlė SSRS vyriausybei atnaujinti šalių santykius ir bendradarbiauti kovoje prieš bendrą priešą. Draugas Stalinas pirmosiomis karo dienomis tylėjo lyg žuvis. Bet vėliau, suvokęs katastrofišką realių įvykių charakterį, jis pradėjo prašyti, net ne prašyti, o reikalauti (!!!) visapusiškos Vakarų šalių pagalbos. Taip, Ruzveltas ir Čerčilis buvo pasmerkti padėti Stalinui, tačiau 1941 m. vasarą jie dar galėjo kelti nors minimalias pagalbos sąlygas. Viena iš tokių sąlygų buvo Lenkija.

Anglija įstojo į Antrąjį pasaulinį karą vykdydama Sutarties su Lenkija įsipareigojimus ginti Lenkijos suverenitetą (bent tokia buvo oficiali formuluotė). Lenkų lakūnai gynė Londono dangų nuo oro antskrydžių (ketvirtoji pagal rezultatyvumą buvo Karališkųjų KOP vadovybės 303-ioji lenkų naikintuvų eskadrilė), lenkų jūreiviai kartu su anglais plukdė transporto laivų karavanus per mirtinai pavojingus Atlanto vandenis, lenkų kariai kartu su anglais kovėsi Šiaurės Afrikoje. Esant tokiai situacijai Čerčilis negalėjo ignoruoti savo tėvynainių minčių, jausmų ir atvirai padėti Sovietų Sąjungai, kuri tūkstantmetės istorijos šalį paskelbė ne tik „išsigimusiu Versalio sutarties kūdikiu“, bet ir aneksavo 75 proc. ikikarinės Lenkijos teritorijos. Naujiems sąjungininkams spaudžiant Stalinas buvo priverstas vėl pripažinti „buvusią Lenkiją“ ir pradėti derybas su Sikorskiu.

1941 m. liepos 30 d. (pasibraukite šią datą trimis riebiais brūkšniais) buvo pasirašytas sovietų-lenkų tarpvyriausybinis susitarimas. Pirmasis jo punktas skelbė: „*SSRS vyriausybė pripažįsta, kad 1939 m. Vokietijos ir Sovietų Sąjungos sutartis dėl teritorinių pertvarkymų Lenkijoje prarado galią.*“ Susitarimas numatė Sovietų Sąjungos teritorijoje suformuoti Lenkijos armiją, kuri bus laikoma „*sudėtine dalimi ginkluotųjų pajėgų suverenios Lenkijos Respublikos, kuriai prisieks kariai*“. Specialiajame susitarimo protokole numatyta, kad „*sovietų vyriausybė skelbia amnestiją visiems Lenkijos piliečiams: šiuo metu sovietų teritorijoje kalinamiems karo belaisviams ir visiems kitiems suimtiesiems*“. Remiantis

Lenkijos vyriausybės emigracijoje ministras pirmininkas V. Sikorskis pasirašo Lenkijos ir SSRS draugystės ir bendradarbiavimo deklaraciją. Už jo stovi V. Molotovas ir J. Stalinas. Maskva. 1941 m. gruodžio 4 d.

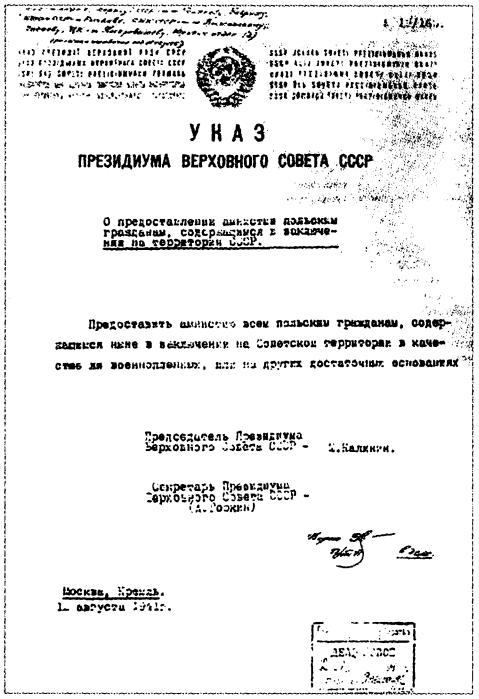

УКАЗ

ПРЕЗИДИУМА ВЕРХОВНОГО СОВЕТА СССР

О предоставлении амнистии польским гражданам, содержащимся ныне в заключении на Советской территории в качестве военнопленных, или на других достаточных основаниях

Председатель Президиума Верховного Совета СССР - М.Калинин.

Секретарь Президиума Верховного Совета СССР - (А.Горкин)

Москва, Кремль.
1. августа 1941 г.

SSRS Aukščiausiojo Sovieto prezidiumo įsakas apie Lenkijos piliečių amnestiją. 1941 m. rugpjūčio 12 d.

šiuo protokolu, rugpjūčio 12 d. buvo išleistas SSRS Aukščiausiojo Sovieto prezidiumo Įsakas apie Lenkijos piliečių amnestiją, kuriame nurodyta paleisti *„visus lenkų armijos karo belaisvius ir internuotuosius“*.

Suprantama, nei Sovinformbiuras, nei pokario laikų sovietiniai vadovėliai netrikdė sovietinių žmonių protų informacija, kad 1941 m. liepos 30 d. Stalinas sutiko pripažinti „praradusį galią“ savąjį „laisvės žygį“, kurio metu Rytų Lenkijos dalis tapo vadinamąja „Vakarų Ukraina“ ir „Vakarų Baltarusija“. 1941 m. vasaros „akimirksnio silpnumas“, kurio metu Stalinas sutiko prisipažinti neteisėtai aneksavęs Lenkijos teritoriją, 1943 m. balandį jau buvo toli praeityje. Maskva ieškojo bet kokios dingsties išsilaisvinti rankas ir nutraukti savo įsipareigojimus Lenkijos vyriausybei. Taigi, nors ir keista, bet iš Gebelso propagandinės kampanijos dėl Katynės žudynių išlošė Stalinas. Jis gavo ilgai lauktą pretekstą nutraukti šalių santykius „su buržuazine Lenkijos vyriausybe“.

1943 m. rugsėjo 26 d. Smolenskas buvo išvaduotas iš vokiečių. Žodžių junginys „auksinis ruduo“ nelabai tinka, kai kalbama apie masinių laidojimų kūnų ekshumaciją, bet būtent šis metų laikas, specialistų manymu, geriausias tokiam baisiam užsiėmimui: jau ne taip šilta, nebėra vabzdžių, tačiau dar ir nešalta, o rudens vėjas ir lietus išvaiko lavonų tvaiką. Praėjo 1943 m. spalis, lapkritis, gruodis, tačiau niekas Sovietų Sąjungoje neprisiminė apie Katynę. Atėjo 1944 m. sausis. Milžiniškas Raudonosios armijos puolimas Dešiniakrantėje Ukrainoje (Dneprovsko–Karpatų strateginė operacija) sovietinių karių kraujo kaina (oficialiais karo statistikos duomenimis, 270 tūkst. žuvusių, 893 tūkst. sužeistų) artino Staliną prie buvusių Lenkijos sienų. Tai reiškė, kad Stalinas savo sąjungininkams anglams ir amerikiečiams privalėjo galutinai ir negrįžtamai pareikšti, kad Sovietų Sąjunga nežino ir nieko nenori žinoti nei apie Londone esančią „lenkų vyriausybę“, nei apie Europos 1939 m. rugsėjo 1 d. geografinį žemėlapį.

Taip jau susiklostė aplinkybės, kad būtent 1944 m. speiguotą sausį į Katynės miškus atvyko akademiko N. Burdenkos vadovaujama Specialioji komisija vokiečių fašistinių grobikų įvykdyto lenkų belaisvių karininkų sušaudymo aplinkybėms nustatyti ir tirti. Uždavinys, iškeltas komisijai, kurią kontroliavo net du vidaus reikalų

liaudies komisarai S. Kruglovas ir V. Merkulovas, buvo suformuluotas jau pačiame komisijos pavadinime. Komisija į nusikaltimo vietą atvyko su iš anksto parengta išvada apie įmanomus šio įvykio kaltininkus. Liko tik surasti kokius nors daiktinius įrodymus, kad lenkų karo belaisvius karininkus sušaudė „vokiečių fašistiniai grobikai". Komisija, turėdama užnugaryje net du Berijos pavaduotojus, bandė rasti „liudytojus" ir priversti liudyti jiems reikalingus faktus, kad Burdenka galėtų sukurpti nors kokią falsifikaciją. Bet nepajėgė to pasiekti.

Dirbti Specialiojoje komisijoje nebuvo pakviesti nei užsienio ekspertai iš neutralios šalies, nei antihitlerinės koalicijos šalių kriminalistai, net prosovietinių lenkų organizacijų atstovai, iš kurių tarpo tuo metu Maskvoje buvo formuojama nauja „teisinga" Lenkijos vyriausybė.

Per vieną savaitę, sausio 16–23 d., sausio šaltyje buvo ekshumuoti 925 lavonai (vėliau komisija ataskaitoje nurodė ekshumavusi 1380 kūnus). Vadovaujantis komisijos ataskaita, buvo padaryta „išvada", kad Katynėje buvo sušaudyta 11 tūkst. lenkų karininkų (žuvusiųjų skaičius buvo padidintas, nes reikėjo paaiškinti, kur dingo Ostaškovo ir Starobelsko lagerių kaliniai). Be jokių nepriklausomų liudytojų prie kūnų buvo „surasti" devyni dokumentai (pašto siuntos ir kvitai su vėlesnėmis nei 1940 m. gegužės mėn. datomis). Po to „Specialioji komisija" nusprendė savo darbą atlikusi ir į ekshumacijos vietą pakvietė užsienio žurnalistus.

Pirmiausia, kas krito žurnalistams į akis, buvo šilti drabužiai (milinės, šalikai, pirštinės, šilti apatiniai baltiniai) ant lavonų žmonių, vokiečių esą suimtų per 1941 m. liepą tvyrojusius didžiulius karščius, kuriuos savo memuaruose mini visi sovietų ir vokiečių kareiviai. Į paprastą ir lengvai atspėjamą klausimą, kodėl lenkų belaisviai neišsilakstė, kai jų NKVD konvojus pabėgo, akademikas Potiomkinas nieko protingesnio nesugalvojo, kaip pasakyti: *„Jie kaip dirbo, taip ir toliau dirbo iš inercijos."* Klausimas, o kas iš inercijos toliau maitino 11 tūkst. vyrų, tiesusių kelius Smolensko mūšių laukuose, taip ir liko nepaklaustas. Liko daug neatsakytų klausimų, bet buvo jau 1944 m. sausis. Raudonoji armija triuškino nekenčiamus fašistus, išvaduotoje SSRS teritorijoje buvo rasta begalė hitlerinių okupantų žiauraus elgesio pėdsakų. Ir nė vieno žurnalisto liežuvis ar plunksna neprisivertė suabejoti „baltais siūlais" siūtomis Burdenkos komisijos išvadomis...

Būtent čia Stalinui vertėjo sustoti. Bet praėjus dvejiems metams, apakintas savo triumfo šlovės spindulių, Didysis Karo Vadas nusprendė Katynės žudynių klausimą pateikti Niurnbergo procese. Kaip pagrindinį kaltinimų argumentą Stalinas Niurnberge pateikė Burdenkos komisijos išvadas ir jos rastus „dokumentus". Tai buvo didelė klaida. Net Niurnbergo procesas, kuriame viena iš konflikto šalių pasisavino teisę vienu metu būti teisėju, prokuroru ir tardytoju, net šis keistas tribunolas, kuris pamindamas visas rašytas ir nerašytas teisės normas iš anksto sudarinėjo sąrašus tų temų, klausimų, dokumentų, faktų, kurie neturi būti svarstomi procese, net šis „nugalėtojų teismas" vis dėlto skyrėsi nuo 1937 m. sovietinio „liaudies teismo". Ir tai, ko

„nepamatė“ 1944 m. sausį žurnalistai, negalėjo nepastebėti patyrę vokiečių advokatai 1946 m. pavasarį.

Pirmiausia paaiškėjo, kad Kaltinamajame akte nurodytas žuvusiųjų skaičius netikėtai, be jokio pagrindimo, nuo 925 išaugo iki 11 tūkst. žmonių. Gynyba atkreipė tribunolo dėmesį į šias keistas manipuliacijas ir pareikalavo iškviesti šalių liudytojus. Maskvoje kilo didžiulė sumaištis. Kovo 21 d. į neeilinį posėdį buvo sukviesta Vyšinskio komisija, kuriai nuo 1945 m. rugsėjo buvo pavesta vadovauti Niurnbergo procesui. Rengti „liudytojus“ ir kaltinimo dokumentus buvo įtraukti sovietinių baudžiamųjų žinybų stambiausi veikėjai: Abakumovas, Vyšinskis, Merkulovas. Praėjus penkioms dienoms po Komisijos posėdžio, specialiojo baudžiamojo teismo Krokuvoje prokuroras R. Martinis, kuriam dar 1945 m. gruodį buvo pavesta parengti lenkų liudytojus Niurnbergo procesui, rastas savo namuose nužudytas.

Kita mirtis tykojo Niurnberge. Jaunas prokuroras N. Zoria, vyriausiojo sovietų kaltintojo padėjėjas, kreipėsi į valdžią prašydamas jį pasiųsti į Maskvą pas patį Vyšinskį skubiam raportui. Prokuroras Zoria ir anksčiau garsėjo kaip sąžiningas teisininkas. 1939 m. jis buvo pažemintas iki eilinio, kai prokuratūros patikrinimo metu rado suklastotas bylas ir apie jas pranešė aukštesniajai valdžiai. Kitą dieną N. Zoria su raportu vėl kreipėsi dėl kelionės į Maskvą. Jam buvo atsakyta. Maskvos jis taip ir nepasiekė, nes 1946 m. gegužės 23 d. buvo rastas negyvas. Oficiali mirties priežastis – nelaimingas įvykis valant asmeninį ginklą.

1946 m. liepos 1–3 d. Niurnberge buvo svarstomas Katynės klausimas. Per liudytojų ir ekspertų apklausą buvo nustatyta, kad F. Arensas, kurį sovietų pusė norėjo pristatyti kaip dalinio, sušaudžiusio lenkų karininkus, vadą, iš tikrųjų vadovavo 537-ajam ryšių pulkui ir kartu su pavaldiniais Katynės rajone pasirodė daug vėliau spėjamo žudynių laiko. Nebuvo pateikta jokių argumentų, kad vokiečių ryšių padalinio kareiviai masiškai šaudė belaisvius. NKVD parengtas „kaltinimo liudytojas“ Bazilevskis (Smolensko burmistro pavaduotojas vokiečių okupacijos metais) sunkiai iš popieriuko perskaitė savo parodymus. Iš jo atsakymų į klausimus paaiškėjo, kad su-

Tarptautinis Niurnbergo tribunolas. Teisiamųjų suolas

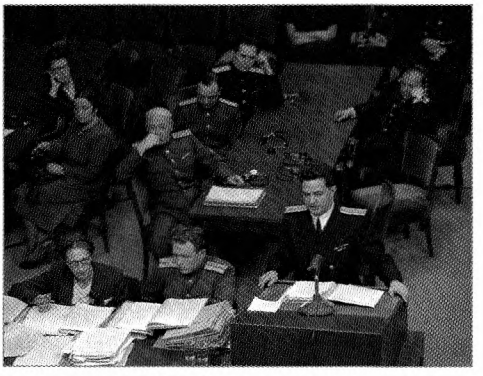

Vyriausiojo sovietų kaltintojo padėjėjo N. Zorios pranešimas Niurnbergo tribunole. 1945

šaudymo vietoje jis nebuvo ir negalėjo įvardyti nė vieno mačiusio įvykius liudytojo. Bulgarų gydytojas profesorius Markovas (tarptautinės ekspertų komisijos, 1943 m. balandžio pabaigoje dirbusios Katynėje, dalyvis) nepaisant to, kad „laisvoje" Bulgarijoje iš karto pakliuvo į kalėjimą už dalyvavimą „niekšingoje fašistų provokacijoje", Niurnbergo procese dar kartą pakartojo savo išvadas, kad lavonų irimo greitis ir kiti požymiai masinėje kapavietėje moksliškai kol kas neištirti iki tokio laipsnio, kad būtų galima nustatyti tikslų aukų žuvimo laiką. Atsakydamas į gynybos klausimus Markovas patvirtino, kad lavonai vilkėjo šiltais drabužiais...

Sovietų prokuroras Rudenko pagaliau pasiekė, kad „Katynės klausimo" svarstymas būtų nutrauktas. T. Stupnikova, dirbusi tribunole sinchroninio vertimo vertėja, savo atsiminimuose rašo: *„Man tai buvo tikrai „juodoji diena". Klausytis ir versti liudytojų parodymus buvo neapsakomai sunku, ir ne dėl vertimo sudėtingumo, bet iš nenumaldomos gėdos už daug iškentėjusią vienintelę mano Tėvynę, kurią tikrai ne be pagrindo buvo galima įtarti padarius sunkiausią nusikaltimą... Be abejo, buvo sunku visiems sovietų atstovams. Ir teisėjams, kurie netikėtai prarado savo akmeninę savivtvardą, ir kaltintojams, kuriems buvo lemta Katynės pavyzdžiu dar kartą įsitikinti, kad Niurnbergo tribunolas – tai ne SSRS teismas..."*

Niurnbergo tribunolas savo nuosprendyje nepripažino vokiečių kaltės dėl lenkų karininkų sušaudymo Katynėje. Šio nuosprendžio sovietų kaltintojai neginčijo, neprotestavo (skirtingai nei daugeliu kitų atvejų). Tačiau tai nesukliudė Didžiajai sovietinei enciklopedijai straipsnyje „Katynės sušaudymas" be jokio sąžinės graužimo (net nežinau, ar čia tinka žodis *sąžinė*) skaitytojus painformuoti, kad *„teismo medicinos ekspertų vertinimu, bendras nužudytųjų skaičius siekė 11 tūkst."* ir *„Tarptautinis Niurnbergo tribunolas pripažino svarbiausius karo nusikaltėlius kaltais naikinus lenkų tautą ir, tarp kitko, sušaudžiusius lenkų karo belaisvius Katynės miške"*.

Čia Katynės nusikaltimo istorija baigiasi. O prasideda kita, nė kiek ne mažiau dramatiška istorija. Pusės amžiaus melo istorija. Sunki, nelygi kova atstatant teisybę. Galima ir būtina aprašyti, kaip prasidėjus Gorbačiovo pertvarkai naujoji SSKP vadovybė manevravo stengdamasi atverti nors dalelę tiesos ir išsaugoti budelių neliečiamybę. Patarlė sako: „Yla visad išlenda iš maišo." Senų propagandos mitų kūrėjai stengėsi nevykusiais, netikusiais būdais, bet kokiomis jėgomis apginti budelius.

Tačiau šis skyrius nėra be ribų, todėl iš karto pereikime prie finalinio istorinės dramos akto, prie 1993 m. rugpjūčio 2 d. Rusijos Federacijos Vyriausiosios karo prokuratūros ekspertų komisijos pasirašytos Baudžiamosios bylos Nr.159 išvados. Kelios dešimtys puslapių, kuriuose sausa protokolų kalba atskleidžiama nusikaltimo paslaptis ir ne mažiau nusikalstami būdai bandant nuslėpti tikruosius kaltininkus:

„N. Burdenkos komisijos esą naudoti dokumentai, patanatomų tyrimai ir išvados niekada nebuvo aprašyti, paskelbti ir pristatyti... Neišsiųstas rotmistro S.Kučinskio pašto atvirukas, datuotas 1941 m. birželio 20 d., yra aiškiai padirbtas. Stanislovas Kučinskis nebuvo laikomas Kozelsko lageryje, o iš Starobelsko lagerio išvyko 1939 m. gruodį... [...] Patikrinus dokumentus, paaiškėjo, kad Karo belaisvių valdybos tvirtinimas, jog

belaisviai nebuvo laikomi trijuose nurodytuose Nr. 1–ON, Nr. 2–ON, Nr. 3–ON lageriuose, kaip ir liudytojo „majoro Vetošnikovo", vieno iš lagerių viršininko, parodymai yra melagingi. Kaip matyti iš Rusijos Federacijos MVD pažymų, 1940 m. ir vėliau tokių lagerių nebuvo. Vadinamasis majoras Vetošnikovas KGB sistemoje netarnavo ir yra išgalvotas asmuo...

Nurodyta laidojimų data – 1941 m. ruduo – nebuvo pagrįstai patvirtinta. Net prieš surandant NKVD korpuso dokumentus, įtikinami datos (1940 m. pavasaris) įrodymai aptikti daugybėje ant lavonų rastų dokumentų (laikraščių skiautės, dienoraščiai ir kt.), kurių paskutinės datos – 1940 m. kovas-gegužė. Tai patvirtina ir išsaugotos Krokuvoje dvi protokolų kopijos bei daiktiniai įrodymai...

L. Berijos raštas VKP(b) CK, J. Stalinui buvo Politinio biuro nutarimo projektas, kuris automatiškai tapo 1940 m. kovo 5 d. Nutarimo „SSRS NKVD klausimas" protokolu Nr. 144. Rašte buvo jų pačių ranka rašytos (patvirtino grafologinė ekspertizė) Stalino, Vorošilovo, Molotovo ir Mikojano vizos ir pastabos „drg. Kalininas – už, drg. Kaganovičius – už". Politinio biuro 1940 m. kovo 5 d. Nutarimo ir rašto autentiškumą nustatė rašysenos ir kriminalinė ekspertizė...

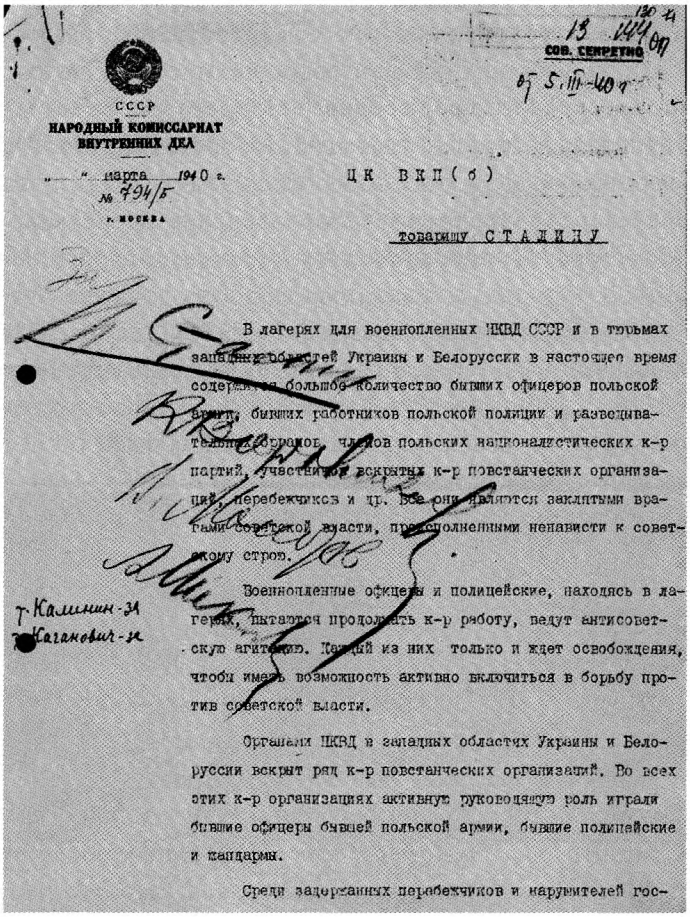

СОВ. СЕКРЕТНО

СССР
НАРОДНЫЙ КОМИССАРИАТ
ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

марта 1940 г.
№ 794/б
г. МОСКВА

ЦК ВКП(б)

товарищу СТАЛИНУ

В лагерях для военнопленных НКВД СССР и в тюрьмах западных областей Украины и Белоруссии в настоящее время содержится большое количество бывших офицеров польской армии, бывших работников польской полиции и разведывательных органов, членов польских националистических к-р партий, участников вскрытых к-р повстанческих организаций, перебежчиков и пр. Все они являются закоренелыми врагами советской власти, преисполненными ненависти к советскому строю.

Военнопленные офицеры и полицейские, находясь в лагерях, пытаются продолжать к-р работу, ведут антисоветскую агитацию. Каждый из них только и ждет освобождения, чтобы иметь возможность активно включиться в борьбу против советской власти.

Органами НКВД в западных областях Украины и Белоруссии вскрыт ряд к-р повстанческих организаций. Во всех этих к-р организациях активную руководящую роль играли бывшие офицеры бывшей польской армии, бывшие полицейские и жандармы.

Среди задержанных перебежчиков и нарушителей гос-

L. Berijos raštas J. Stalinui su Stalino, K. Vorošilovo, V. Molotovo, A. Mikojano vizomis. 1940 m. kovo 5 d.

Pagal KGB pirmininko A. Šelepino 1959 m. kovo 3 d. pasirašytą raštą iš viso buvo sušaudyti 21 857 „buvusios buržuazinės Lenkijos asmenys", tarp jų Katynės miške (karo belaisviai iš Kozelsko lagerio) – 4421 žmogus, iš Starobelsko lagerio – 3820 žmonių, iš Ostaškovo – 6311. 7305 žmonės sušaudyti „Vakarų Ukrainos ir Vakarų Baltarusijos lageriuose". Apklaustas liudytojas A. Šelepinas patvirtino rašto ir jame pateiktų faktų tikrumą.

P. Soprunenka, apklaustas liudytoju įrašant parodymus videokamera, patvirtino, kad buvo asmeniškai susipažinęs su VKP(b) Nutarimu sušaudyti lenkų karo belaisvius. Vykdant šį nutarimą jis vadovavo visų lenkų karo belaisvių perdavimui į Ukrainos Charkovo, Smolensko ir Kalinino NKVD. Sušaudytuosius palaidojo nurodytų rajonų Ukrainos NKVD poilsio vilų teritorijose. Analogiškus parodymus davė buvęs UNKVD Kalinino srities viršininkas D. Tokarevas... Liudytojas M. Syromiatnikovas, tarnavęs UNKVD Charkovo srities vidaus kalėjimo vyresniuoju, nurodė, kad 1940 m. gegužę į kalėjimą buvo atvežta didelė grupė lenkų belaisvių, kuriuos naktimis šaudydavo, po to veždavo laidoti į UNKVD vilų rajoną. Analogiškus parodymus apie belaisvių šaudymus 1940 m. pavasarį davė liudytojai I. Titovas, I. Nozdrevas, P. Klimovas, I. Dvorničenka ir kiti.

1991 m. vykusios ekshumacijos UNKVD vilų teritorijose Kalinino (dabar Tverė) Mednoje, Charkovo srityje (Piatichatkos k.), Smolensko srityje (Katynės miškas), patvirtino, kad ten yra lenkų belaisvių, nužudytų šūviu į pakaušį, masinių laidojimų vietos... Nustatytas tiesioginis priežastinis ryšys tarp sąrašų-įsakymų išvežti karo belaisvius iš Smolensko srities NKVD ir lavonų eilės, kuria jie gulėjo Katynės kapvietėse 1943 m. pavasarį. Abiejų sąrašų sutapimas įrodo 1943 m. identifikacinio sąrašo (sudaryto lenkų Raudonojo Kryžiaus Techninės komisijos – M. S.) tikrumą. Šis sąrašas yra įrodymo dokumentas...

Baudžiamosios bylos medžiaga nepaneigiamai įrodo 1940 m. balandžio–gegužės mėn. VKP(b) CK Politinio biuro nutarimu NKVD bendradarbių įvykdytas nusikalstamas žudynes sušaudant 14 522 lenkų karo belaisvių iš Kozelskio, Starobelsko ir Ostaškovo NKVD lagerių, taip pat 7305 lenkų, kalėjusių kalėjimuose ir lageriuose Vakarų Baltarusijoje ir Vakarų Ukrainoje..."

Tiesa nugalėjo. 1990 m. balandžio 13 d. SSRS prezidentas M. Gorbačiovas perdavė Lenkijos prezidentui V. Jaruzelskiui du aplankus su sąrašais belaisvių, išvežtų iš Kozelskio ir Ostaškovo lagerių, ir taip pat Starobelsko lagerio belaisvių sąrašą. Tą pačią dieną TASS'as pranešė, kad dėl nusikaltimų kalta NKVD. 1992 m. spalio 14 d. vyriausiasis Rusijos archyvininkas R. Pichoja Rusijos prezidento B. Jelcino nurodymu Varšuvoje perdavė Lenkijos prezidentui VKP(b) CK Politinio biuro dokumentų su nutarimu sušaudyti lenkų karo belaisvius kopijas. Žudynių vietose (Katynės miške ir Mednoje) buvo pastatyti memorialinių paminklų kompleksai, kurių atidengime dalyvavo pirmieji Rusijos ir Lenkijos asmenys. Stalino teroro aukų vardai įamžinti bronzoje ir granite. Išleisti dokumentų rinkiniai, smulkiai aprašantys „Katynės įvykius".

SSRS prezidentas M. Gorbačiovas perduoda Lenkijos prezidentui V. Jaruzelskiui aplankus su lenkų belaisvių sąrašais. 1990 m. balandžio 13 d.

Tiesa nugalėjo. Bet neilgam.

Tiesos triumfas negalėjo būti ilgas ir tvirtas, kadangi tai buvo protu nesuvokiama keista tiesa. Žvėriškas savo žiaurumu ir mastu nusikaltimas yra, o net minimalių bausmių nusikaltėliams – nėra. Tai tinka ne tik Katynės žudynių atveju, kuris tėra tik maža Stalino režimo piktadarysčių dalelytė. Budeliai ir jų parankiniai, apklausti kaip įvykių „liudytojai", tyliai ir ramiai išsiskirstė po namus (didelės dalies iki dešimtojo dešimtmečio pradžios išgyvenusių NKVD/NKGB nusikaltėlių apskritai niekas neapklausė net kaip liudytojų). Šie nusikaltėliai laužė visus – Dievo ir žmonių – įstatymus. Žudė, kankino, prievartavo. Jų aukų neįmanoma tiksliai suskaičiuoti. Tik 1937–1938 m. buvo sušaudyta 680 tūkst. žmonių, dar 115 tūkst. žmonių per tuos dvejus „tardymų" metus žuvo kalėjimuose ir lageriuose. Ir argi tik 1937 m. prasidėjo valstybinis teroras prieš savo liaudį? O žvėriškas 1919–1921 m. valstiečių sukilimų numalšinimas, o išbuožinimas, golodomoras, Gulago ledo pragaras, 1930–1940 m. etniniai valymai... Niekas nenubaustas – nei konkretūs žmonės, nei nusikalstamos organizacijos.

Kaip reagavo likę gyvi budeliai, daugybė jų dvasios paveldėtojų plačiai paskleidus tiesą apie jų nusikaltimus? Dvejopai. Abu galimi variantai šiandien žinomi iš konkrečių pavyzdžių.

Hitleriniams budeliams ir jų pasekėjams buvo išaiškinta, kad žudyti, kankinti ir prievartauti negalima. Ir aiškinta ne publicistiniais straipsniais laikraščiuose, o konkrečiais veiksmais. Vien tik Vokietijoje, Amerikos okupacinėje zonoje, 13 mln. (!!!) vokiečių užpildė 131 klausimo anketą apie galimą jų dalyvavimą nusikalstamo

Hitlerio režimo veikloje. Pagal šios „anketos" rezultatus amerikiečiai beveik milijoną (!!!) žmonių atidavė teismui ir daugiau kaip 600 tūkst. iš jų buvo nuteisti. Daugumai buvo uždrausta dirbti valstybės tarnyboje. Tačiau tokia švelnia bausme atsipirko toli gražu ne visi. Pagal karo tribunolų nuosprendžius mirties bausme buvo nubausti 480 fašistų, daugiau nei 10 000 karo nusikaltėlių buvo pasodinti į kalėjimus ir uždaryti į darbo stovyklas. Štai būtent šioje sveikoje dirvoje užaugo dvi kartos vokiečių, kurie atstatė sugriautą Vokietiją, pavertė ją klestinčia demokratine šalimi, ir visą šį laiką jie atgailauja ir ieško, atgailauja ir ieško, prieš ką dar yra nusikaltę ir neišpirkę savo kaltės.

Mūsų šalyje nenubaustų ir neprisipažinusių budelių dvasiniai pasekėjai elgėsi visai kitaip. Pirma, jie tyliai bruzdėjo: *„Nereikia vien juodomis spalvomis piešti didvyriško, bet sudėtingo mūsų istorijos laikotarpio."* Paskui išdrąsėjo, ir štai iš visų vadinamųjų „patriotinių" laikraščių pasipylė isteriškas žviegimas – „demokratai meluoja apie milijonus aukų". Sušaudyta smulkmė, vos kokie 700 tūkst. žmonių. O štai 2007 m. jie tapo tokiais pasitikinčiais savimi, kad net išdrįso išleisti straipsnių rinkinį „Mums nereikia atgailauti!" Štai taip. Dar prisiminsit „mūsiškius".

Grįžkime betgi prie Katynės, tiksliau, naujos, „antikatynės" temos. „Antikatynės" kampanija prasidėjo iš pradžių nebandant paneigti SSRS ir Rusijos prezidentų pripažintus faktus, tačiau piktai šnypščiant, o juk „tavo pačios vyras girtuoklis" stiliumi. Vos paminėjus Katynę pasigirsdavo pasakojimai „apie dešimtis tūkstančių raudonarmiečių, 1920–1921 m. žuvusių lenkų nelaisvėje". Skaičiai nuolatos augo: 20 000, 40 000, 60 000... Pagaliau 2000 m. balandžio 26 d. žinomame savo nepriklausomybe „Nepriklausomame laikraštyje" pasirodė politinės apžvalgininkės Ksenijos Fokinos žinutė „Sovietų-lenkų karui – 80 metų". Būtent taip – „80 karo metų". O ne – „80 metų pasibaigus karui". Pasirodo, *„didelio lenkų kariuomenės puolimo metu į nelaisvę buvo paimta 130 tūkst. (pačiais kukliausiais paskaičiavimais) rusų belaisvių. Apie 80 tūkst. jų žuvo Juzefo Pilsudskio lageriuose.... Šeštajame–devintajame dešimtmečiais SSRS stengėsi neatkreipti dviejų draugiškų socialistinių šalių visuomenių dėmesio į negatyvius sovietų-lenkų istorijos momentus, konkrečiai ir į 1919–1920 m. karo aukas. Tuo tarpu Lenkija niekada nepamiršo Žečspospolitos karininkų žudynių Katynėje".*

Nežinau, kaip jums, o man tiesiog nepatogu siūlyti panelei Ksiušai paskaityti statistikos rinkinį „Slaptumo grifas nuimtas. SSRS ginkluotųjų pajėgų nuostoliai". Ar tai moteriškas darbas?

„Gink Dieve nuo tokių dalykų – / Sutikt puotoj ar ties butu / Man akademišką-jį kyką, / Seminaristą su šydu!" Tiesa, politinis apžvalgininkas, vyras jis ar moteris, nesvarbu kokio amžiaus, privalo suprasti, kad jokio praeities nusikaltimo negalima pateisinti nauju nusikaltimu; žinoti, kad Rusijos ir Lenkijos „senas slavų ginčas" turi daugelio amžių kruviną istoriją, kurios neįmanoma nei suprasti, nei užbaigti spekuliaciniais svarstymais, „kas pirmas pradėjo". Mes nemoralizuosime, o tiesiog paimsime iš lentynos anksčiau minėtą knygą „Slaptumo grifas nuimtas", kurią parengė

oficialūs Rusijos Federacijos Generalinio štabo karo istorikai. Pažiūrėkime, kas joje parašyta apie Raudonosios armijos nuostolius 1920 m. sovietų-lenkų kare.

8 lentelė (28–29 p.). „Karių kadrų sudėties nuostoliai 1920 m. frontuose". Dingo be žinios, pakliuvo į nelaisvę: Vakarų fronte 53 805 žmonės, Pietvakarių fronte 41 075 žmonės. Taigi ne „130 tūkst. pačiais kukliausiais paskaičiavimais", o 95 tūkst. pačiais didžiausiais paskaičiavimais (ne kiekvienas „prapuolęs be žinios" būtinai pakliūva į priešo nelaisvę, juk pasitaiko ir dezertyrų, ir neįtrauktų į štabo pranešimus žuvusiųjų ar sužeistųjų. Kaip susiklostė „Pilsudskio lageriuose" belaisvių likimas? Atsiverčiam 34 p., skaitome: *„DVRA Mobilizacijos valdybos štabo žiniomis, 1921.11. 21 iš Lenkijos sugrįžo 75 699 žmonės, iš Vokietijos – 40 986 internuotieji, iš viso – 116 685 DVRA kariai."*

Kad nekiltų jokių abejonių, jog internuoti Vokietijoje raudonarmiečiai tiesiogiai susiję su sovietų-lenkų karu, toliau paaiškinama: *„Dalis Vakarų fronto kariuomenės dalinių buvo internuotieji... 1920 m. rugpjūtį jie negalėjo prasiveržti iš Vyslos rajono į rytus ir buvo priversti pasitraukti į Prūsijos teritoriją, kur juos internavo vokiečių valdžia."*

Pasirodo, laimingai grįžusių į Tėvynę raudonarmiečių skaičius didesnis už dingusių be žinios ir pakliuvusių į nelaisvę skaičių? Žinoma, stebuklų nebūna. Pilietinio karo metu karių apskaitoje buvo visiškas chaosas. Net pati kadrų sudėtis sunkiai pakluso kontrolei ir apskaitai. Ten pat, 34 p., rašoma: *„Vakarų fronte vyresnio amžiaus kareiviai nenorėjo kariauti ir patys pasiduodavo į nelaisvę. Pietvakarių fronte dalies junginių Dono ir Kubanės gyventojai, visi be išimties, savanoriškai perėjo į priešo pusę."* Po šių žodžių – nuoroda į DVRA archyvinius fondus. Ar galima tiksli apskaita armijoje, kuri miniomis pasiduoda ir pereina į priešo pusę? Šiaip ar taip, belaisviai raudonarmiečiai „Pilsudskio lageriuose" mirė. Mirė tūkstančiais. Lenkų istorikų tyrimai leidžia nustatyti mirusiųjų lageriuose skaičių – 8–12 tūkst. žmonių. Tai palyginti labai nedaug. Mažai, ne tik lyginant su fantastiniu Ksiušos Fokinos rašiniu. Mažai, palyginti su pradiniu pakliuvusių į nelaisvę belaisvių skaičiumi ir aplinkybėmis, kuriomis jie pakliuvo į nelaisvę.

Seniai, kada žodis Katynė dar nebuvo girdėtas, N. Ostrovskis parašė autobiografinę knygą „Kaip grūdinosi plienas". Knygoje yra tokia eilutė, nežinau kodėl man į atmintį įsirėžusi dar mokykloje: „Baisiau nei lenkų kulkosvaidžiai armijos gretas šienavo dėmėtoji šiltinė." Kai „Paslapties grifas" buvo nuimtas, nusprendžiau patikrinti, kiek rašytojo frazė atitinka tikrovę. Grįžtame prie 28 p., 8 lentelės. Vakarų frontas – žuvo 6989 žmonių, susirgo 33 171 žmogus. Pietvakarių frontas – žuvo 10 653, susirgo 23 234. O juk 8 lentelė fiksuoja ne bendrą susirgusiųjų skaičių, o tik tuos, kurie oficialiai tiesiog iš rikiuotės pakliuvo į ligonines. Raudonosios armijos Vyriausiosios karo sanitarinės valdybos duomenimis, 1920 m. dėmėtąja ir grįžtamąja šiltine persirgo 1 299 859 kareiviai. 13 proc. susirgusiųjų mirė. Mirė ligoninėse, o ne „mirties lageriuose". Mirė ne todėl, kad juos kas nors nukankino, o todėl, kad karo suirutė, badas ir medikamentų trūkumas neleido jų išgelbėti..

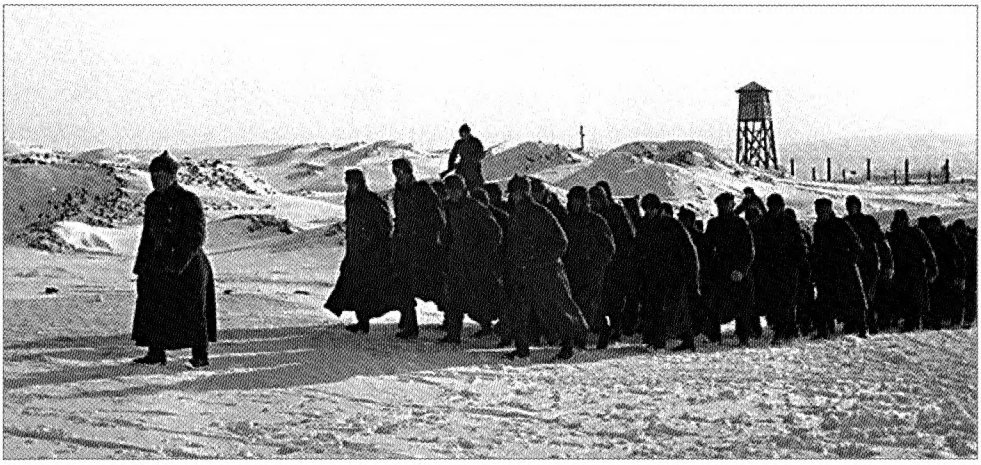

Vokiečių karo belaisviai

Jei 80–90 proc. raudonarmiečių, 1920 m. vasarą pakliuvusių į lenkų nelaisvę, liko gyvi, tai liudija, kad lenkų lageriai nebuvo naikinimo lageriai. Patiems aršiausiems „patriotams" skubu pacituoti 390 p. 16 eilutę nuo viršaus: *„Po karo iš Sovietų Sąjungos į tėvynę grįžo 1 939 tūkst. žmonių, o 451 tūkst. vokiečių kareivių ir karininkų mirė nelaisvėje."* Gal, gerbiamieji ponai, netvirtinsite, kad sovietų lageriai karo belaisviams vokiečiams buvo „mirties lageriai, kuriuose masiškai ir sąmoningai buvo žudomi negalintys apsiginti žmonės"? O dėl beveik pusės milijono vokiečių belaisvių mirties, tai šitą tragediją galima pakankamai aiškiai paaiškinti. Negana to, kad karo belaisvių lageris – ne sanatorija, žmonės, pakliūvantys į tą lagerį, irgi ne iš sanatorijos. Geriausiu atveju belaisvis išsekęs, alkanas, iškankintas nevilties ir baimės. Dažnai jis būna sergantis ar sužeistas. Štai kodėl visi 100 proc. belaisvių lageryje neišgyvena. Nei lenkų armija trečiajame dešimtmetyje, nei Raudonoji armija 1943–1945 m. negalėjo, o ir nesistengė atimti pieno stiklinės ir tvarsčių ritinėlio nuo savo sužeistųjų ir atiduoti priešo belaisviams. Tokia baisi karo tiesa. Ir pats laikas nustoti ja spekuliuoti.

Bandymas dėti lygybės ženklą tarp Pilietinio karo anarchijos sąlygomis neišvengiamo žiauraus elgesio bei savavališkų susidorojimų su belaisviais (tokių 1920 m. pasitaikė abiejose fronto pusėse) ir šaltakraujiško 14,5 tūkst. lenkų karininkų iššudymo taikos metu pagal neteisėtos partinės valdžios aukščiausiojo organo sprendimą, buvo tik pirmas žingsnis stengiantis visiškai paneigti VKP(b) ir NKVD vadovybės atsakomybę už Katynės tragediją. Kadangi pirmas žingsnis buvo pripažintas pagirtinu „nuomonių pliuralizmu", toliau laukė kiti veiksmai.

2006 m. balandžio 15 d. laikraštyje pasirodė straipsnis. Autorius – V. Čerepachinas, publicistas. Šiame straipsnyje viskas buvo puiku – ir turinys, ir pavadinimas: „Katynės drama „absurdo teatre". Absurdo teatras. Tiksliau ir geriau TO nepavadinsi:

„...Dabar Lenkijoje vėl pradedama svarstyti „Maskvos kaltės" tema Katynės tragedijoje, ***tarsi*** (čia ir toliau paryškinta mano – *M. S.*) *1941 m. rudenį, kada,* ***kaip mano***

***kai kurie istorikai**, sovietų NKVD sušaudė apie 12 tūkst. lenkų karininkų, 1939 m. Raudonosios armijos paimtų į nelaisvę... Lenkų pusės reikalavimai remiasi 1990 m. kategorišku ir emocingu Michailo Gorbačiovo ir vėlesniu Boriso Jelcino savo šalies pripažinimu kalta dėl Katynės dramos. Tačiau, kaip pažymi fundamentalūs šio klausimo tyrinėtojai, konkrečiai Jurijus Muchinas, šis gestas buvo padarytas **ant pertvarkos euforijos bangos ir be pakankamų įrodymų**.*

*Daugelis Europos istorikų įsitikinę, kad šio karo puslapio **beapeliacinė ir vienpusė** lenkų **interpretacija** neturi jokio pagrindo... Atvykusi išvijus hitlerininkus akademiko N. Burdenkos vadovaujama komisija nustatė... **Svarūs** fašistų kaltės organizavus ir įvykdžius masines lenkų žudynes **įrodymai** pateikti sovietinių kaltintojų Tarptautiniame Niurnbergo tribunole...“*

Koks šaunuolis! „Kuris, brangieji, tūkstantmetis mūsų kieme?“ Dievai jo nematę, to tūkstantmečio, – bet kokią drąsą pasauliui apreiškė publicistas Čerepachinas! „Beapeliacinė ir vienapusė interpretacija“, – pasirodo, taip vadinami dviejų šalies prezidentų sprendimai! Manau, toks bekompromisis ryžtas pagauna mūsų „patriotinę“ visuomenę tik vienu vieninteliu atveju, – kada ji absoliučiai tikra, jog yra nebaudžiama. Beje, koks laikraštis drįso spausdinti straipsnį, kuriame aukščiausiu valstybiniu lygmeniu pripažinta demaskuoto nusikaltėlio kaltė vadinama „kai kurių istorikų nuomone“. Laikraštis vadinasi gražiai – „Krasnaja zvezda“ (Raudonoji žvaigždė). Taip, taip, tas pats svarbiausias Rusijos Federacijos Gynybos ministerijos spaudos organas. Ne šiaip sau oficialus, o superoficialus laikraštis, spaudos organas žinybos, kuriai patikėtas „raudonas“ mygtukas ir visi kiti mygtukai, kuriuos paspaudus kitas laikraštis Žemėje būtų išspausdintas nebent po dviejų milijonų metų. Gynybos ministerijos laikraštis, skirtingai nei koks namudinis „Muchosransk-Daily“ neturi teisės slėptis už gėdingų pasiteisinimų esą „redakcijos nuomonė nebūtinai sutinka su autoriaus nuomone“. Bet ji ir nesislepia! Iškart po Čerepachino straipsnio – komentaras „Nuo redakcijos“. Jį verta pacituoti nuo pirmo iki paskutinio žodžio.

Sovietinis paminklas Katynėje. Ant paminklo užrašyta: „Čia palaidoti lenkų belaisviai karininkai, žvėriškai vokiečių-fašistų okupantų nukankinti 1941 m. rudenį“

„Vyriausioji Rusijos prokuratūra atsisakė pripažinti politinės agresijos aukomis lenkus, sušaudytus prieš 65 metus Katynėje... Savo sprendimą prokuratūra grindžia tuo faktu, kad nėra įrodymų, jog Katynėje žuvę lenkai buvo nuteisti remiantis sovietų Baudžiamuoju kodeksu, todėl jų negalima pripažinti politinių represijų aukomis.

Tikriausiai verta padėti tašką šioje istorijoje. Juristai, kaip mes žinome, vadovaujasi ne emocijomis, o įstatymu. Juk mes visi – ir Rusijoje, ir Lenkijoje – labai ilgai kalbėjome apie būtinybę kurti teisinę valstybę, apie įstatymo viršenybę. Todėl elkimės pagal tas taisykles, dėl kurių patys tiek kovojome..."

Ne, tašką padėti dar ne laikas. Pagal visą logiką čia turėtų būti kablelis. Taip ciniškai tyčiotis iš neteisėtumo aukų atminimo galima tik tuo atveju, jei toliau rengtumeisi neigti faktą, kad *„lenkai, žuvę Katynėje"*, žuvo ne patys savaime, o buvo sušaudyti VKP(b)/NKVD įsakymu. Na ir visai nesvarbu, kad ne „Raudonosios žvaigždės" redkolegija ilgai ir skausmingai kovojo norėdama sukurti teisinę valstybę, paisančią įstatymo viršenybės, – jau vien teiginys, kad politinių represijų aukomis negalima laikyti tų, kurie buvo nukankinti be jokio Baudžiamojo kodekso, prieštarauja ne tik menkiausiam sąžinės ir padorumo supratimui, bet ir Įstatymui. Tie, kas, pasirodo, „ilgai kovojo...", turėtų žinoti šį Įstatymą. 1991 m. spalio 18 d. priimtas „Politinių represijų aukų reabilitacijos įstatymas" represijų aukų kategorijai priskiria visus, kurie buvo represuoti *„neteisminių organų: kolegijų, komisijų, Ypatingųjų pasitarimų, „dvojkų", „trojkų" ir kitų panašių organų sprendimu"*. Lenkų karo belaisviai buvo mirčiai pasmerkti (čia netinka žodis „nuteisti", nes jokio teismo su Baudžiamuoju kodeksu nė ženklo nebuvo) remiantis būtent tik politiniais motyvais *(„visi jie yra užkietėję, nepataisomi sovietų valdžios priešai")*, todėl jų teisė būti laikomais politinių represijų aukomis pagrįsta ir „Reabilitacijos įstatymo" raide, ir reikšme.

Kol memorialai Katynėje, Mednoje ir Starobelske dar nenuversti buldozerių, o „fundamentalaus tyrinėtojo" Muchino portretai dar nekabinami prievarta mokyklų klasėse, mums lieka galimybė pasinaudoti proga ir susipažinti su šio „tyrinėtojo" kūriniais iš arčiau. Kas šis galingas seniokas?

Jurijus Muchinas visai dar nesenas (gimė 1949 m. kovo 22 d.), o jo vaisingos ir galingos rašytojiškos veiklos užmojai negali nestebinti. Per trejus metus (2004–2006 m. imtinai) išleista 17 jo parašytų (ar tik pasirašytų?) knygų, kurių bendra apimtis – 5822 puslapiai. Atsiprašau, jei praleidau ar nesuradau visos J. Muchino kūrybos. Štai kai kurių jo knygų pavadinimai: „Žydų rasistų paslaptys", „Už ką nužudytas Stalinas?", „Antiapolonas. JAV Mėnulio afera". „Žydams apie rasizmą", „Parsiduodanti mergšė genetika", „Stalino žudikai"... Kaip matome, rašytojo interesų ratas labai platus: nuo kosmoso platybių iki tamsios pasaulinio žydų-masonų sąmokslo bedugnės. Nė vienos iš išvardytųjų knygų neskaičiau, manau, retas skaitytojas pajėgtų nunešti jas iki Dnepro vidurio, kitaip sakant, perskaityti. Šiuo atveju mane domina dvi Muchino knygos, išleistos 1995 ir 2003 metais. Pirmosios pavadinimas skamba kukliai „Katynės detektyvas". Antroji – „Antirusiška niekšybė. Katynės bylos falsifikavimo tyrimas" – visai atitinka „permainų vėją", siaučiantį bandant atsistoti „parklupdytajai" XXI a. Rusijai. 2005 m. „niekšybės" leidimas buvo pakartotas. Būtent šią knygą publicistas Čerepachinas kartu su „Raudonosios žvaigždės" redakcija pateikia kaip „fundamentalų tyrimą", po kurio pasirodymo „apie Maskvos kaltę" galima kalbėti ir rašyti tik tarp kabučių.

Rašo Jurijus Muchinas labai emocionaliai – kur ten iki jo „kuriems ne kuriems istorikams", „pertvarkos euforijos metais" lemenusiems apie NKVD nusikaltimus. Moksliniai Muchino argumentai pilasi vienas po kito: „Padugnės iš Mokslų akademijos", „spaudos priedurniai", „buki bepročiai", „dėmėtas kretinas", „kiauliškas išsigimusių lenkų šlėktų žviegimas", „Katynės byla šiandien atnaujinta tam, kad Lenkija vėl taptų godžia Europos prostitute, kvailai tikinčia, kad jei ji po kuo nors atsiguls, tai ir jai nors kąsnelis atiteks..." Tai dar labai kuklu. Įrodinėdamas, kad buvusio Kalinino UNKVD viršininko Tokarevo parodymais tikėti neverta, Muchinas daro tokį pasažą: *„KGB generolas majoras, 89-metis D. Tokarevas įkišo savo gyslotą į burną ir prokurorams, ir Kriučkovui..."* Ar verta stebėtis, kad ne tik „Raudonosios žvaigždės" redakcija, bet ir daug platesnis vadinamosios patriotinės publikos ratas susižavėję garbina draugo Muchino *„fundamentalius Katynės klausimo tyrimus"*?

Iš karto patikslinsiu, – J. Muchino „antikatyniškos" knygos sudarytos ne vien iš pavartės keiksmų. Muchinas turi daug įrodymų, kad „Maskvos kaltė" dėl lenkų karininkų žudynių neįrodyta. Jie net sunumeruoti: „įrodymas Nr. 5", „įrodymas Nr. 15", „epizodas Nr. 9" „epizodas Nr. 109"... Jų tiek daug ir jie tokie įtikinami *(„SSRS vyriausybė 1939 m. su Lenkijos, kaip valstybės, likvidavimu nesutiko, todėl Sovietų Sąjungai likviduoti šios šalies armijos karininkus nebuvo jokių priežasčių... Politinis biuras nebuvo valdžios institucija, o vadovavo tik komunistams... Bausmės vykdymas kažkur miške ar kalėjime didelėms grupėms neaišku kokių žmonių būtų sukėlęs tokius gandus ir nepasitenkinimą valdžia, kad ne tik srities NKVD ir prokurorui, bet ir partijos viršūnei iš karto lėktų galvos... Niekada, net sunkiais laikais, įstatymais numatyta teismo tvarka SSRS nebuvo pažeidžiama. Nebuvo jokio reikalo taip elgtis su žmonėmis. Esant SSRS ypatingosioms „trojkoms" srityse ir respublikose buvo galima absoliučiai pagal įstatymus slapta sušaudyti kurį tik nori ir kokį nori skaičių žmonių...")*, kad šis ištisas gluminančių kvailysčių srautas kai kuriuos skaitytojus tarytum užburia. Būtent tokie monotoniški šamano būgno garsai ir šūksniai pirmykščius laukinius privesdavo iki transo būsenos.

Jei pabandytume J. Muchino šūksnius susisteminti, manau, tektų pripažinti, kad... visi archyvuose esantys dokumentai padirbti. Ekspertai, kurie pripažino šiuos dokumentus tikrais, papirkti. Politikai, patikėję šiomis „klastotėmis", – idiotai ir Rusijos priešai. Apšmeižtas kaltinamasis (VKP(b)/NKVD vadovybė) niekada jokių panašių nusikaltimų nepadarė, todėl net įtarti, kad jis kaltas yra „antirusiška niekšybė". Lenkija ir lenkai – tai amžinas blogis (jos niekšybei skirtas trečdalis knygos)! Stalino ir Ko humanizmas buvo toks didelis, kad net su „kenkėjiška" Lenkija jie elgėsi pernelyg švelniai. Knygos pabaigoje Muchinas rašo: *„Ne vokiečiams reikėjo tai daryti! Visai būtų buvę puiku, jei lenkų karininkus būtų sušaudę Stalino įsakymu NKVD budeliai iš gerų senų naganų. "*

Įdomiausia ir visai gėdinga šioje istorijoje būtent tai, kad „fundamentalūs tyrimai", pagrįsti tokiais metodiniais pagrindais ir parašyti tokiu gražbylystės stiliumi, tapo visuomenės diskusija. Skaitytojai, esantys toli nuo visos šios nesąmonės, nustebtų

interneto forumuose radę tonas žodžių, skirtų Muchino „atradimui“, ir pasiūlymus „tyrinėtoją-patriotą“ apdovanoti „Rusijos didvyrio“ ordinu. Juokinga ir kartu liūdna stebėti, kaip normalūs žmonės, pakliuvę į šių kliedesių srautus, pasimetę pradeda murmėti: „Gali-i-i būti-i-i, kad kažko čia esama-a-a?“

Ne, mieli draugai, čia nieko nėra, išskyrus beribį įžūlumą ir meistriškai, aš tai pripažįstu, naudojamas seno „psichologinio karo“ poveikio priemones. Tai veikia. Patikrinta su daugybe klientų. Pavyzdžiui, pabandykite man įrodyti, kad Gagarinas buvo kosmose. Važiuojam? Galiu dar kartą pakartoti žaidimo taisykles: visi dokumentai padirbti, liudininkai papirkti, nieko nebuvo prieš tai, nieko nebuvo po to (nebuvo nei tarpžemyninių balistinių raketų, nei ekipažų į Tarptautinę kosminę stotį). Ir kuo jūs man įrodysite, kad „Gagarino skrydis“ buvo realybėje? TASS'o pranešimai? Juokinga. Kino kronika? Ir ką matome toje kino kronikoje? Stovi didelė raketa, „veržiasi“, skysto deguonies garai, artistas, nugrimuotas lyg Gagarinas, lenda į kažkokią skylę... Kaip jūs įrodysite, kad jis vėliau neišlindo atgal, o raketa startavo be žmogaus?

Kaip jūs įrodysite, kad raketa nesprogo kildama į orbitą? Kas ir kaip matė šį orbitinį skrydį, jei apie jį pranešė tik tada, kai ji tariamai „nusileido“? A? Ėėė, žiūrėt į akis, šusnuki! Kuo įrodysi... Ir tai paveikia silpnutes „išsilavinusiųjų“ smegenėles ir jie pradeda drebėdami ir painiodami žodžius, įrodinėti, kad kartais Stalinas pasirašinėdavo iš kairės-žemyn-į dešinę, o kartais iš kairės-aukštyn-į dešinę...

Draugai mano, prisiminkite svarbiausia – niekas neprivalo žiūrėti Muchinui į akis ir įrodinėti nesąs „kupranugaris“. Yra valstybiniai archyvai, kuriuose saugomi dokumentai. Yra ekspertai kriminalistai, kurie atliko rašto ekspertizę. Taškas. Užtenka. Inžinieriaus metalurgo J. Muchino, kuris nė vienos dienos nepraleido archyve ir niekada rankose nelaikė dokumentų, nuomonė, kaip atrodė Stalino parašas, niekam neįdomi. Dokumentus, esančius Valstybiniame archyve, pateikti iškraipytus – kriminalinis nusikaltimas.

Ne mažiau sunkus nusikaltimas yra klastoti ekspertizės rezultatų dokumentus. Kaltintojas privalo įrodyti kaltinamojo kaltę. Jei ponas Muchinas ir prisišlieję prie jo „patriotai“ ką nors įtaria, tai gali nusiimti kepurę, pasiųsti ją ratu, surinkti pinigų (dabar Rusija tiesiog ištinusi nuo dolerių už naftą) ir pasikviesti kitus, kvalifikuotus ir autoritetingus ekspertus. Pageidautina iš šalių, nedalyvaujančių senuose rusų ir lenkų ginčuose – iš Brazilijos, Šveicarijos, Norvegijos... Ir štai jeigu po pakartotinės ekspertizės atsiras pagrindas atnaujinti baudžiamąją bylą – kreiptis į teismą. Galima bus ir knygą parašyti. Tačiau iš pradžių – nepriklausoma profesionali ekspertizė. Šūkauti mitinguose, jei be jų negalima, prašom paskui.

Prirašęs beveik tūkstantį puslapių J. Muchinas „įrodė“, kad Stalino kaltės įrodymai dėl lenkų belaisvių karininkų žudynių nepagrįsti. Muchino priešininkai paklusniai nusekė jo pėdomis į akligatvį, į nesibaigiančias žodžių upes, pradėjo aiškintis, kaip ir kur turi būti užrašyti bylų numeriai, kokiu kampu po tekstu pasirašydavo Vorošilovas, ar galėjo tikruose dokumentuose Kobulovo pavardė būti parašyta su raide „a“ ir pan.

Mes eisime kitu keliu. Mes nebandysime net svarstyti Stalino kaltės įrodymų. Mes pasistengsime taip pat kruopščiai, kaip ir ponas Muchinas, paieškoti Hitlerio kaltės pėdsakų. Taip, Hitleris buvo didis piktadarys, kaltas padaręs daugybę žiaurių piktadarysčių. Tai šimtą kartų tiesa, bet net ir ši tiesa nėra pagrindas apkaltinti jį dėl žmonių žūties per žemės drebėjimą, kuris įvyko prieš du šimtus metų iki jo gimimo. Kad ir koks būtų Hitleris piktadarys, bet jo kaltę dėl Raudonosios armijos paimtų į nelaisvę lenkų karininkų žudynių dar reikia įrodyti.

Kokią reikšmę tai turi „Katynės detektyvui"? Tiesioginę. Šis „detektyvas" ypatingas. Jis unikalus tuo, kad galimi kaltininkai yra tik du. Arba Stalinas, arba Hitleris. Suprantama, šiais vardais mes tiesiog dėl aiškumo personifikuojame du totalitarinius teroristinius režimus. Trečiasis kaltinamasis gali būti nebent ateiviai iš kosmoso, bet apie tai Muchinas kol kas nieko nerašė, taigi marsiečių tema neaktuali. Suimtieji lenkų karininkai buvo laikomi kruopščiai saugomuose NKVD lageriuose. 1940 m. Sovietų Sąjungos teritorijoje nebuvo jokių nežinomų neteisėtų formuočių, kurios galėjo išlaisvinti kalinius, suvežti juos iš trijų skirtingų lagerių į Katynę ir ten slapta sušaudyti. Kita ginkluota jėga SSRS teritorijoje atsirado tik 1941 m. birželio 22 dieną. Tik ten ir tik tada, kur ir kada pasirodė vokiečių kariuomenė, teoriškai lenkų karo belaisvių žudynes galėjo įvykdyti ne Stalinas, o Hitleris.

Viskas „Katynės detektyve" aišku. Absoliučiai aišku. Taip aišku, kad net keista, kam reikėjo eikvoti tiek žodžių?

Mednoje. Sulyg šiuo žodžiu baigiasi visos diskusijos. Mednoje kaimas (Tverės apskr.) 1941 m. spalio 16–19 d. tapo nuožmių mūšių arena. Nė vienos dienos, nė vienos valandos nei prieš tas dienas, nei po jų vokiečių kaime nebuvo, o masinis sušaudytų lenkų kapas yra.

Hitleris galėjo nužudyti (ir iš tikrųjų nužudė!) šimtus tūkstančių lenkų. Hitleris galėjo perrengti lenkų policininkų uniformomis nužudytus kitų šalių ir tautų žmones. Jei prisimenate, Antrasis pasaulinis karas prasidėjo nuo vadinamojo Gleivico incidento: prie Gleivico radijo stoties rasta lavonų, perrengtų lenkų karine uniforma. Hitleris galėjo įvykdyti daugybę kitų nusikaltimų, tačiau užkasti nužudytųjų kūnus Mednoje negalėjo. Hitleris turi geležinį, nenuginčijamą, neperšaunamą ALIBI. Jei lenkų policininkus, laikomus Ostaškovo lageryje, nužudė ne Hitleris, vadinasi, juos nužudė Stalinas. Trečio kaltininko nėra.

Nužudytieji rasti būtent toje vietoje, kurią nurodė buvęs Kalinino UNKVD viršininkas D. Tokarevas, asmeniškai vadovavęs Ostaškovo lagerio kalinių sušaudymui. Beje, tai reiškia, kad *„gyvenimo pabaigoje 89-erių metų KGB generolas leitenantas"* padarė visai ne tai, ką sapalioja ponas Muchinas, praradęs paskutinius gėdos likučius. Rengdamasis susitikti su Aukščiausiuoju Teisėju, generolas Tokarevas nepanoro melagingai liudyti ir suteikė teisingus parodymus apie jo padarytą nusikaltimą. Tik būtent taip galima vertinti jo žodžius.

Asmeniniu J. Stalino įsakymu NKVD karininkai sodina medelius. Smolenskas. 1947

Mednoje kūnų ekshumacija, dalyvaujant lenkų ekspertams ir Lenkijos pasiuntiniui SSRS, prasidėjo 1991 m. rugpjūčio 15 dieną. Keista likimo ironija, – likus vos savaitei iki KPSS paleidimo. Bet to dar niekas nežinojo. Todėl rugpjūčio 19 d., pirmąją GKČP pučo dieną, „*SSRS UKGB Tverės srities pareigūnai pradėjo visaip trukdyti, o galų gale pareikalavo bendros sovietų ir lenkų tyrimo ir ekspertų grupės nedelsiant nutraukti ekshumaciją ir išvykti iš padalinio teritorijos*“. Cituoju 1991 m. rugsėjo 3 d. Vyriausiosios karo prokuratūros (GVP) pranešimą M. Gorbačiovui. Rugpjūčio 19 d. Tverės „čekistai“ tapo tokie drąsūs, kad net pareiškė negarantuojantys „*Tverės mieste ir Mednoje kaime esančios lenkų prokuratūros ir ekspertų grupės saugumo*“. Tačiau Janajevui, Kriučkovui ir Ko nepavyko, pučas žlugo ir darbai Mednoje tęsėsi. Per keletą kruopštaus darbo metų pavyko surasti ir indentifikuoti 2 tūkstančius nužudytų lenkų policininkų kūnų. Nieko keista, kad nesurasti visi, juk praėjo šešiasdešimt metų nuo žudynių, toje vietovėje vyko vilų statybos. Taip, būtent vilų. 1940 m. pabaigoje masinių žudynių vietoje buvo pastatyta 12 kotedžų Kalinino MGB ir MVD vadovams, taip pat MGB „specviešbutis“. Dainos ir šokiai ant nužudytųjų kaulų. Tiesiogine prasme. Ir nieko tiems čekistais neatsitiko, velnias jų neima, na, nebent buvo sunkios ryto pagirios. Nors vinis kalk iš tokių „žmonių“...

Charkovo srityje, Piatichatkos kaimo apylinkėse (dabar ši vieta vadinasi 6-asis Charkovo miško parko kvartalas), vokiečių kariuomenė buvo. Kitais žodžiais, įtariamasis nusikaltėlis (Hitleris) lenkų karininkų iš Starobelsko lagerio masinių žudynių vietoje buvo pastebėtas. Tačiau norėdamas įvykdyti šį nusikaltimą įtariamasis turėjo susitikti su auka. Ar galėjo lenkų belaisviai karininkai iš Starobelsko lagerio susitikti prie Charkovo su vokiečių kariuomene?

Paradoksalu, bet įtariamasis Stalinas ir jo gynėjas Muchinas vienu balsu tvirtina, kad toks susitikimas buvo neįmanomas. Pagal Stalino-Muchino versiją, iš dalies paskelbtą ir Niurnberge, 1940 m. pavasarį belaisviams lenkų karininkams staiga buvo uždrausta susirašinėti su giminaičiais ir jie slapta išvežti iš Starobelsko, Ostaškovo ir Kozelsko lagerių tiesti kelių prie Smolensko. Todėl Starobelsko lagerio kaliniai niekaip negalėjo susitikti su vokiečiais Charkove. Tačiau jau pirmosios ekshumacijos metu, 1991 m. liepos 25 – rugpjūčio 9 d., 6-ojoje Charkovo miško parko zonoje buvo surasti 167 nužudytų lenkų karininkų palaikai, lenkų karo uniformos likučiai, asmeniniai aukų daiktai ir dokumentai. Šie liūdni radiniai dar galutinai neįrodo įtariamojo Stalino kaltės, teoriškai tai galėjo padaryti ir vokiečiai, bet visiškai akivaizdu, kad įtariamasis įžūliai melavo ir mėgino suklaidinti Tarptautinį Niurnbergo tribunolą.

Šioje sunkioje padėtyje Muchinas pasinaudoja paprasta taisykle: „tylėjimas – auksas". Šimtuose puslapių jis aiškina, kuo skiriasi „tiriama byla" nuo „įskaitinės bylos", su mokslininko mina tyrinėja parašus, tačiau apie tai, kad be pėdsakų dingo 4 tūkstančiai Starobelsko lagerio belaisvių karininkų (nuo 1940 m. pavasario belaisviai neberašė laiškų, Katynės kapavietėse jų nėra, nėra ir gyvų), užsimena tik du kartus. Jo pirmoje 1995 m. knygoje randame frazę, kad ekshumacijos metu *„Charkovo kapinėse buvo surasti palaidotų nusikaltėlių, mirusių vokiečių karo belaisvių stovyklose ir mirusių nuo sužeidimų sovietų karių ligoninėse, palaikai"*. Apie lenkų karininkus – nė žodžio. Nuo kada palikta neprižiūrima, net specialiai užmaskuota miško duobė vadinama „kapinėmis", kuriose laidojami *„mirusieji nuo sužeidimų sovietų karių ligoninėse"*? 2003 m. išleistoje „niekšybėje" Muchinas pažengė dar toliau. Visai prisiderindamas prie knygos pavadinimo jis kvailoku juokeliu pripažįsta, kad prie Charkovo buvo *„atkasta kelios dešimtys peršautų kaukolių..."*

Neigdami masinės lenkų karininkų kapavietės prie Charkovo faktą, Stalinas ir Muchinas patys prarado galimybę suversti kaltę už šį nusikaltimą Hitleriui. Tačiau tai ne atsitiktinė klaida. Įrodyti Hitlerio kaltę šitame nusikaltime jiems vis tiek nepavyktų. Kodėl? Pažiūrėkite į datą, kurią aš prašiau jūsų pasibraukti trimis ryškiais brūkšniais. 1941 m. liepos 30 d. buvo pasirašytas SSRS ir Lenkijos protokolas, pagal kurį *„visi lenkų piliečiai, šiuo metu kalinami sovietų teritorijoje"*, turi būti paleisti. Rugpjūčio 12 d. išleidžiamas SSRS AT Prezidiumo įsakas apie lenkų piliečių amnestiją. O kada vokiečiai užėmė Charkovą? 1941 m. spalio 24 d. Praėjus beveik trims mėnesiams po sovietų ir lenkų Protokolo pasirašymo ir mėnesiui po Kijevo katastrofos, kai netoli Kijevo, dešiniajame Dnepro krante, buvo apsupta ir sutriuškinta pusės milijono sovietų kariuomenės grupuotė.

Ir tai dar ne pabaiga. Starobelsko lageryje buvo įsteigtas mobilizacijos punktas, kuriame dirbo sovietų ir lenkų šaukimo komisijos, kurios pagal tarpvyriausybinę sutartį formavo SSRS teritorijoje lenkų armiją. Stalinas turėjo tik du kelius – arba vykdyti savo įsipareigojimus ir paleisti lenkų karininkus, kalinčius Starobelsko lageryje, arba, jeigu tie karininkai buvo jam labai reikalingi slaptoms užduotims vykdyti, išvežti juos iš Starobelsko į Sibiro taigą. Stalinas buvo žinomas apgavikas, bet nieka-

da nebuvo kvailys. Galime teigti, kad Stalinas apgavo lenkų vyriausybę ir nepaleido lenkų karininkų, bet kaipgi galima buvo po visa to palikti juos pafrontės zonoje ir dar šalia lenkų armijos šaukimo punkto? Kalinių evakuacijai laiko buvo sočiai: net sutriuškinę Pietvakarių frontą prie Kijevo vokiečiai nuo Dnepro iki Charkovo ėjo visą mėnesį.

Ar galima patikėti tokia įvykių eiga? Patikėti sunku, bet įsivaizduokime, kad 4 tūkstančiai lenkų karininkų būtų pakliuvę į vokiečių rankas. Kur tokiu atveju tarnybinio tyrimo dokumentai? Kur karinio tribunolo nuosprendis dėl NKVD konvojavimo kariuomenės vadų, dėl kurių kaltės tokie svarbūs Stalinui „nusikaltėliai" pakliuvo į priešo rankas? Galų gale, ką vokiečiai veiktų gavę tokį nuostabų šansą įvaryti pleištą į besikuriančią antihitlerinę koaliciją? Užuot visam pasauliui parodę dvigubą Stalino žaidimą, jie slapta (???) sušaudo lenkų karininkus ir stengiasi pamiršti šį faktą. Neprisimena net tada, kai prasideda tarptautinis Katynės žudynių skandalas.

Taip, dėl Starobelsko lagerio lenkų karininkų iššūdymo įtariamasis Hitleris neturi tokio absoliutaus alibi, kokį jis turi Mednoje kaime. Bet faktų visuma 99,999 proc. įrodo, kad Hitleris ir šiuo atveju nekaltas. Jis nieko niekada nesužinojo apie šį įvykį. Vadinasi, žudikas – Stalinas.

Nepaneigiama Stalino kaltė dėl lenkų kalinių žudynių Ostaškovo ir Starobelsko lageriuose leidžia daryti labai reikšmingas juridines išvadas. Pirma, Maskvos kaltė dėl lenkų karininkų žudynių įrodyta, net jei Katynė būtų Hitlerio rankų darbas. 10 tūkst. beginklių žmonių žudynės ne mažiau negu 14,5 tūkst. žudynės gali būti pripažintos nusikaltimu, kuriam *„teisėtai taikomas Tarptautinio Niurnbergo karo tribunolo Statuto 6 straipsnio „b" punktas, pagal kurį karo nusikaltimams priskiriami karo įstatymų arba papročių pažeidimai, konkrečiai – karo belaisvių kankinimas ir žudymas"*. (Cituoju RF Vyriausiosios karo prokuratūros Ekspertų komisijos išvadą.)

Antra, patvirtintas archyvuose surastų dokumentų (Berijos laiškas, Politbiuro sprendimas) autentiškumas. Autentiškumas patvirtintas ne studijuojant parašus ar popieriaus struktūrą mikroskopu (turint noro ir pinigų galima pagaminti bet kokį popierių), o realiai įvykdytais sprendimais, kurie užfisuoti VKP(b) ir NKVD vadovybės dokumentuose..

Trečia, mes įsitikinome, kad įtariamasis Stalinas visą laiką meluoja. 1941 m. visą vasarą ir rudenį lenkai atakavo Staliną klausimais, kur dingo belaisviai lenkų karininkai. Visą laiką Stalinas melavo jiems į akis, vaidino kuklius mėgėjiškus spektakliukus (lenkų pasiuntinio akivaizdoje kažkam skambindavo telefonu ir „išgirdęs" atsakymą aiškindavo, kad visi seniai paleisti ir tiesiog slapstosi nuo šaukimo į armiją); vieną kartą visai rimtai pasiūlė „pabėgusių lenkų karininkų" paieškoti... Mandžiūrijoje. Pats Stalinas puikiai žinojo, kad sušaudytųjų karininkų ir policininkų palaikų reikia ieškoti ne Mandžiūrijoje, o slaptose NKVD kapavietėse Piatichatkoje ir Mednoje. Net jei akimirkai patikėtume versija, kad Kozelsko lagerio belaisviai buvo pasiųsti tiesti kelių prie Smolensko, kur juos 1941 m. liepą paliko pabėgusi sargyba, Stalinas

galėjo papasakoti šią „tiesą“, o ne pajuokiamas pasakėles apie Mandžiūriją. Toks įtariamojo elgesys bet kokiu atveju vertinamas kaip netiesioginis jo kaltės įrodymas.

Ketvirta, darosi visiškai aiškus Burdenkos komisijos ir sovietinių kaltintojų elgesys Niurnbergo tribunole. Sovietų šalis atkakliai teigia, kad Katynėje buvo sušaudyta 11 tūkst. lenkų karo belaisvių, bet nededa jokių pastangų, kad surastų jų palaikus ir nutraukia ekshumacijos darbus suradę 925 nužudytųjų kūnus. Per tuos dvejus metus, prabėgusius nuo Smolensko išvadavimo iki „Katynės bylos“ nagrinėjimo Niurnberge, buvo galima perrausti visą Katynės mišką. Bet „NKVD komisija“ (taip iš tikrųjų turėtų būti vadinama Burdenkos komisija) nieko nedaro, nes puikiai žino, kad, be 4,5 tūkst. Katynėje sušaudytų Kozelsko lagerio kalinių, nepasiseks rasti jokių kitų lavonų lenkų uniformomis, su lenkiškais ordinais ir skiriamaisiais laipsnių ženklais, laiškais ir dokumentais lenkų kalba. Todėl Niurnberge sovietų prokurorai ir „liudytojai“ tiesiog meluoja.

Pereiname prie paskutinio, trečio iš eilės, Katynės žudynių epizodo. Įtariamasis Hitleris kaltinamas dviem nusikaltimais: belaisvių lenkų karininkų žudynėmis 1941 m. liepos mėn. ir 1943 m. balandžio mėn. tarptautinio masto provokacijos organizavimu. Teoriškai įtariamasis galėjo padaryti abu nusikaltimus. „Stalino-Muchino brigada“ savo žinioje turėjo nugalėtosios Vokietijos karo archyvus, šimtus tūkstančių Vermachto ir SS belaisvių karininkų, šalies nugalėtojos, pagal įstatymą okupavusios dalį Vokietijos, statusą. Turėjo 60 metų laiko surasti Hitlerio kaltės įrodymus. Ir ką gi ji rado?

Beje, paieškos vokiečių archyvuose ir vokiečių apklausos tebūtų tik antrasis tyrimo etapas. Pirmajame etape reikėtų išsiaiškinti, kokiomis aplinkybėmis šie 4,5 tūkst. belaisvių iš trijų „specialiosios paskirties lagerių“ su išgalvotais karikatūriškais, kvailais numeriais (Nr. 1–ON, Nr. 2–ON, Nr. 3–ON), pakliuvo į hitlerininkų rankas? Kur buvo „specialiosios paskirties lagerių“ apsauga, kodėl paliko patikėtą jai kontingentą? Ponas Muchinas šį klausimą išsprendžia labai lengvai. Vienu drikstelėjimu persiplėšęs ant krūtinės marškinius jis pradeda kraupiai rypuoti:

„Todėl, kad prakeiktoji 2-oji vokiečių armija su 2-ąja tankų grupe, liepos 10 d. pradėjusi puolimą 200 km nuo Smolensko, liepos 16 d. jau paėmė jį iš pietų pusės ir niekas negalėjo jos sulaikyti. O ne mažiau prakeikta 9-oji vokiečių armija su 3-iąja tankų grupe tuo pat metu užėjo iš šiaurės pusės, užėmė Duchovščiną ir kovėsi dėl Jarcevo geležinkelio stoties į rytus nuo Smolensko...“

Aš sutinku, kad 2-oji, 3-ioji, 4-oji ir visos kitos Vermachto armijos turi būti prakeiktos amžiams. Bet nusikaltimui išaiškinti tuščiai rėkauti neužtenka. Reikia išsiaiškinti, ką turėjo padaryti ir ką padarė NKVD kalėjimų valdybos ir konvojavimo valdybos viršininkai, kada *„viena prakeikta vokiečių armija iš dešinės, kita – iš kairės“*... Veltui „Stalino-Muchino brigada“ tikėjosi, kad NKVD kalėjimų valdybos slaptos ataskaitos apie „kalėjimų evakuaciją“ niekada nebus paskelbtos:

„06.23 12.00 val. viršininko drg. Stano įsakymu belaisviai buvo išvesti atgal į pasivaikščiojimo kiemą ir iš visų kalinių buvo atrinkta 14 žmonių, nubaustų pagal

1940 06 20 SSRS Aukščiausiojo Sovieto Prezidiumo įsaką (tų, kurie pavėlavo į darbą daugiau nei valandą – *M. S.), 30 žmonių, nubaustų pagal BK straipsnius už buitinius nusikaltimus, ir 40 mažamečių. „Įsakininkai" ir „buitininkai" – 44 žmonės – buvo paleisti, mažamečiai suvaryti atgal į kameras. Atrinkus 84 nurodytus kalinius UNKGB 2-ojo skyriaus viršininkas drg. Gončiarovas, UNKVD darbuotojas Dvorkinas, UNKVD kalėjimų skyriaus viršininkas drg. Stanas dalyvaujant kitiems NKGB ir NKVD darbuotojams likusius pasivaikščiojimų kieme apie 2000 kalinių sušaudė. Visa nuteistųjų apskaita ir asmeninės bylos sudegintos...*

Drg. Klimovas telefonu nurodė, kad nesant galimybės evakuoti kalinius, numatytus išsiųsti „zekus" – sunaikinti, kitus kalinius paleisti... 20.00 aš pradėjau vykdyti UNKVD viršininko pavaduotojo nurodymą naikinti „zekus" pagal k–nius str. (kontrrevoliucinius straipsnius – *M.* S.), *bet kadangi priešas užėmė Dubnos stotį ir tęsė puolimą į miestą, (sunaikinti) visų „ZK" negalėjau, kamerose liko uždaryta apie 60–70 žmonių. 22 val. 30 min. su likusiais kadrais teko palikti kalėjimą ir vykti į Rovną...*

Iš Lvovo srities kalėjimo pagal 1-ąją kategoriją neliko 2464 žmonių, paleisti 808 suimtieji, išvežtas 201 perbėgėlis, kalėjimuose palikta 1546, kurių didžioji dalis kaltinami buitiniais nusikaltimais... Visi nebesantys pagal 1-ąją kategoriją kaltinamieji palaidoti duobėse, iškastose kalėjimų rūsiuose, o Zločevo mieste– sode...

06/22 Tarnopolio mst. kalėjime buvo laikomi 1790 nuteistų žmonių. Iš jų neliko pagal 1-ąją kategoriją 560 žmonių. Palaidoti specialiai iškastose tam tikslui duobėse, tačiau dalis, 197 žmonės, palaidoti NKGB rūsyje, užkasti negiliai, operaciją vykdė UNKGB viršininkas...

Iš 3-ų kalėjimų, – Stanislavo, Kolomijos, Pečenežino mst. vagonais etapuoti 1376 žmonės. Pagal 1-ąją kategoriją neliko 1000 žmonių. Pagal Stanislavo mst. kalėjimo viršininko drg. Gricenkos pareiškimą jie palaidoti už kalėjimo ribų tam tikslui iškastoje duobėje. Dalis 1-osios kategorijos palaidoti kalėjimo teritorijoje duobėje...

Berežano mst. kalėjime š. m. 06/28 buvo 376 suimtieji, pagal 1-ąją kategoriją neliko 174 žm. Palaidoti karinės dalies teritorijoje (senojoje pilyje).

Iš viso nelikusiųjų pagal 1-ąją kategoriją skaičiaus kalėjimo rūsyje liko 20 žmonių, kurių nespėjo išvežti, kadangi NKGB rajono skyriaus viršininkas Maksimovas kategoriškai atsisakė duoti mašinas lavonams išvežti..."

Darbo trūkumai evakuojant Berežanų miesto kalėjimą atsispindi keliuose ilguose ir nuobodžiuose pasiaiškinimuose:

„...Mašinos, 2 vnt., buvo pristatytos 41 06 29 tik 21 val. 30 min., o 22 val. Berežanų mst. buvo smarkiai bombarduojamas, valdžia iš miesto išėjo. NKGB virš. drg. Maksimovas paliko savo mašinas, išėjo pėsčias, iki to laiko į dvi mašinas kalėjime pakrauta 40 lavonų ir aš daviau įsakymą išvežti juos į parengtą duobę. Neprivažiavus 400 m iki duobės mašinos buvo smarkiai bombarduojamos ir apšaudytos iš kulkosvaidžio. Vienai mašinai buvo pramuštas radiatorius, lengvai sužeistas vienas prižiūrėtojas, mašinos paliktos 400 m nuo duobės, mieste likti buvo neįmanoma, mes išėjome iš miesto ir iš ten aš pasiunčiau prie mašinų su lavonais kalėjimo virš. drg. Krasaną ir oper. įglt. Litviną,

1941 m. birželio 24 d. Rainių miškelyje sovietų nužudyti politiniai Telšių kalėjimo kaliniai

kad jie sumestų lavonus į duobę ir paimtų iš kalėjimo rūsio 20 lavonų ir nuvežtų į tą pačią duobę. Kalėjimo virš. drg. Krasanas mano nurodymo neįvykdė, nenuvežė lavonų į duobę, o išmetė juos į upę po tiltu ir neišvežė 20 lavonų iš rūsio, raportavo man, kad tai neįvykdoma, nes stipriai bombarduoja...“

Tai pirmoji karo savaitė Vakarų Ukrainos srityse. Taip, sąmyšis, suirutė, prieštaringi įsakymai, abipusiški NKVD ir NKGB viršininkų kaltinimai. Bet kas nepaminėta, tai keletas tūkstančių „ZKų pagal baudž. str.“, dingusių be pėdsakų. Visi suskaičiuoti, dauguma sušaudyta, laidojimo vietos pagal galimybes užmaskuotos. Ten, kur pirmąją savaitę priešas praktiškai nepuolė (tuometinės sovietų-vengrų sienos ruožas Stanislavo mst., dab. Ivano-Frankovskas, rajone), didelė dalis suimtųjų *„evakuoti ne pagal 1-ąją kategoriją“*, o gyvi išvežti į šalies gilumą. Toliau, valstybinei baudžiamajai „mašinai“ atsigaunant po pirmųjų karo dienų šoko, kalėjimų evakuacija pradedama vykdyti pagal griežtus direktyvinius nurodymus:

„1. Išvežti į užnugarį tik tardomus kalinius, kurių tolesnis tardymas būtinas diversijų, šnipinėjimo ir teroristinių organizacijų ir priešo agentų veiklai atskleisti.

2. *Moteris ir vaikus su jomis, nėščias ir nepilnamečius – paleisti, išskyrus diversantus, šnipus, banditus ir kt., ypač pavojingus* (t. y. pagal sovietinį teisėtumą, kurį taip giria Muchinas, galėjo būti ypač pavojingų nėščiųjų ir nepilnamečių „diversantų“ – *M.* S.)

3. Visus nuteistuosius pagal 6.26 SSRS Aukščiausiojo Sovieto Prezidiumo įsaką, taip pat nuteistuosius už buitinius, tarnybinius ir kitus mažiau svarbius nusikaltimus... organizuotai panaudoti pagal vadovybės nurodymus gynybinio pobūdžio darbuose, o evakuojant kalėjimų sargybą paleist anksčiau laiko.

4. Likusiems suimtiesiems (tarp jų ir dezertyrams) taikyti Aukščiausiąją bausmę – sušaudyti...“

O dabar nugalėkime natūralų pasibjaurėjimą ir pabandykime perskaityti, ką rašo p. Muchinas apie lenkų karo belaisvių dingimą:

„...Belaisviai sukilo ir nusprendė pakeisti SSRS pataisos darbų lagerį į civilizuotų vokiečių karo belaisvių lagerį... Su konvojumi išėjo tik keletas žydų tautybės žmonių, likusieji liko laukti „išvadavimo pagal priimtas tarptautines normas“. Štai ir sulaukė...“

Štai kaip: „specialiosios paskirties lagerių“ suimtieji sukilo, konvojus susigėdęs nuleido akutes ir atsiprašęs už anksčiau suteiktus nepatogumus išėjo. Su dainomis ir žydais. Tiesa, kurgi jie? Kur tie labai svarbūs liudytojai, – vieninteliai, galintys

patvirtinti mitinių lagerių „Nr. 1–ON, Nr. 2–ON..." buvimą. Kodėl Niurnbergo procese „kaltinamųjų liudytojais" buvo Smolensko okupantų parankinis ir Bulgarijos profesorius, o ne tie paslaptingieji „*tik keletas žydų tautybės žmonių*"? Ir kodėl „Muchino-Stalino brigada" per 60 metų taip ir nesurado savo sovietiniuose archyvuose jokių dokumentų, jokio tarnybinio susirašinėjimo apie paliktus priešui kelis tūkstančius kalinių užsieniečių? Dėl Berežanų miestelyje paliktų neužmaskuotų sušaudytų 20 nelaimingų ukrainiečių valstiečių lavonų kilo triukšmas, o 4,5 tūkst. (ar net 11 tūkst. pagal Muchino-Stalino versiją) sušaudytų lenkų karininkų buvo palikti vokiečiams tiesiog taip sau? Net papeikimo niekam nepareiškė?

Pati savaime absurdiška istorija apie „specialiosios paskirties lagerį", iš kurio išeiti buvo tas pats kaip nubėgti prie upės pionierių stovykloje, visai marazmatiška pasirodys, jeigu ją „sugretinsime" su Muchino versija. Net Stalinas ir Burdenkos komisija nesugebėjo sugalvoti tokių „ON" (rus. *osobogo naznačenija* – specialiosios paskirties) lagerių atsiradimo priežasčių.

Aiškus ir nepaneigiamas faktas, kad nuo 1940 m. pavasario belaisvių lenkų karininkų giminaičiai nebegavo laiškų. Šį faktą galima labai paprastai paaiškinti, – būtent tada belaisviai buvo sušaudyti. Mirusieji nerašo. Žinoma, toks paaiškinimas netiko sovietų propagandai, tačiau nieko kito ji nesugebėjo sugalvoti, tad susirašinėjimo faktą tiesiog nutylėdavo. Muchinas pamėgino tapti didesniu stalinistu nei pats draugas Stalinas ir sugalvojo kvailą patyčių istoriją. Maitinti veltui belaisvius karininkus buvo pernelyg sunku: „*Sovietų Sąjungai buvo tikras vargas 9000 stiprių piktų vyrų, kurie nedavė jokios naudos, o reikėjo neaišku kiek laiko maitinti...*", todėl juos pasiuntė... ne namo, į šeimas, o į kelių statybos darbus. Bet drovus ir nedrąsus Stalinas varžėsi pripažinti, kad lenkų karininkai sovietinėje nelaisvėje dirba. Vienašališkai nutraukti nepuolimo sutartį su Lenkija – nesigėdijo.

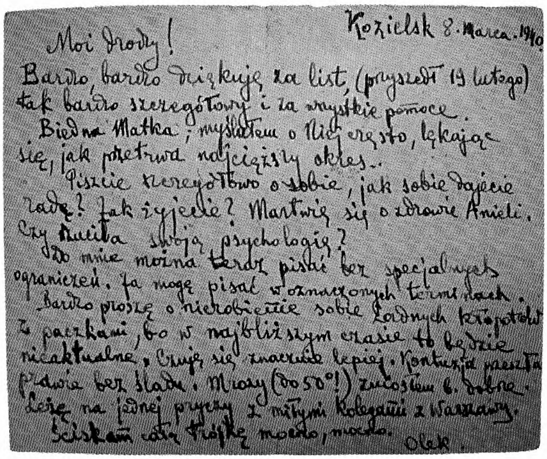
Kozielsk 8. Marca. 1940
Moi Drodzy!
Bardzo, bardzo dziękuję za list, (przyszedł 19 lutego) tak bardzo szczegółowy i za wszystkie pomoce.
Biedna Matka; myślałem o Niej często, lękając się, jak przetrwa najcięższy okres..
Piszcie szczegółowo o sobie, jak sobie dajecie radę? Jak żyjecie? Martwię się o zdrowie Anieli. Czy [illegible] swoją psychologię?
Do mnie można teraz pisać bez specjalnych ograniczeń. Ja mogę pisać w oznaczonych terminach.
Bardzo proszę o nierobienie sobie żadnych kłopotów z paczkami, bo w najbliższym czasie to będzie nieaktualne. Czuję się znacznie lepiej. Kontuzja przeszła prawie bez śladu. Mrozy (do 50°!) znosiłem b. dobrze. Leżę na jednej pryczy z miłymi Kolegami z Warszawy.
Ściskam całą trójkę mocno, mocno. Olek.

Lenkų karininko laiškas artimiesiems. 1940 m. kovo 8 d. Kozelskas

Vokiečių ir sovietų karininkai Lenkijos okupacijos metu. 1939

Nesigėdijo viso pasaulio akivaizdoje pasirašyti su Hitleriu susitarimą dėl lenkų valstybės likvidavimo ir jos teritorijos pasidalijimo („Sienų nustatymo ir draugystės sutartis"), nesigėdijo Molotovo lūpomis pavadinti Lenkiją „išsigimusiu Versalio sutarties kūdikiu". Nesigėdijo ilgiau nei metus po trukusio „nepaskelbto karo" laikyti lageriuose lenkų „karo belaisvius". O štai pasakyti, kad karininkai dirba su kastuvais ir kūjais – susigėdo (*„pripažinti, kad belaisviai karininkai išsiųsti į darbo lagerius, sovietų vyriausybei buvo neįmanoma ir taikos, o tuo labiau karo metu"*). Visą šią nesąmonę Muchinas sugalvojo, kad pasakytų dar didesnę kvailystę: *„Prie ko automatiškai tai vedė? Savaime suprantama, prie draudimo susirašinėti, – jie neturėjo niekam pranešti, kad yra nuteisti."* Kalėjimas sukurtas daug anksčiau negu raštas, nuo to laiko, kai žmonės išmoko rašyti ir skaityti, nuteistųjų laiškus tikrina cenzoriai. Tvarka aiški – lenkų belaisviai atiduodavo kalėjimo administracijai laiškus neužklijuotuose vokuose, kad cenzoriui netektų be reikalo gaišti nė minutės. „Savaime suprantama", būtų užtekę lenkams vieną kartą paaiškinti, kad paminėjus darbą statyboje laiškas bus įmestas į krosnį, ir „didžioji Stalino paslaptis" būtų patikimai išsaugota. Beje, belaisviui ir jo šeimai buvo svarbu ne turinys, o pats laiškas. Jeigu rašo – vadinasi, gyvas. Taigi sugretinę abi Muchino kliedesių versijas padarome išvadą: atskleisti paslaptį „sovietų vyriausybei buvo neįmanoma taikos, o tuo labiau karo metu", bet būtent karo metu 11 tūkst. lenkų karininkų buvo palikti priešui kaip gyvi liudytojai – su kastuvais ir kirstuvais rankose...

Neįtikėtina, prieštaraujanti realiai kalėjimų evakuacijos tvarkai, nepatvirtinta nei dokumentais, nei liudytojų parodymais, išgalvota istorija, esą NKVD konvojus paliko visus lenkų belaisvius karininkus ir visi jie pakliuvo į vokiečių rankas, bet nė vieno neliko gyvo, tolesnį svarstymą daro nereikalingą. Gyvenime taip nebūna.

Liepos viduryje Smolensko rajone jokios „fronto linijos" nebuvo. Buvo kelios Vermachto tankų ir motorizuotosios divizijos, kurios, atsiplėšusios nuo pėstininkų per 100–200 km, iš skirtingų pusių artėjo prie Smolensko, Jelnios ir Jarcevo. Liepos 21 d. prasidėjo sovietų kariuomenės kontrpuolimas, kurio metu penkios operatyvinės armijų grupės smogė iš Belovo, Jarcevo ir Roslavlio bandydamos deblokuoti apsuptas Smolensko šiaurės rytuose 16-ąją ir 20-ąją armijas. Aršūs Smolensko mūšiai vyko iki rugpjūčio 5 d., kaip rašė „Centro" grupės vadas, ar net iki rugsėjo 10 d., kaip rašo sovietų karo istorikai. Šiame smūgių ir kontrsmūgių chaose, karo veiksmų teatre, kuris kartais panašėjo į „daugiasluoksnį pyragą", bent maža dalis lenkų karininkų galėjo iš vokiečių ir sovietų gynybos ruožų pasitraukti į rytus, arba, atvirkščiai, patraukti į vakarus, į Baltarusiją, kur buvo daugybė miestelių su vyraujančiais gyventojais lenkais.

Tačiau iki šiol nesurastas nė vienas gyvas žmogus, dalyvis ar liudytojas, matęs Smolensko krašto miškais klaidžiojančią daugiatūkstantinę minią vyrų, vilkinčių karine lenkų uniforma. Nė vienas. Tiek to, pabandykime įsivaizduoti negalimą galimu ir išnagrinėkime hipotetinių įtariamojo Hitlerio veiksmų variantus.

Sveikas protas sako, kad įtariamasis Hitleris turėjo pasinaudoti jam į rankas pakliuvusiais lenkų karininkais savo naudai. Tarp kelių tūkstančių žmonių visada atsiras keli, kurie mirties akivaizdoje, apgaule ar papirkus, sutiks bendradarbiauti. Būtent taip Hitleris panaudojo minias belaisvių raudonarmiečių. Kai kuriuos verbavo į diversinius žvalgybinius padalinius, kiti dirbo užnugario Vermachto remonto, statybos, transporto daliniuose, kai kurie pasirašydavo proklamacijas apie laisvą ir sotų gyvenimą vokiečių nelaisvėje. Visus likusius suvarydavo į milžiniškas spygliuota viela aptvertas pieveles, kur marino badu ir dizenterija. Elgesys su belaisviais buvo žiaurus, – tačiau jokių masinių daugiatūkstantinių sušaudymų nebuvo. Ir tuo labiau masiniai sušaudymai niekada nebuvo vykdomi tokiu ilgu ir sudėtingu būdu, kaip iššauti kiekvienam pasmerktajam į galvą... Jei tikėtume „Muchino-Stalino brigada", Hitleris su lenkų karininkais pasielgė nestandartiškai: slapta sušaudė ir palaidojo, nebandė panaudoti nei propagandiniais, nei kariniais, nei žvalgybiniais tikslais.

Ar gali taip būti? Taip būti negali, bet mes eilinį kartą patikėsime ir užduosime būtinus klausimus: kur liudytojai? kur dokumentai? kur įsakymai? kur budelių vardai, laipsniai ir pareigos? Humanizmo Vermachte ir SS nebuvo, tačiau tvarka buvo. Žinoma, kad po masinių žydų šaudymų buvo sudaromos tikslios panaudotų šovinių ir aukoms bei lavonams pervežti reikalingo benzino kiekio ataskaitos. Ko jau ko, tvarkos ir disciplinos vokiečių mokyti nereikia. Kokius atsakymus į šiuos klausimus atrado per 60 metų „Muchino-Stalino brigada" trofėjiniuose vokiečių archyvuose, SS ir Vermachto belaisvių karininkų apklausų protokoluose? Pasirodo, nerado nieko gudresnio, nei Niurnbergo proceso metu demaskuotą pasakojimą apie oberleitenantą Arensą ir 537-ąjį „pionierių pulką", kuris paskui virto ryšių pulku su tuo pačiu numeriu.

Manau, nėra tokio teismo, kuris po tokių nesąmonių ir kvailysčių nepaleistų kaltinamojo tiesiog teismo salėje. „Prokuroras Muchinas" norėjo suklaidinti teismą ir išgelbėti tikrąjį žudiką.

Taigi įtariamojo Hitlerio kaltė dėl lenkų karininkų žudynių abejotina, o štai tikra yra tai, kad būtent vokiečiai, o ne įtariamasis Stalinas sukėlė didžiulį tarptautinį triukšmą dėl Katynės miško kapaviečių. 1943 m. balandį vokiečiai prie atvirų Katynės duobių vežė visus: Raudonojo Kryžiaus ekspertus, viso pasaulio žurnalistus, lenkų belaisvius, katalikų kunigus, Vermachto kareivius... Vadinasi, įtariamasis Hitleris stengėsi visam pasauliui įrodyti, kad Katynėje iš tikrųjų buvo vykdomos žudynės. „Muchinas-Stalinas" aiškina esą Hitleris, įvykdęs vieną nusikaltimą, nusprendė įvykdyti ir kitą – apšmeižti nekaltą Staliną.

Kyla klausimas, tiesa, ne principinis, – kodėl Hitleris tiek ilgai delsė ir savo niekšingų kėslų neįgyvendino? Kodėl vokiečiai, kurie pagal Muchino-Stalino versiją patys sušaudė lenkų karininkus, tarptautinį triukšmą Katynės mišką sukėlė tik 1943 m. pavasarį, t. y. išvedus lenkų armiją (vadinamąją „Anderso armiją") iš SSRS teritorijos? Iki 1942 m. kovo 1 d. SSRS suformuotoje lenkų armijoje buvo 60 tūkst. kareivių, šešios pėstininkų divizijos, dar buvo formuojami keturios pėstininkų divizijos,

Lenkų generolas V. Andersas su savo kariais. 1942

tankų ir kavalerijos pulkas, artilerijos brigada. Sutikite, kad karštas lenkų charakteris, atskleidus 1942 m. pavasarį masinių lenkų belaisvių žudynių faktą, Hitleriui būtų atvėręs naujas galimybes... Tačiau jomis jis nepasinaudojo.

Protingasis Muchinas supranta, kad toks klausimas kyla, ir todėl be abejonės šešėlio pateikia atsakymą, kurį pavadina „Stalino 6-osios versijos įrodymai". Prašau atleisti, bet jis skamba taip:

„Mes turime suprasti. Vokiečiai lenkus šaudė rudenį ir žiemą (Burdenkos komisijos pagal „liudytojų" parodymus nustatė „nepaneigiamą" sušaudymo rugpjūčio–rugsėjo mėn. datą, tačiau Muchinui reikalingas būtent „ruduo–žiema", nes reikia paaiškinti, kodėl ant kūnų rasti šilti drabužiai – *M. S.*), *lavonai stingo šaltam ore, buvo metami į įšalusius kapus ir užpilami sušalusia žeme. Jie buvo tarsi morge. Iškasti juos 1942 m. nebuvo galima, jie nebuvo pradėję irti. Kito paaiškinimo nėra."*

Atkreipkite dėmesį į Muchino hipnozės seansą: *„Mes turime suprasti... Kito paaiškinimo nėra..."* Tačiau yra kitas paaiškinimas. 1942 m. pavasarį vokiečiai tiesiog nežinojo, kad Katynės miške yra masinė lenkų karininkų kapavietė. Štai ir viskas. Pats paprasčiausias paaiškinimas. O dėl kūnų „irimo"... Gerbiamasis skaitytojau, priešistorėje siūliau jums „paprastą ir linksmą knygą". Šiame skyriuje teko pažeisti savo pažadus, išeiti už visų paprastumo ir linksmumo ribų. Dabar (o toliau bus dar sunkiau) mūsų pokalbis pakrypo į saloninių kalbų užribį. Turiu jus perspėti; jeigu jums tai nemalonu, tiesiog galite pereiti prie kito skyriaus. Svarbiausius dalykus apie vadinamąjį Katynės klausimą jūs jau žinote...

Be abejo, aš nepretenduoju būti profesionaliu patanatomu. Tačiau net iš mokyklinio chemijos kurso žinome, kad „puvimo procesas" priklauso nuo aplinkos temperatūros ir deguonies kiekio. Galingame šaldytuve skerdiena neirdama guli keletą mėnesių ar net metų. Kas atsitinka su mėsa vidurvasarį saulės atokaitoje? Negaliu tiksliai įvar-

Vokiečių ir Raudonojo Kryžiaus komisija tiria lenkų karininko palaikus. 1943 m. balandis–gegužė

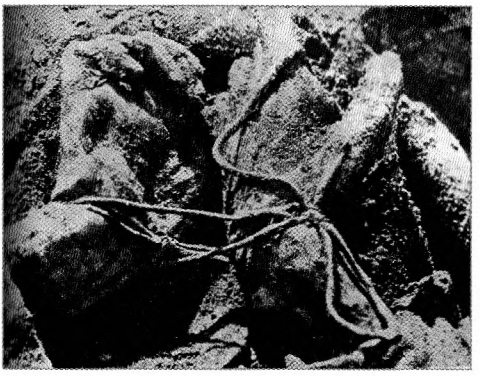

Katynė

dyti reikalingos temperatūros ir drėgmės, bet suprantama, kad palikę kūnus šiltoje ar karštoje patalpoje vokiečiai galėjo iki 1942 m. pavasario sulaukti reikalingo kūnų suirimo, paskui beveik suirusius kūnus užkasti ir pradėti propagandinę kampaniją.

Dabar nuo spėliojimų pereikime prie to, kaip iš tikrųjų buvo. Lenkų Raudonojo Kryžiaus komisijos ir tarptautinės ekspertų komisijos aptikti ir apžiūrėti kūnai buvo apvilkti šiltais drabužiais. Danų gydytojas H. Transenas, Pasipriešinimo judėjimo dalyvis, paskutinius karo metus nuo 1944 m. liepos iki 1945 m. gegužės praleidęs vokiečių koncentracijos stovykloje, atkreipia dėmesį į dar vieną svarbią detalę: „*Man, kaip teismo medicinos specialistui, į akis krito, kad nebuvo* ***primaris cadaverosis****, t. y. lavono pradinio irimo požymių iškart po žudynių. Tarp kūnų nebuvo nei ženklo musių, sliekų, apskritai jokių vabzdžių – nieko, kas liudytų, kad laidojimo metu būtų buvę šilta.*“ Ant kūnų buvo rasta daugiau nei 3 tūkst. įvairių popierių, bet nė vieno laiško, laikraščio skiautės, kvito ar pažymos, datuotos vėliau nei 1940 m. balandis-gegužė. Būtent ši aplinkybė visus ekshumacijos dalyvius įtikino, kad žudynės įvykdytos 1940 m. pavasarį. Vokiečių kariuomenė Smolensko krašte pasirodė tik po gerų metų.

Tai faktas. Šis faktas tampa dar vienu įrodymu, kad niekšas ir žmogėdra Hitleris šio Katynės nusikaltimo atžvilgiu turi alibi. Burdenkos komisija ir sovietinė pusė Niurnbergo posėdyje arba tiesiog ignoravo šį faktą, arba visus ekshumacijos dalyvius vadino „niekšingo hitlerininkų nusikaltimo parankiniais“.

Muchinas šiame epizode nori tapti didesniu stalinistu nei pats Stalinas. Todėl daugybėje puslapių, įkyriai, pasikartodamas ir isteriškai šūkaudamas, tvirtina, užkeikia ir įtikinėja: vokiečiai RENGĖSI sušaudytų lenkų karininkų kūnus viešai demonstruoti: „*Taip, Gebelso parankiniai buvo iškasę lenkų kūnus prieš parodydami juos komisijoms, rūšiavo dokumentus, o gal jūs įrodinėsite visam pasauliui, kad hitlerinės padugnės buvo sąžiningi?*“ Pagal Muchino versiją vokiečiai du mėnesius prieš atvykstant lenkų ir tarptautinės komisijos ekspertams atkasė kapavietes, apieškojo kūnus, išėmė visus dokumentus, datuotus vėlesnėmis nei 1940 m. balandžio–gegužės datomis, paskui vėl užkasė, sutrombavo ir tik po tokių pasirengimų pradėjo rėkti visam

pasauliui (ponas Muchinas net pateikia laiko skaičiavimus ir technologiją reikalingiems atlikti žemės darbams).

Ar tai įmanoma? Žinoma, įmanoma. Muchino versijoje nėra, kas prieštarautų fundamentaliems materijos ir enrgijos išlikimo dėsniams. Turėk noro ir resursų, – ir padarysi viską, ką norėsi. Mums lieka tik pasvarstyti, kokį didžiulį darbą tokiu atveju reikėtų nuveikti.

„Vietiniai darbininkai leidžiasi į duobes, kur guli nužudytieji, ir atskiria kūnų liekanas, tenka juos plėšte plėšti, – taip kūnų sluoksniai suslėgti ir suploti. Mundurai, žinoma, susigulėję, sulipę ir išblukę. Atsegti sagas nepavyksta. Pjausto peiliais. Kad pasiektų viską, ką žmogus su savimi nešiojo gyvas – pjausto kišenes, kišenėles ir net batų aulus...“ (J. Mackevičius)

„...Dokumentai – tokios būklės, kokios jie buvo ant kūnų, – mediniais pagaliukais nuo jų kruopščiai nuvalomas purvas, taukai ir puvėsiai...“ (K. Skaržinskis)

„...Visiškai aišku, kad kūnų niekas nejudino. Viršutiniai sluoksniai glaudžiai gulė prie apatinių. Neaprašinėsiu ir neaiškinsiu cheminių procesų, kurie per tokį laiką turėjo įvykti, kad sluoksniai suliptų. Visas vaizdas liudijo viena – kad kūnai čia guli jau keletą metų...“ (I. Bartoševskis)

„...Buvo matyti, kad palaikai kartu kapavietėse pragulėjo daug mėnesių. Lavonai gulėjo vienas prie kito ir buvo taip supresuoti, kad buvo sunku juos atskirti...Visi mundurai, visi apatiniai baltiniai ir avalynė atitiko pagal dydį, be to, jie kūnus dengė taip standžiai, kad, mano manymu, nuvilkti, o po to apvilkti lavonus būtų ne tik sunku, bet tiesiog neįmanoma... Išdžiuvusi smegenų masė buvo pasiskirsčiusi tokiu būdu, kad buvo aišku: kūnų niekas nejudino ir nevartė mažiausiai dvejus metus, o gal ir dar ilgiau...“ (H.Transenas).

Katynė. 1943 m. balandis

Taip atrodė tai, kas buvo ekshumuojama 1943 m. balandį. Todėl vokiečiams, jeigu jie iš tiesų norėjo „parengti" sušaudytųjų lenkų karininkų kūnus, būtų tekę atsargiai atskirti sulipusias kūnų liekanas, su juvelyriniu tikslumu atsegti suirusių drabužių sagas, numauti batus nuo pusiau suirusių kūnų, paimti visus popierius, nuvalyti nuo jų *„purvą, riebalus ir puvėsius"*, atrinkti ir sunaikinti visus liudijimus, kad 1941 m. vasaros pradžioje nužudytieji buvo dar gyvi, paskui vėl ištepti dokumentus, paliktus parodyti „viešumai", lavonų puvėsiais, suslėpti į batus ir drabužių kišenes... Ir visa tai padaryti reikėjo 4243 kartus. Paskui liko tik „apvilkti ir apauti" palaikus ir sutrombuoti lavonus duobėje taip, kad net profesionalūs teismo medicinos ekspertai nieko neįtartų.

Ar tai įmanoma? Įmanoma. Labai sunku, neįtikėtina, bet jei tam būtų skirtos milžiniškos jėgas, geriausi specialistai... Kartais būna stebuklų. Kartais stebuklai įvyksta. Ar gali įvykti. Štai kėdė, ant kurios jūs sėdite, gali skraidyti. Šis fizikinis paradoksas vadinamas, jei manęs atmintis neapgauna, sugalvojusio jį mokslininko vardu „Džinso (*Jeans*) stebuklas". Kėdę sudaro molekulės. Molekulės visą laiką chaotiškai juda. Yra absoliučiai maža, bet nuliui nelygi tikimybė, kad vieną pasakišką akimirką visos molekulės vienu metu pajudės į vieną pusę – ir kėdė pakils į orą. Istoriją, kad vokiečiai tai atliko su lavonais ir ekspertai to net nepastebėjo, būtina priskirti „Džinso stebuklui". Neįtikėtina, bet įmanoma.

Ir tik dabar pereiname prie „Katynės bylos" epizodo, apie kurį paprastai rašoma pirmosiose pačių trumpiausių straipsnių šia tema eilutėse:

„...Sprendžiant iš kulkų, išimtų iš karininkų kūnų, taip pat iš surastų smėlyje gilzių, buvo šaudyta iš trumpavamzdžio 7,65 mm ginklo. Panašu, kad šios kulkos vokiškos kilmės. Bijodami, kad bolševikai šio fakto nepanaudotų savo tikslams, vokiečių valdžia atidžiai sekė, kad PCK komisijos nariai nenuslėptų nė vienos kulkos ar gilzės. Naivu buvo tikėti šio nurodymo efektyvumu: stebėti jo vykdymą buvo neįmanoma..." (Iš Lenkijos Raudonojo Kryžiaus techninės komisijos ataskaitos)

Iššautų gilzių su vokiška markiruote buvo pernelyg daug. Specialistams nebuvo sunku nustatyti, kad lenkų karininkus Katynėje žudė vokiškais „Valterio" pistoletais. Suprantama, ir šaudė vokiškais šoviniais.

Iki Muchino atsiradimo visa „Stalino brigada" vienas per kitą pasakojo būtent apie šį faktą. Pasakojo taip, lyg tai būtų nepaneigiamas faktas, nepaneigiamas įrodymas, kad Katynėje lenkus sušaudė vokiečiai. Turiu pripažinti, kad ponas Muchinas protingesnis už visus savo pirmtakus iš „Stalino brigados". Muchinas supranta du paprastus dalykus:

- jau iki 1941 m. rugpjūčio mėn. Vermachto kariuomenėje buvo daugiau kaip milijonas sovietinių šaunamųjų ginklų ir astronominis kiekis šaudmenų šiems ginklams (iš viso antrąjį 1941 m. pusmetį paliktuose sandėliuose buvo prarasta 360 mln. patronų, skirtų pistoletui TT, jie tiko ir „automatui" PPŠ. Tokiu šovinių kiekiu vokiečiai galėjo iššaudyti pusę Europos, o ne 4,5 tūkst. belaisvių lenkų karininkų;

- palaikus Katynėje aptiko ne „Stalino brigada“, o „Gebelso brigada“ sukeldama didžiulį propagandinį triukšmą visame pasaulyje. Keistai atrodo faktas, kad vokiečiai patys atvežė ekspertus prie atkastų duobių, pilnų vokiškų gilzių.

Vokiečių gilzės šiuo atveju kaip tik yra šalutinis įrodymas, kad Hitleris niekuo dėtas šioje Katynės istorijoje. Logika paprasta. Jei vokiečiai planavo suversti kaltę Stalinui už jų padarytą nusikaltimą, tai žudynėms galėjo panaudoti turimus milžiniškus kiekius sovietinių ginklų ir šaudmenų. O jeigu Gebelsui planas suversti kaltę Stalinui atėjo į galvą vėliau, jau sušaudžius lenkų karininkus, tai tereikėjo truputį padirbėti, surinkti pistoleto „Valterio“ gilzes ir išpilti į duobę jei ne visus 360 mln., tai nors 360 pistoleto TT gilzių. Beje, pistoleto TT kalibras 7,62 mm. 7,65–7,62 lygu 0,03 mm. Atleiskite už cinizmą, peršautose kaukolėse neįmanoma tokį skylės dydį nustatyti apžiūrint tik plika akimi.

Muchinas supranta, kad šį prieštaravimą panaikinti sunku ir pasiūlo drąsų ir kaip visada niekšingą paaiškinimą: „*Skuba ir nepagarba ribotiems lenkų ir likusios Europos inteligentijos protiniams sugebėjimams.*“ Štai taip.... Skuba. Norėjo Gebelsas greito Hitlerio įvertinimo, norėjo parodyti savo sugebėjimus, prašom, štai rezultatas. Atvežė į Katynę užsieniečius ir tik po to prisiminė, kad patys lenkų karininkus sušaudė, o ten pilna vokiško „Valterio“ gilzių.

Ar galėjo taip atsitikti? Ar gali politinių provokacijų profesionalas pamiršti tokius paprastus dalykus, kuriuos puikiai išmano bet kuris perskaitęs ne vieną detektyvą vyresniųjų klasių mokinys? Žinoma, gali. Juk mes išsiaiškinome, kad net kėdė gali skraidyti.

Tačiau tik į vieną pusę.

Vokiečiai galėjo kruopščiai parengti kūnus, bet, kaip matome, tai beveik neįmanoma. Vokiečiai galėjo pasielgti aplaidžiai (nors tuo patikėti dar sunkiau) ir pamiršti, kokius ginklus naudojo žudydami belaisvius. Bet visai neįmanoma, kad vokiečių specialistai su pincetu ir mikroskopu kruopščiai rūšiuotų lavonų masėje supuvusius popierius ir nematytų vokiškos kulkų ir gilzių markiruotės. Taip negali būti. Jokia kėdė negali skristi vienu metu į viršų ir žemyn.

Šioje vietoje baigiu „šaškių kirstuko“ žaidimą su įžūliai melaginga Muchino versija.

Nereikia išsigalvoti nebūtų stebuklų. Viskas vyko labai paprastai. 1940 m. pavasarį Kozelskio lagerio kalinius sušaudė. Kartu ir Ostaškovo ir Starobelsko lagerių kalinius (būtent taip parašyta RF Vyriausiosios karo prokuratūros ataskaitoje). Katynėje ir Tverėje belaisviai sušaudyti iš vokiškų pistoletų „Valter“. Buvęs UNKVD Kalinino viršininkas Tokarevas savo parodymuose tiesiogiai šį faktą patvirtina ir labai logiškai paaiškina (ilgai šaudant „Valteris“ mažiau perkaisdavo, todėl masinėse žudynėse buvo naudojamas būtent šis ginklas). Svarbu pažymėti, kad Tokarevas jokiuose Katynės įvykiuose nedalyvavo ir jo parodymai net teoriškai negalėjo būti iš anksto apgalvota „Katynės bylos“ klastotė.

Belaisviai lenkų karininkai sušaudyti tarp 1940 m. kovo pabaigos ir gegužės pradžios. Būtent todėl šiuo laiku ir nutrūko jų susirašinėjimas su giminėmis. Būtent todėl sušaudytieji vilkėjo šiltais drabužiais. Būtent todėl užrašų išlikusiuose dokumentuose, laiškuose, dienoraščiuose datos baigiasi 1940 m. pavasarį. Būtent todėl nėra ir nebuvo jokių kitų „specialiosios paskirties lagerių" prie Smolensko. Būtent todėl nėra nė vieno pabėgusios lagerių apsaugos liudytojo. Būtent todėl nė vienas lenkų karo belaisvis pabėgus apsaugai neliko gyvas. Visi jie buvo nužudyti metai iki vokiečiams pasirodant Smolensko krašte.

Hitleris, įvykdęs daug nusikaltimų, nekaltas dėl lenkų karininkų žudynių. Žudikas – Stalinas. Žudynės beginklių „karo belaisvių", kurie nė karto nebuvo iššovę į sovietų karius, buvo pirmasis Stalino nusikaltimas. Antrasis nusikaltimas buvo melas, kaltės nepripažinimas ir „Katynės bylos" panaudojimas skaldant antihitlerinę koaliciją. Ne Sikorskis, o būtent Stalinas 1941 m. liepos 30 d. sulaužė ir nutraukė sovietų ir lenkų susitarimą. Ne Gebelsas, o Stalinas savo nusikaltimais (žudynėmis ir vėliau atkakliu melu apie jas) įtikino Vermachto karius, kurie ištisais daliniais buvo vežami prie Katynės kapo duobės, kad geriau žūti kovoje su Raudonąja armija nei pasiduoti į nelaisvę. Muchino knygos „Antirusiška niekšybė" leidyklos anotacijoje rašoma: „*Antrojo pasaulinio karo metais išaugus karo žiaurumams frontuose, papildomai žuvo milijonai sovietų, britų, amerikiečių kareivių.*" Paprastai šias anotacijas rašo pats autorius. Tikiuosi, kad žodžiu „milijonai" autorius smarkiai perdėjo, bet jei nors vienas vokiečių kareivis, prisimindamas stirtas lavonų Katynės miške, šaudė į mūsų senelius ir tėvus nors akimirka ilgiau, tai ši kaltė ir kraujas gula ant Stalino sąžinės. Ir jeigu tik tai...

Pagyręs Muchiną už protą, negaliu nepagirti ir už nepaprastai tiksliai parinktą knygos pavadinimą. Taip, tai iš tikrųjų antirusiška niekšybė. Pusę amžiaus trunkantis melas, primityvūs ir niekšingi bandymai nuslėpti tiesą, nutildyti tuos, kurie norėjo atskleisti tiesą apie Katynę. Tai mūsų šalies gėdos dėmė. Šiandien tie, kurie, neturėdami sąžinės ir garbės, vadina save „patriotais", nori, kad ši gėda vėl grįžtų į mūsų gyvenimą.

Stebina ir glumina dideli „Antirusiškos niekšybės" tiražai. „*Teise gyventi be garbės lengviausiai galima patraukt paskui save rusų žmogų*", – prieš pusantro šimtmečio rašė didis žmogaus sielos žinovas F. Dostojevskis. Nevalia iškraipyti klasiko mintis, todėl pateikiu orginalią citatą. Neturėdamas nieko bendra nei su politika, nei su šlovinguoju „politkorektiškumu", aš vis dėlto iš geležinės Dostojevskio formulės epitetą „rusų" pašalinčiau.

Bet kokios giminės ar genties žmogui lengviausia ristis žemyn, o ne kabarotis aukštyn į kalną, lengviau šliaužioti, o ne skraidyti. Paprasčiau ieškoti prakeiktų „eurostatybininkų" pinklių negu išmokti šiukšles išmesti į šiukšlių kibirą. Lengviau patikėti guodžiančiu, nors ir aiškiu melu, negu prisiimti atsakomybę už viską, – gera ir bloga – savo šalies istorijoje. Vis dėlto pasistenkite nepiktnaudžiauti „teise gyventi be garbės". Neleiskite, kad profesionalių provokatorių dirbtinė isterija priverstų jus nors labai trumpam prarasti atmintį.

13 skyrius
Gaisras sandėlyje

Toliau trauktis nėra kur. Mes priartėjome prie paskutinės temos ir skyriaus. Apie tai iš viso nesinorėjo rašyti. Visa tai netinka prologe minėtai „lengvai ir linksmai" knygai... Kita vertus, apaugusio melu ir veidmainyste paties tragiškiausio karo istorijos klausimo nutylėti negalima. Todėl tiems, kas pasiryžo iki galo perskaityti šitą sunkią ir labai liūdną, o kartais baisią knygą, siūlau tryliktąjį skyrių. Šis skyrius apie mirtį, kančias, žygdarbius ir kankinimus. Taigi skyrius apie Sovietų Sąjungos žmonių nuostolius Antrojo pasaulinio karo metu.

Pradėsim nuo paprastos ir nekaltos aritmetikos. Nuo matematinio paradokso, kuris vadinasi „didelių dydžių mažas skirtumas".

1000–999 = 1.

Manau, neprieštarausite? Neprieštaraujame. Dabar vos vos, vienu procentu padidinkime pirmąjį skaičių.

O antrą skaičių vos vos, vienu procentu sumažinkime. Kiek gavome?

1010–989 = 21

Tai ir vadinasi „didelių dydžių mažo skirtumo efektas". Ten truputį, šen truputį, o skirtumas išaugo dvidešimt vieną kartą! Šis paradoksas nėra tiesiog proto žaismas. Kiekvienas konstruktorius žino, kad šio skaičiaus negalima pamiršti. Brėžiniuose 5 mm pločio pažymėta išpjova 670 mm atstumu nuo detalės krašto visada vėl turi būti konkrečiai pamatuota, kitaip, pažymėjus du (670 mm ir 675 mm) matmenis, galima gauti ką tik nori, tik ne tiksliam detalės surinkimui būtinus 5 mm...

Apie ką čia aš? Ogi apie tuos pačius 27 milijonus. Kurie anksčiau buvo 20 milijonų. Iš kur atsirado šie skaičiai? Kodėl Stalinas kalbėjo apie 7, Chruščiovas – apie 20, o Gorbačiovas – apie 27 milijonus žuvusiųjų?

Jūs tikriausiai manote, kad valstybė, t. y. specialiai apmokyti tarnautojai, apėjo visus kiemus, kaimelius, kaimus, miestus ir didmiesčius, patikrino, suskaičiavo ir perskaičiavo visas „pasų stalų" (įdomu, ar galima šį žodžių junginį išversti į kurią nors Europos kalbą?) kartotekas ir, SUSUMAVĘ kiekvieno kaimo duomenis, gavo bendrą visos šalies netekčių SUMĄ? Pasakysiu atvirai – ir aš maniau būtent taip. Net aš, po tiekos metų, praleistų skaitant tėvynainių „istorikų" kūrinius, nesitikėjau tokios begėdystės ir tokios chaltūros, kokia atsiskleidė tikrovėje.

Pasirodo, niekas nieko nesumavo. Pasirodo, tas sakralinis skaičius, kuris buvo nurodomas visuose mokyklos vadovėliuose, laikraščiuose, kuris skambėjo mitinguose ir iškilminguose posėdžiuose, 20 milijonų žuvusiųjų, ir kuris 1990 m. ėmė ir netikėtai padidėjo 7 milijonais, buvo gautas ne sumuojant, o ATIMANT. Atimant du didelius ir visiškai laisvai paimtus skaičius. Visiškai pagal „didelių dydžių mažo skirtumo" teoriją.

Dabar aš patylėsiu, o jūs atidžiai perskaitykite:

„1941 m. birželio 22 d. SSRS gyventojų skaičius buvo gautas perkeliant į nurodytą datą prieškario šalies gyventojų surašymo duomenis (1939 m. sausio 17 d.), pakoregavus gimimų ir mirčių skaičių per 2,5 metų, praėjusių nuo gyventojų surašymo iki fašistinės Vokietijos užpuolimo. 1945 m. pabaigos SSRS gyventojų skaičius gautas 1959 m. sąjunginio gyventojų surašymo amžiaus duomenis perkeliant į praeitį... Šis skaičius – tai mokslininkų demografų plačių statistinių tyrimų ir vėlesnio (XX a. 9-ojo deš. pab.) valstybinės komisijos patikslinamojo darbo (dėl Sovietų Sąjungos patirtų Didžiajame Tėvynės kare žmogiškųjų nuostolių) rezultatas.“

Štai taip, lengvai ir paprastai, atlikus „plačius statistinius tyrimus“, buvo išspręstas pagrindinis SSRS karo istorijos klausimas. *„1945 m. pabaigos SSRS gyventojų skaičius gautas 1959 m. sąjunginio gyventojų surašymo amžiaus duomenis perkeliant į praeitį.“* Ar reikia įrodinėti, kad tokiu būdu galima gauti bet kokį, iš anksto numatytą nuostolių skaičių? Apie kokį tikslumą galima kalbėti, jei gyventojų surašymo duomenys perkeliami 13 metų atgal? 13 metų, ir kokių metų!

Kas, kokie mokslininkai demografai gali žinoti, kaip „perkelti į praeitį“ surašymo duomenis, jeigu šie 13 metų buvo visiškai unikalūs! Kur ir kada civilizuoto pasaulio istorijoje buvo tokia mėsmalė? Tiesa, viduramžiais vyko dar didesnio masto žudynės (manoma, kad Trisdešimtmečio karo metu Europoje žuvo kas trečias, o Čekijoje kas antras žmogus), tačiau tada niekas nevedė demografinės statistikos su būdingu tik XX amžiui tikslumu ir detalizacija. Kaip, kokioje statistinėje bazėje buvo galima paskaičiuoti, kokią kiekybinę įtaką demografiniams rodikliams (gimstamumui, mirštamumui, gyventojų prieaugiui) turėjo tokie reiškiniai kaip masinis santuokinio amžiaus vyrų žuvimas (o būtent šių mirčių skaičius visai nežinomas, jį ir reikėtų nustatyti „žaidžiant aritmetiniais perkėlimais“). Kaip veikė moteris sunkus fizinis, ne pagal jų jėgas darbas? O kur dar masinis vaikų valkatavimas, didžiulis skaičius nepilnų šeimų, neturinčių tėvo. Milžiniška, nematyta nuo pat „didžiojo tautų kraustymosi“ gyventojų migracija....

Galima padaryti absoliučiai nenuginčijamą išvadą, kad tikro SSRS žmonių nuostolių skaičiaus Antrojo pasaulinio karo metu visai niekas nežino. Galbūt iškart po karo ir buvo atliktas normalus, duomenų sumavimu pagrįstas tyrimas. Tačiau tai didžiausio slaptumo informacija. Apie tai, kad iš tikrųjų yra patikima demografinė statistika, aš „neišlaužiau iš piršto“. Knygų serijoje „Sovietų istorijos dokumentai“ buvo išleistas straipsnių rinkinys („Sovietinė kasdienybė ir masinė sąmonė 1939–1945 metais. M.: ROSSPEN, 2003), kuriame su nuoroda į anksčiau buvusią slaptą 1959 m. ataskaitą „SSRS liaudies ūkis Didžiojo Tėvynės karo metais“ paskelbta išsami 1943–1945 m. demografinė statistika. Ir ko tik ten nėra – santuokos, ištuokos, gimstamumas, mirštamumas, vaikų mirštamumas, vyrų ir moterų skaičiaus santykis, diferencijuotas net pagal šešias amžiaus grupes... Kaimų gyventojai, miestų gyventojai, okupuotose teritorijose, neokupuotose teritorijose.... Apskaita buvo. Buvo... Likusius gyvus suskaičiavo... Griežtai kalbant, kitaip ir būti negalėjo šalyje,

kurioje neprisiregistravęs milicijoje ar kaimo apylinkėje žmogus tiesiog negalėjo gyventi (kortelės maisto produktams, vaikų darželis, mokykla, įdarbinimas, laidotuvės – nė vienas šių veiksmų nevyko be registracijos antspaudo). Tiktai, visa bėda, demografiniai duomenys pateikiami vien procentine išraiška arba vartojant specifinius terminus: „tūkstančiui gimusių", „tūkstančiui santuokų"... Bet juk tie, kas skaičiavo procentus ir koeficientus, privalėjo žinoti ir absoliučius skaičius!

Neturinčiai patikimos informacijos visuomenei buvo pasiūlyta tiesiog patikėti pateiktais skaičiais – 20, o paskui – 27 milijonai. Šie skaičiai buvo nevykusiu tyčiniu būdu gauti atimant vieną didelį skaičių iš kito. Pradiniai skaičiai buvo gauti laisvai manipuliuojant 1939 ir 1959 m. sąjunginio gyventojų surašymo duomenimis. Tokia „metodika" leido gauti BET KOKĮ skaičių nuo 10 iki 50 milijonų diapazone. Vienintelis protingas klausimas, kurį galime pateikti, skamba taip: „Kodėl Chruščiovas norėjo, kad karo aukų skaičius būtų 20 milijonų? Kodėl Gorbačiovas šį skaičių padidino iki 27 milijonų?" Bandymui atsakyti į šį klausimą ir skirtas šis skyrius. Netempsiu ilgiau gumos ir iš karto pasakysiu: mano manymu, abu skaičiai pernelyg IŠPŪSTI. Karo aukų skaičius mažesnis už 20 milijonų ir tuo labiau tikrai mažesnis už Gorbačiovo 27 milijonus.

Pačia bendriausia prasme žmogiškieji nuostoliai susidaro iš dviejų dalių: Ginkluotųjų pajėgų žuvusiųjų karių ir civilių gyventojų karo aukų. Šiokia tokia tvarka yra tik pirmosios grupės, Raudonosios armijos nuostolių apskaitoje. Nuo jos ir pradėsime. Pradėsime nuo tradicinio mokyklinio uždavinio apie baseiną – į vieną vamzdį įpilame, iš kito išteka... Pasistenkime užmiršti konkrečių žmonių, kurie slepiasi už toliau pateikiamų skaičių, kančias ir užsiimkime vien plika aritmetika.

1941 m. birželio pradžioje Raudonojoje armijoje, Karinėse oro pajėgose, Jūrų laivyne ir civilinių žinybų sukarintose formuotėse buvo 4 mln. 901 tūkst. 852 žmonės (čia ir toliau, jei nenurodyta kitaip, skaičiai paimti iš statistinio rinkinio „Paslapties grifas nuimtas", sudaryto 1993 m. Rusijos armijos Generalinio štabo karo istorikų, vadovaujamų generolo pulkininko G. Krivošejevo). Vykdydami slaptą mobilizaciją („didžiosios mokomosios pratybos") 1941 m. birželio 22 d. į kariuomenę buvo pašaukta 767 tūkst. 750 žmonių. Per visus ketverius karo metus mobilizuota buvo dar 28 mln. 807 tūkst. 150 žmonių. Susumavus visus pašauktuosius gausime: 34 mln. 476 tūkst. 750 žmonių. Čia visas „gyvosios jėgos resursas", panaudotas Ginkluotosiose pajėgose. Šie skaičiai tikslūs ir patikimi, kadangi jie paimti iš karo komisariatų ir kitų tarnybų, esančių užnugaryje ir vykdančių griežtą apskaitą.

1945 m. liepos 1 d., t. y. apytikriai praėjus 50 dienų po karo veiksmų Europoje pabaigos, Ginkluotosiose pajėgose ir kitų žinybų karo formuotėse pagal sąrašą buvo 11 mln. 793,8 tūkst. žmonių. Ligoninėse buvo 1 mln. 046 tūkst. kariškių. Aš nematau jokio pagrindo netikėti šių skaičių tikrumu ir patikimumu. Per 50 taikos dienų visų lygių vadai galėjo perskaičiuoti savo pavaldinius, parengti sąrašus, pateikti aukščiau esantiems štabams. Sužeistieji, kuriems buvo lemta mirti, jau mirė (karo medicinos statistika liudija, kad sužeistojo mirties ar gyvybės klausimas dažniausiai

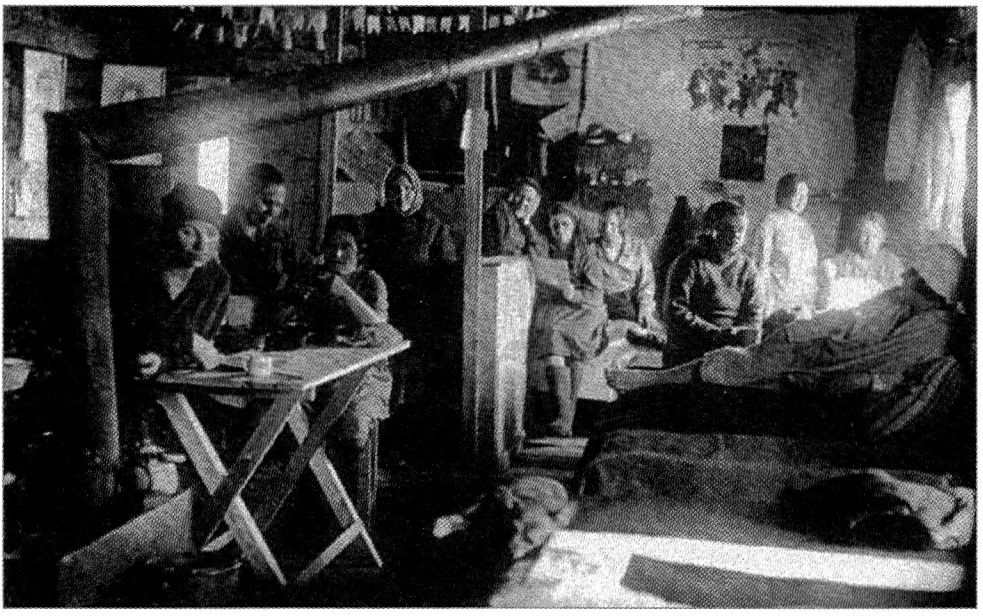

Moterys Gulago barake

išsisprendžia per pirmąsias kelias dienas po sužeidimo). Tikslumas, su kuriuo pateikiami kiti skaičiai, leidžia manyti, kad iš 1 mln. 046 tūkst. sužeistųjų, kurie buvo gyvi 1945 m. liepos 1 d., nemirė nė vienas. Kariniuose veiksmuose prieš Japoniją, prasidėjusiuose 1945 m. rugpjūčio 9 d., Raudonosios armijos nuostoliai siekė 12 tūkst. žmonių. Šis skaičius sudaro ne daugiau vienos dešimtosios procento karo su Vokietija ir jos sąjungininkais nuostolių. Todėl, toliau mes į „japonų karo" nuostolius neatsižvelgsime.

34 476,8 – 11 793,8 – 1 046 = 21 637.

Per visą karą iš SSRS ginkluotųjų pajėgų pasitraukė 21 mln. 637 tūkst. žmonių. *Pasitraukė* ir *nuostoliai* – tai visiškai skirtingi, skirtingos prasmės žodžiai kariškių kalboje. Per karo metus iš Ginkluotųjų pajėgų pasitraukė 8 007,1 tūkst. gyvų žmonių. O būtent:

– 3 614,6 tūkst. buvo pervesti į darbą pramonėje ir civilinių žinybų karines formuotes;

– 3 798,2 tūkst. demobilizuoti po sužeidimų ar ligų;

– 594,3 tūkst. nubausti, bet nesušaudyti ir neišsiųsti į bausmės dalinius.

Paskutinė kategorija reikalauja paaiškinimų. Kalbama apie vieną iš dviejų situacijų. Pirmoji: žmogus nenusikalto, o iš armijos į Gulagą jį pasiuntė dėl „neteisingos tautybės" – vokietis, suomis, rumunas, kalmukas, čečėnas „neteisingos gimimo vietos" – gimęs „buvusioje Lenkijoje", abejotinos socialinės kilmės – represuotojo sūnus. Kaip sakoma, „toliau nuo grieko", iš tokio atimdavo šautuvą ir išsiųsdavo kirsti miško arba į Vorkutą kasti akmens anglį „frontui ir pergalei". Kitas variantas: žmogus, „ypatingojo skyriaus" požiūriu, pasielgė ypač pavojingai. Pavyzdžiui, „išsakė teroristinius

ketinimus liaudies vado adresu... šmeižikiškai aiškino, kad išvaduotų vokiečių okupuotų rajonų valstiečiai nusiteikę nebeatkurti kolūkių... 1928 metais balsavo už antipartinę trockininkų rezoliuciją..." Tikiuosi, suprantate, kad tai, ką rašau, – ne tuščios frazės, o citatos iš SMERŠo dokumentų. Išaiškintų „liaudies vado" priešų nešaudydavo vietoje, nesiųsdavo į bausmės batalionus „išpirkt kaltę krauju", o suimdavo. Iš armijos juos perduodavo NKVD žiniai, tardymui ir teismui. Nuosprendis galėjo būti ir sušaudymas. Tačiau ši mirtis jau nepriklausė Ginkluotųjų pajėgų nuostolių ataskaitai. Juk iš tikrųjų jie nebuvo karo aukos.

Šie trys skaičiai man atrodo pakankamai tikslūs. Įvykiai, vykę ne karo zonoje, buvo griežtai registruojami ir kontroliuojami. Kontrolė buvo dviguba, iš abiejų pusių: armija atidavė, – karo pramonės įmonė ar NKVD „organai" priėmė. Sužeistuosius demobilizuodavo komisijos sprendimu, sprendimas buvo protokoluojamas, grįžęs namo invalidas pateikdavo dokumentus kariniam komisariatui dėl pašalpos. Klaidos ir netikslumai galimi, tačiau jie pernelyg maži, kad turėtų didesnę įtaką duomenų tikslumui.

Yra dar viena kariškių kategorija; tai tie, kurie pasitraukė iš veikiančios armijos ir 1945 m. liepos 1 d. buvo neabejotinai gyvi. Tai išgyvenę ir sulaukę karo pabaigos karo belaisviai. Niekas nežino nei tikslaus, nei apytikslio jų skaičiaus. Bet turime visai patikimą skaičių: tai kiekis belaisvių, perėjusių „filtracijos punktus", ir įregistruotų Repatriacijos valdybos dokumentuose. Dar kartą pabrėžiu – gyvų buvo daugiau, toli gražu ne visi karo belaisviai norėjo pakliuti į „filtracijos punktus". Vieni bandė likti Vakaruose, kiti mėgino suklastoti dokumentus, grįžti namo ir kaip nors išvengti susitikimo su NKVD organais. Taigi vien tik užregistruotų asmeniškoje apskaitoje jų buvo 1 mln. 836 tūkst. žmonių.

– 21 637 – 8 007 – 1 836 = 11 794.

– 11 mln. 794 tūkst. žuvo arba visam laikui be žinios paliko SSRS. Toks rezultatas, beje, pakankamai tikroviškas, buvo gautas sprendžiant uždavinį apie baseiną.

Tai reiškia, kad negrįžtami demografiniai SSRS ginkluotųjų pajėgų kariškių nuostoliai teoriškai negali būti didesni nei 11 794 000 žmonių. Visa, kas daugiau, – tai tik tuščias rėkavimas „lavonais užvertė" tema. Specialistai šiuolaikinių rėksnių pavardes puikiai žino, o žmonėms neverta apkrauti atmintį visokiu šlamštu. Pasistenkite prisiminti svarbiausia: medžiagos tvermės dėsnio niekas neatšaukė. Bet kokie kliedesius apie „25..., 37..., 43... milijonus žuvusių kare kareivių" galima drąsiai išmesti į šiukšlių dėžę. Toliau mūsų knygoje pasirodys vis mažiau ir mažiau patikimų skaičių, nes dabar kalbėsime apie įvykius ir procesus, vykusius tiesiogiai ugnies fronto linijoje arba ir už šios linijos, – priešo kontroliuojamoje teritorijoje:

- 5,23 mln. Raudonosios armijos, Karinio jūrų laivyno, Karinių oro pajėgų, pasienio ir vidaus NKVD kariuomenės kariškių žuvo arba mirė sanitarinės evakuacijos metu. Būtent tokį gyvųjų nuostolių skaičių gavo Krivošejevo vadovaujamas istorikų kolektyvas sumuodamas kariuomenės pranešimus. Suprantama, šis skaičius neapima visų sovietų karių žūties mūšyje atvejų (pirmaisiais karo mėnesiais tvyrant

Hiviai, Raudonosios armijos kariai, savanoriškai stoję į vokiečių pusę

Rusų kazokai Vermachto tarnyboje

panikai ir chaosui, ištisi junginiai kartu su štabais ir visais dokumentais dingdavo be pėdsakų):

- 1,10 mln. žmonių mirė nuo žaizdų ligoninėse. Kad ir kaip baisiai tai skambėtų, šis baisus mirusiųjų skaičius liudija pasiaukojamą aukščiausios kvalifikacijos sovietų karo medicinos darbuotojų, nuo paprasto sanitaro instruktoriaus iki vyriausiojo chirurgo, darbą. Iš 22 mln. sužeistųjų, 21 mln. buvo išgelbėtas. Prisimenant, kad buvo dirbama stokojant būtiniausių medikamentų, nežmoniškai perkrautose ligoninėse, šie skaičiai atrodo tikras stebuklas;

- 0,40 mln. mirė nuo ligų, žuvo avarijose ar nelaimės atvejais (ne mūšio nuostoliai). Palyginimui pasakysime, kad Vermachte per 6 metus ne mūšio nuostoliai sudarė 200 tūkst. žmonių;

- 0,16 mln. sušaudyta karo tribunolo nuosprendžiu arba vyresniojo vado sprendimu;

- 0,22 mln. žuvo mūšyje, kovodami priešo pusėje. Apie šio skaičiaus tikslumą kalbėti neverta, bet Krivošejevo knygoje, 392 p., nurodytas būtent toks savanoriškų Vermachto ir SS formuočių, sudarytų iš buvusių sovietų piliečių, skaičius.

Šios kategorijos kariškių kiekio vertinimas tarsi liulantis liūnas: viena vertus, pagrindinis, tačiau ne vienintelis „savanoriškų formuočių" sudėties šaltinis buvo belaisviai ir dezertyrai. Kita vertus, nurodytas 0,22 mln. kariškių skaičius neapima tų okupantų parankinių, kurie kovėsi su sovietų partizanais, – policijos batalionų ir kitų baudžiamųjų dalinių ir padalinių kariškių skaičiaus.

Taigi iš viso išeina skaičius – 7,11 mln. žuvusiųjų ir mirusiųjų, kurių mirties faktas nekelia abejonių. Daugiausia abejonių kelia belaisvių ir dezertyrų statistika – pati šių gėdingų poelgių prigimtis atmeta tikslios apskaitos galimybę.

Krivošejevo duomenimis, dingusieji be žinios ir „neįskaityti pirmųjų karo mėnesių nuostoliai" sudaro 4 mln. 559 tūkst. žmonių. Tačiau šioje situacijoje „bendras atvykimo ir išvykimo" Ginkluotųjų pajėgų asmeninės sudėties balansas nesueina. Susidaro didžiulis 2 186 tūkst. žmonių (žr. 140–141 p.) skirtumas. Patys rinkinio sudarytojai šį faktą iš dalies aiškina „dideliu nerastų dezertyrų skaičiumi". Tam, kad aritmetinis, ne karinis-istorinis, o būtent aritmetinis balansas sutaptų, reikia pripažinti, kad visų kategorijų dingusieji be žinios, belaisviai, dezertyrai, štabuose nesuskaičiuoti žuvusieji, palikti priešo teritorijoje sužeistieji sudaro 6 745 tūkst. žmonių (4 559+2 186). Didžiulis skaičius. Kaip matote, jis didesnis už mirusiųjų nuo žaizdų ligoninėse ir žuvusiųjų skaičių. Tokia pirmųjų karo mėnesių katastrofiško sutriuškinimo kaina...

Pagal vokiečių istorikų vertinimus bendras sovietų belaisvių skaičius siekė daugiau nei 5,2 mln. žmonių. Dar kartą pakartosiu, kad tai patys atsargiausi vertinimai. Dalis autorių šį skaičių nurodo 5,7–5,8 mln. ribose. Palyginti tiksliu galima laikyti tik paleistų iš nelaisvės skaičių: 319 tūkst. buvo paleisti 1941 m. vasarą ir rudenį, tarp paleistų – ukrainiečiai, Baltijos šalių gyventojai, etniniai vokiečiai. 504 tūkst. buvo paleisti iki 1944 m. gegužės 1 d. (daugiausia todėl, kad perėjo į Vermachto ir SS savanoriškas formuotes). Tiems, kuriuos tai stebina, galiu nurodyti rinkinio puslapį (Krivošejevas, p. 334).

Žuvusių karo belaisvių skaičius ilgus dešimtmečius buvo politinių spekuliacijų objektas. Iš pradžių Sovinformbiuras skelbė neįtikimai mažą dingusių be žinios raudonarmiečių skaičių. O vėliau, Niurnbergo procese, jau buvo paskelbtas 3,9 mln. sunaikintų belaisvių skaičius; Krivošejevo knygoje bendras belaisvių skaičius sumažinamas ir atitinkamai nurodomas labai mažas, 1,3–1,7 mln., žuvusių vokiečių nelaisvėje skaičius; vokiečių karo statistika kalba tik apie 0,67 mln. žuvusiųjų po 1942 m. vasario mėn., bet nutyli pačią didžiausią masinę sovietų karo belaisvių žūtį 1941 m. rudenį ir žiemą. Dabartiniai vokiečių istorikai analizuodami Vermachto ir SD dokumentus nurodo bendrą 2,2–2,6 mln. skaičių, į kurį įeina 1,5–2,0 mln. žuvusiųjų pirmąją karo žiemą. Nepretenduodamas būti labai tikslus, siūlau skaičiuoti taip: iš visų paimtų į nelaisvę atimti grįžusiųjų į Tėvynę ir priešo paleistų į laisvę žmonių skaičių. Tada gautume: 5,2 – 1,84 – 0,82 = 2,54 mln.

Sudėję anksčiau nurodytą žuvusiųjų ir mirusiųjų nuo žaizdų skaičių – 7,11 mln. – su spėjamu žuvusiųjų vokiečių nelaisvėje skaičiumi – 2,54 mln. – apytikriai gauname 9,65 mln. Tai tikėtinas neišgyvenusių iki karo pabaigos žmonių skaičius. Lygindami šį skaičių su gautu sprendžiant „baseino uždavinį" didžiausiu galimu negrįžtamu demografiniu SSRS ginkluotųjų pajėgų žmonių nuostoliu (11,79 mln.), matome 2,14 mln. žmonių aritmetinį skirtumą. Du milijonai žmonių, kurių likimo niekas nežino. Daug negudraudami galime šį skaičių padalyti pusiau: pusę priskirti prie žu-

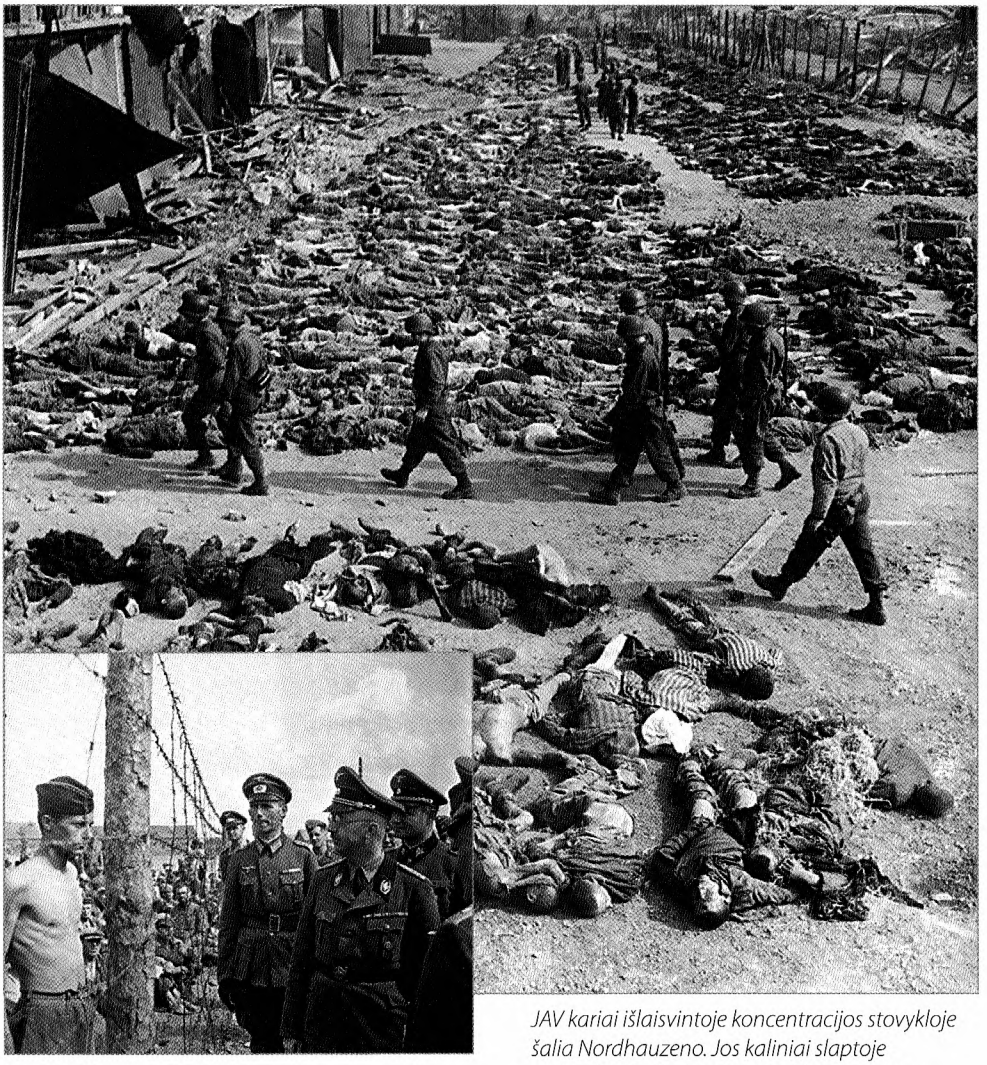

SS reichsfiureris H. Himleris inspektuojas sovietinių belaisvių stovyklą. 1941

JAV kariai išlaisvintoje koncentracijos stovykloje šalia Nordhauzeno. Jos kaliniai slaptoje požeminėje Mitelverko gamykloje gamino balistines raketas V-2. 1945

vusiųjų mūšiuose, apie kuriuos nepranešta štabui, kitą pusę laikyti „nesurastais dezertyrais" ir belaisviais, kurie pasitraukė į Vakarus arba išgalvotais vardais pasiliko SSRS teritorijoje.

Dabar tereikia gausybę skaičių suvesti į vieną lentelę:

Žuvo mūšyje arba mirė ligoninėse nuo žaizdų	7,40 mln.
Žuvo nelaisvėje	2,54 mln.
Ne mūšio aukos (avarijos, ligos, nelaimingi atsitikimai)	0,40 mln.
Sušaudyti arba žuvo kovodami priešo pusėje	0,38 mln.
Iš viso žuvo kariškių	10,72 mln.
Tikėtina, liko gyvi (pabėgo į Vakarus, dezertyravo)	1,07 mln.

Kad atlikti skaičiavimai pagrįsti, papildomai patvirtina karinių komisariatų gautų pranešimų apie mirtį („pochoronkių“) per visus karo metus apskaitos duomenys. Jų susidarė 12 401 vienetų. Visai nestebina, kad tų pranešimų yra 600 tūkst. daugiau už bendrą visų lentelėje išvardytų kategorijų nuostolių skaičių. „Pochoronkės“ buvo rašomos ne tik žuvusiųjų, bet ir pagal štabo duomenis dingusiųjų be žinios giminėms. Todėl galima sakyti, kad iš viso buvo parašyta 13,6 mln. pranešimų. Neabejotina, kad duomenys dubliavosi. Giminaičiams, priverstiems išvykti, kariniai komisariatai išsiųsdavo keletą pranešimų apie vieno ir to paties žmogaus žūtį. Tų pranešimų galėjo būti ir dar daugiau. Kitaip sakant, nurodyti lentelėje skaičiai tikrai nesumažinti. Galbūt jie kaip tik padidinti.

Greičiausiai, gerbiamasis skaitytojau, nustebote, kad gauti rezultatai tokie „maži“. Puikiai jus suprantu, – pastaruosius du dešimtmečius mūsų tėvynainiai publicistai iš paskutiniųjų davėsi „karstų lenktynėse“ patys sau užtrenkdami ausis isteriškais šūkavimais: „lavonais užvertė... vienas šautuvas trims... po dvidešimt mūsų kareivių už vieną vokietį...“ Apie mažesnį negu 20–25 mln. žuvusiųjų skaičių niekas ir girdėti nenorėjo. Bet mes negąsdinsime savęs rėkaudami. Pikta lemiantis „vienas šautuvas trims“, jei ir turi pagrindo, tai tokie atvejai tik parodo, kokie neorganizuoti buvome 1941 m. vasarą ir rudenį. Bet ir tada panaši padėtis susidarydavo visai ne dėl to, kad trūko ginklų. Turimų šaunamųjų ginklų pagal karo meto kadrų normas būtų pakakę apginkluoti 450–750 divizijų... 1944–1945 m. Raudonoji armija priešą užvertė ne lavonais, o artilerijos sviediniais...

Sovietinis karo mokslas ne be pagrindo didžiavosi, kada baigiamajame karo etape Raudonoji armija praktiškai realizavo terminą „artilerijos puolimas“. Vidutiniška artilerijos pabūklų tankio norma buvo laikoma 150–200 pabūklų 1 kilometre puolamojo fronto ir 50 tūkst. bei daugiau 122 mm kalibro sviedinių vienos Vermachto divizijos gynybai nuslopinti (vadinasi, trys 22 kg svorio sviediniai vienam vokiečių kareiviui). Ir tai – vidutiniškai. Karo pabaigoje stambiausiose puolamosiose operacijose susidarydavo daug didesnis tankis. 1945 m. sausį Vyslos-Oderio operacijos metu pralaužiant vokiečių gynybą pagrindinio smūgio kryptyje buvo sukurtas fantastiškas artilerijos tankis – 420 pabūklų 1 fronto kilometre. Kiekviename vokiečių gynybos fronto metre sprogo po 15 vidutinio ar stambaus kalibro sviedinių. 5-osios smogiamosios armijos puolimo ruože per valandą buvo sunaudojamos 23 kilotonos šaudmenų – tai prilygsta Hirosimos atominės bombos galiai.

Baigiamajame karo etape Raudonoji armija turėjo daugkartinę tankų persvarą ir absoliučią kiekybinę persvarą ore. Pradedant 1944 m. rudeniu Rytų fronto padangėje pamatyti vokiečių naikintuvą pasisekdavo retai, o vokišką bombonešį – praktiškai niekada. Vokiečių aviacijos likučiai naudodami paskutinius benzino lašus stengėsi užkirsti kelią nesibaigiantiems masiniams amerikiečių „skraidančiųjų tvirtovių“ antskrydžiams ir neleisti galutinai sunaikinti Vokietijos pramonę ir transporto tinklus. Neturi stebinti, kad esant tokiai ugnies persvarai Raudonosios armijos

Raudonosios armijos tankų kolona Rytų Prūsijoje. 1944 m. gruodis

Reaktyviniai artilerijos įrenginiai, sovietų vadinami „Katiušomis", vokiečių – „Stalino vargonais". Dažniausiai buvo įrengiami ant amerikietiškų „Studebaker" automobilių

žmonių nuostoliai šimteriopai (ne dešimtis kartų, o daug daugiau) viršijo priešo nuostolius. Atleiskite už cinizmą, tai „normalu". Puolančiojo nuostoliai turi būti didesni už besiginančio, ypač jei besiginantis parodo ypatingą drąsą, pasiaukojimą ir discipliną.

Čia aš turiu valandėlei atitrūkti nuo svarstomo objekto, nes iš savo patirties žinau, kad frazė apie vokiečių karių pasiaukojimą ir drąsą kai kuriems skaitytojams atima amą ir žadą. 2008 m. kovo mėn. man teko pasisakyti Piterio intelegentijos susirinkime. Net šioje rinktinėje draugijoje po žodžių apie vokiečių karių pasiaukojimą ir drąsą man iš karto uždavė klausimą: „Štai jūs sakote, kad vokiečių kareiviai kovojo už teisų reikalą..." To aš nesakiau ir nerašiau. Aš apskritai nežinau, už ką kovojo konkretus Hansas ar Fricas. Galbūt už fiurerį ir didžiąją Vokietiją, galbūt už svajonę apie būsimą sodybą užkariautoje Rusijoje ir kumečius. Galbūt už savo geriausią draugą Kurtą, žuvusį prieš savaitę... Nežinau ir nenoriu žinoti. Aš ne poetas, ne rašytojas, ne filosofas. Kaip istorikas aš privalau konstantuoti faktą – vokiečiai kovojo su didžiuliu užsispyrimu, be kautynių neatidavė nė gabalėlio mūsų žemės; po keletą mėnesių kovodavo būdami apsuptyje; esant mažiausiai galimybei, būtinai organizuodavo kontrpuolimą. Tam, kad sunaikintų tokio priešo pasipriešinimą ir 3 tūkstančius km nuvytų jį nuo Volgos iki Elbės, Raudonosios armijos kareiviams reikėjo ne mažesnio ryžto ir drąsos. Ir daugybės aukų.

Pateiksime keletą konkrečių pavyzdžių.

Praktiškai vienintelė Raudonosios armijos sėkminga strateginė puolamoji operacija pradiniame karo etape buvo kontrpuolimas prie Maskvos. Per vieną mėnesį nuo gruodžio 5 iki sausio 7 d. negrįžtami nuostoliai (žuvusieji ir dingusieji be žinios) siekė 139,6 tūkst. žmonių. Vokiečiai puldami Maskvą prarado 77,82 tūkst. karių, žuvusių ir dingusių be žinios – bet tai per visą operacijos laiką nuo spalio 3 iki sausio 10 d., t. y. įskaitant 2 mėnesius trukusius nesėkmingus bandymus pasiekti Kremliaus sienas. Su pakankamu tokiam atvejui tikslumu galime laikyti vokiečių 1941 m. gruodžio mėn. nuostolius kaip vieną trečiąją visų susumuotų negrįžtamų nuostolių. Tokiu atveju kariaujančių pusių nuostolių santykis sudarytų **5,35** su **1**. Puolančios Raudonosios armijos nuostoliai buvo penkis kartus didesni už Vermachto nuostolius. Bet tai 1941 m. gruodis. Šis puolimas laikėsi vien entuziazmu, – iki juosmens sniege, dideliame šaltyje, beveik be artilerijos. Kaip rašo savo atsiminimuose G. Žukovas, tuometinis Vakarų fronto vadas, *„mums teko riboti sviedinių normą 1–2 šūviai pabūklui per parą ir tai, atkreipkite dėmesį, puolime!“*

Dabar paimkime 1943 m. antrojo pusmečio nuostolių statistiką. Tai didelio masto Raudonosios armijos puolamųjų operacijų periodas (Kursko mūšis, Smolensko ir Donbaso išvadavimas, Dnepro forsavimas, kairiakrantės Ukrainos ir Kijevo išvadavimas). Raudonosios armijos bendri nuostoliai (žuvusieji, dingusieji be žinios, sužeistieji) sudarė 4 809,3 tūkst. žmonių. Vermachto ir SS kariuomenės bendri nuostoliai šiame etape –1 413,2 tūkst. žmonių. Nuostolių santykis **3,4** su **1**.

Pasižiūrėkime 1943 m. trečiąjį ketvirtį (liepa, rugpjūtis, rugsėjis). Šiuo periodu įvyko vienas didžiausių Antrojo pasaulinio karo mūšių – Kursko mūšis. Raudonosios armijos bendri nuostolius sudarė 2 748 tūkst., tarp jų negrįžtami nuostoliai (žuvusieji ir dingusieji be žinios) – 694 tūkst. žmonių. Vermachto ir SS bendri nuostoliai – 709 tūkst., tarp jų negrįžtami – 231 tūkst. žmonių. Bendrų nuostolių santykis **3,8** su **1**. Negrįžtamų nuostolių santykis **3,0** su **1**.

Kursko mūšio laukas. Priekiniame plane pamuštas tankas T-34, toliau dar vienas, kairėje vokiečių Pz-VI „Tigras“. 1943

Antrasis 1944 m. pusmetis. Raudonoji armija praktiškai puola visu frontu. Šiuo metu įvyko trys didžiulės strateginės puolamosios operacijos: „Bagrationas“ (vokiečių armijų grupės „Centras“ sutriuškinimas Baltarusijoje), Lvovo–Sandomiro ir Jasko–Kišiniovo. Raudonosios armijos nuostoliai, palyginti su 1943 m. antruoju pusmečiu, absoliučiais skaičiais daug mažesni: bendri – 3 258,8 tūkst., negrįžtami – 650,4 tūkst. žmonių. Priešo nuostolių struktūroje pirmą kartą didelę dalį sudarė dingusieji be žinios – 463,3 tūkst. Bendrų nuostolių santykis **2,5** su **1**. Vertinant negrįžtamus vokiečių nuostolius iškyla problema, kaip nustatyti žuvusiųjų skaičių bendroje „dingusiųjų be žinios“ duomenų grafoje. Faktiškai mums tenka pradėti spėlioti. Tokių atvejų, kad masiškai į nelaisvę pasiduotų Vermachto kareiviai, palyginti su 1941 m. Raudonosios armijos padėtimi, vis dėlto nebuvo, todėl labai apytikriai galime spėti, kad pusė „dingusių be žinios“ vokiečių kareivių buvo žuvusieji. Tokiu atveju žuvusiųjų santykis sumažėja iki **1,7** su **1**.

„Bagrationo“ operacijos metu (o tai pati stambiausia – ir pagal sovietų karių skaičių, ir pagal sėkmę – strateginė puolamoji operacija) Raudonosios armijos nuostolius sudarė: bendri – 765,8 tūkst., tame skaičiuje negrįžtami – 178,5 tūkst. žmonių Priešo nuostoliai: 26,4 tūkst. žuvusiųjų, 263,1 tūkst. dingusiųjų be žinios, 109,7 tūkst. sužeistųjų. Bendrų nuostolių santykis **1,9** su **1**. Žuvusiųjų santykis, atsižvelgiant į tuos pačius skaičius, sudaro **1,13** su **1**.

Suprantama, kiekvieno pateikto skaičiaus tikslumą galima nuginčyti. Nėra dviejų šaltinių, kuriuose nuostolių skaičius (pagal periodus ar operacijas) nesiskirtų 10–15 proc. Vis dėlto visos šios išlygos iš esmės nekeičia bendro vaizdo, jis gan aiškus ir suprantamas. Nuostolių santykis nuolatos gerėjo Raudonosios armijos naudai (jeigu milijonų žuvusių žmonių istorijoje apskritai gali būti kas nors „gera“ ar „gerėti“). Ir nors neatsakingoje paskutinių dešimtmečių publicistikoje Stalino generolus priimta vadinti „kruvinais ir beviltiškais“, negalima nepripažinti, kad per „Bagrationo“ operaciją pasiektas nuostolių santykis gali būti laikomas pavyzdiniu (tačiau sektinas pavyzdys yra ne šis siaubingas kraujo praliejimas, o Europoje per paskutinius penkiasdešimt metų pasiekta taika ir santarvė).

Apskritai nuo 1941 m. birželio 22 d. iki 1944 m. gruodžio 31 d. Vermachto ir SS kariuomenė (įskaitant dingusius be žinios ir pakliuvusius į nelaisvę) Rytų fronte negrįžtamai prarado 2,62 mln. žmonių. Pavyzdžiui, armijų grupė „Centras“, kurios karininkai 1941 m. lapkritį per binoklius apžiūrinėjo Maskvos gatves, negrįžtamai prarado 844 tūkst. žmonių (tarp jų 401 tūkst. žuvusių, 443 tūkst. dingusių be žinios). Palyginimui pažymėsime, kad visuose frontuose nuo 1939 m. rugsėjo 1 iki 1944 m. gruodžio 31 d. Vermachto ir SS kariuomenės nuostoliai sudarė 3 360 tūkst. žuvusių ir dingusių be žinios. 2 850 tūkst. iki šeštojo dešimtmečio pradžios buvo laikomi žuvusiais. Kitaip tariant, Rytų fronte nuostoliai siekė 78 proc., t. y. sudarė daugiau nei tris ketvirtadalius visų vokiečių nuostolių. Tai abejojantiems visiškai aiškiai atsako, kieno ir kokia armija „sulaužė fašistų žvėries stuburą“.

Sunku pasakyti, su kokiais Raudonosios armijos nuostoliais lyginti negrįžtamus vokiečių sausumos kariuomenės nuostolius. Ar korektiška lyginti jų negrįžtamus nuostolius su Raudonosios armijos negrįžtamais nuostoliais, kurių didelę dalį sudarė žuvusieji nelaisvėje, žuvusieji nuo saviškių sovietinių kulkų ar sušaudytieji NKVD komandų? Apskritai paėmus, galima teigti, kad Raudonosios armijos nuostoliai tris keturis kartus viršijo priešo nuostolius. Nemanau, kad yra kokia nors prasmė svarstyti, ar šie skaičiai tikslūs. Trys keturi kartai. Šios proporcijos pakankamai aiškiai parodo, kas vyko grandioziniuose karo mūšio laukuose.

Baigiant šią temą, turiu paminėti, kad unikaliame ir labai profesionaliame Krivošejevo kolektyvo darbe vis dėlto yra nemažas šaukštas deguto. Galbūt Krivošejevui buvo pateiktas „pasiūlymas, kurio jis negalėjo atmesti". Nežinau, bet 390 p. po išsamios ir labai korektiškos, iš esmės atitinkančios vokiečių istorikų fundamentalius darbus, vokiečių nuostolių ir struktūros analizės, tarsi velniūkštis iš tabakinės iššoka tokia frazė: *„Kai kurių archyvų pateiktos sovietų ir užsienio spaudoje medžiagos analizė parodo, kad...* " Po šio sakinio, vien tik Vokietijos Rytų fronto negrįžtami nuostoliai išauga iki neįtikėtino 6 923,7 tūkst. žmonių skaičiaus! Ir tai tik pradžia.

Toliau priduriami neįtikėtini Vokietijos sąjungininkų nuostoliai – 1 725,8 tūkst. žmonių. Vien Vengrija Rytų fronte „įsigudrino" prarasti 846 tūkst. žmonių. Apytikriai devynis kartus daugiau negu Italija, lygiai dešimt kartų daugiau negu Suomija (žr. 392 p.), nors suomiai pasiuntė prieš SSRS 16 divizijų, kurios 1941 ir 1944 m. vasaromis dalyvavo kruvinuose daugelį mėnesių vykusiuose mūšiuose, kurių nė iš tolo negalima lyginti su vengrų karuomenės „žygdarbiu" prie Stalingrado. Bet ir šito, pasirodo, per maža. Į bendrą „negrįžtamų priešo nuostolių" skaičių įtraukiami 723,1 tūkst. japonų, kiniečių ir korėjiečių. Nors tai sudaro labai kuklią, palyginti su jų skaičiumi, žmonių dalį. Šių manipuliacijų dėka pavyko pagerinti Raudonosios armijos ir priešo nuostolių santykį iki 1,3 su 1.

O dalykas, pasirodo, visai paprastas. Karas Vokietijai baigėsi visiška kapituliacija. Jam pasibaigus bet kuris vokiečių karo tarnybos kariškis, pavyzdžiui, šaudmenų sandėlio sargybinis, neišsovęs nė karto per visą karą, formaliai žiūrint galėjo būti laikomas karo belaisviu. Ši juridinė kolizija atvėrė didžiules galimybes manipuliuoti skaičiais. Būtina nepamiršti, kad dviem, ir mūsų, ir vokiečių, veikiančiųjų armijų kariams teko „pusantro žmogaus" įvairiose užnugario ir pagalbinėse tarnybose. Būtent sudedant realius Vermachto kovinius nuostolius su didžiuliu „gegužės belaisvių" skaičiumi ir buvo gauti anksčiau minėti skaičiai. Toks pat triukas buvo padarytas ir su Vengrija. O štai Suomija nekapituliavo. Antrasis SSRS – Suomijos karas baigėsi 1944 m. rugsėjo 19 d. pasirašius taikos susitarimą. Todėl realūs Suomijos armijos nuostoliai buvo 10 kartų mažesni už spekuliacinius vengrų „nuostolius" (392 p.). O 640 tūkst. japonų ir kiniečių, paimtų į nelaisvę Mandžiūrijoje, jau po japonų kapituliacijos, galima pavadinti nebent „juoduoju humoru"....

20 – 11 = 9

27 – 11 = 16

Neprieštaraujate? Manau, prieštaraujate. Ne veltui visi žino ar bent girdėjo apie 20 (vėliau – 27) mln. žuvusių karo metais sovietinių žmonių. Apie Ginkluotųjų pajėgų žmonių nuostolius (9 –10 –11 mln.) žino karo istorijos ir publicistinės literatūros skaitytojai, bet akivaizdus ir nenuginčijamas aritmetinis skirtumas tarp 27 ir 11 praktiškai niekada ir niekur neminimas. Tai labai paprasta paaiškinti. Net tiems, kas užsakė 27 mln. skaičių, neužteko drąsos atvirai paskelbti, kad vokiečiai sunaikino 16 mln. civilių gyventojų. To jau aiškiai per daug postsovietiniams, kaip ir šiandieniniams „imperijos" propagandininkams. Todėl aritmetinis skirtumas tarp didžiulio 27 mln. skaitmens ir negrįžtamų Raudonosios armijos nuostolių egzistuoja tarsi Kanto „daiktas savyje". Net tada, kai jo neįmanoma tiesiog nepastebėti, jį stengiamasi nutylėti.

Pavyzdžiui, 2001 m. tas pat autorių kolektyvas, vadovaujamas generolo pulkininko G. Krivošejevo, išleido naują, ištaisytą ir papildytą savo statistinio rinkinio „Rusija ir SSRS XX a. karuose. Ginkluotųjų pajėgų nuostoliai. Statistiniai tyrimai" (M.: Olma-Press) leidimą. Negrįžtamų demografinių karo tarnybos žmonių nuostolių skaičių autoriai paliko tą patį – **8,7** mln. žmonių. Žinoma, iki 27 mln. jiems trūko 18,3 mln. Desperatiškomis pastangomis pavyko surasti 13,7 mln. Toliau eina tokia frazė: *„Karo ir fašistinės okupacijos metais žuvusių taikių gyventojų skaičius sudaro daugiau kaip pusę visų Sovietų Sąjungos aukų skaičiaus (palyginkite 13,7 mln. žmonių ir 26,6 mln. žmonių).*" Rinkinio autoriai labai išmintingai pasielgė nesiūlydami palyginti 13,7 mln. žmonių skaičių su aritmetiškai reikalingu 18,3 mln. žmonių skaičiumi ir pasvarstyti, kodėl trūksta 4,6 mln. žmonių...

Suprantama, net 13,7 mln. civilių žmonių žūtis yra siaubinga. Laimei, šis skaičius smarkiai perdėtas. Štai kokiu būdu buvo surinkti 13,7 milijonai. Konstantavus neginčijamą tragišką faktą *(„taikūs gyventojai buvo barbariškai naikinimi visose priešo užimtose SSRS respublikose")*, iš karto pateikiama galutinė išvada: *„Okupuotoje teritorijoje pagal išankstinę nuostatą buvo sunaikinta daugiau kaip 7,4 mln. taikių gyventojų*" su nuoroda į šaltinį Nr. 526. Kas tai per nuoroda? Tai enciklopedinis žinynas „Didysis Tėvynės karas. 1941–1945" (1985). Beje, labai keistai atrodo fundamentali 2001 m. monografija su nuoroda į 1985 m., totalios cenzūros laikais, išleistą enciklopedinį žinyną. Panašiai atrodytų šiuolaikinė monografija apie povandeninių laivų projektavimą su nuoroda į Žiulio Verno *(Jules Verne)* romaną. Dar svarbiau, kad 1985 m. tiesa buvo laikomas 20 mln. žuvusiųjų skaičius. Kaip suderinti tuos skaičius su „nauja tiesa" apie 27 mln. žuvusiųjų? Jie nesuderinami. Todėl rinkinio sudarytojai nė nemirktelėję prie hitlerinio teroro aukų skaičiaus prideda neaišku iš kur paimtą, neaiškiais „sociologiniais tyrimais" gautą, okupuotoje teritorijoje faktišką didesnį nei taikos metu gyventojų mirtingumą. Taip gaunami dar 4,1 mln. žmonių. Kas ir kaip nustatė šį „mirtingumo padidėjimą", jei net žmonių, gyvenusių okupuotoje teritorijoje, skaičius žinomas „plius minus 5 milijonų" tikslumu? O jeigu, pasirodo, egzistuoja konkreti prievartinių ir natūralių mirčių okupuotose teritorijose statistika, kam tada reikėjo perkėlinėti žmonių surašymo duomenis 13 metų atgal į praeitį? Į šiuos klausimus atsakyta trumpai ir aiškiai: „Pagal turimus duomenis."

Sovietų Sąjungos merginos, išvežtos priverstiniams darbams į Vokietiją, prie surinkimo punkto prieš sugrįžimą namo

Rinkinio sudarytojai dar 2,16 mln. žuvusiųjų surado tarp vadinamųjų „ostarbeiterių" (vok.*Ostarbeiter*) – sovietinių piliečių, prievartiniams darbams išvežtų į Vokietiją. Šiam skaičiui gauti naudojamas tas pats tradicinis metodas: vietoje sudėties atimama. Grįžusių į Sovietų Sąjungą „ostarbeiterių" skaičius žinomas. Repatriacijos valdybos dokumentai nurodo 2 654 tūkst. žmonių. Labai skiriasi duomenys, gauti skaičiuojant išvežtuosius prievartiniams darbams. Vokiečių duomenimis, tai ne daugiau kaip 2,8–3,0 mln. žmonių. Beje į šį skaičių įtraukiami ir civiliai, ir karo belaisviai, perduoti vokiečių pramonininkams. Ypatingosios valstybinės komisijos vokiečių fašistų ir jų bendrininkų nusikaltimams nustatyti ir tirti (toliau – YVK) duomenimis, okupantai išvežė prievartiniams darbams 4,3 mln. žmonių. Rinkinio sudarytojai nurodo „tikslų skaičių" 5 269 513 žmonių. Toliau atimties būdu ir gaunamas žuvusiųjų skaičius.

Rinkinio sudarytojai neatkreipė dėmesio, kad jų pateiktas žuvusių karo belaisvių (1,78 mln.) ir žuvusių „ostarbeiterių" (2,16 mln.) santykis prieštarauja sveikam protui. Prievartinio darbo ir gyvenimo sąlygos, žinoma, buvo labai sunkios. Ypač sunkios, jei lyginsime su šiuolaikinio ofiso klerko „darbu". Neseniai viename Maskvos laikraštyje perskaičiau dramatiškai aprašytą dviejų ukrainiečių merginų, prievarta išvežtų į Vokietiją, istoriją. Jos pakliuvo į fermą, kur šeimininkas joms patikėjo prižiūrėti 40 karvių bandą. Maskvos žurnalistų supratimu, tai katorga. Deja, sotus alkano neužjaučia. Stipraus vokiečių „buožės" ūkyje 40 karvių – tai ne mažiau kaip 400 litrų pieno per dieną. Pieno upė su avižinio kisieliaus krantais. Net jei šis „buožė"

buvo beširdis ir piktavalis gyvulys, kuriam nelaimingos, atplėštos nuo namų mergaičiukės buvo lyg naminių gyvuliukų rūšis, net ir tokiu atveju privačios nuosavybės nuovoka jam sakė, kad visą namų gyvastį būtina penėti. Apie tokią katorgą net svajoti negalėjo mirštantis iš bado sovietų karo belaisvis, kurį 1941 m. vasarą sušaudydavo už bandymą nušliaužti iki balos atsigerti lietaus vandens, o jau mušė kasdien be jokio pagrindo...

„Tavo darbas Vokietijoje artina karo pabaigą!" Vokiečių propagandinis plakatas

Stebinančius skaičius ir kitus duomenis apie „ostarbeiterių" likimą „naujo Krivošejevo" sudarytojai pagrindžia nuoroda Nr. 537. Tai žurnalo „Sociologiniai tyrimai" (1991, Nr. 12) straipsnis. Prie šios nuorodos statistinio rinkinio sudarytojai pateikia labai įdomų paaiškinimą.: *„Be žuvusiųjų prievartiniuose darbuose Vokietijoje, prie civilių gyventojų bendrųjų nuostolių priskiriami 451,1 tūkst vadinamųjų. „nesugrįžusiųjų" iš „ostarbeiterių" tarpo. Aktyviai dalyvaujant Anglijos, JAV, Prancūzijos karo vadovybei jie buvo užverbuoti kaip pigi darbo jėga darbui Vakarų Europos, Lotynų Amerikos, JAV ir Australijos šalyse."*

Štai tas žvėriškas kapitalizmo veidas – sugundė šiaudadūšius „kolchoznikus" ir naudojosi jų „pigiu darbu"...

Grįžtant prie „naujojo Krivošejevo", reikia pažymėti, kad pagrindinį oficialų informacijos šaltinį, pateikiantį duomenis apie SSRS civilių gyventojų žūtį, rinkinio autoriai nurodo tik vieną kartą. Pačioje straipsnio apie žmonių nuostolius pradžioje pateikiama nuoroda į YVK. Beje, šiuo žinynu pasinaudota visai ne tam, kad būtų pateikti patikimi nuostolių duomenys. Autoritetingąja komisija buvo nuspręsta patvirtinti seną ir, kaip man atrodė, seniai išmestą į savartyną klastotę – „Vokiečių kareivio atmintinę". Mano bendraamžiai dar turėtų prisiminti šį tekstą: *„...Sunaikink savyje gailestį ir užuojautą, žudyk visus rusus, nesvarbu, kas prieš tave, senis ar moteris, berniukas ar mergaitė. Žudyk, tuo išgelbėsi save nuo žūties, aprūpinsi savo šeimą ir išgarsėsi amžiams..."*

Suprantama, tokios „atmintinės" niekas niekada nematė. Iš tikro jos nebuvo. Prieš mus „normalus" standartinis karo meto propagandos pavyzdys. Jos uždavinys nesikeičia per amžius – parodyti priešo kareivį tolygų pragaro išperai. Normalus karo meto darbas: ugniasvaidžio tanko OT-130 įgula degina priešus KS skysčiu, karo

propagandininkas „degina žmonių širdis“ liepsningu žodžiu. Kalbėti šiuo atveju tik vieną tiesą – tokia pat Tėvynės išdavystė, kaip ir ugnies mišinį pakeisti paprastu šampūnu. Kare – kaip kare. Tačiau ką daro ši klastotė 2001 m. solidžiame moksliniame karo istorijos darbe?

Beje, 2001 metai jau praeitis. Atsižvelgiant į vykstančius Rusijoje pasikeitimus – tolima praeitis. Paimkime iš lentynos naujausią knygą: 2007 m. išleistą A. Diukovo „Dėl ko kovojo sovietų žmonės“ (M.: Jauza-EKSMO). Ir knyga nauja, ir autorius jaunas. Leidyklos anotacija tvirtina: *„Prieš jus knyga-priminimas, parašyta naudojantis Ypatingosios valstybinės komisijos vokiečių fašistų ir jų bendrininkų nusikaltimams nustatyti ir tirti dokumentais, Niurnbergo proceso medžiaga, gausiais abiejų pusių liudytojų atsiminimais. Pirmoji per daugelį metų! Knyga, kurią turi perskaityti kiekvienas!“* O štai ir autoriaus nuomonė apie savo kūrinį: *„Knyga, kurią jūs dabar laikote savo rankose – pirmasis mūsų šalyje darbas, kuriame palyginti kompleksiškai nagrinėjami pagrindiniai naikinamosios nacių politikos okupuotoje sovietų teritorijoje aspektai.“*

Toliau A. Diukovas atvirai išdėsto skaitytojams savo kūrybos metodą. Jis perpasakoja liūdną K. Simonovo atsiminimų epizodą: išvaduotame iš vokiečių Černovcų mieste (Šiaurės Bukovina), per stebuklą išlikęs žydas, raudodamas ir rypaudamas pasakoja Simonovui, kaip buvo sunaikinti visi miesto žydai. Nelaimingasis niekaip negalėjo sustoti *„vis rėkė ir rėkė tą patį, ką ir man, kitiems žmonėms, susibūrusiems prie mūsų mašinos“*. Papasakojęs tai A. Diukovas daro išvadą: *„Štai taip raudoti ir rypauti turime ir mes pasakodami apie nacistinį sovietinės liaudies genocidą.“*

Sutinku su tuo, tačiau turiu vieną esminę pastabą – raudoti ir rypauti galima bet kokiame romane, pasakojime, eilėraštyje, kino scenarijuje, net filosofinėje esė. Visur, tačiau tik ne moksliniame istoriniame veikale. Ten, kur skaitytoją bandoma sujaudinti „raudomis ir rypavimais“, istorijos mokslas baigiasi ir prasideda propaganda. O rėksminga propaganda, dangstoma „kompleksišku pagrindinių aspektų nagrinėjimu“, ypač kenkėjiška. Tai demonstruoja ir A. Diukovo knyga (500 p. autoriaus teksto ir 76 p. priedų). Visa, kas šioje knygoje skirta pagrindiniam ir konkrečiam klausimui apie naikinamąją nacistų politiką okupuotose teritorijose, užima mažiau nei pusę puslapio. Štai čia visas tekstas:

„Iki šios dienos nežinoma, kiek taikių gyventojų buvo nužudyta okupuotose teritorijose. Sovietų istorikai kalbėjo apie 10 mln. (772), šiuolaikiniai Rusijos tyrinėtojai įvardija 13,5–14 mln. taikių gyventojų žūtį. Prie šių skaičių reikia pridėti nužudytus 2,5 mln. karo belaisvių (šis skaičius aiškiai sumažintas) (773). Yra ir kitas, dar baisesnis vertinimas. Atitinkamai pagal šiuos apskaičiavimus, vėliau okupuotose srityse iki karo gyveno apie 88 mln. gyventojų. Išvadavus šias sritis, jose buvo likę 55 mln. gyventojų (774). Net jeigu atsižvelgtume į dalies gyventojų evakuaciją, tarnybą Raudonojoje armijoje, į tuos, kuriems nusišypsojo laimė grįžti iš nacistų lagerių, nuostolių skaičius sieks daugiau kaip 20 mln. civilių gyventojų.“

Keista, bet, nepaisant didelės pagarbos draugui Stalinui (kiekvieną savo knygos skyrių A. Diukovas pagražino epigrafu, paimtu iš Tautų Vado kalbų ir pasisakymų), autorius pamiršo pacituoti garsiuosius Stalino žodžius: *„Vokiečiams įsiveržus į šalį Sovietų Sąjunga kautynėse su priešu ir okupacijos metu išvežus sovietų žmones į vokiečių katorgą neteko apie septynis milijonus gyventojų.“* Septyni milijonai kartu su Ginkluotųjų pajėgų nuostoliais, o ne „daugiau kaip 20 milijonų civilių gyventojų“. Atkreipkime dėmesį, A. Diukovas savo dievaičiu tiki ne visur.

Atidžiau apžvelkime jo panaudotus šaltinius. 772 – tai 1970 m. leidimo vadovėlis „TSKP istorija“. 773 – tas pats „naujasis Krivošejevas“, apie kurį rašėme anksčiau. Bet pati įdomiausia nuoroda – 774. Okupuotų teritorijų gyventojų skaičiaus prieš ir po karo „dar baisesnio vertinimo“ šaltinis pasirodė esanti sinjoro G. Boffo „Sovietų Sąjungos istorija“ (M.: Progress, 1980), išversta iš italų kalbos. Iš kur italas galėjo 1980 m. gauti tą informaciją, prie kurios niekas neprileido net sovietų istorikų? Beje, koks jis sinjoras? Teisingiau būtų sakyti – „draugas Džuzepė“, „Unita“ laikraščio Maskvos korespondentas. Unikalius skaičius jis galėjo gauti tik vienoje vietoje – eiliniame organizacijos (KGB – *Vert.*), kuri visus tuos metus išlaikė Italijos kompartiją, instruktaže.

Tačiau palikime draugo Džuzepės „baisius vertinimus“ ir grįžkime prie draugo Diukovo. Jei pirmasis pagal reikšmę klausimas – *„kiek okupuotose teritorijose žuvo taikių gyventojų“* – knygoje užima pusę puslapio, apie ką tada rašoma visoje knygoje? Iš pirmo žvilgsnio, apie tai, kas ir buvo žadėta, – apie raudas ir rypavimus. Retkarčiais „knyga priminimas“ virsta trumpu kursu pradedantiems sadistams *(„kaimo pakraštyje, netoli Baltstogės, ant penkių nutašytų kuolų buvo užmauti penkių moterų lavonai. Lavonai buvo nuogi, su išvirtusiais viduriais, nupjautomis krūtimis ir galvomis. Moterų galvos gulėjo kraujo klane kartu su vaikų kūnais“*). Kartais knyga virsta juodojo humoro kūriniu. Kaip jums patinka toks pasažas: *„...įsikandę į dantis ilgus kinžalus, atsiraitoję marškinių rankoves, rankose – parengti ginklai. Jie atrodė pasibjaurėtinai. Tarsi velnių prisiėdę, garsiai riaugėdami, apsiputoję, išverstomis akimis, lėkė Lvovo gatvėmis...“* „Garsiai riaugėdami, apsiputoję, su ilgais (vadinasi, sunkiais!) kinžalais dantyse...“

Pirmąsias karo dienas A. Diukovas taip aprašo:

„Baranovičiuose pėstininkai pasipylė lyg skėriai. Jie veržėsi į namus ieškodami trofėjų. Ten, kur durys buvo atidarytos, jie žudė vien už kreivą žvilgsnį; ten, kur namai buvo uždaryti iš vidaus, žudė visus. Pirmųjų pakliuvusių į vokiečių rankas sovietų karo belaisvių laukė pikta lemtis. Pionierių gatvėje Vermachto kareiviai pririšo prie stulpų keturis paimtus į nelaisvę raudonarmiečius, padėjo po kojomis šieno, apipylė kuru ir gyvus sudegino (12).“

Po 12 numeriu slepiasi nuoroda į A. Šnejerio knygos „Nelaisvė“ 169 puslapį. Galbūt spaustuvės brokas, o gal Diukovas rankraštyje nurodė kitą puslapį, bet „Nelaisvės“ egzemplioriuje, kurį man padovanojo pats knygos autorius su įrašu, 169 p.

nurodytų žodžių nėra. Bet ši smulkmena nėra tokia reikšminga – svarbiau visai kas kita. Keisto atsitiktinumo dėka 169 p. galima perskaityti:

„Paprastai surinkimo punktuose apgyvendindavo nuo dešimčių ir šimtų iki keleto tūkstančių žmonių. Šių punktų sargybą sudarė nuo 2 iki 10 kareivių. Tokios mažos sargybos visai užteko, nes pagal NKVD žvalgų pranešimus „tarp karo belaisvių vyrauja bjauri nuotaika, ir karo belaisviai, galėdami be jokio vargo pabėgti, net nebando išeiti iš lagerių... Krivopoljės kaime juos saugo tik 6 sargybiniai. Umanėje labai daug karo belaisvių. Jie saugo taip, kad visi galėtų laisvai išeiti."

Kaip galima patikėti, kad keletas šimtų ar net tūkstančių jaunų vyrų, saugomų dviejų sargybinių „turėdami galimybę pabėgti", sėdėjo ir kantriai laukė, kol juos gyvus sudegins ar pasodins ant kuolo? Žinoma, karo belaisvius Baranovičiuose iš tikro galėjo sudeginti. Aš galėčiau tuo visai patikėti, nes įsiveržusioje armijoje buvo 3 milijonai kareivių ir karininkų. Tarp tokio skaičiaus ginkluotų žmonių statistiškai galėjo būti bent keletas psichiškai nenormalių sadistų, kuriems karo streso sąlygomis galutinai „nučiuožė" protas. Tačiau draugas Diukovas „raudomis ir rypavimais" stengiasi skaitytojams įteigti, kad rečiausi pirmųjų karo dienų pergalingo Vermachto žygių įvykiai buvo NORMA. Taisyklė. Ir kad šia taisykle buvo privaloma vadovautis vykdant vokiečių vadovybės nurodymus.

Diukovo knyga prasideda tokios rūšies „gyvaisiais paveikslėliais":

„...Erikas fon Manšteinas mąstė apie visą nuostabią Vokietijos žemę, švelnūs prisiminimai net atėmė jam žadą. Pareiga tėvynei šaukė ją palikti. Generolo ir jo karių laukė žygis į tolimas laukines žemes, apgyvendintas daugybės puszmogių ordų. (A. Diukovas, maniakiškai užsispyręs, vos ne kiekviename knygos puslapyje kartoja, tarsi tai būtų vokiečių karių ir karininkų, galvojančių vien šitaip apie rusus, vienintelis žodis – „pusiaužmogiai", „puszmogiai", „pusiaužmogiai". – *M. S.*) *Generolas fon Manšteinas prisiminė savo nuostabiąją tėvynę. Tuo metu jo 56-ojo tankų korpuso divizijų karininkams* ***buvo skaitomas vadovybės įsakymas naikinti visus politinius darbuotojus, žydus ir sovietų inteligentiją***" (paryškinta mano – *M. S.*).

Aš nežinau, apie ką galvojo Manšteinas *(Manstein)* 1941 m. birželio 21 d. vakare, ir nuo ko jam *„gniaužė kvapą ir atėmė žadą"*. Aš neužsiimu spiritizmu. Tačiau plačiai žinomus Manšteino memuarus „Prarastos pergalės" šiandien gali perskaityti kiekvienas:

„...Likus keletui dienų iki puolimo pradžios, mes gavome OKW [Vyriausiosios vadovybės] įsakymą, kuris vėliau tapo žinomas „įsakymo apie komisarus" vardu. Jo esmę sudarė tai, kad buvo nurodyta nedelsiant sušaudyti pakliuvusius į nelaisvę Raudonosios armijos komisarus – bolševikinės idėjos platintojus. Žiūrint iš tarptautinės teisės pozicijų politiniai komisarai negalėjo naudotis privilegijomis, skirtomis kariams. Jie nebuvo kariai. Aš, pavyzdžiui, taip pat kariu nelaikyčiau gauleiterio, kuris būtų paskirtas mano politiniu prižiūrėtoju... Tačiau kad ir kokios nuomonės mes būtume apie komisarų statusą tarptautinės teisės požiūriu, komisarų sušaudymas paėmus juos į nelaisvę mūšio metu prieštarautų kariškių moralei.

Šio įsakymo vykdymas grėsė ne tik kariuomenės garbei, bet ir moralinei karių dvasiai. Todėl aš buvau priverstas pranešti savo viršininkui, kad ***mano kariuomenėje šis įsakymas nebus vykdomas. Aš taip veikiau suderinęs su savo korpuso dalinių vadais. Beje, mano viršininkai visiškai sutiko su mano nuomone*** (paryškinta mano – *M. S.*). *Bandymus atšaukti šį įsakymą sėkmė lydėjo vėliau* (įsakymas buvo atšauktas 1942 m. kovo mėn. – *M. S.*), *kai paaiškėjo, kad šio „įsakymo apie komisarus" vienintelė pasekmė buvo tai, kad komisarai pačiu žiauriausiu būdu vertė karius kovoti iki galo...*"

Galima netikėti tuo, ką rašo Manšteinas. Tačiau tada nesuprantama, kodėl turime tikėti Diukovo vizijomis? Bet kokiu atveju, garsusis „įsakymas apie komisarus" neliepė šaudyti sovietų inteligentijos ir net komunistų. Jame pabrėžtinai nurodoma naikinti pakliuvusius į nelaisvę Raudonosios armijos politinius darbuotojus, t. y. ginkluotus vyrus, kurie partiniu žodžiu ir taip pat TT pistoletu bandė užgniaužti net mažiausią raudonarmiečių norą pasiduoti į nelaisvę. Beje, 1941 m. birželio 8 d., t. y. dar iki karo veiksmų pradžios Rytų fronte, Vyriausiasis sausumos kariuomenės vadas V. Brauhičas *(Brauchitsh)* išleido „įsakymo apie komisarus" Papildymą, kuriame buvo nurodyta: „*Kaip prielaida konkrečioms priemonėms prieš kiekvieną politinį komisarą yra jo veikla ar galima veikla prieš Vokietijos ginkluotąsias pajėgas.*"

Jeigu jau pradėjome skaityti Manšteino memuarus, verta paskaityti ir dar du puslapius:

„*...Jau pirmąją dieną mums teko susipažinti su tais metodais, kuriuos savo kovoje naudojo sovietų pusė. Vienas iš mūsų žvalgų būrių, atkirstų priešo, mūsų kariuomenės buvo rastas iššudytas ir žvėriškai nukankintas. Mano adjutantas ir aš pats daug važinėjome po rajonus, kuriuose dar galėjo būti priešo dalinių, ir nusprendėme gyvi nepasiduoti į šito priešo rankas...*"

Nuo Manšteino kūrybinės minties skrydis perneša A. Diukovą į Vermachto 2-ąją tankų grupę:

„*...Prieš kuopomis išrikiuotą pionierių (išminuotojų) rikiuotę pulko vadas perskaitė fiurerio ir Vermachto vyriausiosios vadovybės įsakymą. Greitai tirštėjančiose sutemose skaityti buvo sunku ir hauptmanas pasišviesdavo popierių žibintuvėliu. Jo veidas netolygiai krintančioje šviesoje atrodė tarsi išskydęs ir kartu pikta lemiantis...*

Kariai žinojo, kad šiuo metu šie žodžiai skamba visoje Rytų fronto linijoje. Fiurerio įsakymas buvo skaitomas kaimyninėse pėstininkų divizijose, kovai pasirengusiuose tankų daliniuose...

...Eilinis Otas Tišleris žvelgė į rytinį Bugo krantą. Visame milžiniškame fronte nuo Baltijos iki Juodosios jūros milijonai tokių pat vokiečių karių žvelgė į rytus. Ten, už pasienio stulpų, driekėsi turtingos, dosnios, derlingos žemės. Istorijos užgaida šiose nuostabiose žemėse gyveno buki ir purvini, susimaišę su nesuskaičiuojamais Azijos laukiniais, rusai... tie išsigimėliai slavai... žydų-bolševikų pusžmogiai... slavų aziatų ordos."

Dabar atsargiai užverskime Diukovo knygą, įmeskime ją į šiukšlių dėžę, nusiplaukime rankas, praskalaukime gerklę ir nosį, gerai išvėdinkime kambarį. Paskui pabandykime išsiaiškinti, kokie įsakymai iš tikrųjų buvo perskaityti (o gal ir neperskaityti) Vermachto kariams apskritai ir Guderiano tankų grupės kariams konkrečiai. Žodis „išsiaiškinkime", skirtingai nuo „raudoti ir rypuoti", reikalauja protinių veiksmų. Todėl, gerbiamasis skaitytojau, pasirenkite – citatos bus ilgos ir sunkiasvorės.

Kiekvienas Vermachto karys turėjo būti susipažinęs su „Kariuomenės elgesio Rusijoje direktyva" ir jos reikalavimais. (Vermachto vyriausiosios vadovybės direktyva patvirtinta 1941 m. gegužės 19 d.; jos tekstas šiuo metu yra Vokietijos valstybiniame karo archyve, apskaitos numeris BA–MA, RW4/v. 524.) Štai šis dokumentas nuo pirmos iki paskutinės eilutės:

„Vyriausioji Vermachto vadovybė. Kariuomenės elgesio Rusijoje direktyva.

1. Bolševizmas – mirtinas nacionalsocializmo ir vokiečių liaudies priešas. Vokietija kovoja prieš šią kenksmingą pasaulėžiūrą ir jos skleidėjus.

2. Ši kova reikalauja su bolševizmo kurstytojais, partizanais, sabotažininkais, žydais elgtis energingai, be ceremonijų ir iš karto užgniaužti bet kokį aktyvų ar pasyvų pasipriešinimą.

3. Raudonosios armijos karių ir visų kariškių – taip pat ir belaisvių – atžvilgiu reikia būti budriems ir labai atsargiems atsižvelgiant į jų naudojamus pasalūniškus kovos metodus. Ypač nesuprantami, nenuspėjami, sukti ir bejausmiai yra Raudonosios armijos kariai azijiečiai.

4. Paėmus į nelaisvę kariuomenės padalinius, būtina nedelsiant atskirti jų vadovybę nuo pavaldinių.

5. Vokiečių kareivis Sovietų Sąjungoje susidurs su daugialype gyventojų sudėtimi. SSRS yra valstybinis darinys, savyje jungiantis daugybę slavų, kaukaziečių ir azijiečių tautų ir besilaikantis tik bolševikinės valdžios prievarta. SSRS paplitusi žydija.

6. Didelė dalis rusų gyventojų, ypač nuskurdintas bolševikų sistemos kaimas, yra nusiteikę prieš bolševikus. Nepritariančių bolševizmui rusų žmonių nacionalinis sąmoningumas, sumišęs su religijos jausmu, greičiausiai džiaugsmą ir padėką už išvadavimą iš bolševizmo išreikš religinėmis formomis. Padėkos maldų ar procesijų jokiu būdu negalima trukdyti ar nutraukti.

7. Kalbantis su gyventojais ir bendraujant su moterimis reikia būti ypač atsargiems. Daugelis rusų supranta vokiškai, bet nemoka kalbėti. Priešo žvalgyba bus ypač aktyvi Vermachto užimtoje teritorijoje, norėdama gauti duomenų apie karo įrengimus ir renginius. Bet koks lengvabūdiškumas, priešo neįvertinimas ir patiklumas gali turėti sunkiausių padarinių.

8. Visų rūšių materialines vertybes ir karo trofėjus, ypač – maisto produktus ir grūdus, kurą ir drabužius, – būtina saugoti. Bet koks švaistymas kenkia kariuomenei. Plėšikavimas pagal karo įstatymus baudžiamas griežčiausiomis bausmėmis.

9. Atsargiai naudoti užgrobtus maisto produktus! Vandenį galima naudoti tik virintą (šiltinė, cholera). Kiekvienas prisilietimas prie gyventojų gresia medicinos pavojais. Saugoti savo sveikatą – kareivio pareiga.

10. Reicho banknotus ir monetas, taip pat vokiečių smulkius pinigus – 1 ir 2 pfenigų monetas, 1, 2, 5 ir 10 reichspfenigus privaloma priimti visur. Kitais vokiškais pinigais mokėti draudžiama."

Kur čia tie „puszmogiai", „išsigimėliai slavai", „purvini rusai"? Mirtinu priešu vienareikšmiškai ir aiškiai įvardytas bolševizmas, jo „kenksminga pasaulėžiūra ir jos skleidėjai". Kovos objektu įvardyti ne „rusų puszmogiai", tekste tiesiog tokių žodžių nėra, o „bolševizmo kurstytojai, partizanai, sabotažininkai", O ar yra pasaulyje bent viena armija, kuri iš karių nereikalautų „energingai ir be ceremonijų" kovoti su sabotažininkais ir partizanais? Vienintelė nacionalinė priešams priskirta grupė buvo žydai. Visų kitų atžvilgiu nurodyta elgtis „ypač atsargiai", vienareikšmiškai nurodyta „neliesti gyventojų", „gerbti jų religinius jausmus". Už plėšikavimą numatytos „griežčiausios bausmės". Nežinau, kaip jums atrodo, bet jei Rusijos armija Čečėnijoje būtų griežtai vykdžiusi panašią „kariuomenės elgesio direktyvą", suprantama, žodį „bolševizmas" pakeitusi žodžiu „terorizmas", kraujo ten būtų pralieta dešimtis kartų mažiau...

Galima pacituoti dar vieną dokumentą. Nors jis neturi tiesioginio ryšio su karo pradžia, bet atspindi Vermachto vadovybės požiūrio į sąveikos būdų su okupuotų SSRS rajonų gyventojais evoliuciją. Kalbame apie atmintinę „Dešimt vokiečių kario įsakymų", išplatintą 1943 m. „Pietų" armijos grupės vadovybės kariams. Prie kiekvieno „įsakymo" buvo pateiktas trumpas paaiškinimas, tačiau dėl vietos stokos mes jį praleisime:

1. Visada saugokite savo autoritetą tarp vietinių gyventojų.

2. Būkite teisingi.

3. Skatinkite rusą, jei jis gerai dirba.

4. Nemuškite rusų.

5. Venkite bet kokių pasisakymų apie rusus, kurie leidžia suprasti, kad vokiečiai, palyginti su jais, yra aukštesnioji rasė.

6. Gerbkite rusų moteris ir merginas taip, kaip gerbiate vokietes.

7. Atsisakykite savarankiškų turto konfiskacijų ir maisto rekvizicijų.

8. Kalbėdami su rusais visada pabrėžkite skirtumą tarp rusų ir bolševikų.

9. Būkite pakantūs kalbėdami su rusais apie religiją.

10. Bendraudami su rusais parodykite vidinę ramybę ir savigarbą: tuo jūs pasieksite daugiau nei rėkimu ir veiksmais.

Žinoma, tarp įsakymų ir jų vykdymo visada egzistuoja tam tikras „plyšys". Nors disciplina yra išskirtinis nacionalinis vokiečių bruožas, daryti išvadas vien iš Vermachto „direktyvų" ir „įsakymų", manau, neverta. Laimei, mes išgyvenome iki šių laikų, kada paprastų žmonių, pergyvenusių vokiečių okupaciją, pasakojimai, anksčiau karo vadovybės įslaptintos ataskaitos gali būti išspausdinti. Kadangi neturime

daug laiko ir vietos, pateiksiu tik du pirmųjų karo savaičių liudijimus. Jie parašyti priešų – „priešininkų" pačia tiksliausia prasme. Jie kovojo vienas prieš kitą: 9-asis armijos korpusas (armijų grupė „Centras") puolė nuo Baltstogės link Minsko, o sutriuškintos Vakarų fronto 3-iosios armijos likučiai iš apsupimo žiedo veržėsi Minsko–Mogiliovo kryptimi.

1941 m. birželio pabaigoje 9-ojo armijos korpuso generolas Gajeris raportavo aukštesniajai vadovybei:

„...Dauguma karių į gyventojus žiūri geraširdiškai, nors būtinybė atimti maisto produktus ir arklius, taip pat ir kitos priežastys gali išprovokuoti kokius nors žiaurumo aktus.

*Gyventojų požiūris svyruoja nuo keisto abejingumo iki paprastai baimingo susidomėjimo ir patiklumo. Nors daug namų sugriauta, didelė dalis pabėgėlių su savo manta kraustosi iš vienos vietos į kitą, tačiau namų plėšimų nepastebėta. Teritorijoje, anksčiau priklausiusioje Lenkijai (*tai vadinamoji „Vakarų Baltarusija"– *M. S.), vokiečių karius su didžiausiu susižavėjimu sutiko lyg išvaduotojus. Tačiau ir ankstesnėje Rusijos teritorijoje būna, kad žmonės mėto gėles ir draugiškai sutinka mūsų karius. Gyventojų pasitikėjimas ypač parodomas tuo, kad anksčiau paslėptas maistas ir kita nuosavybė mums atėjus vėl iškasamas, nes gyventojai žino, kad vokiečių kariai jo neatims.*

Kokių nors sabotažo aktų iš gyventojų pusės korpuso ruože nepastebėta. Atvirkščiai, tada, kai prigąsdinti gyventojai išdrįsta kalbėti, dauguma reiškia pasipiktinimą kolūkiais ir visu bolševikų šeimininkavimu. Iš esmės korpuso vadovybė partizaninio karo pavojų dalyvaujant vietos gyventojams vertina kaip mažai tikėtiną. Mūsų pereituose rajonuose žmonės pagal savo gyvenimo nuostatas ir pasisakymus neatrodo galintys fanatiškai laikytis kokių nors idėjų."

O štai ištrauka iš raporto, kurį 1941 m. rugpjūčio 1 d., išėjęs iš apsupties, Raudonosios armijos Vyriausiajai politinei valdybai įteikė 3-iosios armijos Karo tarybos narys, armijos 2-ojo rango komisaras N. Biriukovas:

„...Nuo pirmųjų karo dienų iki mūšių prie Dnepro vokiečiai kaimuose stengėsi elgtis taip, kad nenuteiktų prieš save valstiečių. Todėl pirmasis etapas, jei taip būtų galima sakyti, būdingas tuo, kad vokiečiai kaimuose neplėšikavo ir nieko neprievartavo. Tuo metu vokiečiai valstiečiams kalbėjo, kad jie „taip pat už socializmą, tik be žydų ir komunistų". Tuo metu vokiečiai iš valstiečių ėmė tik kiaušinius, pieną, kartais paimdavo vištas, tačiau gyventojų gyvulių ir galvijų neliesdavo. Į valstiečių skrynias nelindo ir valstiečių neplėšė..."

Kaip matome, vokiečių generolas vokiečių armijos veiksmus gyventojų atžvilgiu vertina kritiškiau – „būtinybė atimti maisto produktus ir arklius, taip pat ir kitos priežastys gali išprovokuoti kokius nors žiaurumo aktus". Tuo metu sovietų komisaras tvirtina, kad pirmosiomis karo dienomis Vermachto kareiviai imdavo iš valstiečių tik tai, ką galėjo suvalgyti ar išgerti žygio metu, – pieno puodelį, šviežią kiaušinį... Šiame tikrovės fone Diukovo kliedesiai atrodo visiškai laukiniai: *„ten, kur buvo atviros durys, jie žudė vien už kreivą žvilgsnį, ten, kur namai buvo uždaryti iš vidaus, žudė visus"*.

Ukrainiečiai sveikina vokiečius. 1941

Sovietų Sąjungos moterys sveikina Vermachto karius. 1941

Dabar pereikime prie liūdnai pagarsėjusio 1941 m. gegužės 13 d. įsakymo „apie karo jurisdikciją“ (ar kaip kartais verčiama, – „apie ypatingą teisę“) „Barbarosos“ rajone. Pagal A. Diukovo versiją, būtent šį įsakymą skaitė Guderiano kariams bevardis hauptmanas „*ir netolygus apšvietimas jo veidą darė išskydusį ir kartu pikta lemiantį*“. Blogai dirba draugas Diukovas. Neatsakingai. „Draugo Stalino laikais taip nedirbo...“ Reikėjo nežinomą hauptmaną su žibintuvėliu patalpinti kokiame kitame Rytų fronto ruože, nes vos pagalvojęs apie 2-ąją tankų grupę prisimenu ištrauką iš Guderiano memuarų:

„Prieš pat karą Rytuose, korpusuose ir divizijose tiesiogiai buvo gautas Vyriausiųjų ginkluotųjų pajėgų įsakymas, kaip elgtis su civiliais gyventojais ir karo belaisviais. Šis įsakymas atšaukė reikalavimą kariams, kaltinamiems plėšus, žudžius ir prievartavus civilius gyventojus bei karo belaisvius, taikyti karo baudžiamuosius įstatymus ir ***leido skirti nuobaudas tiesioginių viršininkų ir vadų nuožiūra*** (čia ir toliau paryškinta mano – *M. S.*). *Toks įsakymas galėjo tik įteisinti disciplinos irimą. Atrodo, kad pamatęs šį įsakymą tą patį pajuto ir vyriausiasis sausumos kariuomenės vadas feldmaršalas fon Brauhičas, kuris iš karto prie jo pridėjo* ***instrukciją, leidžiančią nevykdyti šio įsakymo****, jei jis trukdo kariuomenės drausmei.*

Mano ir mano korpusų vadų nuomone, toks įsakymas jau iš anksto kėlė pavojų disciplinai. ***Aš uždraudžiau jį išsiųsti į divizijas*** *ir nurodžiau grąžinti atgal į Berlyną. Mano Tankų grupėje šis įsakymas niekada nebuvo vykdomas... Apžvelgiant praeitį, galima tik su didele širdgėla gailėtis, kad abu šie įsakymai* (turimas galvoje ir „įsakymas apie komisarus" – *M. S.*), *nebuvo sulaikyti Vyriausiajame sausumos kariuomenės štabe. Tada daugeliui drąsių ir nepriekaištingo elgesio kareivių nebūtų tekę patirti didžiausio gėdos jausmo, pakibusio virš vokiečių...*"

Muštas vokiečių generolas meluoja ir stengiasi išbalinti savo praeitį? Galbūt. O galbūt ir ne. Bet kokiu atveju iš tikrųjų buvo Brauhičo „drausmės įsakymas", kuriame jis pabrėžė, kad „svarbiausias kariuomenės uždavinys yra kova su ginkluotu priešu" ir praktiškai perdavė „Įsakymą apie ypatingą teisę" vykdyti armijų ir korpusų vadams. Bet jau 1941 m. liepos pabaigoje vyriausioji Vermachto vadovybė nurodė sunaikinti visus ir visose instancijose esančius „įsakymus apie ypatingą teisę".

„Įsakymas apie ypatingą teisę", suprantama, trukdė palaikyti drausmę, ypač ta jo dalis, kuri nurodė teisę susidoroti su taikiais gyventojais, *„kada aplinkybės neleidžia greitai nustatyti atskirų kaltininkų, kai iš gyvenamųjų namų Vermachtas suktai ir išdavikiškai puolamas, nedelsiant karininko, ne žemesnio nei bataliono vadas, įsakymu vykdomi kolektyviniai susidorojimai"*. Ši įsakymo dalis, be abejonės, nusikalstama.

Tai, kad Vermachtas ne vienintelė armija pasaulyje, kurią užpuolus nežinomiems asmenims buvo leidžiama „kolektyviai susidoroti", nė kiek nesumenkina jo kaltės: tai nusikalstamas įsakymas, prieštaraujantis visoms teisės normoms ir sampratoms. Tačiau net šis, greitai atšauktas, o kai kuriuose junginiuose niekada ir nevykdytas įsakymas neatleido Vermachto karių nuo bausmės už savavališkus susidorojimus su civiliais, o tuo labiau neskatino plėšikauti ir prievartauti:

„...Teisėjas nusprendžia, ar užtenka kariškį nubausti drausmine nuobauda, ar būtina iškelti teismo bylą. Karo teisme teisėjas priima sprendimą leisti baudžiamuosius veiksmus prieš vietinius gyventojus tik tais atvejais, kai būtina palaikyti kariuomenės drausmę ir saugumą. Pavyzdžiui, kalbama apie sunkius nusikaltimus, kurie vykdomi palaidu lytiniu gyvenimu, iš nusikaltėliškų paskatų arba kada kariuomenė gali sulaukėti. Turi būti baudžiama už nusikaltimus, kada daroma žala savo kariuomenei naikinant pastoges, maisto atsargas ir kitus trofėjus..."

Beveik kartu su „ypatingos teisės įsakymu" 1941 m. birželio 7 d. Vokietijos maisto ir žemės ūkio ministerijos sekretorius Bakkė pasirašė Nurodymus civilinei administracijai Rytuose. Dokumentas didžiulis, ir net kai kurie jo fragmentai pakankamai aiškiai apibūdina realius Rusijos prievartinės kolonizacijos ir eksploatacijos planus. Ne mažiau ir ne daugiau:

„...Ne kalbėkite, o veikite. Niekada ruso neperkalbėsite ir neįtikinsite žodžiais. Kalbėti jis moka ne blogiau už jus, iš prigimties būdamas dialektikas ir paveldėjęs „polinkį į filosofavimą"... Jūs turite būti veiksmo žmonės, kurie be ilgų bevaisių kalbų, be jokių debatų ir filosofavimų pereina prie darbų. Tada rusas mielai paklus jums.

...Laikykitės toliau nuo rusų, jie ne vokiečiai, o slavai. Neorganizuokite jokių išgertuvių su rusais. Neturėkite jokių reikalų su jums pavaldžių įmonių moterimis ir merginomis. Rūpinkitės vokiečio autoritetu. Kelkite jį ramiais darbo įsakymais, tvirtais sprendimais, išjuokdami mėgstančius diskutuoti ir nevėkšlas.

...Rusų jaunimas du dešimtmečius buvo auklėjamas komunizmo dvasia. Jis nesuvokia kito auklėjimo. Todėl būtų kvaila bausti jį už praeitį. Mes neturime versti rusų tapti nacionalsocialistais, mes tik norime juos padaryti ginklu savo rankose. Jūs privalote pavergti jaunimą, nurodyti jam jo uždavinius, energingai užsiimti juo ir negailestingai bausti, jei jis sabotuoja ar nevykdo šių uždavinių...“

O kaipgi „Generalinis planas „Ost“? Iš tiesų, kurgi mes be jo... Nė vienas straipsnis, nė viena knyga neapsiėjo nepaminėjusi šio žmogėdriško plano fiziškai sunaikinti rusų liaudį. Štai ir 2001 m. „naujojo Krivošejevo“ sudarytojai rašo apie *„generalinį planą „Ost“ – siaubingą hitlerinio genocido programinį dokumentą“.*

Generalinis planas „Ost“ („Rytai“) niekada nebuvo programinis dokumentas. Dar svarbiau, – jis niekada nebuvo užbaigtas. Šiuo pavadinimu paprastai pateikiamas vienas iš dokumentų (vienintelis rastas ir pateiktas Niurnbergo procese) – didžiulės teritorijos Rytų Europoje POKARIO (!!!) sutvarkymo pagal „trečiojo reicho“ interesus planas. Čia kalbame apie „Generalinio plano „Ost“ pastabas ir pasiūlymus“, 1942 m. balandžio 22 d. pasirašytus „Rytų ministerijos“ 1-osios politinės valdybos kolonizacijos skyriaus viršininko, tokio E. Vetcelio. Cituoti šio dokumento ištisai negaliu dėl dviejų priežasčių. Pirma, jis labai didelės apimties ir nuobodus savo forma. Antra, platūs samprotavimai apie lyginamąją „rasinę-biologinę vertę“ ir įvairių Rytų Europos tautų „antropologinių tyrimų“ rezultatus ne tik pasibjaurėtini, bet ir gali būti įvertinti atitinkamu RF Baudžiamojo kodekso straipsniu. Todėl mes apsiribosime nedideliais fragmentais iš „Pastabų ir pasiūlymų“:

„...Pastaruoju metu jau galime gana tiksliai nustatyti rytinę kolonizacijos sieną (jos šiaurinėje ir vidurinėje dalyje), nuo Ladogos ežero einančią Valdajaus aukštumų link ir toliau iki Briansko. Iš plano galima spręsti, kad kalbama ne apie programą, kurią būtina tuojau pat įgyvendinti, o atvirkščiai, ***šios erdvės apgyvendinimas vokiečiais turėtų trukti pokaryje apie 30 metų*** (čia ir toliau paryškinta mano – *M. S.*). *Atitinkamai pagal planą šioje teritorijoje turi likti 14 mln. vietos gyventojų. Tačiau, ar jie praras savo nacionalinius bruožus, ar per numatytus trisdešimt metų bus suvokietinti, labai abejotina, nes sprendžiant pagal planą vokiečių persikėlėlių skaičius bus labai menkas...*

Be to, kaip man atrodo, plane nenumatyta, kad būtent 30 metų po karo, ne vokiečių kilmės vietiniai gyventojai ***labai greitai dauginsis****... Atsižvelgiant į tai, galima manyti, kad gyventojų nevokiečių skaičius šiose teritorijose netrukus viršys 51 mln. žmonių. Turėtų susidaryti apie 60–65 mln. žmonių. Todėl reikia manyti, kad skaičius žmonių, kurie turi* ***arba likti nurodytose teritorijose, arba turi būti iškeldinti****, kur kas didesnis nei numatyta plane...*

Būtina trumpai peržiūrėti ir ***rusų klausimą, apie kurį nieko nepasakyta generaliniame plane.***

Visų pirma rusų apgyvendintas teritorijas reikia perskirstyti į atskirus politinius rajonus ***su savivaldos organais****, kad kiekviename būtų galima užtikrinti jų nacionalinį vystymąsi... Rusui iš Gorkio generalinio komisariato turi būti įdiegtas jausmas, kuris jį skirtų nuo ruso iš Tulos generalinio komisariato. Nėra jokių abejonių, kad administracinis rusų teritorijų smulkinimas ir planingas atskirų sričių jungimas taps vienu iš būdų kovoti su rusų tautos stiprėjimu.*

Šiose srityse mes turime sąmoningai rūpintis, kad mažėtų gyventojų skaičius. ***Propagandos priemonėmis****, ypač per spaudą, radiją, kiną, lapeliais, trumpomis brošiūromis, pranešimais ir t. t. turime nuolatos* ***teigti gyventojams mintį, kad turėti daug vaikų kenksminga****. Būtina parodyti, kokių didelių lėšų reikia vaikų auklėjimui ir ką galima įsigyti būtent už šias lėšas... Kartu reikia plačiai propaguoti kontraceptines priemones. Būtina masiškai pradėti gaminti jas. Šių priemonių vartojimas ir abortai neturi būti ribojami. Stengtis plėsti abortariumų tinklą...*

Be šių sveikatos apsaugos priemonių, neturi būti daromos jokios kliūtys skyryboms. Neturi būti padedama nesantuokiniams vaikams. Neturi būti teikiama jokių privilegijų daugiavaikėms šeimoms – nei mokesčių lengvatomis, nei priedais prie atlyginimo... Mes, vokiečiai, privalome susilpninti rusų tautą iki tokio lygio, kad ji nebegalėtų trukdyti viešpatauti vokiečiams Europoje. Šį tikslą mes galime pasiekti tik anksčiau nurodytais būdais...“

Taip, tai KOLONIZACIJOS programa. Prievartinės kolonizacijos. Jokio bavarų alaus su Hanoverio dešrelėmis aborigenams kolonizacijos programa nenumatė. Dujų kamerų, masinių žudynių ir krematoriumų krosnių ši programa taip pat NENUMATĖ.

Abortų propagavimas ir prezervatyvų platinimas stengiantis sumažinti rusų gyventojų skaičių, vieningos rusų tautos suskaldymas į tariamai nepriklausomus „bantustanus“ visiškai atskleidžia savanaudiškus vokiečių kolonistų planus. Ar galime tai pavadinti „siaubingo genocido programiniu dokumentu“? Klausimas ginčytinas. Žinoma, jei daugelis žmonių, religiniai veikėjai ir politinės partijos abortą laiko žudymo atmaina, tada galbūt ir „Ost planą“ galima būtų pavadinti genocido planu! Juridinis aspektas vartojant „genocido“ terminą man neįdomus. Man daug svarbiau pabrėžti šį absoliučiai nenuginčijamą faktą: 1941 m. įvykiams šis 1942 m. balandį antraeilio valdininko parašytas raštas neturėjo ir negalėjo turėti net pačios mažiausios reikšmės.

Jeigu okupuotoje teritorijoje degė trobos ir liejosi nekaltų žmonių kraujo upės, tai vyko visai ne todėl, kad neaišku koks ten klerkas iš „Rytų ministerijos“ rašė „išsamius kontraceptinių priemonių propagavimo“ planus praėjus **„30 metų po karo“**.

Visa tai labai keista. Iš pirmo žvilgsnio. Kam reikėjo išsigalvoti nusikaltimus, kada Hitleris ir jo parankiniai tikrovėje padarė tiek baisių nusikaltimų, kad jiems aprašyti neužtektų nei 576 knygų su 576 puslapiais kiekvienoje. Kam reikia išgalvoti „sunkius nusikaltimus“, fantastinius civilių SSRS gyventojų nuostolių skaičius, jeigu net patys mažiausi skaičiavimai rodo, kad okupantai ir jų pakalikai sunaikino milijonus

žmonių. Milijonus. Nejaugi 5 milijonai žuvusių vaikų, moterų ir senukų – pernelyg mažai? Būtinai „reikia" 15 ar 25 milijonų tam, kad Hitlerį pripažintų žmonių ėdiku? Kaltas bet kuris Vermachto karys, net tas, kuris nė pirštu nepalietė rusų moters, o šokoladu pavaišino jos vaiką (o tokių kareivių, beje, buvo nemažai). Kaltas dėl to, kad atėjo su ginklu ten, kur jo niekas nekvietė. Kaltas, kad atsivedė SS baudėjus. Šią kaltę pripažino pati vokiečių tauta. Kam reikia kurti nesveikas fantazijas išsigalvojant „apsiputojusius, išverstomis akimis, su ilgais kinžalais dantyse" karius?

„Jeigu žvaigždės žiba, – kažkam šito reikia. Reiškia – tai labai svarbu..." Aš manau, kad į begalę ankstesnių klaustukų galime rasti visai konkrečius atsakymus. Žinomos mažiausiai TRYS PRIEŽASTYS, kodėl sovietinė ir postsovietinė propaganda labai norėjo padidinti SSRS okupuotų sričių civilių gyventojų aukų skaičių ir surasti niekada nebuvusius „rusų liaudies hitlerinio genocido planus". Šios priežastys labai nevienodo „svorio" – nuo paprasto kaprizo, smulkios pagiežos iki pačios sovietų mitologijos esmės. Siūlau jas išnagrinėti atvirkštine tvarka – nuo trečiaeilių iki svarbiausių.

Trečias pagal svarbą (tačiau pirmas pagal chronologiją) yra „žydų klausimas". Taip taip, tas pats žydų klausimas. Ilfas ir Petrovas smarkiai apsiriko. Viskas išėjo atvirkščiai: žydų Rusijoje beveik nebėra, o „žydų klausimas" – vis dar gyvas.

Puikiai suprantu, kad normaliam žmogui, bet nesusipažinusiam su „aplinkybėmis", mano pasiūlymas gali pasirodyti labai keistas. Aš iš anksto atleidžiu skaitytojui, kuris dabar suabejojo, ar aš normalus. Tikrai, sveiku protu sunku suprasti, kodėl Didžiojoje sovietinėje enciklopedijoje yra straipsnis „Osvencimas", tačiau jame nėra žodžio „žydas". Normalus žmogus niekada nesupras, koks keistas ženklas buvo pavaizduotas Pskovo srities Nevelio miesto antkapiniame paminkle. Tai šešiakampė „Dovydo žvaigždė" ant broliško nukankintų žydų kapo, kurią akyloji valdžia „apipjaustė" iki penkiakampės. Todėl, kad nėra „ko čia išvedžioti..."

Normalus žmogus (jeigu tik jis pats nematė šito televizoriaus ekrane) niekada nepatikės, kad 2001 m. balandžio 19 d. kelios dešimtys Valstybės Dūmos deputatų („geriausių šalies žmonių") atsisakė atsistoti ir tylos minute pagerbti genocido aukų atminimą (1943 m. balandžio 19 d. prasidėjo Varšuvos geto sukilimas). Tylos minutė bet kokiu atveju neįvyko, nes salė aidėjo triukšmingais ginčais, nežmoniškais Žirinovskio ir Šandybino rėksmais. O mūsų neprilygstamosios pirmininkaujančios L. Sliskos mikrofonų sustiprintas balsas kvietė „šiuo klausimu kiekvieną apsispręsti asmeniškai".

O kaip? Kaip apsispręsti „šiuo klausimu", jei reikalas tylos minute pagerbti nekaltai nužudytus milijonus žmonių yra klausimas? Nieko kito, išskyrus mokyklinį istorijos vadovėlį dauguma deputatų ir rinkėjų nėra skaitę. Mokykliniame (kaip ir bet kuriame sovietų aukštosios mokyklos) vadovėlyje apie žydų genocidą nepasakyta nė žodžio. Patys smalsiausi galėjo nusipirkti 2001 m. išleistą statistikos rinkinį „Rusija ir SSRS XX amžiaus karuose". Ir ką ten jie galėjo perskaityti? O štai ką:

„...Hitlerininkų pradėtas karas prieš SSRS buvo daugybės tautų, pirmiausia slavų, rusų gyventojų naikinimas... Vokiečių fašistų barbariški veiksmai naikinant sovietų žmones, ypač slavus ir pirmiausia būtent rusus, nusinešė milijonus žmonių gyvenimų... Sunaikintos turėjo būti ne tik slavų tautos, bet ir kitos tautos, gyvenusios SSRS teritorijose. Žiauriausiai buvo susidorojama su žydais, kuriuos vokiečiai naikino pirmiausia, lygiai taip pat kaip komunistus...“

Jei profesionalūs istorikai, kandidatai ir mokslų daktarai iš tikro pripažįsta, kad žydai buvo naikinami kaip ir „kitos tautos“, „lygiai taip pat kaip komunistai“, vadinasi, jie jokie mokslininkai, o apsišaukėliai ir neišmanėliai. Jeigu jie žino tiesą ir rašo, kad buvo naikinami „sovietų žmonės, ypač slavų tautos ir pirmiausia rusų tauta“, jie melagiai.

Hitleris nekūrė planų „po karo per 30 metų sumažinti žydų skaičių dalijant prezervatyvus ir propaguojant abortus“. Jis iš viso nesirengė „mažinti“ šio skaičiaus. Visi žydai – nuo mažo iki didelio, nuo kūdikio iki žilaplaukio senio – buvo pasmerkti būti sunaikinti. Šis nuosprendis nebuvo grindžiamas nei politiniais, nei ekonominiais tikslais. Neturėjo reikšmės nei aukos tikėjimas, nei jos elgesys, net sutikimas bendradarbiauti. Masinės žydų žudynės prasidėjo pirmomis dienomis (ne pirmosiomis savaitėmis – dienomis!) hitlerininkams įsiveržus į SSRS teritoriją. Ten, kur žmonių naikinimas, kurių kaltės nenurodė net patys budeliai, o tik tai, kad jie buvo žydų kilmės, buvo vykdomas su vokiečių organizuotumu ir metodiškumu, aukos galėjo tikėtis būti greitai ir „lengvai“ sušaudyti. Ten, kur iniciatyvos ėmėsi vietiniai „aktyvistai“, žydams apie sušaudymą liko tik svajoti...

1941 m. birželio 22 d. teritorijoje, kuri netrukus turėjo būti okupuota, gyveno apie 4 mln. žydų (įskaitant 1,9 mln., gyvenusius 1939–1940 m. aneksuotose Pabaltijo, Rytų Lenkijos, Besarabijos teritorijose). Į Rytus evakavosi apie 1 mln. žydų, daugiausia iš kairiojo Ukrainos kranto ir centrinės Rusijos, kur vokiečiai pasirodė tik 1941 m. rudenį.

Iš likusių 3 mln. žydų žuvo ne mažiau kaip 2,83 mln. žmonių. Likusieji gyvi 150–200 tūkst. žydų, apytikriai 5 proc. buvusio skaičiaus išliko ne todėl, kad vokiečiai jų pasigailėjo.Tiesiog žaisdamas sudėtingus politinius žaidimus Hitleris grąžino Rumunijai Besarabiją su Bukovina, taip pat padovanojo vadinamąją „Transnistriją“, t. y. Ukrainos teritoriją tarp Dnestro ir Pietų Bugo. Karo pradžioje Rumunijos kariuomenė ir žandarmerija masiškai ir žvėriškai naikino žydus, tačiau po Stalingrado mūšio Rumunijos vadovybė nutraukė masines žydų žudynes ir net leido tarptautinėms organizacijoms į žydų getus pristatyti maisto produktus. Vokiečių okupacinėje zonoje praktiškai žuvo visi nespėję evakuotis žydai.

Mieste didvyryje Breste (Brastoje) prieš karą gyveno 25 tūkst. žydų. Iki išvadavimo išgyveno 19. Ne 19 tūkst., o būtent 19 žmonių. Šešis iš jų paslėpusi savo name išgelbėjo Polinos Makarenkos šeima. Tokių „pasaulio teisuolių“ buvo beveik kiekviename okupuotame mieste ir miestelyje. Iki šio laiko Izraelio memorialinis tyrimų centras Jad Vašemas nustatė daugiau nei 18 tūkst. žmonių, gelbėjusių žydus

„Paskutinis Vinicos žydas“. Užrašas kitoje nuotraukos pusėje

„Žydų auksas“

genocido metais. Tai didžiausias ir nepamirštamas pasiaukojimo pavyzdys, nes už žydų slėpimą baudėjai sušaudydavo visus prisidėjusius. Tačiau statistikoje tai sudaro tik mažytę procento dalį išlikusių žydų. Dar keletas tūkstančių žydų sulaukė išvadavimo kovodami partizanų būriuose.

Lygindami žydus su komunistais, „žydus vokiečiai naikino taip pat kaip komunistus“, Generalinio štabo istorikai geriausiu atveju parodė tamsuolišką nenuovokumą. Komunistai okupuotoje teritorijoje privalėjo užsiregistruoti vietinėje komendantūroje. Ir viskas. Jeigu jie netrukdė vokiečiams, tai palyginti ramiai gyveno, kol atėjo Raudonoji armija. Tada juos vėl užregistravo, šįkart NKVD organuose. SSRS NKVD 1941 m. gruodžio 12 d. Įsakymas Nr. 001683, 1942 m. vasario 18 d. papildytas, tik

reikalavo, kad „agentai stebėtų“ tokius du kartus registruotus komunistus. O žydus suvarydavo prie prieštankinių griovių visai ne tam, kad juos stebėtų „agentai“...

Šiuo klausimu 2001 m. rusų istorikai tik pratęsė per 60 metų susiklosčiusias tradicijas. Pirmosiomis karo dienomis sovietinė propaganda pasimetė tarp vokiečių proklamacijų su trumpu, tačiau išraiškingu lozungu *„Žydą politruką mušk, plyta snukį jam sukrušk!“* Nebuvo sugalvota nieko geresnio nei persigandusio stručio poza. Bet koks priminimas apie žydų genocidą buvo išbraukiamas iš laikraščių skilčių. Šiandien su visomis smulkmenomis žinoma istorija, kaip buvo „redaguojamas“ Ypatingosios valstybinės komisijos pranešimas apie vokiečių fašistų nusikaltimus Kijeve. 1943 m. gruodžio 25 d. YVK pirmininkas Švernikas sudarė ir savo parašu patvirtino oficialaus pranešimo tekstą, kuriame buvo sakoma, kad „vokiečių banditai žvėriškai sunaikino gyventojus žydus Babij Jare“. Vėliau pagal nustatytą griežtą tvarką pranešimo tekstas turėjo būti suderintas VKP(b) CK. Praėjus mėnesiui, 1944 m. vasario 2 d., tekstas buvo grąžintas komisijai su CK propagandos ir agitacijos valdybos viršininko (būsimo nusipelniusio mokslininko, SSRS MA akademiko) draugo G. Aleksandrovo ranka padaryta pataisa. Žodžiai „gyventojai žydai“ išbraukti ir vietoj jų parašyta: „tūkstančiai taikių sovietų piliečių“. Švernikas užuominą suprato. Vėlesniuose YVK pranešimuose žydai nebebuvo minimi. Išskyrus Minsko aktą (šiame mieste ir jo apylinkėse buvo sunaikinta 100 tūkst. žydų) – čia buvo paminėtas getas.

1945 m. sausio 27 d. 1-ojo Ukrainos fronto kariuomenė išvadavo mirties lagerį Osvencimą (Aušvicą). Armijos vadovybė iš karto nustatė, kad Osvencime žydai buvo žudomi šimtais tūkstančių. Politinis fronto skyrius sudarė specialiąją komisiją, kuri vasario 5 d. pateikė smulkią ataskaitą, kurioje, be kita ko, buvo pažymėta, kad čia 1944 m. vasarą nužudyti 600 tūkst. Vengrijos žydų. Beje, oficialus YVK pranešimas buvo padarytas tik 1945 m. gegužės 7 d., praėjus trims mėnesiams Iš šio pranešimo paaiškėjo, kad Osvencime buvo naikinami ne žydai, o „milijonai piliečių iš visų Europos šalių“.

Vieną kartą pamelavęs esi priverstas meluoti vis toliau ir daugiau. Jeigu Babij Jare ir šimtuose kitų vietų buvo šaudomi ne žydai, o „taikūs sovietų piliečiai“, tai vertėjo sugalvoti šiems įvykiams motyvaciją, paaiškinimą. Sovietiniais laikais buvo paplitęs terminas „klasinis klausimas“. Fašizmas buvo paskelbtas „teroristine stambiosios monopolinės buržuazijos diktatūra“. Remiantis šiais išvedžiojimais, atitinkamai buvo rašoma: „Hitlerinių budelių aukomis tapo dešimtys tūkstančių darbininkų stachanoviečių ir kolūkiečių pirmūnų,“ Kadangi mūsų dienomis paminėjus „stachanoviečius ir kolūkiečius pirmūnus“ greičiausia sulaukiama kreivokos šypsenėlės, falstifikatoriai turėjo pereiti į „nacionalines vėžes“, t. y. apkaltinti vokiečius noru fiziškai sunaikinti rusų liaudį.

Palyginti su tokia nesąmone, net klasikinė sovietinė formuluotė „norėjo taikius sovietų žmones paversti vergais“ yra daug artimesnė tiesai. O jeigu dar pašalintume epitetą „taikius“ ir nekreiptume dėmesio į sovietų kolūkiečio teisinį statusą, kuris buvo tarp senovės Kinijos valstybinio vergo ir XVIII amžiaus valstiečio baudžiauninko,

tai viskas atsiduria savo vietoje. Taip, Hitleris norėjo paversti Rusiją kolonija, o rusus – „baltaisiais negrais“. Norėdami pasiekti savo nusikalstamą tikslą, vokiečiai žudė visus, kurie priešinosi. Ne visus iš eilės, o tik besipriešinančius. Visus iš eilės naikino tik žydus.

Žydų genocido svarba bendroje okupantų represijų visumoje keitėsi laike ir erdvėje... Pirmosiomis karo savaitėmis ir mėnesiais žydų naikinimas praktiškai buvo vienintelis hitlerininkų teroro ir jų pakalikų okupuotose teritorijose uždavinys. Beveik visuose 1941 m. vasaros ir rudens mėnesių sušaudymų aprašymuose, jei tik jie neišgalvoti, masiškai naikinami buvo tik žydai. Vėliau plečiantis partizaniniam judėjimui baudėjų aukomis vis daugiau tapo ne žydų tautybės asmenų. Tačiau net Baltarusijoje, šioje „partizanų respublikoje“, kur bendras civilių gyventojų aukų skaičius pagal YVK pranešimus sudarė 1 547 tūkst. žmonių, pusę žuvusiųjų (apie 730 tūkst.) sudarė žydai. Pabaltyjyje ir Moldavijoje tarp sampratų „okupantų teroras“ ir „žydų genocidas“ praktiškai galima rašyti lygybės ženklą. Rytų Ukrainoje ir okupuotose Rusijos srityse bendroje gyventojų masėje žydų buvo daug mažiau, be to, dalis jų spėjo evakuotis. Šiuose okupuotuose SSRS teritorijose aukos daugiausia buvo nežydai.

Baigę svarstyti „žydų klausimą“, pereikime prie antros, daug svarbesnės priežasties, kodėl bandoma surasti nesamą „rusų liaudies genocido“ planą ir kodėl jo taip ieško komunistinė ir neostalinistinė istorinė propaganda.

Paranojikas Hitleris nebuvo visiškas ligonis ir puikiai suprato, kad bandelės ir dešrelės pačios iš žemės nedygsta, žemė turi būti dirbama, o pakeisti rusų, ukrainiečių, moldavų valstiečius vokiečių kolonistais, jei ir buvo ketinama, tai nebent *„praėjus 30 metų po karo“*, o ne 1941 m. vasarą, per pačius didžiausius mūšius. Pragmatizmas ir apskaičiavimas teisingai laikomi išskirtiniu vokiečių bruožu, o paprastai paskaičiavus buvo aiškiai matyti, kad užnugaryje palaikyti tvarką daug lengviau ir pigiau be reikalo neaštrinant santykių su vietiniais gyventojais. Net jeigu kas nors iš Vermachto vadovybės ar vokiečių okupacinės administracijos ir žiūrėjo į rusus kaip į „slavų-aziatų išsigimėlius“, karo drausmė neleido jiems atvirai rodyti savo žemų jausmų. Bent jau iki to laiko, kada Rusija bus galutinai sutriuškinta.

Priežasčių, kodėl okupuotos teritorijos vis dėlto buvo paskandintos kraujo mariose, sunku suvokti be antrojo karo dalyvio veiksmų. Klastotės, panašios į „vokiečių kario atmintinę“, – *„žudyk visus rusus, net jei prieš tave senis, moteris, mergaitė ar berniūkštis“*, buvo sugalvotos būtent norint atitraukti dėmesį nuo sovietų vyriausybės veiksmų.

Jeigu ir ne pats „hitlerinis planas „Ost“, tai atskiri rašytiniai jo kūrimo dokumentai buvo surasti ir pateikti Niurnberge. Stalinas elgėsi kur kas apdairiau – jis niekada nepatikėjo popieriui savo minčių apie tai, kokį likimą parengė vakarinių okupuotų SSRS sričių gyventojams. Ir vis dėlto išliko nemažai dokumentų ir įvykių liudytojų, kurie leidžia patikimai rekonstruoti Stalino planą „West“.

1941 m. liepos 3 d., dvyliktą karo dieną, Stalinas pagaliau kreipėsi į savo pavaldinius su ilga kalba. Atsisakęs pripažinti net mažiausią savo klaidą, jis sąžiningai perspėjo: *„Karą su fašistine Vokietija negalime laikyti paprastu karu. Šis karas – ne tik dviejų armijų karas.“* Tai buvo tikra tiesa. Dvi totalitarinės despotijos jau buvo išmokusios organizuoti masines kruvinas represijas ir šią patirtį nukreipė į savo liaudį ir į pavergtų Europos šalių gyventojus. Buvo galima neabejoti, kad buvusieji plėšikavimo bendrininkai savo armijų ginkluotą susidūrimą pasistengs lygiai taip pat paversti neregėto žiaurumo skerdykla. Toje pačioje Stalino kalboje nuskambėjo frazė, leidžianti suprasti, kokiais metodais draugas Stalinas rengiasi kariauti šiame dar nematytame kare:

„Priversti trauktis, Raudonosios armijos daliniai priešui neturi palikti nė vieno kilogramo duonos, nė vieno litro benzino. Kolūkiečiai visus gyvulius privalo išvaryti, duoną atiduoti valstybės organams išvežti ją į užnugarį. Visas brangus turtas, kaip spalvotieji metalai, duona ir kuras, kuris negali būti išvežtas, turi būti sunaikintas.“

Jau vien tikslus šio įsakymo vykdymas (Stalino, tuo metu jau pasiskyrusio save Vyriausiuoju Gynybos komiteto pirmininku, kalba ir buvo tiesioginis įsakymas, kurį privaloma vykdyti) reiškė milijonų okupuotų teritorijų žmonių mirtį iš bado. Tiesa, „Rusijoje griežti įsakymai minkštėja nevykdomi“. Įsakymas sunaikinti visas maisto ir kuro atsargas nebuvo iki galo įvykdytas, tačiau gyventojų aprūpinimo sistemos (vandentiekis, elektros stotys, elevatoriai) vietomis buvo sugriautos.

Rusų mužiko badu nenustebinsi. Begaliniai karai, sukilimai, užpuolimai, nederliaus metai išmokė žmones virti „sriubą iš kirvio“. Kita vertus, Rusijoje būna ir dideli šalčiai, o, nelaimė, 1941–1942 m. žiema prasidėjo labai anksti ir buvo labai šalta. Į tai buvo atkreiptas dėmesys. 1941 m. lapkričio 17 d. Stalinas asmeniškai pasirašė Kariuomenės vyriausiosios vadovybės Įsakymą Nr. 0428:

„...Įsakau:

1. Sudeginti ir nušluoti nuo žemės paviršiaus visus gyvenamuosius punktus vokiečių kariuomenės užnugaryje iki 40–60 km į gilumą nuo priešakinės fronto linijos ir 20–30 km pločio ruožu nuo kelių į dešinę ir į kairę. Naikinant nurodytu spinduliu gyvenamuosius punktus nedelsiant panaudoti aviaciją, plačiai naudoti artileriją ir minosvaidžius, žvalgų komandas, slidininkus ir parengtas diversantų grupes, aprūpintas padegamojo skysčio buteliais, granatomis ir sprogdinimo priemonėmis...“

Badas ir šaltis – tai ne vienintelė „egiptietiška bausmė“, kurią Stalinas nusprendė pasiųsti okupuotų rajonų taikiems gyventojams. Net masiškai deginamus namus, kai gyventojai su vaikais likdavo 30-ies laipsnių šaltyje, galime laikyti nekaltu pokštu, jei palyginsime su „liaudies karu“, kurį visomis įmanomomis priemonėmis stengėsi įžiebti sovietinė vyriausybė.

1941 liepos 1d. Baltarusijos KP(b) CK išleido direktyvą, kurioje kvietė *„naikinti priešus visur, kur tik įmanoma juos užtikti, žudyti juos viskuo, kas paklius po ranka: kirviais, dalgiais, laužtuvais, šakėmis, peiliais... Naikindami priešus nebijokite naudotis bet kokiomis priemonėmis – dusinkite, pjaukite, deginkite, nuodykite fašistines išperas...“* Nuo partinės vadovybės neatsiliko ir karo vadovybė.

1941 m. rugpjūčio 6 d. buvęs gynybos liaudies komisaras maršalas Timošenka, šį kartą kaip Vakarų fronto kariuomenės vadas, kreipėsi į visus „priešo okupuotų teritorijų gyventojus". Maršalas, praradęs savo armiją, praradęs dešimtis tankų, lėktuvų, pabūklų, išdrįso iš beginklių žmonių reikalauti tokių veiksmų: *„Atakuokite ir naikinkite vokiečių transportą ir kolonas, deginkite ir griaukite tiltus, deginkite namus ir miškus... Muškite priešą, marinkite iki mirties badu, deginkite ugnimi, naikinkite kulkomis ir granatomis... Padeginėkite sandėlius, naikinkite fašistus kaip pasiutusius šunis..."*

Taip, aš žinau, kaip tai turėtų teisingai vadintis: „Žemė degė po okupantų kojomis." Tik žemė degė ne viena, ji degė kartu su gyventojais. Ir šūkis „Viskas frontui, viskas pergalei" man žinomas. Aš tik bandau suprasti, iki kokių ribų tas „viskas? Visai visai... viskas?

Mes laimėsime BET KOKIA kaina? Ir jeigu savo žemę paversime išdeginta, negyvenama dykuma, nejaugi tai „pergalė". Gal tiksliau, – kieno tai pergalė?

Didžiosios Britanijos Karališkųjų KOP vadovybė norėdama pasiekti pergalę pasirinko masinių naktinių antskrydžių virš Vokietijos miestų taktiką. Po namų nuolaužomis, gaisrų ugnyje žuvo šimtai tūkstančių taikių gyventojų. Nespėjo baigtis karas, o Anglijoje prasidėjo arši visuomenės polemika, ar galima taip nežmoniškai žiauriai elgtis su priešo moterimis ir vaikais. Diskusijos įkarštis pasiekė tokią ribą, kad Anglijos bombonešių aviacijos vadas, generolas Haris faktiškai buvo priverstas palikti šalį ir išvykti į Pietų Afriką. Žuvusių bombonešių pilotų vardus buvo atsisakyta įtraukti į karo didvyrių sąrašus... O kodėl mes net neišdrįstame pagalvoti apie SAVO paaukotas moteris ir vaikus?

Labai abejotina ir tokio partizaninio karo, kuris vykdoma laužtuvu, šakėmis, dalgiu ir peiliais, operatyvinė nauda. Žinoma, taip veikiant ir už kiekvieną papjautą vokiečių užnugario kareivį sumokant šimtų sovietinių žmonių gyvenimais buvo galima padaryti šiokią tokią žalą priešui. Tačiau nejaugi toks pagrindinis ginkluotos kovos priešo užnugaryje tikslas? Vermachtas kariavo fronte, nutolusiame tūkstančius kilometrų nuo Vokietijos gamyklų. Ir jei „kiaušinius ir pieną" buvo galima atimti iš vietinių gyventojų, tai šovinius, sviedinius, minas, benziną iš Bavarijos ir Saksonijos iki Volgos, Dono, Kubanės teko tūkstančiais ešelonų vežti geležinkeliais. Faktiškai visa Vermachto karo mašina kabėjo ant dešimties „plieninių siūlų" – geležinkelių, einančių per milžiniškus Baltarusijos ir Briansko krašto miškus. Sistemingai ardant šias komunikacijas vokiečiai būtų atsidūrę sunkiausioje padėtyje. Bet čia ne tas uždavinys, kurį galėjo įvykdyti beginkliai valstiečiai su kirviais ir šakėmis...

Manau, vertėtų galų gale pripažinti, kad Stalino akyse okupuotų sričių gyventojai buvo panaudotas šlakas, nebeturintis jokios vertės. Šių žmonių nebuvo galima panaudoti nei kaip darbo jėgos, nei kaip „šaukiamųjų į karinę tarnybą". Dar blogiau, šių žmonių jis negalėjo kontroliuoti. Šie žmonės dabar galėjo turėti savo nuomonę ir ja keistis su kaimynais, galėjo matyti gyvus užsieniečius, galėjo nors gestais ir ženklais bendrauti su jais, galėjo būti priešo panaudoti darbe, pakviesti tarnauti į

antisovietines ginkluotas formuotes. Praėjo dešimtmečiai po karo, o klausimas „ar gyvenote okupuotoje teritorijoje?“ liko anketose, kurias pildė milijonai sovietinių žmonių. Ir teigiamas atsakymas į šį klausimą buvo laikomas „biografijos dėme“.

O tada, karo įkarštyje, Stalinas apskritai nesirengė terliotis su šiuo „šlaku“, todėl sudeginto su visais gyventojais kaimo kainą jis laikė visai tinkama už poros užsižiopsojusių vokiečių kareivių, traukiančių į atostogas, gyvybę.

Galima ginčytis, ar yra pasaulyje armija, kuri žiauriomis represijomis neatsakytų į tokius žodžius ir veiksmus: *„smaukite, kapokite, deginkite, nuodykite kaip pasiutusius šunis“*. Spėlioti, kaip elgsis Vermachto ir SS vadovybė, nevertėjo. Beje, sovietų vadovybė ne tik puikiai suprato, kad jos pasirinkta partizaninio karo taktika privers priešą imtis negailestingų masinių susidorojimų su gyventojais, bet ir visomis įmanomomis priemonėmis vertė priešą elgtis ypač žiauriai.

Vermachto dokumentai, nelaimė – daugybė dokumentų liudija, kad jau pirmosiomis karo dienomis, 1941 m. birželį puolanti vokiečių kariuomenė daugelyje vietų rado lavonus savo dėl įvairių priežasčių patekusių į nelaisvę (atsilikusių, sužeistų, numuštų lėktuvų ekipažų) kareivių, kurie buvo nukankinti su neįsivaizduojamu sadistiniu žiaurumu. Man atrodo, visai neįtikėtina, kad raudonarmiečiai, vakar dar buvę rusų, ukrainiečių, baltarusių valstiečiai, jau pirmomis karo dienomis spėjo persisunkti tokia baisia neapykanta priešui. Daug realesnė atrodo hipotezė, kad nusikaltimus darė specialios NKVD komandos, sąmoningai provokuodamos vokiečių kariuomenę susidoroti su civiliais gyventojais ir belaisviais.

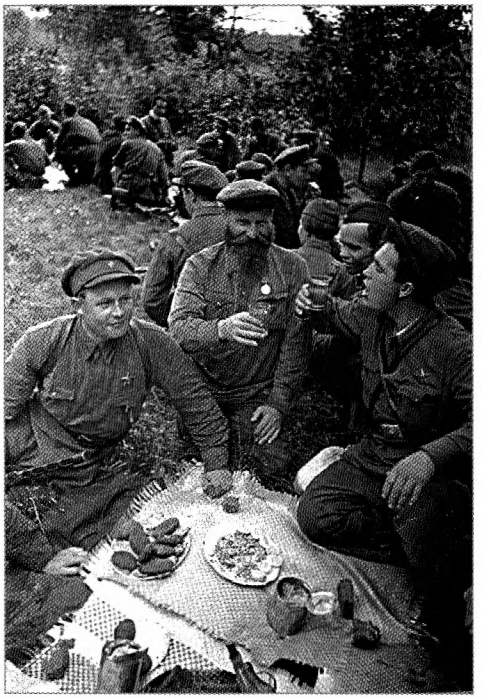

Sovietų partizanai švenčia brigados įkūrimo metines. Leningrado sritis. 1942

Taip pat elgėsi ir permesti į priešo užnugarį „partizanų būriai“, kuriuos, jeigu kalbėsime apie 1941 m. situaciją, praktiškai sudarė operatyviniai NKVD darbuotojai, o ne iš sovietinio dailininko paveikslo nužengę paaugliai ir senis su berdianka. Pagal sprendžiamų uždavinių pobūdį tai buvo baudžiamosios diversinės grupės, kurios savo veiksmais ne tik provokavo vokiečius atsakomosioms represijoms prieš vietinius gyventojus, bet ir pačios negailestingai susidorodavo su valstiečiais, kurie nepakankamai aktyviai padėjo šiems „liaudies keršytojams“.

Atsidūrę „tarp kūjo ir priekalo“ gyventojai ėmė masiškai ginkluotis ir kurti vietines savigynos pajėgas kovai su „par-

tizanais“ ir miškus užplūdusių ginkluotų dizertyrų gaujomis. Vokiečiams teliko tik imtis šių ginkluotų savigynos grupių kontrolės ir paversti jas jiems pavaldžia policija. Stalino įsakymas paversti okupuotas teritorijas išdeginta dykuma padėjo išaugti „policajų“ skaičiui. Sovietinių diversantų patriarchas, keturių karų dalyvis, pulkininkas I. Starinovas 2000 m. parašytame straipsnyje kalbėjo: *„Išėjo taip, kad mes patys privertėme vietinius gyventojus prisidėti prie vokiečių... Pasirodžius šūkiui „vyk vokietį į šaltį“ vokiečiai suformavo apie 900 tūkst. žmonių policijos pajėgas.“* Pats skaičius (900 tūkst.) daug kartų padidintas, tačiau ryškiai atskleidžia asmeninius partizaninio karo praktiko įspūdžius: *„policajai buvo kiekviename žingsnyje...“*

Kaip gyventojai žiūrėjo į „NKVD partizanus“, galima spręsti pagal baisius, parodančius tikrąją padėtį skaičius. Ukrainoje valstybės saugumo organai paliko priešo užnugaryje ir permetė į jį 778 būrius ir grupes, kurių sudėtyje buvo 28 753 žmonės. 1942 m. rugpjūčio 25 d. veikė 22 būriai, kuriuose buvo 3310 žmonių. Baltarusijoje iš 437 grupių ir būrių, kurie buvo permesti į priešo užnugarį, iki 1942 m. sausio pabaigos 412 nutraukė savo veiklą. Leningrado srities NKVD valdyba į priešo užnugarį pasiuntė 287 būrius, kuriuose buvo 11 733 žmonės. 1942 m. vasarį išliko tik 60 būrių, kurių sudėtyje iš viso buvo 1965 žmonės. Visa tai vadinasi vienu paprastu žodžiu – sutriuškinimas.

1942 m. lapkričio mėn. „pagalbinės policijos“ pajėgos išaugo iki 320 tūkst. žmonių, o dar 48 tūkst. priklausė atskiriems, pagal savo veiklą baudžiamiesiems policijos batalionams. Buvo sukurtos ir labai stambios formuotės, pavyzdžiui, vadinamoji „Rusų išsivaduojamoji liaudies armija“, kurią sudarė 10 tūkst. žmonių. Vokiečiai šiai armijai atidavė funkciją kovoti su sovietų partizanais didelėse Briansko ir Orlovsko srityse. Galima ilgai ginčytis, ar tinka terminu „antrasis pilietinis karas“ vadinti 1942–1943 m. įvykius okupuotose Rusijos teritorijose? Svarbu ne terminai, svarbu tai, kad rūsčiai ošiant Briansko miškams būriai ginkluotų rusų su didžiausiu įkarščiu žudė vieni kitus, degino kaimus, nesigailėdami nei jauno, nei seno susidorodavo su tais, kuriuos kiekviena pusė laikė „išdavikais“. O dėl to, kad Vakarų Ukrainoje vyko didelio masto žiaurus pilietinis karas, kuriame dalyvavo lenkų Armija Krajova, Ukrainos Banderos sukilėlių armija, sovietų partizanai, Ukrainos „policajai“, ginčytis absoliučiai neverta.

„...Šūviai aidi iš visų pusių. Viskas dega. Mes pasislėpėme, o kaimynė Galia – ne. Ir mano dėdės nėra, jis nuėjo į svirną... Kai viskas nurimo, sužinojome – tai petroviečiai apsupo Senąją Rafalovką ir kovėsi su banderininkais. Nukovė kelis banderininkus, o mūsų miestelį praktiškai visai sunaikino. Nužudė žmones, net nežinau kiek. Galią gyvą įmetė į ugnį.

Apdegusį dėdės kūną mes radome netoli svirno. O kieme ir aplink namus gulėjo dar šeši apanglėję kūnai.

Mūsų ūkyje išliko tik rūsys. Jame suradome kaimynų Olešką. Jis buvo su naujais močiutės pasiūtais bateliais ir durtuvu perpjautu pilveliu...“

Tverės kazokai organizuoja savigynos būrius. Vėliau šie būriai įėjo į Vermachto sudėtį

Senoji Rafalovka – tai kaimas Ukrainos Polesėje, prie Kovelio–Sarnos geležinkelio. „Petroviečiai" – tai „dėdės Petios", pulkininko Antono Brinskio partizanų būrys. Praėjus trims mėnesiams po sėkmingos operacijos Rafalovkoje pulkininkui Brinskiui buvo suteiktas Sovietų Sąjungos didvyrio vardas. Šiuo metu jo vardu Nižnij Novgorode pavadinta gatvė ir vaikų biblioteka. Peterburgo istorikas A. Gogunas, iš kurio knygos paimta citata apie pjautynes Rafalovkoje, surado dar keletą atsiminimų apie šiuos įvykius ir šį Didvyrį. 1943 m. birželio 20 d. Rovno srities partizanų judėjimo viršininkas draugas Begma savo raporte Malenkovui ir Chruščiovui rašė:

„...Didžiojo Tėvynės karo pradžioje žvalgybos valdyba paliko Rovno srityje nedideles specialias žvalgybines grupes su racijomis. Augant partizaniniam judėjimui Ukrainoje šios grupės pradėjo sparčiai didėti, kai į jų veiklą įsitraukė vietiniai gyventojai..., pavyzdžiui, pulkininkas Brinskis – „dėdė Petia" – išaugo iki 300 žmonių, kapitonas Kaplunas – iki 150–400 žmonių, majoras Medvedevas – iki 600 žmonių... Visi šių grupių žmonės saugo štabus, rūpinasi maisto paruošomis, o kovinių operacijų per visus metus su trupučiu neatliko nė vienos... Būriuose pakriko drausmė, daugybė savavališkų niekuo nekaltų gyventojų žudynių, masinės išgertuvės, chuliganizmas ir t. t."

Ukrainos sukilėlių armijos štabo srities „Zagrava" raporte įvykiai Senojoje Rafalovkoje aprašyti kasdieniškai: *„Bolševikai užpuolė Senąją Rafalovką, kurią sudegino. Nužudė 60 žmonių, tarp jų 8 rajono aktyvo narius. Nužudytas politikos referentas Teteria."* Nieko keista šiame raporte nebuvo. 1943 m. lapkričio mėn. apygardos „Dunojus" ataskaitoje pažymėti tokie epizodai: *„Karpilovkos kaimą naktį užpuolė raudonųjų gaujos, apiplėšė, sudegino ir nužudė 183 mūsų valstiečius. Dertės kaimą apsupo,*

apiplėšė, paėmė 300 vnt. gyvulių. Lapkričio 3 d. vėl užpuolė Borovojės kaimą, galutinai sudegino ūkius, kuriuos vokiečiai paliko nesudegintus, ir nužudė 20 valstiečių..." Vien tik 1943 m. rudenį raudonieji partizanai susidorojo su 29-ių Ukrainos Polesės kaimų gyventojais. Vokiečiai tuo pačiu metu ten sudegino 77 kaimus...

Suprantama, didžiausias šios tragedijos kaltininkas yra Hitleris (šiuo vardu apibendrinant visą fašistinės totalitarinės mašinos despotizmą). Visi žuvusieji masinėje kruvinoje teroro bakchanalijoje okupuotose SSRS teritorijose turi būti vadinami fašistinės agresijos aukomis, net jeigu jų žudikai kalbėjo rusiškai ar ukrainietiškai. Būtent hitlerinė agresija sudarė sąlygas šioms daugelio metų žudynėms. Būtent Hitleris įdavė į rankas šautuvus, sukėlė ir įplieskė brolžudiško karo ugnį. Aš dėl to nė kiek neabejoju. Aš tiesiog noriu paklausti – nejaugi Stalinas niekuo dėtas? Nejaugi jis neatsakingas už šį pralietą kraują? Ar ne Stalino režimas atvedė liaudį iki tokio proto užtemimo, kad svetimšalis ginkluotas priešas akimirką pasirodė esąs išvaduotojas?

O dabar – apie svarbiausia. Apie gaisrą sandėlyje.

Gaisras sandėlyje dažniausiai kyla tada, kai apsivogusiam ūkvedžiui būtina paslėpti savo ilgamečių machinacijų pėdsakus.. Užkietėję sukčiai supranta, kad gaisras turi būti didelis, „solidus" ir, svarbiausia, dokumentiškai užfiksuotas Vidaus reikalų ministerijoje ir priešgaisrinėje apsaugoje. Štai tada šioje „byloje" galima nurašyti ką tik nori. O jei gaisras kilo savaime, pavyzdžiui, nuo žaibo iškrovos ir jei nekyla abejonių, kad jis sukeltas tyčia, tai ši diena sukčiui tampa didžiausia šventė. Atmintinais 1937 m. SSRS vyko visuotinis gyventojų surašymas. Šio surašymo duomenys buvo pripažinti „kenkėjiškais", galutinės atsakaitos įslaptintos, mokslinio kolektyvo, vykdžiusio gyventojų surašymą, vadovai suimti. Po dvejų metų, 1939 m. sausį, vyko pakartotinis gyventojų surašymas, be to, dar prieš suvedant galutinius rezultatus draugas Stalinas paskelbė „teisingą" skaičių: nugalėjusio socializmo šalyje gyvena 170 mln. žmonių.

Šiuo metu apie 1937 m. „sušaudytą surašymą" parašytos ištisos monografijos ir šimtai laikraščių straipsnių. Manoma, kad, 1937 m. surašymo duomenimis, tikrasis SSRS gyventojų skaičius siekė 160–162 mln. žmonių (pagal skaitliukų duomenis buvo suskaičiuoti 155,6 mln., dar 5,5 mln. buvo tikimasi rasti NKVD ir NKO sistemoje, bet faktiškai GULAGo gyventojų dėl didelo mirtingumo, pasirodo, buvo 1,5 mln. mažiau). Įskaitant 1937–1938 m. gyventojų prieaugį (o šie masinių represijų kulminacijos metai tikrai nebuvo labai „derlingi" ir, dabartinių demografų vertinimais, kasmetinis prieaugis buvo sumažėjęs iki 2,3–2,5 mln. žmonių), 1939 m. paskelbti oficialūs surašymo rezultatai buvo padidinti 6–7 mln. žmonių. Kitais žodžiais, tikrasis ketvirtojo dešimtmečio Stalino represijų aukų skaičius (o juk tai ne tik 1937 m. „didysis teroras", bet ir išbuožinimas, kolektyvizacijos metų didysis badmetis („golodomoras"), „nedirbančių elementų" atsikratymas miestuose, etniniai valymai) matuojamas ne tais šimtais tūkstančių, kuriuos tiesiogiai patvirtina partinių ir baudžiamųjų organų dokumentai, o daugeliu milijonų žmonių aukomis.

Taigi sandėlyje atsirado daugiamilijoninis „trūkumas“. Toliau jis tiktai didėjo, nes karas ir pokario „atstatomasis laikotarpis“ nė kiek nesumažino nei negailestingos „darbo jėgos“ eksploatacijos, nei valstybės represinės politikos masto. Milijonai žmonių nežmoniškomis sąlygomis ir toliau kasė kanalus, tiesė kelius, kasė akmens anglį ir statė eilinius „Stalino industrijos“ gigantus. Iš nesuskaičiuojamo skaičiaus liudijimų mes jums pateiksime tik vieną – 1945 m. birželio 18 d. nežinomo darbininko laišką M. Kalininui:

„... Maistas gaminamas blogesnis nei tas, kuriuo geras šeimininkas šeria kiaules. Darbo jėga naudojama ne tik pačioje trasoje, bet dar labiau statybos meistro, darbų vykdytojo ir kitų valdininkų ūkiui tvarkyti... Būtina pasakyti keletą žodžių apie vaikus, kuriems, kaip ir jų tėvams, teko dalia čia apgailėtinai gyvalioti. Mažyliai čia negauna nieko be 300 gramų juodos rūgščios duonos, kurią valgant net traška už ausų. Kartą per 3 mėnesius į parduotuvę atvežama cukraus, tačiau įvairiais neįtikinamais pasiteisinimais jis išduodamas ne visas... Praėjusią žiemą alkanus ir tiesiogine žodžio prasme nuogus vertė dirbti trasos statyboje spaudžiant 20 laipsnių šalčiui. Vieni žuvo, kiti liko su nušalusiomis kūno dalimis...“

Kiek žmonių visam laikui liko šiose „amžiaus statybose“ – vienas Dievas težino. Ir tikrai nė vienas žmogus nežino, ar tikėjo Stalinas Dievą ir ar rengėsi atsiskaityti už darbus Paskutiniame teisme. Užtat tiksliai žinoma, kad Stalinas neplanavo stoti prieš žemiškąjį teismą, „revizijos komisijos“ nelaukė, nesirengė aiškintis ir jį supančiai „laibakaklių vadų miniai“. Stalinas nematė jokio reikalo kaip nors gudriai paslėpti „trūkstamus“ milijonus vergų, todėl visiškai nesijaudindamas pranešė, kad per karą žuvo 7 mln. žmonių. Beveik tiek pat, kiek buvo žuvusių Vokietijoje. Ir baigtas kriukis.

Chruščiovas taip pat nesirengė „revizijos komisijai“, beje, būtent toks nepasirengimas ir atvedė jį į 1964 m. spalio mėn. CK plenumą... Trigubai padidinti karo aukų skaičių jam buvo būtina dėl užsienio politikos veiksnių. Iš esmės Chruščiovas pirmasis Sovietų Sąjungoje susirūpino turėti normalią užsienio politiką. Normalią savo forma: jis važinėjo į užsienį, pas jį atvykdavo aukščiausi kitų šalių vadovai; Maskva priėmė tarptautinį jaunimo festivalį ir buržuazinius režisierius su jų buržuaziniais filmais. Normalų aplinkinį pasaulį pagaliau liautasi laikyti „priešiška apsuptimi“, o žodis „taika“ nustojo būti trumpu „taikiu atokvėpiu“ prieš naują karą. Šiame naujame tarptautinių santykių kontekste stulbinantis SSRS žmonių aukų skaičius Chruščiovui buvo reikalingas tarsi „ideologinis batas“, kuriuo jis reikiamu momentu galėtų trinktelėti į derybų stalą.

Į visus „neparankius“ klausimus – nuo drovių priminimų, kad būtina grąžinti gautą pagal lendlizą techniką, iki reikalavimų suteikti laisvę Rytų Europos šalims – aidėjo vienintelis viską užgožiantis atsakymas: „Dvidešimt milijonų žmonių gyvybių! Kokie jums dar pinigai? Mes išgelbėjome pasaulį! Mes sumokėjome savo krauju...“ Puikiai prisimenu, kaip 1968 m. rugpjūtį sovietų tauta nuoširdžiai piktinosi: „Mes juk juos išvadavome! Mes tiek žmonių praradome, o jie nori mus išvyti?“

O paskui atėjo fejeriška „pertvarkos ir viešumo“ era. Apžvelgdamas jam atitekusį palikimą Gorbačiovas negalėjo nepastebėti Stalino demografinės statistikos „stebuklų“. Atitinkamai tarp priemonių „kuriant teisinę valstybę“ buvo nuspręsta sutvarkyti žmonių apskaitą. Matyt, taip atsirado skaičius 27 milijonai. Nekeliančiame jokių abejonių savo tikrumu Antrojo pasaulinio karo „gaisre“ buvo nuspręsta sudeginti ir 1939 m. sąjunginio surašymo žmonių „trūkumą“, ir pasibaisėtiną civilių gyventojų mirtingumą užnugaryje, ir masinę emigraciją iš „nugalėjusio socializmo šalies“, ir masines pokario metų represijas.

Vienu žodžiu, – **suversti Stalino nusikaltimus Hitleriui**.

Buvo sudaryta autoritetinga, patikrintų ir nuoseklių partiečių docentų, kandidatų komisija, vadovaujama SSRS MA nario korespondento J. Poliakovo. Vienas iš pagrindinių šios komisijos narių, istorijos mokslų daktaras A. Ševiakovas žurnale „Socialogičeskije issledovanija“ (Sociologiniai tyrimai, 1991, Nr. 12) išspausdino labai įdomų straipsnį, kuriame papasakojo apie darbą komisijoje ir jo rezultatus. Tiksliau pasakius, apie tai, kaip komisija stengėsi įvykdyti jai pavestą uždavinį ir gauti jai nurodytus 27 mln. aukų. Pasirodo, yra kažkokie „Valstybinio plano ir SSRS Centrinės statistikos valdybos duomenys“, tačiau „kol kas jų aptikti nepavyko“. Ką reiškia „nepavyko“? O ką tada reiškia „aptikti“? Aš suprantu, kodėl entuziastų ekspedicijoms kol kas nepavyksta aptikti negyvenamoje taigoje „Tunguskos meteorito“ nuolaužų. Bet ką reiškia veiksmažodis „aptikti“ Valstybinei komisijai dirbant su Valstybės plano dokumentais?

Iš Ševiakovo straipsnio galima suprasti, kad vienintelis dokumentas, kuriuo buvo vadovaujamasi, buvo ir liko YVK pranešimai ir aktai. Iš šių pranešimų matome, kad okupuotose teritorijose žuvo **6 390 tūkst**. žmonių. Kadangi Poliakovo (ne YVK) komisija žinojo, kad Ginkluotųjų pajėgų nuostoliai yra įvardyti 8,7 mln. ir toliau didinti šio skaičiaus karo žinyba nesirengia, tad jai reikėjo iki direktyva nurodyto 27 mln. skaičiaus surasti 18,3 mln. aukų. Suprantama, kad vienintelis palyginti patikimas šaltinis – YVK dokumentai – tuojau pat buvo apkaltintas, kad jame nurodyti skaičiai „aiškiai sumažinti“. Kaip ir priklauso mokslų daktarui, Ševiakovas ne tik konstantavo faktą, kad skaičius sumažintas, bet ir paaiškino jį. Įvardytos trys priežastys, viena geresnė už kitą. Pirmosios dvi skamba taip: „intensyvi gyventojų migracija“ ir „nebaigta gyventojų repatriacija iš užsienio“.

Keista. Ir viena, ir kita priežastis gali tik padidinti, o ne sumažinti aukų skaičių. Pavyzdžiui, baudėjai sudegino Baltarusijos kaimą ir sušaudė jo gyventojus. YVK visus įskaitė į žuvusiųjų skaičių. O juk kai kas liko gyvas, išėjo pas partizanus, buvo sužeistas, išvežtas į ligoninę prie Volgos, vėliau vedė ir su jauna žmona išvyko į Tolimuosius Rytus. Žmogus iš tikro gyvas, bet niekas apie tai Baltarusijoje nežino. Štai čia ir yra „intensyvioji gyventojų migracija“ ir jos įtaka YVK ataskaitų duomenims. Ne mažiau efektinga buvo padidinti aukų skaičių pirmaisiais pokario mėnesiais dėl „nebaigtos sovietų piliečių repatriacijos iš užsienio“. Žmogus laikomas žuvusiu, o iš tikrųjų jis pakliuvo per gaudynes, buvo išvežtas į Vokietiją, bet greitai grįš namo.

Pati įdomiausia mitinio žuvusių aukų „sumažinimo“ priežastis YVK dokumentuose, pagal mokslų daktaro Ševiakovo versiją, yra ta, kad komisijos darbuotojai *„neturėjo politinės uoslės ir metodikos išsiaiškinti fašistų nusikaltimus“*. O štai čia aš privalau kategoriškai nesutikti. Ko jau ko, o „politinės uoslės“ Stalino epochos valdininkams netrūko. Be jokių papildomų priminimų YVK priskyrė Katynės žudynes vokiečiams, išsiaiškino „fašistų piktadarystes“ NKVD organams masiškai sušaudžius Lvovo ir Vinicos kalėjimų kalinius. Kiekviena jos ataskaita buvo daugelyje pakopų tvirtinama, kol pasiekdavo patį „viršų“. Tad jeigu 1945 m. YVK būtų nurodyta „išpūsti“ aukų skaičių iki 18 mln., komisijos bendradarbiai tikrai būtų tai „užuodę“. Antraip patys būtų papildę „vokiečių okupantų aukų“ skaičių. Tačiau jie nežinojo, koks uždavinys bus iškeltas sovietų istorikams devintojo dešimtmečio pabaigoje. Ir „socializmo žmogišku veidu“ jie dar neįsivaizdavo. Tačiau ar verta už tai kaltinti juos budrumo ir uoslės stoka?

O rimtai kalbant, YVK ataskaitų skaičiai kelia labai didelių abejonių. Ševiakovas pateikia kiekvienos SSRS respublikos duomenis, bei nurodo žuvusiųjų procentą nuo ikikarinio gyventojų skaičiaus (RTFSR – nuo žmonių, pakliuvusių į okupaciją skaičiaus, kurį nuspręsta laikyti 28 mln. gyventojų). Štai kaip viskas atrodo suvestinėje lentelėje:

	Tūkstančiai žmonių	Proc.
Latvija	313,8	16,5
Lietuva	436,5	15,1
Baltarusija	1 547,0	15,0
Ukraina	3 256,2	8,1
Estija	61,3	6,1
RTFSR	706,3	2,5
Moldavija	61,2	2,4

Ar tai tiesa? Žinoma, ne. Karo išvakarėse Lietuvoje buvo 2,9 mln. gyventojų, Latvijoje – 1,95 mln. O civilių aukų skaičius absoliučiais skaičiais – didesnis negu Rusijoje. Ir žuvusiųjų Latvijoje procentas didesnis nei kurioje kitoje respublikoje įskaitant Baltarusiją, kurioje vyko aktyviausias partizaninis karas. Kaip tai suprasti? Kas Latvijoje buvo „okupacijos aukos“? Jokio masinio partizaninio judėjimo ten nebuvo. Latvija pati „eksportavo“ baudžiamuosius policijos batalionus, kurie siautėjo gretimose Baltarusijos ir Rusijos teritorijose. Jokio kito „fašistinių okupantų teroro“, išskyrus žydų genocidą, Latvijoje nebuvo. O karo išvakarėse žydų Latvijoje buvo ne 314 tūkst., o tik 90 tūkstančių. Kaimyninėje Lietuvoje žydų buvo 250 tūkstančių. Taip pat keistai atrodo santykinis nuostolių skaičius Ukrainoje ir okupuotose Rusijos teritorijose. Net atsižvelgiant į tai, kad Ukrainoje žuvo apie 1,5 mln. žydų – vis tiek keista...

Liūdna, kad tokiu klausimu tenka spėlioti, tačiau šių keistų skaičių mįslės sprendimo reikia ieškoti YVK ataskaitose. Jose, bent daugelyje tų, kurios buvo išspausdintos, nurodyti bendri suminiai žuvusių vietinių gyventojų ir karo belaisvių skaičiai.

O Ševiakovas interpretuoja juos tik kaip vietinių gyventojų aukas, iš jų tarpo neatimdamas karo belaisvių skaičiaus. Tokiu atveju viskas tarsi atsistoja į savo vietas: Pabaltijys buvo tas regionas, į kurio koncentracijos stovyklas buvo suvaromi ne tik karo belaisviai, bet ir „ostarbeiteriai". Skamba keistai, bet „sovietinis" Pabaltijys buvo prievartinės darbo jėgos gavėjas! Pagal repatriacijos valdybos duomenis Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje karo pabaigoje buvo 227 044 civiliai ir 56 363 karo belaisviai, atvežti čia iš kitų okupuotų SSRS teritorijų. Didžiuliai karo belaisvių lageriai buvo sukurti Ukrainoje, kur Vermachto paimtų karo belaisvių skaičius buvo milžiniškas... Vien tik Umanės, Kijevo, Melitopolio, Kerčės, Charkovo „katiluose" į nelaisvę pateko daugiau kaip 1,1 mln žmonių.

Telieka manyti, kad dėl klaidingo (jeigu nesakysime – iš anksto apgalvoto) žuvusių karo aukų sumavimo su žuvusiais karo belaisviais, kuriuos mes paskaičiavome kaip žuvusius karius, net 6 390 tūkst. žuvusių taikių gyventojų skaičius yra aiškiai padidintas. Tolesni Ševiakovo apmąstymai, kad hitlerininkai okupuotose teritorijose, t. y. savo kariuomenės užnugaryje, specialiai platino mirtinai pavojingas epidemines ligas, kad daugelis „ostarbeiterių" grįžo į Tėvynę sirgdami neišgydomomis ligomis, tarp jų – gonorėja ir sifiliu, kad okupantai slapta švitino vyrus rentgeno spinduliais, kad sumažintų gimstamumą, įdomūs tik tuo, kad akademinis žurnalas nepasigėdijo viso šito spausdinti...

Kokias išvadas galime padaryti baigdami svarstyti šią liūdną temą? Tragedija, kurią išgyveno sovietų liaudis, baisi ir jai nėra analogų civilizuoto pasaulio istorijoje.

11 mln. žuvusių kariškių.

5–6 mln. taikių gyventojų, fašistų okupantų nukankintų ir sunaikintų.

Daugiau nei 1 mln. taikių gyventojų, žuvusių Leningrado blokadoje ir Stalingrade.

Nežinomas tiksliai, bet didžiulis 6–9 mln. Stalino represijų aukų skaičius.

Ir bekraštė melo jūra.

Sako, dabar su šiuo melu bus ryžtingai kovojama. Būtent taip kalbama per radiją. Šiandien, 2008 m. balandžio 16 d., viešą pareiškimą padarė Rusijos armijos Generalinio štabo viršininko pavaduotojas, generolas pulkininkas Skvorcovas. „*Kova su Tėvynės karo istorijos klastojimu yra ne vien tik Gynybos ministerijos uždavinys... Saugant Rusijos interesus, būtina palaikyti URM iniciatyvą prie Rusijos Federacijos vyriausybės sukurti tarpžinybinę istorikų darbo grupę, kuri užkirstų kelią bandymams klastoti istoriją...*" Štai taip! O aš ir nežinojau, kad vienas iš uždavinių, kuriuos privalo spręsti didžios atominės valstybės karo žinyba, yra literatūrinė polemika su buvusiu Generalinio štabo viršininko pavaduotoju akademiku M. Garejevu ir jo auklėtiniais. Bet kokiu atveju malonu jausti, kad parašiau labai šiuolaikišką knygą. Jeigu jūs, gerbiamasis skaitytojau, spėjote nusipirkti ir perskaityti šią knygą iki to laiko, kai tarpžinybinė komisija prie Rusijos Federacijos vyriausybės pradės rimtai kovoti su „klastotėmis", vadinasi, ir aš, ir jūs laiką praleidome ne veltui.

Mark Solonin
So-63 Mozgoimenije. Suklastota didžiojo karo istorija. – Vilnius: Briedis [2011]. – 240 p.
ISBN 978-9955-26-303-6 UDK 355.48(47+57)

Mark Solonin
Mozgoimenije. Suklastota didžiojo karo istorija

Vertėjas Rimvydas Užukukis
Redaktorė Laima Patriubavičienė
Iliustracijas parinko Karolis Mickevičius
Viršelio dailininkas, dizaineris ir maketuotojas Ramūnas Gedutis

Išleido K. Mickevičiaus leidykla „Briedis“,
Parodų g. 4, LT-04133 Vilnius, Lietuva, www.briedis.eu, info@briedis.lt
Spausdino UAB „Standartų spaustuvė“,
Dariaus ir Girėno g. 39, LT-02189 Vilnius, Lietuva, www.standart.lt

Jei iliustracijų autoriai pareikštų savo teises,
esame pasirengę vykdyti visus pagrįstus reikalavimus.

Daugeliui skaitytojų žinomas istorikas Markas Soloninas, keturių solidžių monografijų autorius, nusprendė parašyti paprastą ir aiškią knygą, atskleidžiančią karines-istorines falsifikacijas. Autorius knygos įžangoje rašo: „Taip liūdnai mąstant kilo idėja parašyti lengvą ir linksmą knygą, kuri padėtų skaitytojui susipažinti ir nusijuokus atsikratyti labiausiai įsimintinų „smegenų plovimo“ pavyzdžių.“ O kartu atskleistų ir kai kuriuos naujus Antrojo pasaulinio karo istorijos faktus.

Markas Soloninas tikras, kad pastaraisiais metais atsiradęs „politinių klastočių“ žanras, plačiai ir nevaržomai platinami grafomaniški rašiniai yra labai pavojingi visuomenei. Mokslinė bendrija privalo tam užkirsti kelią. Būtent tokia šios knygos tikslas.

BRIEDIS

ISBN 978-9955-26-303-6